Zakho Centre
for Kurdish Studies

ڕێزمانا کرمانجکی (زازاکیێ)

بەراوردکرن لگەل کرمانجیێ

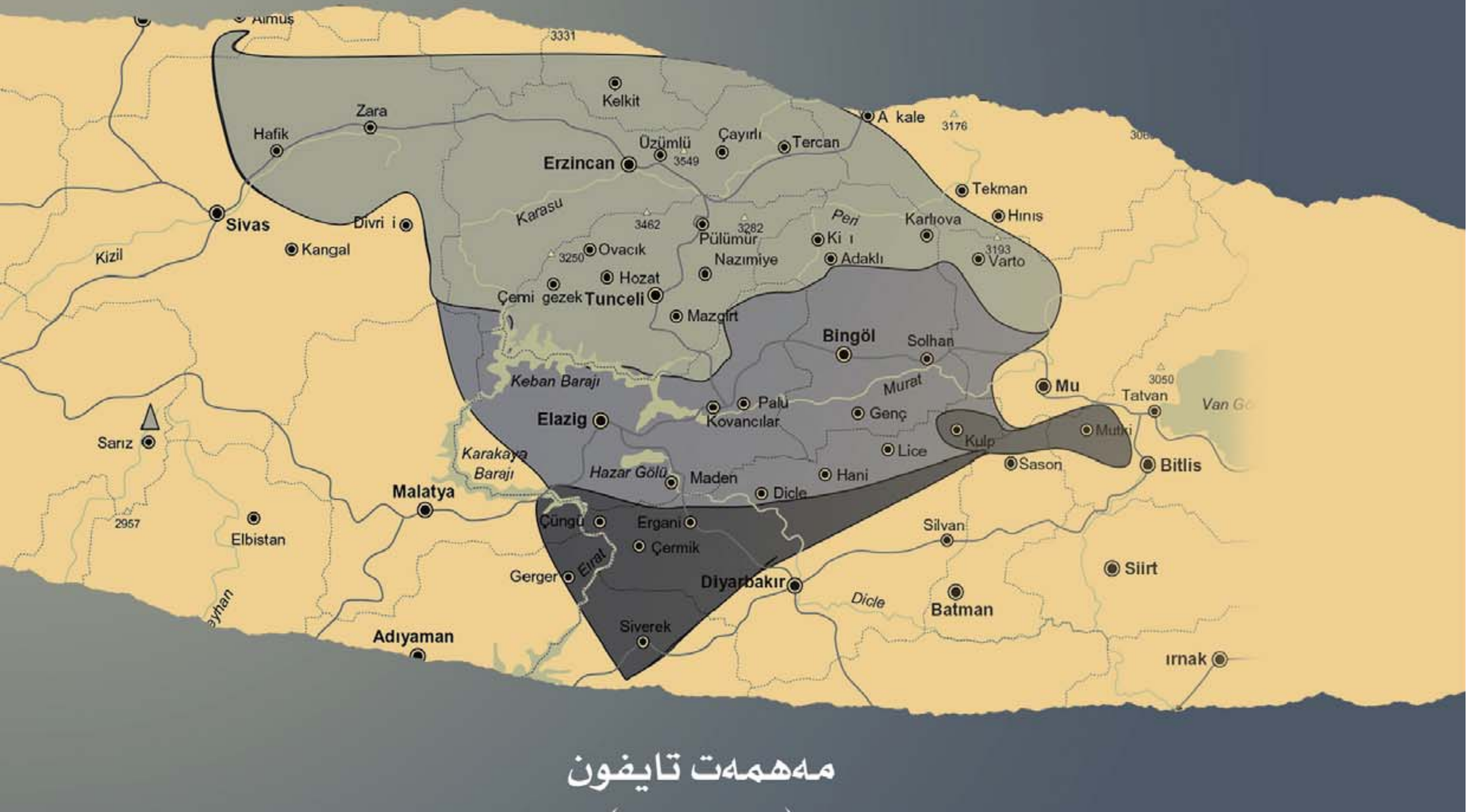

مەهمەت تایفون
(مالمیسانژ)

ڕێزمانا کرمانجکی (زازاکیێ)

بەراوردکرن لگەل کرمانجیێ

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

پەرتووک	ڕێزمانا کرمانجکی (زازاکیێ) بەراوردکرن لگەل کرمانجیێ
نڤیسەر	مەهمەت تایفون (مالمیسانژ)
ڤەگۆهاستن ژ لاتینی	شڤان قاسم حەسەن نێروەیی
چــاپ	ئێکێ/ 2018
دیزاین و بەرگ	وارهێل عبدالباقی دیــار عـەبـدوڵڵا
ISBN	978-9933-9265-9-5
ژمارا سپاردنێ	D- / 2147/ 18

مافێ چاپێ یێ پاراستیە بۆ ©
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی
zcks@uoz.edu.krd +964 750 471 0863
Iraq- Kurdistan region, Zakho- Univesity of zakho

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

ڕێزمانا کرمانجکی (زازاکیێ)
بەراوردکرن لگەل کرمانجیێ

مەهمەت تایفون
(مالمیسانژ)

ڤەگۆهاستن ژ لاتینی:
شڤان قاسم حەسەن نێروەیی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

هەوالنامەی کێب

هەواڵنامەی کتێب

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکولینێن کوردی

تێرمێن (زاراڤێن) ڕێزمانی:

تێرمێن ڕێزمانی یێن کو د ڤی خەباتێدە هاتنە بکارئانین، دگەل ئینگلیزیا وان ل ژێری هاتنە نڤیسین. ئەڤ تێرمن د کۆمخەباتا کورمانجیێ یا وەقفا مەزۆپۆتامیاییێدە هاتنە چەسپاندن.

کوردی	ئینگلیزی		کوردی	ئینگلیزی
ئاوازە (م)	Intonation		ناڤگر (م)	Infix
بالا	Superlative		نە بناڤکری	Indefinite
بانگ (م)	Interjection		نەدەنگدێر (م)	Consonant
بازنەداچەك	Circumposition		نەیینی	Negative
بەراورد (م)	Comparison		نێر	Masculine
بەراوردی	Comparative		نێتار	Neutrum
بێژە (م)	Word		پارتیکل	Particle
بێژەیا سادە	Simple word		پارتیسیپا بۆری	Past participle, perfect participle
بێژەیا گشتی	Derived word		پارتیسیپا نها	Present participle
بێژەیا هەڤەدودانی	Compound word		پاشداچەك	Postposition
بکەر (م)	Agent		پاشگر (م)	Suffix
بناڤکری	Definite		پاشگرێن کێشانێ	Conjugational affixes
جهناڤ (م)	Pronoun		پێشداچەك	Preposition
جهناڤا پەیوەندیێ	Relative pronoun		پێشگر (م)	Prefix
جهناڤا ڤەگەڕۆك	Reflexive pronoun		پێشگرا لێکەری	Verbal prefix, préverbe
جهناڤا هەڤوودنی	Reciprocal pronoun		پێڤەبەر (م)	Predicate
جهناڤا کەسی	Personal		پڕ هەژمار	Plural

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

			pronoun	
Polysemous	پرِواتە		Indefinite pronoun	جهناڤا نەبناڤكرى
Infinitive	رادەر (م)		Demonstrative pronoun	جهناڤا نیشاندەر
Rectus	راستەراست		Interrogative pronoun	جهناڤا پرسیارى
Dependent, modifier	راڤەكەر		Possesive pronoun	جهناڤا خودیتیێ
Head, modified	راڤەكەرى		Adposition	داچەك (م)
Mood	راوە (م)		Derived	دارِشتى
Obligative mood	راوەیا دڤێتى		Tense	دەم (م)
Imperative mood	راوەیا فەرمانى		The simple past tense (preterite)	دەما بۆرى یا دیار
Conditional mood	راوەیا مەرجى		The past perfect tense (pluperperfect) (indicative)	دەما بۆرى یا دوور
Indicative mood	راوەیا راگهاندنى		Future tense	دەما داهاتوو
Subjunctive mood	راوەیا سوبژونكتیڤ		Present tense	دەما نها
			Vowel	دەنگدێر (م)، ڤۆكال (م)
Stem	رەه (م)		Phonetics	دەنگناسى (م)
Verb stem	رەها لێكەرى		Historical phonetics	دەنگناسیا دیرۆكى
			Accent	دەڤۆك (م)
Preterite stem, past stem	رەها دەما بۆرى		Antonym	دژواتە (م)
Present stem	رەها دەما نها		Diphthong	دیفتۆنگ (م)
Adjective	رەنگدێر (م)		Dialect	دیالێكت (م)،

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردى

				زاراڤە (م)
Qualificative – adjective	ڕەنگدێرا چاوانیێ		Determiner	دیارکەر (م)
Derived adjective	ڕەنگدێرا دارشتی		Determinated, determinatum	دیارکری
			Voice	دیاتەز (م)
Determinative adjective	ڕەنگدێرا دیارکرنێ		Ditransitive, bitransitive	دوتێپەڕ
Numeral adjective	ڕەنگدێرا هەژماران		Affirmative	ئەرێنی
Compound adjective	ڕەنگدێرا هەڤەدودانی		Ergative	ئەرگاتیڤ
Indefinite adjective	ڕنگدێرا نە بناڤکری		Ergativity	ئەرگاتیڤی (م)
Demonstrative adjective	ڕەنگدێرا نیشاندەر		Lexicology	فەرهەنگسازی
			Phonology (m)	فۆنۆلۆژی (م)
Predicative adjective	ڕەنگدێرا پێڤەبەری		Conjunction	گهانەك (ن)
Attributive adjective	ڕەنگدێرا ڕاڤەکی		Affix	گرە (م)
Interrogative adjective	ڕەنگدێرا پرسیاری		Stress	گوڤاش (م)
Simple adjective	ڕنگدێرا سادە		Letter	حەرف (م)
Case	ڕەوش		Homophone	هەڤدەنگ
Accusative case	ڕەوشا ئاکوزاتیڤ		Homonym	هەڤناڤ
Allative case	ڕەوشا ئالاتیڤ		Sentence	هەڤۆك (م)
Instrumental case	ڕەوشا ئامرازی		Synonym	هەڤواتە (م)
Vocative case	ڕەوشا بانگکرنێ		Causative	هۆکاری
Locative case	ڕەوشا جهی		Adverb	هۆکەر (م)
Dative case	ڕەوشا داتیڤ		Adverb of	هۆکارا ئاوایی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

			manner	
Ablative case	ڕەوشا دەرکەتنێ		Adverb of place	هۆکارا جهی
Nominative case	ڕەوشا ناڤکی		Adverb of time, time adverb	هۆکارا دەمێ
Rectus, direct case	ڕەوشا ڕاستەڕاست		Adverbs of quantity	هۆکارا میژەری
Oblique case	ڕەوشا تەواندی		Interrogative adverb	هۆکارا پرسیاری
Genitive case	ڕەوشا خودانتیێ		Izafe	ئیزافە (م)
Clause	ڕستە (م)		Subject	کارا (م)
Simple clause	ڕستەیا سادە		Conjugation	کێشان
Syntax	ڕستەسازی (م)		Copula	کۆپولا
Passive	تەباتی، پاسیڤ		Verb	لێکەر (م)
Complement	تەمامەکەر (م)		Active verb	لێکەرا لەباتی، لێکەرا ئاکتیڤ
Terminology	تەرمینولوژی		Reciprocal verb	لێکەرا هەڤوودنی
Oblique	تەواندی		Reflexive verb	لێکەرا ڤەگەڕۆك
Intransitive	تێنەپەڕ		Feminine	مێ
Transitive	تێپەڕ		Number	میژەر (م)
Object	تشتە (م)، برەسەر (م)، ئۆبژەکت (م).		Modifier	مۆدیفیەکەر (م)
Indirect object	تشتەیا نەڕاستەڕاست (م)		Modified	مۆدیفیەکەری
Direct object	تشتەیا ڕاستەڕاست (م)		Morphology	مۆرفۆلۆژی (م)
Singular	یەکهەژمار		Interfix	ناڤبەرگر (م)
Unit	یەکە (م)		Substantive, noun	ناڤدێر (م)
Gender	زایەند (م)		Common noun	ناڤدێرا جورەیی

هەوالنامەی کتێب

			Derived noun	ناڤدێرا دارِشتی
			Compound noun	ناڤدێرا هەڤەدودانی
			Abstract noun	ناڤدێرا رِازبەر
			Simple noun	ناڤدێرا سادە
			Concrete noun	ناڤدێرا شێنبەر
			Proper noun	ناڤدێرا تایبەتی

بێژمێین کورتکری

bnr. (binêre) بنەرە
BP. (bêjeya pirsê) بێژەیا پرسێ
(G) (goranî) گۆرانی
HA. (hokera awayî) هۆکەرا ئاوایی
HC. (hokera cihî) هۆکەرا جهی
HD. (hokera demê) هۆکەرا دەمێ
K. (kara) کارا
KI. (kirmanckî (zazakî)) کرمانجکی (زازاکی)
KO. (kopula) کۆپولا
(KN) (kurdîya naverast (soranî, mukrî))
کوردیا ناڤەراست (سۆرانی، موکری)
KU. (kurmancîya bakur) کورمانجیا باکوور
(m) (mê) مێ
(n) (nêr) نێر
(n, m) (nêr û mê) نێر و مێ
Nr. (numre, hejmar) نومەرە، هەژمار
P. (pêveber) پێڤەبەر
r. (rûpel) رووپەل
T. (tişte) تشتە
TN. (tişteya nerasterast) تشتەیا نەراستەراست
ûhwd. (û herwekî din) و هەروەکی دن

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

هەواڵنامەی کتێب

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکولینێن کوردی

دەستپێک

هەواڵنامەی کتێب

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

هەواڵنامەی کتێب

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بو ڤەکولینێن کوردی

چارچۆڤەیا خەباتێ

حەتا ئەڤرۆ لسەر ڕێزمانا کورمانجییێ گەلەك خەبات هاتبوون کرن. (د ڤێ خەباتێدە، ژ کورمانجییێ مەبەستا مە کورمانجیا باکووریە.) ڤان سالێن داویێ لسەر ڕێزمانا کرمانجکییێ (زازاکییێ) ژی هن خەبات چێبوون، لێ بەلێ کرمانجکی و کورمانجی ژ ئالیێ ڕێزمانیڤە ب ئاوایەکی فرەهـ نەهاتبوون بەراوردکرن. هەم ژ بۆ باشتر ناسکرنا کرمانجکییێ (زازاکییێ) هەم ژی ژ بۆ باشتر فێمکرنا ئالیێن هەڤبەش و جودا یێن کرمانجکی و کورمانجییێ، دڤێ ئەو ب ئاواکی فرەهـ بهاتانا بەراوردکرن. ژ بەر ڤێ یەکێ مە خوەست لسەر ڤێ مژارێ بخەبتن.

ئارمانجا مە ژ ڤێ خەباتێ، کو د بنەرەتدا نامەیەکا دکتۆراییێیە، ئەوە کو کرمانجی ب پێکهاتا خوە یا ڕێزمانی باشتر بێتە ناسکرن و هەڤبەشی و جوداهییێن کو دناڤبەرا وێ کورمانجییێدە هەنە، بهێنە دیارکرن.

زمان، دگەل گەلەك تایبەتمەندییێن خوە سیستەمەکا تێکەلهەڤە. د زمان و دیالێکتاندە ب دە هەزاران بێژە و ب سەدان یاسایێن ڕێزمانی هەنە. هەکە ئەم بخوازن دوو دیالێکتان، بۆ نموونە کرمانجکی و کورمانجییێ بدن بەر هەڤ، دڤێ ئەم بەرێ خوە بدن وان بێژە و یاسایێن ڤان دیالێکتان. هەکە ئەم ب کورتی ببێژن، دڤێ مرۆڤ ژ ئالیێ فۆنۆلۆژی، مۆرفۆلۆژی، ڕستەسازی، لیکسیکۆلۆژیڤە وان بدە بەر هەڤ. مژارا ڤێ خەباتێ، ب تایبەتی **مۆرفۆلۆژیا کرمانجکییێیە**. ئەم لسەر ڤی بەشی ب ئاواکی فرەهـ، لێ بەلێ لسەر بەشێن گوهەڕینا دەنگان و ڕستەسازییێ ب ئاواکی گەلەکی کورت سەکنین.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ڕێبازو بەشێن خەباتێ

د دەستپێکا ڤێ خەباتێدە، دوو پرسێن هەری گرنگێن کو مە خوەست بەرسڤا وان پەیدا بکن ئەڤە بوون:

گەلۆ کیژان ئالیێن ڕێزمانی یێن کرمانجکی و کورمانجیێ هەڤبەشن؟

گەلۆ کیژان ئالیێن ڕێزمانی یێن کرمانجکی و کورمانجیێ ژ هەڤ جودانە؟

ژ بۆ پەیداکرنا بەرسڤا ڤان پرسان، بەراوردکرنا ڕێبازەکە گونجاو بوو. د خەباتێن ڕێزمانیدە، ڕێبازا بەراوردکرنێ ڕێ ددە کو مرۆڤ دیالێکت و زمانێن جودا باشتر ناس بکە. ژ بەر ڤێ یەکێ، د ڤێ خەباتێدە ئەم ب ڕێبازا دەسکریپتیف لسەر ڕێزمانا کرمانجکیێ سەکنین و مە ئەو دا بەر ڕێزمانا کورمانجیێ. ئانکو ئەڤ، خەباتەکا دەسکریپتیف و بەراوردکاری (Comparative) یە.

چاڤکانیێن نڤیسکی یێن کو مە ژێ سوود وەرگرتیە، د بەشا چاڤکانییاندە هاتنە دیارکرن. بەشەکی وان لسەر ڕێزمانێیە، بەشەك ژی ئەو چاڤکانینە کو مە جارنا ژ تێکستێن وان نموونە وەرگرتن. هەروەسا بەشەکی وان چاڤکانییان ڕاستەڕاست لسەر مژارێیە، بەشەك ژی نەڕاستەڕاست.

کەسێن کو ب ڕێزمانا کورمانجیێ مژوولن دازنت، د نڤیساندنا ڕێزمانێدە کێشەیا تەرمینۆلۆژیێ هەیە. د ڤی واریدە هین ژی ستاندارەك چێنەبوویە. مە د ڤێ خەباتێدە تێرمێن (زاراڤێن) ڕێزمانیێن کۆمخەباتا کورمانجیێ یا وەقفا مەزۆپۆتامیایێ بکار ئانین. ڤێ دەما داویێ، ل کوردستانا باکوور ئەڤ تێرم تێن بکارئانین. ژ بۆ کو باشتر بهێنە فێمکرن، مە لیستەیەکا وان تێرمان ل گەل ئینگلیزیا وان، د دەستپێکا خەباتێدە پێشکێش کر.

ئەڤ خەبات، ژ دەستپێکێ و ڤان چار بەشان پێک تێ:

بەشێ ئالفابێ و دەنگی. ڤان سالێن داویێ لسەر دەنگێن دیالێکتا کرمانجکیێ و پیتێن ئالفابەیا وێ گەلەك گەنگەشە هەنە. د ڤی بەشیدە ئەم

لسەر ڤان گەنگەشەیان سەكنین. هین زمانناس گوهەڕینا هن دەنگان وەكی نەموونە نیشاندن و ئیدیئا دكن كو ئەڤ گوهەڕین، ژ ئالیێ فۆنەتیكا دیرۆكی (Historical phonetics) ڤە كوردینەبوونا كرمانجكیێ نیشاندن. د ڤی بەشیدە ئەم لسەر ڤان بۆچوونان ژی سەكنین.

بەشێ مۆرفۆلۆژیێ: ئەڤ بەش، بەشێ هەری فرەهـ یێ ڤێ نامێیە.

بەشێ ڕستەسازیێ: بەشەكی كورتە لسەر ڕستەسازیا كورمانجكی.

بەشێ ئەنجامیێ: د ڤی بەشیدە ئەنجامێن كو ئەم ل گۆر ڤێ خەباتێ گهیشتنە، هاتنە پێشكێشكرن.

تایبەتمەندیێن ڕێزمانی یێن كو هەڤبەشی و جوداییا كرمانجكی و كورمانجیێ نیشان ددن هاتنە نڤیسین.

ئاگەهداری دەرحەڤا تێكستا خەباتێدە ژ بۆ كو خوەندنا ڤێ نامێ ئاسانتر ببە، ئەم دخوازن بالێ بكشینن سەر چار خالێن ژێرین:

د ڤێ خەباتێدە، جوداهیێن د ناڤبەرا كرمانجكی و كورمانجییێدە ب ڕەنگێن سۆر، جهێن كو مە خوەست بالێ بكشینن سەر، ب ڕەنگێ شین هاتنە نیشانكرن دا كو ئاسانتر بهێنە دیتن.

نموونە:

كرمانجكی (زازاكی)	كورمانجی
Mi ra va "xalo".	Min ra go "xalo"./Ji min ra go "xalo".

د نموونەیا ژۆریندە، ژ بۆ كو مە خوەست ئەم بالێ بكشینە سەر بێژەیا "ڕا" یێ مە ئەو ب ڕەنگێ شین نیشان كر. بێژەیێن "ژ" و "ڤا"یێ ژی، ژ بەر كو د ناڤبەرا كرمانجی و كرمانجییێدە ژ هەڤ جودانە، مە ئەو ب ڕەنگێ سۆر نیشان كرن.

مە دناڤبەرا بێژە، ڕستە و هەڤۆكێن هەڤواتە دە ئەڤ نیشان دانی: /

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

هەم د کرمانجکییێدە و هەم ژی د کورمانجیییێدە، گەلەك ڤاریانتێن بێژەیان هەنە. ژ بۆ کو کرمانجکی و کورمانجی باشتر بهێنە بەراوردکرن، حەتا کو ژ دەستێ مە هات مە ڤاریانتێن بێژەیان ژی نڤیسین.

بۆ نموونە ئەڤ ڤاریانتێن بێژمیا "نووکە"یێ هەنە:

د کورمانجیییێدە: نووکە / نکا / ئانا / ئاناکا / ئانەکا / ئانێکا / ئانکا / (anika) / ئانکا / هەنووکە / ناگا / ناکا / ناکۆ / نۆکە / نوکا / نووکا.

د کرمانجکیێ (زازاکیێ) دە: نکا (nika) / نەکا / ئانکا (anika) / ئانکا / ئەکا / ئەنکا (enika) / ئەنکا / ئەنکێ / ئکا (ika) / ئنکا (inika) / ئنکای (inikay) / ئنکا (inka) / ئنکای (inkay) / ئنکەی (inkey) / ئنکێ (inkê) / ئیکێ / ئینکەی / ئینکێ / نکێ (nikê) / نەوکە.

هەرووەسا مە د ناڤبەرا ڤاریانتێن پێشگر و پاشگراندە ئەڤ نیشان دانی: /

نموونە:

د کرمانجکییێدە: ئەو – (ew)/ئەی – (ey)/ئێ (ê)/ئی -(î)............

ئەورۆ/ ئەیرۆ/ ئێرۆ/ ئیرۆ.

د کورمانجیییێدە: ئەڤ – (ev)/ ئەو – (ew)/ ئی - (î).......... ئەڤرۆ/

ئەورۆ/ ئیرۆ، ئیروو.

دکرمانجکییێدە: -دانە/ -دانک/ -دانکە/ -دانک/ -دانک:

(danki)/ -دۆن: (doni)/ -دوون... چایدانە/ چایدانک (çaydanki)/ چایدۆن (çaydoni)/ چایدوون.

د کورمانجیییێدە: -دان/ -دانک............... چایدان/چایدانک.

د کرمانجکییێدە، ڕادەر ب پاشگرێن " -ئەنە: (-ene)" یان ژی "ئش: (-iş)"ێ چێدبن. بۆ نموونە "کەردەنە" و "کەردش (kerdiş)"، ئانکو "کرن". بۆ کو زێدە جە

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

نەگرن، مە د ڤێ خەباتێدە ب گشتی فۆرما ڕادەرێ یا ب " -ئەنە" بکار ئانی (وەکو "کەردەنە").

کرمانج و کرمانجکی

بەری کو ئەم دەست ب بەشێ ڕێزمانێ بکن، ئەم دێ ب کورتی لسەر کرمانجان (زازایان) و دیالێکتا وان هن ئاگەهداریان بدن.

هەکە ئەم یێن دەرڤەیی کوردستانێ نەحەسبینن، کوردێن کو دیالێکتا کرمانجکی دئاخڤن، ئیرۆ د ناڤا سینۆرێن ڤان ویلایەتاندە دژین:

1. چەولیگ (Bingöl)
2. دێرسم (Tunceli)
3. دیاربەکر (Diyarbakır)
4. خارپێت (Elazığ)
5. ئەرزنجان (Erzincan)
6. ڕوها (Urfa)
7. مووش (Muş)
8. سەمسوور (Adıyaman)
9. بدلیس (Bitlis)
10. سێواس (Sivas)
11. ئەرزرۆم (Erzurum)
12. سێرت (Siirt)

ژ ڤان ویلایەتان، ل دێرسم و چەولیگێ پڕانیا خەلکی؛ ل دیاربەکر، خارپێت و ئەرزنجانێ بەشەکی گرنگ یێ خەلکی ب ڤێ دیالێکتێ دئاخڤن. ئەم دشێن بێژن کو ل هن ویلایەتان، تەنێ ل قەزایەکێ ئەڤ دیالێکت دهێتە ئاخڤتن. وەکی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

قەزایا سیڤەرەکێ (Siverek) یا ویلایەتا رها یێ، گمگما (Varto) مووشێ، ئالدوشا (Gerger) سەمسووری، مۆدانا (Mutki) بدلیسێ. ل ویلایەتێن سێواس، ئەرزرۆم و سێرتێ هەژمارا ئاخێڤەرێن کرمانجکی هندکە. ل گۆر کو ژ هن بەلگەیێن فەرمی یێن کۆمارا تورکیایێ دهێتە فێمکرن، ل ویلایەتێن مەلەتی (Malatya)، قەرس (Kars)، گوومووشهانە و سەیهانێ [Adana] ژی هەژمارەکا کێم یا کوردێن کورمانجکی ئاخێڤ هەیە.[1]

کوردێن کرمانجکی ئاخێڤ، ل دێرسمێ ژ خوە رە دبێژن کرمانج؛ ل چەولیگێ، هن قەزایێن خارپێتێ و دیاربەکرێ ژ خوە رە دبێژن کرد (kird)؛ ل هەرێما سیڤەرەکێ ژ خوە رە دبێژن دملی (dimlî/dimilî). بێژەیا زازا، هین زێدە تورکان ژ بۆ کرمانجکی ئاخێڤان بکار دئانی. هەروەسا کرمانجێن باژارِان ژی ل هن دەران ژ خوە رە دگۆتن "زازا" لێ بەلێ ئەڤ بێژە ژ ئالیێ کرمانج ئاخێڤان کێم دهاتە بکارئانین. هەر کو باندۆرا تورکی لسەر کرمانجکی ئاخێڤان زێدە بوو، بێژەیا زازا زێدەتر هات بکارئانین. هەروەسا چەند زمانناسێن ئەورۆپی و ئەمریکی یێن کو لسەر کرمانجکی خەبتینە ژی، د بن باندۆرا تورکیدە مانە و د لیتراتورا واندە ژی بێژەیا "زازا"یێ دهێتە بکارئانین. ناڤێن "دملی" و "زازا" د بنیاتێ خوە دە ناڤێن دوو عەشیران بوون کو پاشێ تەشمیلێ کرمانجی ئاخێڤان بوونە[2]. ژ بەر کو پرانیا کرمانجکی ئاخێڤان ژ خوە رە دبێژن کرمانج یان ژی کرد و ژ دیالێکتا خوە رە دبێژن کرمانجکی یان ژی کردکی، راستترە کو مرۆڤ ڤان بێژەیان بکاربینە. گرووپا خەباتە یا ڤاتەیی یا کو ئەڤ بیت سالە لسەر کرمانجکی دخەبتە، ژ ڤان ناڤان کرمانج و کرمانجکی تەرجیە کرنە، ئەم ژی د ڤێ خەباتێدە ڤان بێژەیان بکارتینن.

تشتەکی بالکێشە کو ل هەر چار بەشێن کوردستانێ، هن کوردێن کو ب دیالێکتێن جودا ـ جودا یێن کوردی دئاخڤن، ژ خوە رە دبێژن "کرمانج" و ژ دیالێکتا خوە رە دبێژن "کرمانجی"[3] یان ژی "کرمانجکی".

هێژایە کو ئەم دەربارەیی واتەیەکا دن یا بێژەیا "کرمانج"ێ ژی باخڤن.

ل هن دەڤەرێن کوردستانێ، ژ کەسێن کو ب ئەسلێ خوە مەنسووبێ عەشیرەکێ نەبن ژێرە دبێژن "کرمانج". هەروەسا ل هن دەڤەران، ژ جۆتکار، ڕەعیەت و گوندیان ڕە ژی دبێژن "کرمانج". بۆ نموونە، ل دەڤەرا بەهدینانێ گۆتنا "ئەز نە کرمانجێ بابێ تە مە"، یان ژی د دیوانا (مەلایێ جزیری) دە گۆتنێن "میر و کورمانج"[4] نیشانێن ڤێ واتەیێنە[5].

هەواڵنامەی کتێب

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

پەراوێزێن دەستپێکێ

(1) 22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı, TC Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, 1961.

(2) Kekil, Kureşanlı Seyyid, Peygamberler İle Seyyidlerin Şecereleri ve Aşiretlerin Tarihi, Köln, [2002?], r 216, 242

Dersimi, M. Nuri, Kürdistan Tarihinde Dersim, Heleb, 1952, r 61

(3) Malmîsanij, Kırd, Kırmanc, Dımıli veya Zaza Kürtleri, Deng Yayınları, İstanbul, 1996.

Bruinessen, Martin van, Ağa, Şeyh ve Devlet Kürdistan'ın Sosyal ve Politik Örgütlenmesi, Özgür Gelecek Yayınları, Ankara, 1991, r 411

Xal, Mihemedî, Ferhengî Xal, berg: III, Çapxaney Kameranî, Silêmanî, 1976, r 83, 84

Kordestanî, Hezretê Ayetullah Aqay Şeyx Muhemmed Merdûxê, Ferhengê Merdûx, Senendec, 1362 [1983], berg: II, r 386

Mukrîyanî, Gîw, Ferhengî Mehabad, Çapxaney Kurdistan, Hewlêr, 1961, r 476

İzoli, D. Ferheng Kurdi-Tırki, Tırki-Kurdi, Deng Yayınları, İstanbul, 1992, r 237

Mihemedî (Şepûl), Mihemed Salih Îbrahîmî, Jînawerî Zanayanî Kurd Le Cîhanî Îslametî ya Gencîney Ferheng û Zanist, Çapxaneyê Meharet, Tehran, 1364/1985, r 786-787

(4) Ce'fer, Hecî, Gotinêt Mezinan li Devera Behdînan, Bexdad, 1986, r 178-179

El-Xalidî, Zîyauddîn Başa, El-Hedîyetu'l-Hemîdîyye Fî'l-Luxetî'l-Kurdîyye, Mektebetu Lubnan, Beyrût, 1975, r 185

Wahby, Taufiq & Edmonds, C. J. Edmonds, A Kurdish-English Dictionary, Oxford University Press, Ely House, London W. i, 1966, r 77

هەوالنامەی کتێب

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

Kurdo, Qanadê, Tarîxa Edebyeta Kurdî, berg: 1, Weşanên Roja Nû, Stockholm, 1983, r 96

(5) Ji bo agahdarîyên zêdetir yên vê mijarê binêre: Malmîsanij, berhema navborî.

Erdost, Muzaffer, Türkiye Üzerine Notlar, Sol Yayınları, Ankara, 1971, r 166, 168

Beşikçi, İsmail, Doğu Anadolu'nun Düzeni, Sosyo-Ekonomik ve Etnik Temeller, 3. basım, berg: I, Yurt Kitap-Yayın, Ankara, 1992, r 191

Cîhanî, Pervîz, "Kurmanc Kî ne?", Sirwe (gowarî edebî-ferhengî), Wurmê, nr 16 (Xezelwer 1366), r 64.

هەواڵنامەی کتێب

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

هەواڵنامەی کتێب

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ئالفابێ و دەنگ

هەواڵنامەی کتێب

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

هەواڵنامەی کتێب

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بو ڤەکولینێن کوردی

1. ئالفابێ

ئەڤرۆ ل كوردستانا باكووری، ژ بۆ نڤیساندنا كورمانجی و كورمانجكی ئەم ڤان (31) پیتان بكارتینن:

A B C Ç D E Ê F G H I Î J K L M N O P Q R S Ş T U Û V W X Y Z
a b c ç d e ê f g h i î j k l m n o p q r s ş t u û v w x y z

ژ ڤان پیتان هەشت حەب دەنگدێرن: a e ê i î o u û

بیست وسێ حەبێن مایی نەدەنگدێرن: b c ç d f g h j k l m n p q r s ş t v w x y z

لسەر كێمبوون یان ژی بەسبوونا ڤان (31) پیتان، د ناڤ كورمانجاندە گەنگەشەیێن دوور و درێژ چێبوونە. پشتی ڤان گەنگەشەیان، ئەڤرۆ د ناڤ كورمانجێن كوردستانا باكوور دە ئەڤ (31) پیت هاتنە پەژراندن. لێ بەلێ د ناڤ كرمانجاندە هین ژی لسەر پیتێن ئالفابەیێ، هزرێن جودا هەنە. كەسێن كو كرمانجكی دیالێكتەكا كوردی ناحەسبینن و زمانەكی سەربەخوە دحەسبینن، ب هن پیتێن جودا دنڤیسن.

چاردە كەسێن كو حەتا ئەڤرۆ رێزمانا كرمانجكی نڤیسینە و هەژمارا پیتێن كو بكارئانینە هوسایە:

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

نڤیسکار	هەژمارا پیتان	پیتێن جودا یێن کو بکارئانینە
Turan Erdem & Orhan Erdem [6] Gülşat Aygen [7] Sebahattîn Gultekîn [8] Deniz Gündüz [9] Munzur Çem [10] Fahri Pamukçu [11] Çeko [12]	31 31 31 31 31 31 31 31	
Harun Turgut [13]	34	â, ğ, ı, i, ô, u, û
Ali Ekici [14]	32+4=36	ğ, ı, i, u, ü Jê van pê ve, ji bo çar dengan du herf bi kar anîne: Wateya wê ya kurmancî çhem: çem kher: kerr phalle: qilêr, qirêj thal: tal, vala
Zülfü Selcan [15] Lêbelê herfên ku Zülfü Selcan nûke bi kar tîne cuda ne [16]	33+2=35 32+6=38.	ı, i, u, ü, dz (c), ts (ç), Ẋ, Ṙ Di cihê "**J**"yê de **Z̧** Herfa J bi kar naîne. ı, i, u, ü, Ẋ ç-ḉ, h-ḥ, k-ķ, p-ṗ, r-ř, t-ţ Di cihê "**J**"yê de **Z̧** Herfa J bi kar naîne.
Terry Lynn Todd [17]	37	Wateya wê ya kurmancî

		T (tayn) hindik S (sî) kevir Ł (leymin) rêvin/rêvîn, qilêrî R (herre) ax, herî Ğ (werğan) lihêf H (heram) heram ʼ [ع] 29 nedengdêr + 8 dengdêr
Ludwig Paul [18]	37	T, S, L, R, Ğ, ḥ, ʼ [ع] 29 nedengdêr + 8 dengdêr
Abdulaziz Beki (19)	38+Ö+Ü=40	Я [ع] ğ [غ] ħ [ح] Š [ص] đ [چ] Ť [ڬ] Ž [ڤ] 31+7 = 38

دەما کو مرۆڤ بالا خوە بدە ئالفابەیێن گەلەك نەتەوەیان، مرۆڤ دبینە کو هەموو ڤاریانتێن دەنگێن زمانان د ئالفابەیێن واندە ب پیتان نایێن تەمسیلکرن، لێ بەلێ دەنگێن بنگەهین و هەڤبەشێن زمانێ نەتەوەیەکی د ئالفابەیا وێ نەتەوەییدە ب پیتان تێن تەمسیلکرن. بۆ نموونە دەنگێن کو تەنێ د هن دەڤۆکێن زمانەکیدە هەبن، لێ بەلێ د هەموو دەڤۆکاندە تونە بن، د ئالفەبەییێدە ب حەرفان نایێن تەمسیلکرن. ئانکو ژ بۆ هەر دەڤۆك و دیالێکتا زمانەکی حەرف و ئالفابەیێن جودا نایێن بکارئانین. لۆما مە گۆت "دەنگێن بنگەهین و هەڤبەشێن زمانێ

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

نەتەوەیەکی". بۆ نموونە، دەنگێن (ç) [ts] (c), [dz] د کرمانجکیا هەرێما دێرسمێدە هەنە، لێ بەلێ د کرمانجکیا هەرێمێن دن دە و د دیالێکتا کورمانجییێدە تونە نە، لۆما ئەڤ دەنگ د ئالفابەیا کوردی (کرمانجکی، کورمانجی) دە ب پیتێن جودا نەهاتنە تەمسیلکرن. دەنگێن هوسا یێن کو بەس د هن دەڤۆکاندە هەنە، دکارن د خەباتێن زانستی و فۆلکلۆریکدە ب نیشانێن ترانسکرپسیۆنێ بهێنە نیشاندان. بۆ نموونە د زمانێ تورکیدە هوسا دبە. ئەم بێژن د هن دەڤۆکێن تورکیدە دەنگێن [ñ] ("n"ya nasal) و [q] (ق) هەنە، لێ بەلێ د ئالفابەیا تورکیدە، ژ بۆ ڤان دەنگان حەرفێن جودا تونە نە.

ئەڤرۆ د ئالفابەیا کرمانجکی یا کو ئەم بکارتینن دە (31) پیت هەنە، لێ بەلێ هەکە ئەم بەرێ خوە بدن لیستەکا ژۆرین، ئەم دبینن کو د یا Zülfü Selcanî دە (38) پیت هەنە. هەکە ئەم دوو پیتێن (Â, Ô) یێن Harun Turgutî، پیتەکا (L) یا Terry Lynn Todd و Ludwig Paulî و شەش پیتێن Abdulaziz (Я, đ, Ť, Ž, Ö, Ü) Bekiyî لێ زێدە بکن(20)، هەژمارا پیتێن ئالفابەیا کرمانجکی دبە (47). بێگومان ئەڤ هەژمارەکە گەلەك زێدەیە و نە د جهدەیە. حەرفێن ḉ, ḥ, ḳ ṗ ṙ, ṭ یێن Zülfü Selcanî دگەل حەرفێن ç, h, k, p, r, t بکارتینە، بەرێ ژ ئالیێ هن کورمانجانڤە ژێ هاتنە جەرباندن، لێ بەلێ پاشێ نەهاتنە پەسەندکرن و ئەڤرۆ د ئالفابەییێدە تونەنە.

هن کەس ئیدئا دکن کو، ژ بەر کو پیتێن [ı] و [ü] د تورکیدە هەنە و کوردێن کوردستانا باکووری ب پەروەردەبوونا تورکی وان ناس دکن، باشتر کو د جهێ پیتێن [i] و [u] یێ دە پیتێن [ı] و [ü] بهێنە بکارئانین، لێ بەلێ ب مە مەترسیەك د بکارئانینا [ı] و [ü] یێ دە هەیە. ئەو ژی ئەڤە: ژ پراکتیکێ ژی ئەم دزانن کو کوردێن کو ب پەروەردەبوونا تورکی فێری ڤان پیتان دبن، وان ل گۆر بلێڤکرنا تورکی بلێڤ دکن و ب ڤی ئاوایی ئەڤ دەنگێن زمانێ کوردی تێن خەرابکرن. چونکو دەنگێن [i] و [u] یێن کوردی و [i] و [u] یێن تورکی ژ هەڤ جودانە. ب ڤان نموونەیان ئەڤ جودایی باشتر دهێتە فێمکرن:

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

کورمانجی	کرمانجکی (زازاکی)	پیت
Çira	çila (ne ku "çıla")	ı → i
Bizin	bize (ne ku "bıze")	
Bin	bin (ne ku "bın")	
Kuçe	kuçe (ne ku "küçe")	ü → u
Kuncî	kuncî (ne ku "künci")	
Kurd	kurd (ne ku "Kürd")	
Kurdistan	Kurdîstan (ne ku "Kürdistan")	

هن کەسێن کو کرمانجکی دیالێکتەکا کوردی ناحەسبینن، د جهێ حەرفا [X]ییێدە، [Ğ] یا کو د ئالفابەیا تورکیدە ژی هەیە بکارتینن. ئەڤ دەنگ، د ئالفابەیا عەرەبیدە ب پیتا [غ]ێ دهێتە نیشاندان. دەنگێ [غ]ێ د کرمانجکییێدە هەیە، لێ بەلێ د ناڤ فۆنیمێن کرمانجکییێدە رێژەیا وێ گەلەك هندکە. بۆ نموونە، مە بەرێ خوە دا دوو تێکستێن کرمانجکی یێن وەشاندی یێن کو تێدە حەرفا [Ğ]ییێ هاتیە بکارئانین[21]. هەژمارا پیتێن ڤان دوو تێکستان (15833) یە و ژ وان تەنێ (22) حەب [Ğ] نە. ئانکو د ڤان تێکستاندە رێژەیا [Ğ]ییێ، (13٪)ە . تشتەکی دن ژی ئەڤە: بێژەیێن کو ل گۆر دەڤۆکەکا کرمانجکی تێدە دەنگێن [Ğ]ییێ (غ) هەیە، د هەموو دەڤۆکێن کرمانجکییێدە ب ڤی ئاوایی نایێن بلێڤکرن. د هن دەڤۆکاندە ئەڤ دەنگ وەکی [X] (خ)، [Q] یان ژی [G]ییێ دهێتە بلێڤکرن. لۆما د کرمانجکییێدە نسبەتا دەنگێ [Q] گەلەك کێمە [Ğ]ییێ (غ) و د ئالفابەیا کوردێن کوردستانا باکووریدە ئەڤ دەنگ ب پیتەکێ نەهاتیە نیشاندان.

ژ بۆ بلێڤکرنا جودا یێن بێژەییێن کرمانجکی، چەند نموونە:

کرمانجکی (زازاکی). I	کرمانجکی (زازاکی). II	کورمانجی
Ğ	X, Q, G	X, Q, G
bêağkî [22]	bêaxkî/beyaxçî [23]	Bîyanî
ğaj [24]	xêz/xêzi	xêz/xaz/xîz
ğerbelek/ğervelek [25]	qirbelek/qerbelek[26]	Qerbelek
ğererı [27]	xirar/xerar [28]	xirar/xerar
ğeyal/ğeal/ğaal [29]	Xeyal	xeyal/xîyal
ğerez [30]	qerez [31] /qeraz	xerez/xered/qerez
ğeyret/ğîret	qêret/qeyret	xîret/xêret/xeyret/qîret
ğezna [32]	xezna/xezîna/xizna [33]	xezîne/xezne/xizîne/xizne
ğeznadar [34]	xeznadar/xiznedar/xiznadar[35]	xezînedar/xeznedar/xiznedar
ğırr kerdene[36]	xir kerdeni/girr kerdene	gêr kirin/xir kirin/gilor kirin/ gulor kirin/kilol kirin
ğız [37]	Xîz [38]	xîz/xiz (xîz û ka)
ğızar [39]	xizar [40]	xîzar/xizag
ğız[41] ğız biyayis/	xiz [42] xij bîyayîş/xij bîayiş/	xij/xîj/xîç xij bûn/xîj bûn/xîç bûn

ğız biyais [43]	xiz bîyayîş [44]	
ğêğ/xêğ [45]	xax [46]	xêv/xêt/xêvik/xêtik
xağ [47]	xag [48]	xag/xang

1.1. د ناڤبەرا كرمانجی و كورمانجییێدە گوهەڕینا دەنگان

هن زمانناسێن كو كرمانجكی و كورمانجی دوو زمانێن جودا دحەسبینن، وەكی دەلیلەكی بنگەهین پشتا خوە ددن فۆنەتیكا دیرۆكی (historical phonetics). بۆ نموونە، لسەر گوهەڕینا مێژوویيا M-Vیێ یا هن بێژەیا دسەكنن و دبێژن دەنگێن [M] یا كرمانجكی د كورمانجییێدە بوویە [V]، د كوردیا ناڤەڕاستدە ژی بوویە [W]. د. ن. ماكێنزی، ژ بۆ دەنگێن كاراكتەریستیكێن كوردی، ئەڤ نموونەیێن [49] گوهەڕینێن دەنگان نیشان دابوون.

دەنگ	فارسی	كورمانجی و كوردیا ناڤەڕاست
M-M-V/W	nam	nav, naw [KN]
ŞM-M-V/W	çeşm	çav, çaw [KN]
XM-XM-V/W	tuxm	tov, tow [KN}
X-K	xer	Ker
Ş-Ç	[şûden/şoden]	[çûyin / çûn]

پشتی د. ن. مەكێنزی ژی هن كەس لسەر گوهەڕینا دەنگان سەكنین و نڤیسین كو د جهێ سێ بێژەیێن پێشین یێن ژۆریندە، د كرمانجكییێدە بێژەیێن "name" ، "çim" و "toxim" بكارتێن. هەروەسا هن كەسێن گوهەڕینا هن دەنگێن دن ژی وەكی پیڤان وەرگرتن و ل گۆر وێ كرمانجكی و كورمانجی دوو

زمانێن جودا حەسباندن، ب وی ئاوایی د ناڤ زمانێن ئیرانیدە بجهـ کرن. لێ بەلێ ئەڤ پیڤان، نە بەسن، هەری کێم ژ دوو ئالیانڤە:

یا یەکەم، ژ بۆ گوهەڕینا ڤان دەنگان، وەکی بنگەهـ قەبوولکرنا تەنێ چەند بێژەیان شاشە. چونکو گاڤا کو ئەم بەرێ خوە بدن هن بێژەیێن دن، ئەم دکارن بەرۆڤاژی بۆچوونا ژۆرین ژی ئیدیئا بکن. ئانکو وەکی د نموونەیێن ژێرینده خویا دکە، د هن بێژەیێن کرمانجکییێدە دەنگێن [V]/[W] هەیە، لێ بەلێ د کورمانجیا وان دە ئەو [M] یە.

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
V/W	**M**
Ew Ewro	ev, em (KN) evro/ewro/îro/îrû, emro/îmro/ewro (KN)
Nawitene	Nimandin
taw / dem / deme	Dem
vêşî / vîşî	mişe/mîşe
Ziwan	ziman / hezman

هەکە گوهەڕینا دەنگێن [M]- [V]/[W]یێ ببە پیڤان، چما ئەڤ نموونەیێن داوین نابن پیڤان، چما نموونەیێن کو مەکێنزی نڤیسینە بِبن پیڤان؟ هەکەر گوهەڕینا [M]- [V]/[W]یێ وەکی پیڤان بێتە قەبوولکرن، ل گۆر ڤان نموونەیێن داوین، دڤێ کرمانجکی جهێ کورمانجیا کو مەکێنزی دانیبوو بگرە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

یا دوویەم، گوهەڕینا ڤان دەنگان هەم د ناڤ کرمانجکی و هەم ژی د ناڤ کورمانجی ب خوە دە ژی هەیە:

نموونە:

I. کرمانجکی (زازاکی)	II. کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
M	**V**	
Bermayîş	Bervayîs	Girîn
Mil	vile/vîye	stû/histû/hustî/hustu/istû /sto/ustu
keman / kiman	Kivan	Kevan
Simzi	Sêvze	givîj / givîc / guvîj
Xam	Xav	Xav

I. کورمانجی	II. کورمانجی
M	**V**
Gom	gov
Kemn	kevn/ kevin/kewn
Kemnik	kevnik
Nimêj	nivêj
nizm/nimz/nizim	niviz/nivz
Simnik	sivnik
simore/simorîk/simolek	sivore/sivorik/sivorîk
toxm / tuxm / toxim / tuxim / tixum	tov
Xam	**xav**

وەکی کو د دوو لیستەیێن داویندە خویا دکە، گوهەڕینا دەنگێن [M]-[V]یێ هەم د ناڤ کرمانجکی و هەم ژی د ناڤ کورمانجییێدە هەیە. تو سەدەمەك تێدە تونەیە کو ئەم بێژەیێن ستوونەکێ وەکی پیڤان قەبوول بکن، لێ بەلێ یێن ستوونا دن قەبوول نەکن.

هن کەس، هەر ب ئارمانجا کو جوداییا کرمانجکی و کورمانجی نیشان بدن، گوهەڕینا هن دەنگێن دن وەکی نموونە دنڤیسین. وەکی ڤانا:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
V	B
Va	Ba
C	J
cinî/cenî/cênîye	Jin
W	H
Cew	Ceh

د ناڤ کرمانجکییێدە ژی کورمانجییێدە ژی گوهەڕینا گەلەك دەنگێن دن هەنە. ل ژێرێ، ئەم دێ چەند نموونەیان بنڤیسن:

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

گوهەڕینا دەنگێن [L]-[R]یێ:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
R/L	L/R
Barê	Bal
Belg	berg/belg
bergîr/bargîr	bergîr/bargîr/belgîr/bergîl
Birke	Balûk
Çila	Çira
elbisim/helbisim/ îbrişim	ewrîşim/hevrûşim/hervîşim/hevrûsim/ herwîşim/îbrîşim
era dime kotene	li dûv ketin / bi dûv ketin
ero ci cêrayene	li wî gerîn
Gerre	Gilî
gil/qil	Gir
gilêze/gilêzge/gilêzî/gilej/gilêj gî/gilêsk/gilêş	gilêz/gilîz/gilîze/girêz/girîz
gilor/gilover/qilor/qilover	gilor/gulor/gilol/ gilover/gulover/girover/gurover
gustire/giştiri/engiştere/ingişti ri	gustîr/gustîl/hingustîl/hingustilk
lawayene/lowayene	reyîn/rewîn/reyan
lojine/lujini/locine/lucini/lozin e	rojin/rocîn/rojen/rojne
lûwî/luwî/luy/lûye/lû	rûvî/ruvî/rovî/rêvî/rîvî
nequr/nikul/nikile/nîkile /	nikul/nikil/nîkil/nukul

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

nukule	
Ra ko ra / ço ra Kewena/kewna ra raye. Ra merdena xo ver mekuye.	li / le li çiyê Li rê dikeve. Li ber mirina xwe mekeve.
reyra / reyre reydi	ligel, legel / regel (KN) digel, degel (KN)
riperr/rîpel	Rûpel
Ro Ro herî bar keno. Ro herî **nişe**. Mi ro da./Da mi ro. Dorme ro lazekî birrno.	li / le Li kerî bar dike. Li kerî siwar be. Li min da./ Li min xist. Dor li lawikî birrîne.
serre/serr	Sal
şorr/sor/sorr/şuarr/solin	şor/sûr/sîr/sor/ swîr
telî/telu	dirî/strî
tewrî/tewlî/tolî/torî/towrî	tevlî (tev li)
zerrî/dil	Dil

ب کورتی، بەلگەیێن گوهەڕینا دەنگان، تێری چەسپاندنا ئیدیئایا کوردی نەبوونا کورمانجکی ناکن. ژ بەر کێماسیا ڤان بەلگە و گرۆڤەیان، هزرێن زماننانسێن ئەوروپایی د مژارا جهێ کرمانجکی و کورمانجییێ د ناڤ زمانێن ئیرانیدە، هەڤدوو ناگرن. بۆ نموونە، (جۆست گیپەرت، ژ زانینگەهێ فرانکفورتێ)، کورمانجییێ (کوردی) ب فارسیا دەما ناڤین و کەڤنڤە، لێ بەلێ کرمانجکیێ (زازاکیێ) ب زمانێن پارتی و میدییێڤە گرێددە[50]. ئانکو ل گۆر وی، کورمانجی (کوردی)، لسەر ئیرانیا باشوورا ڕۆژئاڤایی، کرمانجکی (زازاکی) لسەر ئیرانیا باکوورێ ڕۆژئاڤاییە. لێ بەلێ (بۆ ئوتاس)، ژ زانینگەها ئوپسالایێ) و گەلەك

زماناسێن زمانێن ئیرانی، هەم کورمانجی و هەم ژی کرمانجکیێ لسەر ئیرانیا باکوورێ ڕۆژئاڤایی دحەسبینن [51]. ئانکو هەر یەك ژ وان ل ئالیەکی کوردی دنەرە و ل گۆروێ ژێ ئەنجامان دەردخە.

ئەم ب گوهەڕینا دەنگێن [V]-[B] / [B]-[V]یێ کو هەم د ناڤ کرمانجکی و هەم ژی د ناڤ کورمانجییێدە هەیە، بدۆمینن.

2.1. د ناڤ کرمانجکییێدە گوهەڕینا دەنگان

1.2.1. د ناڤ کرمانجکیدە گوهەڕینا دەنگێن [V]-[B] / [B]-[V]یێ

I - کرمانجکی (زازاکی)	II - کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
B	V	
ambaz/embaz/hembaz/imbaz/olboz/ombaz/umbaz	alvaz/alvoz/olvoz	Heval
Babî	Bavî	bab/bav
Berbayîş	Bervayîş	girîn/girîyan
Bihvêre	Vamêre	darbehîv. dara behîvê/dara bahîvê/dara behîfê/dara bihîvê
biruşk/birûsik/bilusk	virûsk/virûsik/virso	birûsk/birisk
Baha	vaya/vayî	baha/beha/biha/ buha
Burr	vîyer/vêr	bihur/buhur/bor

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

Eşkeba	Eşkeva	(nanê) şkeva / şikeva hişkeva / êşkeva
Gulbang	Gulvang	Gulbang
kebanî/kebanîye	kevanî/kevonî/kêvanîy e	kebanî/kevanî/kewanî
kêber/keyber/çêber	kêver/çêver	1.derî 2. (baxçeyê) ber derî
Pîrbab	pîrbav/pîrvav	bapîr, pîrebab (KN)
ribês/ribêse/ribes/ribeş /ribêş/ rêbîs/rubês	rêvas/rivês/rîveş	ribês/rûbês/rêvas/rîvas / rêvaz/rîvaz
sibate/sebat	sivote/siwat	sibat/sebat/sivat/şibat/ şiwat
Şorba	Sorva	Şorbe
Teber	Tever	derve/derva/devra/dev re
Xebate	Xevat	Xebat
xebitîyayene	Xevetîyayîne	Xebitîn
Yewbînî	Zuvîn	Yekûdin

ژ ڤان نموونەیێن زۆرین ژی دهێتە فێمکرن کو ژ بۆ تەسنیفکرنا زمان و دیالێکتان، تەنێ کۆمەك بێژەیان نەبەسە. هەکە مرۆڤ ژ ڤان نموونەیان بێژەیێن کرمانجکی یێن ستوونا یەکەم (ب "B"یێ) وەکی پیڤان بگرە، دێ ڤاریانتێن هەمان بێژەیێن کرمانجکی یێن ستوونا دوویەم (ب "V"یێ) چ بن؟ چونکو ئەو

ڤاريانت ژ كرمانجكينه. ئەڤ پرس، ژ بۆ نموونه يێن دن يێن كو مه نڤيسين ژى دەرباس دبه.

د ناڤ كورمانجييێدە گوهەڕينا دەنگێن [B]-[V] / [V]-[B] يێ

I – كورمانجى	II – كورمانجى
B	V
Bab	Bav
debançe/debance	davançe/devançe
Kebanî	kevanî / kewanî
ribês/rûbês	rêvas/rîvas/rêvaz/rîvaz
sibat/sebat/şibat	Sivat
Xebat	xevat/xewat

2.2.1. د ناڤ كرمانجكيدە گوهەڕينا دەنگێن [J]-[C] يێ

I - كرمانجكى (زازاكى)	II - كرمانجكى (زازاكى)	كورمانجى
C	J	J
Bacar	Bajar	Bajar
Dice	dije/jije/jûje/jûjû/zuze	jûjî/jûjû/jîjo/jijo/jojî/ jivjî/jîjk/jûşik/jîho
Gicik	Gijik	gijik/gijok/gîjik
hecîre/încîre/încili/înc il	hêjîre/hejîre	hêjîr/hejîr/hêcîr/hijîr/h ijîrk/hujîr/hincîr
locine/lucini/locini/lo zine	lojine/lujini	rojin/rocîn/rojen/rojn e

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكولينێن كوردى

Mic	Mij	Mij
Nimac	Nimaj	nimêj/nivêj/limêj/mêj
roce/roc	Roj	Roj
Roce	Roje	Rojî
Vace	Vaje	bêje/bibêje

3.2.1. د ناڤ کرمانجکییێدە کوهەرپینا دەنگێن [H]-[W]یێ

I - کرمانجکی (زازاکی) دەڤۆکا دێرسمێ	II - کرمانجکی (زازاکی) دەڤۆکێن دن	کورمانجی
W	H	H
Wenik	honik/hûnik	hênik/hînik/honik/hûnik/fênik
weriştiş/wuriştiş	Huriştiş	helistin/hilistîyan, helstan/herstan (KN)
wir/wur	her/hur	Her
wişk/wuşk	huşk/husk	hişk/uşk/işk
Wîye	Huye	bêr/bêrik
Wîyeyîş	huwayîş/hiwayîş	kenîn/kenîyan
Wunaz	hunaz	honas/honaz
wurdi/wirdi	hurdî	hûr/hîr/hwîr, wirde/hurde/hûrde (GK)

دەرحەقێ پیڤانا گوهەڕینا دەنگان یا ل گۆر فۆنەتیکا دیرۆکیدە، هێژایە کو ئەڤ ژی بێتە گۆتن: هەکە بەس هن گوهەڕینێن دەنگان وەکی پیڤان بهێنە قەبوولکرن، دکارە ژێ ئەنجامێن شاش دەرکەڤن. بۆ نموونە، هەکە ئەم بەرێ خوە بدن نموونەیێن ژۆرین یێن بەشێ "د ناڤ کرمانجکیێدە گۆهەڕینا دەنگێن [C]-[J]یێ"، ئەم دبینن کو بێژەیێن کرمانجکی یێن ستوونا دوویەمین، وەکی یێن کورمانجی، ب [J]یێ تێن بلێڤکرن. هەمان تشت ژ بۆ نموونەیێن ژێرین ژی دکارە بێتە گۆتن. ل ژێرێ، دیسان بێژەیێن کرمانجکی یێن ستوونا دوویەمین، وەکی یێن کورمانجی، ب [Ş]یێ تێن بلێڤکرن. گەلۆ مرۆڤ ل ڤان نموونەیان بنێرە، دکارە ببێژە دەڤۆکا کرمانجکیا دێرسمێنە کرمانجکیە؟ یان ژی دەڤۆکێن کرمانجکیێن کو د جهێ [C] و [S] یێدە، وەکی کورمانجی، [J] و [Ş]یێ بلێڤ دکن نە دەڤۆکێن کرمانجکیێنە؟ نا. چونکو ژ بۆ تەسنیفا زمان و دیالێکتان، دڤێ ئەو زمان و دیالێکت نەتەنێ ژ ئالیێ گوهەڕینا دەنگانڤە، لێ بەلێ ب ئاوایەکی گشتی ژ ئالیێ ڕێزمانیڤە ژی بهێنە بەراوردکرن[52].

4.2.1. د ناڤ کرمانجکیدە گوهەڕینا دەنگێن [S]-[Ş]یێ

I - کرمانجکی (زازاکی) دەڤۆکا دێرسمێ	II - کرمانجکی (زازاکی) دەڤۆکێن دن	کورمانجی
S	Ş	Ş
Çarseme	Çarşeme	çarşemî/çarşem/çarşembî/çarşembî
Derguse	derguşe/dergûşi	dergûş/derguş
Deste	deşte/deşti	Deşt
eskefte/askefte	şikefte/şikefti/eşkefte	şikeft/hişkeft
eskera/eskara	eşkera/eşkara	eşkere/aşkera/aşkere

Gost	goşt/gueşt	Goşt
Husk	huşk/wuşk/wişk	hişk/uşk/işk
Kas	Kaş	Kaş
Koskar	Koşkar	koşkar/ goşkar
Liske	Alişki	alûşk/aluşk
Meske	Meşke	Meşk
Pisike	Pişike	Pişik
Posman	Poşman	poşman/peşîman
Qirs	Qirş	Qirş
Riske	rişke/rişki	Rişk
sewsewuke/sewsewike	şewşewoke/şewşewik e	şevşevok/şevşevik/şe wşewîk
simatîyayene/sermitîy ayene	şemitîyayene/şemetîy ayene	şemitîn/şemetîn/şimitî n
Ses	Şeş	Şeş
Sewe	şewe/şew	şev / şew
Sêr	Şêr	Şêr
Sorva	Şorba	Şorbe
Xosavî	xoşawe/xoşawî	Xoşav

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ فەکۆلینێن کوردی

5.2.1. د ناڤ کرمانجکییێدە کوهەڕینا دەنگێن [AN]-[ON]- ی[ÛN]

د کرمانجکییێدە دەنگێن "an-"، د هن دەڤۆکاندە دبن "a-", "on-", "o-", "ûn-" یان ژی "û-". د کورمانجییێدە ژی "an-" جارنا "n" یا خوە وندا دکە، دبە "a-".

نموونە:

کرمانجکی - I	کرمانجکی - II	کرمانجکی - III	کرمانجکی – IV	کرمانجکی - V	کرمانجکی –VI	کورمانجی
-AN	-A	-ON	-O	-ÛN	-Û	-AN / -A
Amnan	amna	Omnon	Omno	ûmnûn	Ûmnû	Havîn
Asan	Asa	Oson	Oso	osûn	Osû	hêsan/asan/hasan/hêsa
Ban	Ba	Bon	Bo	Bûn	Bû	ban, xanî
Can	Ca	Con	Co	Cûn	Cû	Can
Gan	Ga	Gon	Go	Gûn	Gû	gîyan/can
Giran	Gira	Giron	Giro	girûn	Girû	Giran
însan/hîn-san/îsan	însa/îsa	înson/îson/oson/yîson	înso/îso	însûn/îsûn/yîsûn	însû/îsû/osû/yîsû	însan/insan/enzan/îsan
Mankere	-	monkere	-	mûnkere	-	manker/maker
Manga	-	Monga	-	mûnga	-	manga/

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

						mange
Nan	Na	Non	No	Nûn	Nû	Nan
Panc		ponc/ ponz		pûnc	-	Pênc
Varan	Vara	Varon	Varo	varûn	Varû	Baran
Zanaye	-	Zonaye	-	zûnaye	-	Zana
Zanayene	-	zonayene	-	zûnayene	-	Zanîn
Ziwan	ziwa	ziwan/zon	Zo	Zûn	Zû	Ziman

پاشگرا پرهەژماریا ناڤدێر و رەنگدێران "-an" ژی د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە دبە "-a", "-on", "-o", "-ûn" یان ژی "-û". د کورمانجییێدە ژی ئەڤ "-an"جارنا [n] یا خوە وندا دکە، دبە "-a".

نموونە:

کرمانجکی I –	کرمانجکی –II	کرمانجکی –III	کرمانجکی –IV	کرمانجکی –V	کرمانجکی –VI	کورمانجی
-AN	-A	-ON	-O	-ÛN	-Û	-AN / -A
Çiman	çima	Çimon	Çimo	Çimûn	Çimû	çavan/çava
rezan	Reza	rezon	Rezo	Rezûn	Rezû	rezan/reza
sîyayan	sîyaya	sîyayon	Sîyayo	sîyayûn	sîyayû	reşan/reşa
zerdan	zerda	zerdon	Zerdo	Zerdûn	zerdû	zeran/zera

6.2.1. د ناڤ کرمانجکییێدە کوهەرپینا دەنگێن -[OM]-[AM] ی[ÛM]

د کرمانجکییێدە دەنگێن "am-"، د هن هەڤۆکاندە دبن "om-"، یان ژی "ûm-".

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی) – I	کرمانجکی (زازکی) – II	کرمانجکی (زازاکی) III –	کورمانجی
AM	OM	ÛM	AM
ameyîş/hameyene	Omeyîş	Ûmeyîş	Hatin
Amên	Omên	Ûmên	havên/aveyn/avên/haveyn/havn/hevîn/ heyvan /hêvên/hêvîn
Cam	Com	Cûm	Cam
Dame	dome	Dûme	dama/dame/tame
dame/dami	domi	Dûmi	daf/dav/daw, dafik/davik
Game	gomi	Gûmi	Gav
Kam	Kom	Kûm	Kî
Lamba	lomba	Lûmba	lambe/lamba/lampe/ lemba/lembe/ lempe
Name	nome	Nûme	Nav

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

Şamî	şomi	Şûmî	Şîv
Vame	vomi	vûme/vûm	behîv/bahîv/behîf/beîv/bihîv
Xam	Xom	Xûm	xam/xav
Zama	Zoma	Zûma	Zava

7.2.1. نموونەیێن دیفتۆنگان

د دەڤۆکا کرمانجکیا چەولیگ و پالۆییێدە، هن دیفتۆنگ -ua-, -ue- (-uê-, -uî-, -ui-) , هەنە. بالکێشە کو د کورمانجیا هەرێما بەهدینانێ و جارنا یا بۆتانیێدە بەرگندا وان دیفتۆنگان، دەنگێن -wî-, -iwî-, -uê-, -uwê-" هەنە."

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی) چەولیگ – پالی	کورمانجی بەهدینان، بۆتان
-uî-, - -ua-, -ue-, -uê-, -uwa-, -uwe-, ui-, -uwî-	-wî-, -iwî-, -uê-, -uwê-
bîyene / bîyayîş	bwîn/biwîn/buyn/bun, bîn
Duîr	dwîr, dîr
guaz/guez/guwaz/guwez	gwîz/giwîz, gûz, gwêz (KN)
gueşe/guweşi/guweşe	guêşî/gwêşî/guwêşî, hûşî/îşî/uşî/wîşî/wûşî
guîn/guwîn/gwîn	xwîn, xîn
gweyn/guweyn/guêyn	Xweyn
kuar/kuwar	kwîr/kiwîr/kwêr, kûr
kueyî/kuweyî	kwîvî/kiwîvî, kîvî

kuirk/kurk	kiwîrk/kwîrk, kurk
kuiz/kuz/guiz/xûz	kûz/xûz/xwîz
luî/luwî/luw/lû	rwîvî/riwîvî/rîwî, rîvî, rûvî/ruvî
quit/qut	qwît/qiwît, qît, qût/qut
ruen/ruwen	rwîn/riwîn, rûn
Rueniştiş	rîniştin/rûniştin/runiştin
sualin/suelin/suwalin/şuar	swîr/siwîr, sîr, şor/şûr
suend/suwend/sûnd	swînd/siwînd, sînd, sûnd
suik/suk	swîk/siwîk, sîk
şîyene / şîyayîş	çwîn/çiwîn, çîn, çûyîn
tuic/tuwij/têj	twîj, tîj
tuiy/tuy	twî/tiwî, tî
vêwek/vêvike/vêke/veyveke	bwîk/biwîk /buyk, bîk
wuirdi/wirdi/wurdi/hurdî	hwîr/hiwîr, hîr
xueri/xuerî/xuweri/xuerin/xuerî/xuerîn	kwîr/kiwîr/kur, kîr

پەراوێزێن پشکا (أ)

(6) Erdem, Turan & Erdem, Orhan, Türkçe Açıklamalı Kürtçe Dil dersleri-Zazaca Hikayeler, Arya Yayıncılık, İstanbul, 2012.

(7) Aygen, Gülşat, Zazaki/Kirmancki Kurdish, LINCOM Europa, Muenchen, 2010.

(8) Gultekîn, Sebahattîn, Xebata Gramerî, Weşanên Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, Stenbol, 2010.

(9) Gündüz, Deniz, Türkçe Açıklamalı Kürtçe Kırmancca/Zazaca Dil Dersleri, Vate Yayınevi, İstanbul, 2009.

(10) Çem, Munzur, Türkçe Açıklamalı Kırmancca (Zazaca) Gramer, Deng.

(11) Pamukçu, Fahri, Gıramerê Zazaki (Zuwanrêznayi), Tij, İstanbul, 2001.

(12) Çeko, Razarê Dımılkî/Türkçe Açıklamalı Zazaca Gramer, Berlin, 1996.

(13) Turgut, Harun, Türkçe Açıklamalı Zazaca Dilbilgisi, Bremen, 1997.

(14) Ekici, Ali, Türkçe Açıklamalı Zazaca Gıramer, Kardelen Yayımcılık, İstanbul, 2010.

(15) Selcan, Zülfü, Grammatik der Zaza-Sprache Nord-Dialekt (Dersim-Dialekt), Wissenschaft & Technik Verlag, Berlin, 1998.

(16) http://www.tunceli.edu.tr/akademik/fakulteler/edebiyat/bolum/doded/zaded/EdebiyateZazay1.pdf.

(17) Todd, Terry Lynn, A Grammar of Dimili Also Known as Zaza, İremet Förlag, Stockholm, 2002.

(18) Paul, Ludwig, Zazaki Grammatik und Versuch einer Dialektologie, Dr ludwig Reichert Verlag, Wiesbaden, 1998.

[19] Beki, Abdulaziz, Zazaki Sarf-Nahvi/Filolojisi (Gırameri), [Internet nüshası], [2012].

[20] Beki, Abdulaziz, r 11.

[21] Bnr Munzur Haber, Nr 19 (03 eylule 2004), r 8, Dêrsim. "Qeseykerdene Sewa Vengê Zazaistani", Vengê Zazaistani, Nr 3.

[22] Çakmak, Hüseyin, Türkçe-Dersimce (Kırmancki/Dımılki/Sobê) Sözlük, Kalan Yayınları, Ankara, 2004.

[23] Canpolat, Musa, Zazaca-Türkçe Sözlük, İstanbul, 2006.

[24] Canpolat, berhema navborî.

Akbalık, Kamber, Ferhenge Kırmancki-Tırki / Türkçe-Kırmancki Sözlük, El Yayınları, İstanbul, 2011.

[25] Canpolat, berhema navborî.

[26] Turgut, Harun, Zazaca-Türkçe Sözlük, Tij, İstanbul, 2001.

Canpolat, berhema navborî.

[27] Akbalık, berhema navborî.

[28] Büyükkaya, Necmettin, Kalemimden Sayfalar, Vate Yayınevi, İstanbul, 2008.

Turgut, Harun, Türkçe-Zazaca Sözlük, Do Yayınları, 2008.

[29] Turgut, Harun, Türkçe-Zazaca Sözlük, r 159.

Akbalık, berhema navborî.

Özcan, Mesut, Zazaca-Türkçe Sözlük, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997.

[30] Turgut, Harun, Zazaca-Türkçe Sözlük.

[31] Turgut, Harun, Zazaca-Türkçe Sözlük.

Canpolat, berhema navborî.

(32) Özcan, berhema navborî..

(33) Turgut, Harun, Zazaca-Türkçe Sözlük.

(34) Akbalık, berhema navborî.

(35) Turgut, Harun, Zazaca-Türkçe Sözlük.

(36) Özcan, berhema navborî.

Canpolat, berhema navborî.

(37) Akbalık, berhema navborî.

(38) Akbalık, berhema navborî.

(39) Akbalık, berhema navborî.

(40) Özcan, berhema navborî.

Ekici, Ali, Türkçe-Zazaca Sözlük, Kardelen Yayımcılık, İstanbul, 2010.

Aydar, Mehmet, Zazaki-Tırki Qalier/Zazaca-Türkçe Sözlük, Doruk Yayınları, İstanbul, 2003.

(41) Özcan, berhema navborî.

(42) Akbalık, berhema navborî.

(43) Özcan, berhema navborî.

Canpolat, berhema navborî.

(44) Aydar, berhema navborî.

Özcan, berhema navborî.

Malmisanıj, Zazaca-Türkçe Sözlük / Ferhengê Dımılki-Tırki, Weşanên Jîna Nû, Uppsala, 1987.

(45) Çakmak, berhema navborî.

Canpolat, berhema navborî.

(46) Turgut, Harun, Zazaca-Türkçe Sözlük.

(47) Özcan, berhema navborî.

(48) Turgut, Harun, Zazaca-Türkçe Sözlük.

(49) MacKenzie, D. N., "The Origin of Kurdish", Transactions of the Philological Society, Volume 60, Issue 1, November 1961, r 70-71.

(50) Keskin, Mesut, Zonê Ma Zanena?, Geoaktif Yayınları, İstanbul, 2012, r VIKeskin, Mesut, "Orta ve Eski İrani Dillerin Zazacaya Tuttuğu Işık", in: II. Uluslararası Zaza Tarihi ve Kültürü Sempozyumu,, Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl, 2012, r 236.

(51) Bo nimûne binêre: Paul, Ludwig, "The Position of Zazaki Among West Iranian Languages", in: Sims-Williams, Nicholas (ed.), Proceedings of the Third European Conference of Iranian Studies held in Cambridge, 11th to 15th September 1995, Part I (Old and Middle Iranian Studies), Dr Ludwig Reichert Verlag, Wiesbaden, 1998, r 166.

(52) Derheqê guherîna dengên kurdî de, ji bo zêdetir agahdarî binêre: Malmîsanij, M., Kürtçede Ses Değişimi, Vate Yayınevi, İstanbul, 2013.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

مۆرفۆلۆژی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

2. بێژە

بێژە، ئەو یەکەیا زمانیە کو واتەیا وێ هەیە یان ژی د هەڤۆکێدە ژ ئالیێ ڕێزمانیڤە خوەدیێ ئەرکەکییە. ل گۆر دەنگان، واتە و چێبوونێ، جورەیێن بێژەیان هەنە. ل ژێرێ، ئەم دێ لسەر ڤان بسەکنن.بێژە، ل گۆر دەنگان دکارن هەڤناڤ، ل گۆر واتەیێ دکارن پڕواتە، دژواتە یان ژی هەڤواتە بن.

1.2. بێژەیێن هەڤناڤ

بێژەیێن هەڤناڤ، ئەو بێژەنە کو بلێڤکرن و نڤیسینێن وان یەکە، لێ بەلێ واتەیێن وان جودانە. نموونە:

کورمانجی	کرمانجکی (زازاکی)
Ker	her-1
Her	her-2
Çare	çare-1
enî/enîng/henî	çare-2
Çal	çale-1
Çar**ok**	çale-2
Derî	ber-1
Der	ber-2

2.2. بێژەیێن پڕواتە

بێژەیێن پڕواتە، ئەو بێژەنە کو ل گۆر جهێ بکارهاتنێ خوەدی واتەیێن جودا – جودانە.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	واتەیێن بێژەیێ	کورمانجی	واتەیێن بێژەیێ
cile/cil	1.kinc, çek, cilik 2.kurtan, palan 3.cih/nivîn	**Cil**	1.kinc, çek, cilik 2.kurtan, palan
jan/jûn	1.êş 2.kovan, derd 3.nexweşîya perokî	**Jan**	1.êş 2.kovan, derd
pêt/pît/peyt	1.li ser xwe, zînde 2.qayîm 3.bi lez (çûn) 4.bi dengê bilind 5.dewlemend	**pêt/pît/pihêt/peyt**	1.li ser xwe, zînde 2.qayîm 3.rêkûpêk

3.2. بێژەیێن دژواتە

بێژەیێن دژواتە، ئەو بێژەنە کو واتەیێن وان دژی هەڤن. نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
şewe-roje / şew-roj	şev-roj / şew-roj
berz-nizm/nimz	**bilind**-nizm/nimz
germ-ser**d** / garm-sar**d**	germ-sar
ro**ş**n-tarî / ro**şt**/ro**st**/rue**şt**-tarî	rohnî/ronî-tarî

4.2. بێژەیێن هەواتە

بێژەیێن هەڤواتە، ئەو بێژەنە کو بلێڤکرن و فۆرمێن وان جودانە، لێ بەلێ واتەیێن یەکن. نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
1.tuj / tûz / tuz 2.guzin/gizûn/gizin 3.tun / tûn	1.tûj/twîj/tîj 2.gizûn
1.ewnîyayîş /ewnîrîyayîş 2.nîyadayîş 3.qayîtkerdiş	1.nêrîn/nihêrîn 2.**mêzekirin** 3.**berê xwe dan**
1.mer**d**im 2.peya/pîya 3.însan	1.meri**v** 2.peya 3.însan/insan

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

	4.zilam
1.melşe / kermêşe / kelmêşe 2.vizik 3.pînge 4.kulinge/kulenge	1.kermêş / kelmêş 2.vizik 3.pîzlag 4.kuling

1.4.2. هن بێژەیێن هەڤواتە یێن کو ل هەرێمێن جودا تێن بکارئانین

هەر چقاس بەشەکی زێدە یێ بێژەیێن کرمانجکی و کورمانجی هەڤبەش بە ژی هن بێژەیێن وان ژ هەڤ جودانە. د ناڤ دەڤۆکێن کرمانجکی و کورمانجیێ ب خوە دە ژی بێژە یێن هەڤواتە یێن کو فۆرمێن وان ژ هەڤ جودانە هەنە.

ژ کرمانجکی هن نموونە:

کرمانجی (زازاکی) I – هەریما دێرسمێ	کرمانجکی (زازکی) – II هەرێما سێورەگێ	کرمانجکی (زازاکی) – III هەرێما پیرانێ	کرمانجکی (زازاکی) – IV هەرێما چەولیگ و پالیێ	کورمانجی
dimpiştik / dimpiştike/ dimpistike/ dipişîtik /dûpişk	dimaşkil/ demaşkul	- - - -	dimpiştik	dûpişk/dûvpişt/ dûbişk
-	-	aqreb	eqreb/aqreb	dûpişk

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

- Ap	ded	Dat	dat/ded ap	Mam Ap
maye/muaye/ma daye/da dayîke/dake	may/ma day dayîki/dayik	may/ma dayî/day dayîki/dayki/ deyki	may dadî/day dayk/dayik	dê, mak [53] da**d**a/da**d**/da; dayîk/dayk/dak/deyk
albaz/alboz/alvaz/alvoz/olboz/olvoz heval/haval	embaz -	imbaz/emaz -	ombaz heval	Heval Heval
eştene/estene çing kerdene	eştiş/eşteni çe kerdiş	eyştiş/eştiş vistiş çeng kerdiş vir kerdiş, vir kardiş virvirnayîş	eştiş - vir kerdiş	avêtin/**a**vêjtin, **a**vêştin, avitin, **ha**wêştin, **ha**wîştin (KN) çe kirin virvirandin virvirandin virvirandin
pî baba/bava baw/ba	**pî/pêr** baba/bava/ baw bawk	**pî/pêr** baba/ baw bawk	**pî** baba/babî baw/ ba bawk/bayk	Bav bav/baba/bab bav/bab

bak				bavik
nîyaday ene	**ew**nîrîyayîş/ **ew**nîyayîş -	**ew**nîyayîş/ **hew**nîyayîş /**how**neyîş/ **ow**nayîş/**oy** nayîş -	**û**nyayîş/ **û**nayîş/ **o**nyayîş -	nêrîn/nihêrîn nêrîn/nihêrîn
- tal / tol	veng -	Veng -	Veng -	vala, vingîvala tal
genim	xele/xeli	Xele	xele/xeli, genim	Genim
pirnike, firne - -	- zincî -	Pirnike - vinî	- zinc -	firnik [54] zinc[55] /**er**zing/ zênî vini**k** / **di**fin / **bê**vil/ **bî**vil kepû/ kepî, **poz**
- - - - - dorme/d	çor**ş**me/çor**ş**mi/ çor**s**me/çoşme/ çoşmi/çorme/çormi dor derûdor	- - - - - dorme/dor	- - - dor dorûdormare /darûdomare	Çarme**dor** çarme**dor** çarme**dor** dor derûdor/der-dor

ormi - -	- - -	mare/ dormar/domare/ domar/dûmare	dormale/duarmali/duarmal/duermale/duermali/dormedor dorûver/dor-ver	dormedor/ dormador/ dormandor/doram dorû**ber**/dor-**ber**
doman/domû - - - - - - - -	- qeçek/qeç - - - - - - -	- - - - - - gede leyîr eyel kulfet	- qic/qij put tut - - - lîr - -	zarok/zarûk qicik pi**s** **zarok/zarûk/zarong/zaro/** **zarû/zar** gede role (G) [eyal] **zarok/zarûk**
Puç Gêrwe	**pûçik** gêrwe	- - kurik	**puç/punc** -	Gore gore/gurrik kurik/kurîk/kurk
kî/çî	zî/jî	Zî	zî/iz	jî/zî
- - -	make/maki/mak - -	- **sedefi** **zirari**	- - -	mê**vo**k/mî**we**k qumçe

gozage/ gozege	- qumça	gocag	guecak/gueja k/gucak/ gujak/gocage /gocake/ gocak/goceg e/gojag/ ojege / gojek [56]	qumçe qu**m**çe/qu**p** çe/ qu**m**çik/qu**f** çik **biş**koj
Kinc - - -	- - çek **çina**	- cili - -	kinc - - -	Kinc Cil çek -
Herey	berey, erey	Erey	Erê	**Dereng**
cêrayen e fetelîya yene	geyrayîş -	geyrayîş/gê rayîş -	gêrayîş -	gerîyan/gerî n fetilîn/fitilîn
- - - - - îslige/îşl ige/ yîşlige	- qutik/qurtik - - **qoliki**/**qoli**/**qol** işligi/işlig/işlegi	Paç - - - - işlig	Paç - - - - işlig/işlik	paç [57] qutik/qurtik / kurtik/qutek / qitik qutik/qurtik işlik/işlig
rusnaye ne/	riştiş	Erşawitiş	şawitiş/şawut iş/şirawitiş/er	**Şandin**

ruşnaye ne			şawitiş	
seveta/s eweta -	- **qandê**	Semedê **qay/qaydê/** **qabê**	semedî/semê d **qê/qay**	semedê/sed emê semedê/sed emê
Hewl rind -	**hewl** rind -	**hewl/howl/** **hol** rind baş	**hol** - -	semedê/sed emê rind baş
çêber/çê ver/ çêwer/ç ever -	kêber/kêver/ keyber -	Ber -	ber derge	**Der**î dergeh, derge
reye/rey /rê/raye fa - donim/d olime gerenge gêyîm defa/def e	. fin - - - qor -	Ray - hewi donimi/dun imi gilangi - -	rey/rê - hew/how/ho / hêf duenim/dueri m/durum girang/gering /gerûng gening/genû ng - -	**Car** **derb** **dor** **neql** **car** **car** **car**
harme/	-	-	**erme**	pîl/pî/mil

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ فەکۆلینێن کوردی

herme bazî/bojî - - qol	- - bask qol	- pol bask -	- pol/puel - qol/quel	bazû pîl/pî/mil bask qol
cîran -	cîran/cînar embiryan/embrîyan/imbiryan/imbrîyan/enbiryan/enbirîyan/enbrîyan	cîran/cîron -	cîrûn/cîron -	cîran/cînar cîran/cînar
- - - qesey kerdene qeşî kerdene	- - - qisey kerdiş	qalî kerdiş - - -	qalî kerdiş xeberî dayîş, xebêr dayîş - -	**Axaftin** xeber dayîn/ xeber dan qise kirin
qiz/qiç/qiz(kek)/ qiç(kek) hurdî	qij werdî	qic/qij wirdêk	qij/qic/qicik qît/qîtek wirdi/wurdi/wirdîyek	qic/qicik/kiçik piçûk/biçûk hûr/hûrik
xever(î) milqî/milqit/milxî	xeberî - nengi/lengi/leng	- - nengi	xeber - neng	xeber mirqî nengu

- -	-	-	-	çêr, sixêf /zêf, dijûn
senên/senê - - çitur/çiter/çitir/ çitowrî/çitorî/ çito/çita /çitu/çitû/çutir/çutur/çiton	senîn/senî - - -	senîn/senî senên/senê - çitewir	sinîn/sinî/sinye - - Çitaw	çawan/çan / çawa/çewan ça çito /çitewr/ çitow/çitor/çutor/çutûr/çitehr/ çitehrî/çitil/çitilî/çiton/çitonî
kotî/kata - ku/kû - - -	kotî - - - - -	- kure/kura - - komca kanca	- - - ça kûmca/komca konca	kuda/kude/kûde kure/kur/kêrê ku/kû/ko ku/kû/ko [kîjan cî] [kîjan cî]
- - - peroj/pe	- - dihîri/dehîre/deyîri -	teştare hili/huli - -	taştare/têştare hel/heil -	Nîvroj nîvroj nîvroj nîvroj

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

roz nêmeroze	-	-	- nîmruej/nêmrueci/nêmruej/nîmeroc/nîmroj/ nîmrueci	nîvroj/nîvero/nîvro/navroj/ navro
bêçike/pêçike/ bêçe	- - gişti	- - gişti/gişt/engişti/ingişti	- - gişt/engişt	pêçîk/bêçik/ pêçî/bêçî gust tilî/tilih/tibil/til/tilîk/tipil/tipl/tibl/dipil/dipl
- - - bazar -	jewşeme - - bazar -	- - - bazar kirê/kirî	yoşemi - - bazar kîrye/kîre/kîri[58]	yekşemî/yekşem/yekşemb/yekşembî/êkşem/êkşemb bazar kirakî/kêrakî
yaranîye/yaranî/ yarenî - lexî/lax kurata/kuret zarava	- - - kuşat -	- heneki - - -	yarî - - - -	yarî/yaranî henek leq/lax/laqirdî kuşetî zareve[59]

ewk/ew uk emin -	- emin -	- - neha	- ermi, emin -	Ewk ewk yêr
kemere/ kêmere -	kerra **sî**	kerra **sî**	kerra **sî / siy**	Kevir Kevir
- nas kerdene	sinasnayîş/ silasnayîş nas kerdiş	şinasnayîş/s inaş- nayîş/siraşn ayîş -	şinasnayîş nas kerdiş	nas **kirin** nas kirin, nas kirdin (KN)
- - Haq/He q	- Ella/Alla Heq[teala]	Homa/Hûm a Ella Heq[teala]	Hûma/Homa Ella/Allah Heq[teala]	**Xwedê** **Yezdan** Heq[teala]
herre wele	herri -	herri -	herr -	**ax**, herî [60] **x**welî
- - silîye/silî/şilî/şilî ye	**-** **yaxer** / **yaxir** şilî	varan/varon **-dijni** şilî	varûn - Şilî	**Baran** **baran** şilî
het ley/leye/ lewe/	het - -	het - -	het/hêt - -	Hind **al**î/**yal**î/**hêl**, la/lay (KN)

lewi/ lêwe/lê - -	- -	- -	- -	**ba, def, nik, ref, rex, cem**
çîşte kaleke/kalek	kîş**ti**/kişt kêlek/kalek	kîş**ti**/kiş**ti** kaleki	Kîş**t**	Koş Kêlek
- dirv**ete**	- dirb**eti**	birîni darbi	birîn darb	Birîn Derb
- **dirvetin**	- **dirbetin**	birîndar -	birîndar **darbice**	Birîndar Birîndar
meste/ **mesti**/**meşte**/**meşti** -	**meşti**/**meşt**/**mêşt**/**mest** -	**meyşti**/**meşti** siba/sibha/seba	- siba/siva/siwa	Sibe sibe/sibeh/siba/ sube

وەكى كو ژ ڤان نموونەيێن زۆرين ژى دهێتە فێمكرن، ژ بێژەيێن هەڤواتەيێن كرمانجكيێن كو ل گۆر هەرێمان تێن گوهەرتن يەك يان ژى چەند حەب گەلەك جاران د كورمانجييێدە ژى هەنە. هن بێژە ژى د كرمانجكييێدە هەنە، لێ بەلێ د كورمانجييێدە تونە نە.

2.4.2. هن بێژەیێن کو د دەڤۆکێن جودا یێن کرمانجکییێدە ب واتەیێن جودا تێن بکارئانین:

کرمانجکی (زازاکی)	هەرێما بێژەیا کرمانجکی یا ستوونا یەکەم	ب کورمانجی (واتەیا بێژەیا کرمانجکی یا ستوونا یەکەم)
ecizîyayene/ecizîya yîş	1.Pîran → 2.Sêwregi →	1.acizîn/ecizîn (jê têr bûn), zivêr bûn 2.westîn, mandî bûn, betilîn
fetilîyayene/fetelîy ayene / fetelîyayîş	1.Dêrsim → 2.Aksaray → 3.Çewlîg-Pali→[61] 4.Pîran →	1.fetilîn/fitilîn (gerîn) 2.fetilîn (vegerîn) 3.hatin qewirandin, hatin qewitandin 4.reng jê çûn, reng qelibîn
fetilnayene/fetelnay ene / fetelnayîş	1.Dêrsim → 2.Aksaray → 3.Çewlîg-Pali→[62] 4.Pîran →	1.fetilandin/fitilandin (gerandin) 2.fetilandin (vegerandin) 3.qewirandin, qewitandin 4.dan dû, bi pey ketin
qefilîyayene/qefelî yayene/qefelîyayîş	1.Çewlîg, Pîran → 2.Pîran → 3.Dêrsim,Çewlîg →	1.qefilîn/qefilîyan/qefiliha n/qefilîn/qufilîn, hatin qufilandin 2.qefilîn (qerisîn, cemidîn) 3.qefilîn (westîn, mandî bûn, betilîn)
qefilnayene/qefelna yene / qefelnayîş	1.Çewlîg, Pîran → 2.Pîran → 3.Dêrsim,Çewlîg →	qefilandin/qufilandin (kilît kirin) 2.qefilandin/qufilandin

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

		(qerisandin, cemidandin) 3.qefilandin (westandin, mandî kirin, betilandin)
rakerdene/rakerdiş	1.Pîran → 2.Dêrsim →	1.raxistin 2.vekirin (ji bo qapax ûhwd.)
raşanayene/rasanayene / raşanayîş/raşonayîş / raşayîş	1.Dêrsim (63) → 2. Dêrsim (64) → 3. Çewlîg, Pîran→	1.raweşandin/rawişandin/rawşandin, daweşandin 2.raweşandin, daweşandin, rijandina fêkîyên darê 3.weşandin (belav kirin)
rijnayene/ricnayene / rijnayîş/ricnayîş	1.Sêwregi, Çêrmûge → 2.Çewlîg,Pîran,Sêwregi→	1.rijandin 2.rûxandin/roxandin
şenik/senik/şinik	1.Dêrsim → 2.Dêrsim,Çewlîg→ 3.Pîran →	1.çenik/çenîk/çênîk/çenek, piçikok, hindikek 2.sivik 3.kiçik, piçûk (bi temenê xwe piçûk)

5.2. جورێن بێژەیان

بێژە، ل گۆر ئەرکا خوە یا کو د زماندە ب جە تینن، دابەش دبن. ل گۆر ڤێ دابەشبوونێ، د کرمانجکییێدە هەشت جورەیێن بێژەیان هەنە: ناڤدێر، جهناڤ، رەنگدێر، گهانەك، داچەك، هۆکەر، بانگ و لێکەر.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

6.2. ل گۆر چێبوونا خوە بێژەیێن کرمانجکی (زازاکی)

ل گۆر چێبوونا خوە، بێژە سێ جورەنە: بێژەیێن سادە، دارِشتی و هەڤەدودانی.

1.6.2. بێژەیێن سادە:

بێژەیێن سادە، ئەو بێژەنە کو پێشگر، پاشگر و ناڤبەرگر وەرنەگرتنە، هەروەسا ژ چەند بێژەیێن جودا پێک نەهاتنە.

چەند نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
bira	bira
çim	çav
kes	kes
por	por
şima/sima	hûn
ver	ber / wer (65)
zerd	zer

2.6.2. بێژەیێن دارِشتی

د کرمانجکییێدە بێژەیەك، دکارە پێشگر، پاشگر یان ژی ناڤبەرگرێ وەربگرە. بێژەیێن دارِشتی، ئەو بێژەنە کو پێشگر، پاشگر یان ژی ناڤبەرگر وەرگرتنە.

د کرمانجکییێدە گەلەك بێژە ب گوهەرِینا دەنگان ل گۆر هەرێمان تێن گوهەرتن. هەروەسا هن پێشگر و پاشگر ژی ل گۆر هەرێمان دگوهەرِن. ل ژێرێ، ئەم بەشەکێ پێشگر و پاشگران ل گەل نموونەیێن وان دنڤیسن. د ناڤبەرا ڤاریانتێن جهێ – جهێ یێن پێشگر، پاشگر و بێژەیاندە، خێزەکا (/) هاتیە دانین.

1.2.6.2 . چەند پاشکر و بێژەیێن کو ب وان هاتنە چێکرن

کرمانجکی (زازاکی) پێشگر	کرمانجکی (زازاکی) بێژە	کورمانجی پێشگر	کورمانجی بێژە
a- I	1.abînşo/abîşo/abîşû [a + bîn + şew] 2.abtîşo/abtîşû [a + bîn + tir + şew]	-	1.dîşev [66][din + şev], şeva din 2.pêr şev
a- II	1.acêr/acîr 2.acor 3.apey 4.aver/over/ûver	-	1.ber bi jêr 2.ber bi jor 3.paş da/paş de, pey 4.[ew ber], ber bi pêş, pêş de
ber-	1.berbanik 2.berpa/berpî	ber-	1.bervank/berwank/berwang 2.berpê
bê- / bîye-	1.bêaqil 2.bêbext 3.bêsol/bêsual/bêsuel 4.bêveng	bê-	1.bêaqil 2.bêbext 3.bêxwê 4.bêdeng
bi-	1.biaqil / b'aqil 2.bikeyf/bikêf	bi-	1.biaqil / b'aqil 2.bikêf
bîn- / bî-	1.bîro [bîn + roj] / bêro/bîyor 2.bîntirro [bîn + tir + roj] / bînterro 3.bînşew [bîn + şew] /	din/dî-	1.roja din / roja dî [din + roj] adinî rojê 2.sêsibe [din + tir + roj] 3.dîşev [din + şev],

	bînsewe/ **bîn**so / **bî**şew / **bîn**şewka / **bî**şewka 4.**bîn**tirşewe / **bîn**terşew / **bîn**teso [bîn + tir + şew]		şeva d **din** **adin**î şevê 4.şeva bertir/şeva betir [din + tir + şev]
da-	1.**da**des 2.**da**pancês 3.**da**vîst	-	1.**nêzîkî** deh 2.**nêzîkî** panzdeh 3.**nêzîkî** bîst
der-	**der**heqê / **der**heqa **der**mal, **der**malî **der**hal	**der-**	**der**heqê / **der**heqa **der**mal, **der**malî **der**hal
em-	1.**em**şo [emşew]/emso/eşmo 2.**em**ser/**em**sar/esmer	**î- / ev-,** **em-** (KN)	1.**î**şev, **ev**şev/**em**şew/**îm**şew (KN) 2.**î**sal/**ev**sal, **em**sal (KN)
ew-/ey-/ê-/î-	**ew**ro/**ey**ro/**ê**ro/**î**ro	**ev- /ew- / î-**	**ev**ro/ewro/**î**ro/**î**rû, emro/**î**mro/**ew**ro (KN)
hem- /am- / om- / an-	**hem**ver/**am**ver/**om**ver /**an**ver	**hem-**	**Hem**ber
hem- /am-/ om-/em- /im- /on-	**hem**baz/**em**baz/**am**baz/**i**mbaz/**om**baz/ **on**baz	**en-**	**1.heval** 2.**en**baz (67)
im-	1.**im**şo [emşew]/işmo 2.**im**sar/**im**ser/ismer	**î-, em- (KN)**	1.**î**şev, **em**şew/**îm**şew (KN) 2.**î**sal, **îm**sal/**em**sal

			(KN)
î-/wi-/wey-	îta/wita/weyta	-	ev der, vir
ne-	1.neheq 2.nekes 3. nesax 4. nezan	**ne-**	1.neheq 2. nekes 3. nesax 4. nezan
nê-/ni- / nîye-	1.nêweş/niweş/ş/nîyeweş 2.nêwende/nêwendî	**ne-**	1.nexweş 2.nexwende/nexwend
pe-	1.peroj/peroz 2.peşewe/pesewe	**bi-**	1.biroj 2.bişev
pê- / pa-	pêwer /pawer	**pê-**	pêxwarin, pêxor (KN)
ra-	raver/ravey/ravêr/ravê	-	**berê, pêş**
u-/ew-/wi-	uca/ewca/wica/weyca/awca/awja/awza/uza	-	ew cî, [li] wî cî, ew der, wir
ver-	Verbendik	**ber-**	Bervank

د بەشێن ناڤدێر، ڕەنگدێر، هۆکەر و لێکەرێدە، ئەم دێ لسەر پێشگر و پاشگرێن کو ب وان ناڤدێر، ڕەنگدێر، هۆکەر و لێکەر چێدبن بسەکنن.

2.2.6.2. چەند پاشگر و بێژەیێن کو ب وان هاتنە چێکرن

د کرمانجکییێدە هەژمارا پاشگران ژ یا پێشگران پترە. ئەم ل ڤرێ ژ وان تەنێ چەند نموونەیان دنڤیسن [68].

کرمانجکی (زازاکی) پاشگر	کرمانجکی (زازاکی) بێژە	کورمانجی پاشگر	کورمانجی بێژە
-a	1.desta rêşta 2. hewra/hora 3.zura / zûra 4.wenda (m)	-e - -ayî/-awî -ker -a	1.deste teşî 2.ewrayî/ewrawî 3.derewker 4.xwenda (n, m)/xwende (n, m)
-al / -ale	1.çengal/çungal 2.gopale 3.kendal	-al	1.çengal/çingal 2.gopal 3.kendal
-e	1.deste 2.wende	-e	1.deste 2.xwende
-ker	1.zîvker 2.zurker 3.fendker/feniker 4.mîziker	-ker -ek/-ok/-oke	1.zîvker 2.derewker 3.fendek/fendok/fenok/fenek 4.mîzoke / mîzek
-i/ -e (jibo nêr)	1.çimi / çime 2.kewti / kewte	-î/-e/-a (jibo nêr û	1.çavî 2.kevtî/keftî/ketî

	3.nuşti / nuşte 4.vîcnayi/vîjnaye/weçînite 5.wendi / wende	mê)	3.nivîsandî 4.bijarte / bijartî 5.xwendî/xwende
-ik	1.lepik / lopik 2.zerdik	-ik	1.lepik 2.zerik/zerdik
-î / -îye / -a	1.kewtî / kewtîye / kewta 2.nuştî / nuştîye / nuşta 3.merdî/merdîye / merda 4.wendî / wendîye / wenda 5.vatî/vatîye/vata 6.veradayî / veradayîye / veradaya	-î / -a / -e	1.kevtî/keftî/ketî 2.nivîsandî 3.mirî 4.xwendî / xwenda 5.gotî (n, m) 6.beredayî
-kî	1.kurdkî 2.fariskî 3.armenîkî	-î / -kî	1.kurdî 2.farisî 3.ermenî/ermenkî/ermenîkî/ êrmenîkî/êrmenkî

3.2.6.2. چەند ناڤبەرکرو بێژەیێن کو ب وان هاتنە چێکرن

1. د کرمانجکییێدە، ناڤبەرگرێن”-o-“, ”-e-“, ”-an-“, ”-a-“هەنە. ژ بۆ چێکرنا هن بێژەیێن هەڤەدودانی، بێژەیەك دوووبارە دبە و ناڤبەرگرا ”-a-“, ”-an-“, ”-e-“ یان ژی ”-o-“یێ دکەڤە ناڤبەرا وان؛ هەر سێ پێکڤە بێژەیەکا دارشتی پێک تینن.

بۆ نموونە:

germ + a + germ → germagerm (KI.)
germ + e + germ → germegerm (KU.)

هن نموونەیێن دن:

	کرمانجکی (زازاکی)		کورمانجی
-a-	davadêv / devdev dergaderg fekafek gencagenc huşkahuşk/huskahusk/wişkawişk lezalez/lezeleze nêmanêm/nîmanîm rastarast / raştaraşt rewarew seraser	-a- / -e-	devadev/devedevî/devdev bi direjayî devadev/devedevî/devdev gênc gênc, bi ciwanî hişkehişk lezalez/lezelez, zû bi zû, zû zû nîvanîv /nîvenîv rasterast zû zû, zû bi zû seraser / sereser
-an-	Seranser	-an-	Seranser
-e-	Giregir rasterast/raşteraşt	-e-	Giregir rasterast
-o-	Nîmonîm	-o-	Nîvonîvo

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

2. ژ بۆ چێکرنا هن بێژەیێن هەڤەدودانی، دوو بێژەیێن دژواتە تێن ڕەخێ هەڤ و ناڤبەرگرا "-an-" یان ژی "-e-"یێ دکەڤە ناڤبەرا وان، هەر سێ پێکڤە بێژەیەکە دارشتی پێک تینن.

نموونە:

کورمانجی	کورمانجکی (زازاکی)
ji jêr heta jor, hemû	cêracor / cêrecor
Jorejêr	Coracêr
paşûpêş, berepaş	verapey / verapê

3.6.2. بێژەیێن هەڤەدودانی

بێژەیێن هەڤەدودانی، ئەو بێژەنە کو ژ چەند بێژەیان پێک هاتنە و واتەیەك یان ژی چەند واتەیێن نوو وەرگرتنە.

د کرمانجکییدە، بێژەیێن هەڤەدودانی ب چەند ئاوایێن جودا چێبوونە. ل ژێری، ئەم دێ لسەر وان ئاوایان بسەکنن.

1. بێژەیێن هەڤەدودانی یێن کو ل گۆر ڕێزبوونا بێژەیان یا ئیزافەیێ هاتنە چێکرن.

ئیزافەیێن سادە ژ دوو بێژەیان پێک تێن. بۆ نموونە، ئەم لسەر ئیزافەیا "rîyê pelî (KU. rûyê pelî) بفکرن. د ڤێ ئیزافەییدە، "rî" (KU. "rû") بێژەیا یەکەم، "pel" بێژەیا دوویەمە. د بێژەیا هەڤەدودانی یا "rîpel" (KU. "rûpel")دە، ئەڤ هەر دوو بێژە ل گۆر ڕێزا ئیزافەیێ هاتنە با هەڤ (KI. "rî + pel", KU. "rû + pel") و بێژەیەکا نوو پێک ئانین. ئانکو د ڤێ بێژەیا هەڤەدودانیدە، وەکی ڕێزا بێژەیێن ئیزافەیێ، "rî" (KU. "rû") بێژەیا یەکەم، "pel" بێژەیا دوویەمە و ژ هەردوویان بێژەیەکا نوو هاتیە چێکرن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

هن نموونەییێن دن:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Bapîr	Bapîr
Binboçe	Binboç
Binçeng	Binçeng
Bindest	Bindest
binerd/binherd	Binerd
Binfîstan	Bin**kiras**
binpîze [bendê pîzeyî]	**Navteng**
Fekakerde	**Dev**vekirî
Fekçarox	**Dev**çarox
fekgilêz / fekgilêj	**Dev**gilêz
Fekmalêz	**Devgilêz**
Fekşorik	**Dev**şorik
fekvila/fekwela	**Bawîşk**
Fekweş	**Dev**xweş
gîmerre/gimerre/cîmerre	Gû**mişk**
keyexeri**pîyaye/key**xeri**pîyaye/key**xere**pîyaye**	malxerab/malxirab
Kênapî	**Keç**ap
Mîyanşewe	Nîveşev
nêmşewe/nêmesewe/şewenême	Nîveşev
ocaxkor/wecaxkor/wicaxkuar	Ocaxkor
Paşêne	Paşînî
Peygoş	**Pişt**guh
Porkej	Porkej
porsûr/porsur	Porsor

rîpel/ripel/riper	rûpel/rûper
rîsipênî/rispêney	Rûspîtî
Serbar	Serbar
Seregir**d**	sergir, ser**mezin**
serehusk/sarehusk / serewişk/serewuşk	Serhişk
Sergovend	Sergovend
serkewte/serkewtî	serkevtî/serkeftî/serketî
Serpale	Serpale
Serr**newe**	sersal, [sala nû]
Verdest	Berdest
verroj/**v**erroc	Berroj

2. بێژەیێن هەڤەدودانی یێن کو ل گۆر جهگوهەرتنا بێژەیێن ئێزافەیێ هاتنە چێکرن.

بۆ نموونە ئەم لسەر ئێزافەیا (KU. jina xalî) "cinîya xalî" بفکرن. د ڤێ ئێزافەییێدە، (KU. "jin") "cinî" بێژەیا یەکەمە، بێژەیا "xal" دوویەمە. د بێژەیا هەڤەدودانی یا (KU. "xalojin") "xalcinî"یێدە، ئەڤ هەردوو بێژە ل گۆر رێزا ئێزافەیێ نەهاتن یا هەڤ، بێژەیا یەکەم (KI. "cinî", KU. "jin") و دوویەم ("xal") جهێ خوە ب هەڤ گوهەرتن. ئانکو، بێژەیا یەکەم یا ئێزافەیێ، د ڤێ بێژەیا هەڤەدودانیدە بوویە دوویەم، بێژەیا دوویەم یا ئێزافەیێ ژی بوویە یەکەم (KI. "xal + cinî", KU. xal + o + jin"). ب ڤێ ئاوایی بێژەیا هەڤەدودانی یا (KU. "xalcinî" "xalojin") چێبوویە.

هن نموونەیێن دن:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Aşxane	Aşxane
biracinî/biracenî	Birajin
bira**kêna**/bira**keyna**	birazî/biraza
biraza / birarza (n)	biraza/birarza/birazî/birarzî (n, m)
birazaye (m)	birazî/biraza (n, m)
bîro [**b**înroj]/**b**êro/**b**îyor	roja din/roja dî
datcinî/**ded**cinî	amojin/jinam, jinap, jinmam
datîza/deza/dereza	pismam/pizmam, kurmam/kurap/kuram
datkêna/detkêna/dedkêna/datkeyna	dotmam, keçap, qîzap, keçmam, keçam
destarî/destar/distarî/distar	Destar
Destere	Destere
Emcinî	amojin, jinam, jin**ap,** jin**mam**
Emiza	kurmet, pismet
Emkêna	keçmet/keçmetik/kiçmet, dotmet, qîzmet
Fekgem	Bizmik
kopekbav/e	Kopekbav
kopekza/kopekzay	**kurê kûçikî**
korocax/kuarwicax	Korocax
Ku**t**ikbav	kûçikbav
Kutikzay	**kurê** kû**ç**ikî
nacinî/**na**jnî/**na**cnî	amojin/amojn/amoj, jin**ap**, jin**mam**, jin**am**

piştwerdî/piştwer/pişwerde/pişwerdi/pişwerd/pişwêr/pişêrd/pişyerd/pişortî/pişotî	**bermayî, avrû/avrî**
Paşmêr	piş**t**mêr / paşmêr
pîrbab/pîrbav	bapîr, pîrebab (KN)
Pîzebend	**Navteng**
sipîdare/sipêdar	sipîndar/spîndar/spindar
Solawe	sûrav**k**, **ş**orav**k**
sûrgule/sûrgul/suirguil/surguli/surgul	Sorgul
şew**lete**/şewe**lete**/**s**ewe**lete**	nîveşev/nîvşev
tîremar/tîrmar/tîremor	tîremar/tîrmar
Verben**dik**	Bervank
Ve**w**rgude	Berfe**gulok**
Vewribe	berfedims/berfedimsk, berfemot
voregude: bnr. Vewrgude	
vorgud: bnr. Vewrgude	
vorguid: bnr. Vewrgude	
war**kêna** (m)	**x**warzî/**x**warza (m)
warpay/**war**bay/**war**way [payo viran]	[xwerû pê], pêxas, pêxwas
Xalcinî	Xalojin
Xale**kêna**	keçxaltî/keçxalet/keçxaltîk/keçxatî/kiçxalet, dotxaltî
Xale**za**	kurxaltî/kurxale/kurxalet/kurxaltîk/kurxatî, pisxaltî
xalî**za**/xal**za**	kurxal, pisxal
Xal**kêna**	keçxal, dotxal
xoşa**we**/xoşab/xueşa**w**/xoşa**wî**/xosa**wî**	xoşa**v**/xweşab/xweşav

yaykeza/yaykiza/yaykza	kurxaltî/kurxale/kurxalet/kurxaltîk/kurxatî, pisxaltî
Yaykêna	keçxaltî/keçxalet/keçxaltîk/keçxatî/kiçxalet, dotxaltî
Zirkêna	zirkeç, keçhilî

3. بێژەیێن هەڤەدودانی یێن کو ب دووبارەکرنا بێژەیەکێ هاتنە چێکرن.

هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کرمانجییێدە، هن بێژە دووبارە دبن و پاشگرا "-ik"/"-ike"/"-iki","-o","-ok","-oke","-kî" ل وان زێدە دبە، دبن بێژەیا هەڤەدودانی. بۆ نموونە:

xal + xal + ok → xalxalok (KI., KU.)

چەند نموونەیێن دن:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
hechecike/hachaciki/hejhejiki	hechecîk/hechecik/hechecok/hedhedik/xecxecok
Peypeykî	Paşpaşkî
qumqumike/qumqumik/kumkomok / gumgumiki	qumqumok/qimqimok/gumgumok/gimgimok / gumgimok
xalxalo/xalxalikî	heftok, pêncoke
Xalxalok	xalxalok (kêzika bi rengê sor û xalên reş)
Xapxapik	Xapxapok

4. بێژەیێن هەڤەدودانی یێن کو ب دوو بێژەیێن دژواتە هاتنە چێکرن

هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کورمانجییێدە، هن بێژەیێن هەڤەدودانی هەنە کو ژ دوو بێژەیێن دژواتە هاتنە چێکرن.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

نموونە:

کورمانجی	کرمانجکی (زازاکی)
çepraz / çeprast	**çepraz** / **çapraz**
Sargerm	Serdgerm

5. بێژەیێن هەڤەدودانی یێن کو ب هاریکاریا گیهانەکا ”û“یێ هاتنە چێکرن دوو بێژە تێن ڕەخێ هەڤ و گیهانەکا **”û“**یێ دکەڤە ناڤبەرا وان، هەر سێ پێکڤە بێژەیا هەڤەدودانی پێک تینن.

نموونە:

کورمانجی	کرمانجکی (زازاکی)
dev**û**rû / deverû	fek**û**rû / feknur
Tim**û**tim	tim**û**tim

6. بێژەیێن هەڤەدودانی یێن کو تەنێ ژ دوو بێژەیێن سادە هاتنە چێکرن د ڤێ بەشێدە، بێ کو پێشگر، پاشگر یان ژی ناڤبەرگر لێ زێدە ببە، دوو بێژەیێن سادە هاتنە ڕەخێ هەڤ و ژ وان بێژەیەکە هەڤەدودانی چێبوویە.

هن نموونە:

کورمانجی	کرمانجکی (زازاکی)
Berdevk	Ber**fek**
darniqar/**dar**niklok/**dar**niqrok	**dar**nequr/**dar**niqor
destmêj/**dest**nimêj/**des**mêj	**dest**maj [destnimaj]/ **des**maj/**des**mac/**deş**maj
cêwî **du**lûle/**du**lûlik, çifte **du**deng **du**gu**h**	**di**lete/**di**leti, cêwî **di**lule, çifte **di**veng **di**goşe/**di**gûşi/**di**goşî/**di**gueş/

dingûşi	
çarçewa/çarçewe/ çarçiwa/çarçifa/ çarçefe/	çarçove/çarçewe/çarçeve/çarçive/çarçî ve/çarçope /çarçowe/çarçîfe
çarpê, her	çarpê, ker, çuwarpê (KN)
çarwa/çarwe	çarpê/çavrî/çawrî çarewa (KN)/çarewê (KN)/çuwarpê (KN)
hevalcêwî/havalcêvî	Hevalcêwî
paşkil/paşkul/paskul/paskul e/paskîl, pîne	[paş + kil], pihîn/pîn/pehîn/pehn/pêhn/pên
Peyser	**berepaş/beropaş, paşepaş**
Serdest	Serdest
Sêpare	1.**taştê/taştî/têşt** 2.**firavîn, navroj**
uca/ewca/awca/ ewza/uza wide/widi	ew cî, ewder wêde/wêdê/wêderê

7. بێژەیێن هەڤەدودانی یێن کو ژ سێ بێژەیان هاتنە چێکرن

هن بێژەیێن هەڤەدودانی ژ سێ بێژەیان پێک تێن، لێ بەلێ بێژەیێن هوسا کەلەک کێمن.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
stxane/awdastxane/awdestxone/awdestxûne	avdestxane/abdestxane
Destawxane	Destavxane

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

4.6.2. هەڤبەشی و جوداهیا بێژەیێن كرمانجكی و كورمانجی

ژ ئالیێ هەڤبەشبوون و جودابوونێ، بێژەیێن كرمانجكی و كورمانجی سێ جورە نە. ل ژێرێ، ئەم دێ لسەر ڤان جورەیان ڕاوەستن:

1. بێژەیێن كو ب تەمامی وەكی هەڤن

نموونە:

كورمانجی	كرمانجكی (زازاكی)
çele/çile	çele/çile
Dest	
Ez	Ez
Ga	Ga
Germ	Germ
Kund	Kund
kûze/kuze	kûze/kuze
Par	Par
Payîz	Payîz
Rind	Rind

2. بێژەیێن كو ڕەهێن وان یەكن، لێ بەلێ دەنگەك یان ژی چەند دەنگێن وان هاتنە گوهەرتن.

نموونە:

كورمانجی	كرمانجكی (زازاكی)
Derî	**b**er/**b**erîya/**b**erya/**b**eyra
Din	**B**în
Ker	**H**er
evro/ewro/îro/îrû,	ewro/ewrû/îro/îr/êwro/êro/êri/êr/eyro/eyrû /eyrue/eyr/oru/oyro

	emro/îmro/ewro (KN)
hîra/hera	fire/fere/fireh/fereh
nika/neka/eka/enika/enka/enkê/ika/inika/i nikay/ inka/inkay/inkey/inkê/îkê/înkey/înkê/nikê/ newke	nûke/nika/henûke/naga/nak a/nako/noke/ nuka/nûka
şewe/şew/şo/şewe	şev / şew, şew (KN)
Varan	Baran
vewre/werfe	befr/berf
ziwan/ziwon/ziwûn/zan/zon/zûn	Ziman

بێژەیێن کو ب تەمامی ژ هەڤ جودانە.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
çare	Enî
dat/ded, ap	ap, mam
doman/domû, zak	Zarok
Gangîr/Gangêr	Ruhstîn
hewl/howl/hol	Baş
Homa/Hûma	Xwedê/Xwidê/Xweda/Xadê/Xodê/Xodî Xudê /Xuda/
keye/kehe/kîye/kê/kî/çeye/çî çê ye/çe/	Mal
rew/row/ro	zû, pêşwext
teştare/ taştare/têştare	nîvroj/nîvero/nîvro/navroj/navro
xele/xeli, genim	Genim

پڕانیا مەزن یا بێژەیێن کرمانجکی، بێژەیێن جورەیێ یەکەم و دوویەمن. وەکی نموونە، ئەم دێ بەرێ خوە بدن بێژەیا "Mewlidê Kirdî"[69] یێ ئەحمەدێ خاسی. هێژایە ئەم ببێژن کو ئەڤ بەرهەم، بەرهەما ئەدەبی یا یەکەمە کو شاعیرەکێ کرمانجکی ئاخێڤ نڤیسیە و د (1899 ز.) دە ل دیار بەکرێ چاپ بوویە.

د مەولیدێ کردکیدە (1101) بێژە هەنە. ژ وان (92) حەب ناڤدێرێن تایبەتی (ناڤدێرێن کەسان و... هتد.)نە. هەکە ئەم ناڤدێرێن تایبەتی ژی دەرخن، (1009) بێژە دمینن. ڕەوشا ڤان (1009) بێژەیان هوسایە:

بێژەیێن کو د کرمانجکی و کورمانجییێدە هەڤبەشن: 750 (75٪).

بێژەیێن کو ڕەهێن وان یەکن، لێ بەلێ دەنگەك یان ژی چەند دەنگێن وان هاتنە گوهەرتن: 150 (15٪).

بێژەیێن کو ب تەمامی ژ هەڤ جودانە: 109 (10.9٪).

وەکی کو ئەم دبینن، ل گۆر بێژەیێن ڤێ پەرتووکێ، ڕێژەیا بێژەیێن کو د کورمانجییێدە ب تەمامی جودانە (10.9٪)ـە.

ژ بەر کو ئەڤ بەرهەم بەرهەما یەکەم یا کرمانجکیە، مە وەکی نموونە وەرگرت. بێگومان ئەڤ ڕێژەیا بێژەیان یا ژۆرین، ژ بۆ هەموو پەرتوکێن کرمانجکی دەرباس نابە. دگەل ڤێ ژی هزرەکێ ددە مە.

3. ناڤدێر

ناڤدێر، ئەو بێژەنە کو تشتان، بوویەران، ڕەوشان، هەستان و هزران ئیفادە دکن.

ناڤدێر، ل گۆر چەند پەرسپەکتیفان دابەش دبن. ئەم دکارن ببێژن کو ل گۆر ڤان چار پەرسپەکتیفان: ل گۆر زایەندا خوە یا ڕێزمانی، مێژەرا خۆ، هەستپێکرن و تایبەتی بوون و تایبەتی نەبوونا خوە.

1.3. ل گۆر زایەندا خوە یا ڕێزمانی ناڤدێر

د کرمانجکییێدە زایەندا ناڤدێران هەیە. ئانکو ناڤدێر ژ ئالیێ ڕێزمانیڤە یان نێر یان ژی مێنە. د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە نێرتی و مێتیا ناڤدێران هین ئەشکەرەیە. بۆ نموونە، هەکە پاشگرا "e-"یێ ل هن بێژەیێن نێر زێدە ببە، ئەو بێژە دبن مێ. د هن دەڤۆکاندە ئەڤ "e-"یێ دبە "i-".

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی) - I نێر (n)	کرمانجکی (زازاکی) - II مێ (m)	کورمانجی نێر و مێ (n, m)
golik/guk	golike/guke	golik (n, m)
Her	Here	ker (n, m)
Kutik	kutike	kûçik/kûtik/kudik/kutî (n)
Verg	verge	gurg/gur (n)

د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە، وەکی یا کورمانجی، د ڕەوشا ناڤکیدە فۆرمێن نێر و مێ یێن ناڤدێران وەکی هەڤن. بۆ نموونە، د وان دەڤۆکاندە نموونەیێن ژۆرین هوسا دبن:

کرمانجکی (زازاکی) - I نێر و مێ (n, m)	کورمانجی نێر و مێ (n, m)
guelik/golik (n, m) her (n, m) kutik (n, m) verg (n, m)	golik (n, m) ker (n, m) kûçik/kûtik/kudik/kutî (n) gurg/gur (n)

وەکی کو د ڤان نموونەیێن داویندە دهێتە دیتن، د دەڤۆکێن کرمانجکییێدە ژی وەکی کورمانجییێ، جهێتیا نێر و مێ ژ ئالیێ فۆمێڤە نەمایە. لێ بەلێ ژ ئالیێ ڕێزمانیڤە ئەو ناڤدێر هەم د کورمانجییێدە هەم ژی د کرمانجکییێدە، دیسان نێر یان ژی مێنە.

پێشگرێن "man-"/"ma-", "dele-"/"dêle-" کو مێتیا هن حەیوانان ئیفادە دکن، د هەر دوو دیالێکتاندە ژی هەنە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

بۆ نموونە:

کورمانجی **man-/ma-, dêle-**	کرمانجکی (زازاکی) **man-/ma-, dele-**
Ga **man**ga/**man**ge	Ga **man**ga/ **mon**ga / **mûn**ga
Ker **man**ker **ma**ker	Her **man**kere/**man**ker/**mon**ker/**mûn**ker **ma**kere/**ma**ker
gurg/gur dêlegurg/ **dêle**gur	**v**erg **dele**verge/**del**verge

د کرمانجکییێدە چەند ناڤدێر هەنە کو تم ب فۆرما پرهەژمار تێن بکارئانین، لۆما ژی زایەندا وان نینە. ئەڤ ناڤدێر نە زێدەنە، تەنێ چەند حەبن و ناڤێن تشتێن وسانە کو ژ دوو بەشان پێک تێن (وەکی "şelwarî")، یان ژی هەژمارتنا وان نە مومکنە (وەکی "ardî"). بۆ نموونە:

کورمانجی	کرمانجکی (زازاکی)
ard/ar/ar**van**	Ard**î**
bijang/bijanik/bijank/bijî/bişkol mijang/mijank/mijelang/mijgan/mijgul/mijî/mijîlang/mijulank/mijûlang/mijûlank/mişgul/mişkulî/mişkûl/mojgmûjang un/mujgan/mûjelang/	bijang**î**/bizang**î** mujey**î**/micey/mijonk**î**
birû/birh/birih/biriw/birî/biro/birow/birûng/brû/burh/burî/buru/ebro/ebrû	birûy/birew**î**/bir**î**/biroy/ burew**î**/bur**î**/buruy

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

Gozligî	gozlig, berçavk
pîjemeyî / pîcemeyî	pîceme/bêcame/pêcema /pêceme/pîcema/pîjema
şelwarî/ şalî	şalwar/şarwal/şelwal/şelwar/şelwer/şerval/şerwal/şerwar/şerwel şal/şel
pantolî/pontolî/pontorî	pantol/pantor/panteron/penteron/pentor/pentelon/pantalon/pantolon
tumanî/timanî / timûnî	tûman, **derpê**
zimbêlî/zimêlî/simêlî/jimêlî /jîmêlî	simbêl/simêl/sinbêl

هەم د کورمانجییێدە هەم ژی د کرمانجکییێدە زایەندا هن ناڤدێران، ل گۆر هەرێمان دگوهەڕە. ئانکو ئەڤ ناڤدێر، ل هەرێمەکێ وەکی نێر تێن بکارئانین، لێ بەلێ ل هەرێمەکا دن وەکی مێ تێن بکارئانین.

نموونەیێن کرمانجی:

I - کورمانجی نێر **(n)**	II - کورمانجی مێ **(m)**
beş **(n)**	beş **(m)**
şax **(n)**	şax **(m)**
por **(n)**	por **(m)**
tişt **(n)**	tişt **(m)**
wext **(n)**	wext **(m)**
dem **(n)**	dem **(m)**

نموونەیێن کرمانجکی (زازاکی):

I – کرمانجکی (زازاکی) هەرێما پیرانێ نێر **(n)**	II - کرمانجکی (زازاکی) هەرێما دێرسمێ مێ **(m)**	کورمانجی مێ **(m)**
axur (n)	axure **(m)**	axur **(m)**
axret (n)	axrete/axirete **(m)**	axret/axiret **(m)**
camî / comî / cûmî (n)	camîye **(m)**	camî **(m)**
çamur / çamûr (n)	çamure /çamurî /çamûre **(m)**	çamûr **(m)**
çarşu/çarşû/çarşî (n)	çarşuye/çarşî **(m)**	çarşî/çarşû **(m)**
ders (n)	derse **(m)**	ders **(m)**
îşlig (n)	îslige/îşlige **(m)**	îşlik/îşlig **(n)**
îzin/îzn (n)	îzine/îzne **(m)**	îzin/ izin/izn/îzn **(m)**
kok (n)	koke **(m)**	kok **(m)**

legan/lengan/lengon (n)	legane **(m)**	legan/legen **(m)**
mekteb (n)	mektebe **(m)**	mekteb **(m)**
mektub/mektuv (n)	mektube/mektuve **(m)**	mektûb **(m)**
milaketi (m)	milaket (n)	melayîket**(n)** / melaîke **(n)** melayîket**(n)** /milyaket **(n)**
ode/wede/wade (n)	oda **(m)**	ode/hode/hoda **(m)**
perde/parde (n)	perda **(m)**	perde **(m)**
qereqol (n)	qeraqole/qereqole **(m)**	qereqol **(m)**
qehwe/qahwe/qawe/qab e (n)	qewa **(m)**	qehwe/qawe/qahwe **(m)**
Quran /Quron /Qurûn (n)	Qurane **(m)**	Quran **(m)**
rayîr/rayêr/rar/rer/rîyer (n)	raye/ray/ra **(m)**	rê/ra/ray/reh/rêk **(m)**
roj/roc (n)	roze **(m)**	roj **(m)**
wext /waxt (n)	waxte **(m)**	wext **(m, n)**
xizmet (n)	xizmete **(m)**	xizmet **(m)**

وەکی ژ نموونەیێن ژۆرین ژی دهێتە فێمکرن، گەلەك ناڤدێرێن کو د کورمانجییێدە مێنە، د دەڤۆکا کرمانجکیا دێرسمیێدە ژی مێنە.

د کرمانجکییێدە، زایەندا ڕێزمانی یا ناڤێن مرۆڤ و حەیوانان هین ب ئاسانی دهێتە فێمکرن، لێ بەلێ هەکە ئەم هن ئیستیسنایان نەحەسبینن، ژ بۆ ناسکرنا زایەندا ناڤدێرێن دن یاساییێن مسۆگەر تونە نە. د کرمانجکییێدە، حەتا ڕادەیەکێ دناڤبەرا زایەندا ناڤدێران و دەنگێن وان یێن دووماهییێدە پەیوەندیەك هەیە. بۆ نموونە هەکە ئەم بەرێ خوە بدن فەرهەنگا تورکی – کرمانجکی (زازاکی) یا گرووپا خەباتە یا ڤاتەیی، ئەم دگهیژن ڤان ئەنجامان:

ناڤدێرێن کو ب دەنگێ [O]یێ بقەدە و مێ بە: تونە یە.

ناڤدێرێن کو ب دەنگێ [U]یێ بقەدن و مێ بن: (2) حەبن.

ناڤدێرێن کو ب دەنگێ [Û]یێ بقەدن و مێ بن: (6) حەبن.

ئانکو ناڤدێرێن کو ب دەنگێن [O], [U], [Û]یێ دقەدن، ب گشتی نێرن.

بێژەیێن کو ب دەنگێ [Ê]یێ بقەدن و نێر بن: (4) حەبن. ئانکو بێژەیێن کو ب دەنگێ [Ê]یێ دقەدن، ب گشتی مێنە.

بێژەیێن مێ، هەری زێدە ب دەنگێن [E], [Î], [A], [I]یێ دقەدن.

2.3. ل کۆر میژەرا خوە ناڤدێر

هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کرمانجییێدە، ناڤدێر ب پاشگرا "an-"ێ دبن پڕهەژمار . لێ بەلێ د کرمانجکییێدە، ئەڤ "an-"، د هن دەڤۆکاندە دبە "-a"/"-on"/"-o"/"-ûn" یان ژی "-û" [70]. د زمانێ نڤیسکیدە، ئەم ژ ڤان فۆرمان "an-"ێ بکارتینن [71].

کرمانجکی (زازاکی) یەکهەژمار	کرمانجکی (زازکی) پڕهەژمار -an/-a/-on/-o/-ûn/-û	کورمانجی یەکهەژمار	کورمانجی پڕهەژمار -an/-a
Dest	destan/desta/deston/desto/destûn/destû	Dest	destan/desta
linge/ling	lingan/linga/lingon/lingo/lingûn/lingû	Ling	lingan/linga
şêr/sêr	şêran/şêra/şêron/şêro/şêrûn/şêrû	şêr	şêran/şêra

د کرمانجکییێدە، ژ بۆ پڕهەژماریا ناڤدێران پاشگرا "î-"ژی دهێتە بکارئانین. ئەڤ پاشگرا پڕهەژماریێ د کورمانجییێدە نینە.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Bizî velgî ra hes kenê.	Bizin ji pelî/pelgî hez dikin.
Kitabî semedê wendene yê.	Kitêb ji bo xwendinê ne.
Kurdî kurdkî qisey kenê.	Kurd bi kurdî qise dikin..

د جهێ ڤێ پاشگرا "î-"ییێدە، د دیالێکتا گۆرانیدە پاشگرا "ê-"یێ بکار تێ:

کورمانجکی (زازاکی)	گۆرانی (هەورامی)	کورمانجی
No lajek lajê min o.	Î kure kurû min a.	Ev kur kurê min e.
Nê lajekî lajê min î/ê.	Î kurê kurê min enî.	Ev kur kurên min in.

مە ل ژۆرێ دیارکربوو کو د کرمانجکییێدە، هن ناڤدێر تم ب فۆرما پرهەژمار تێن بکارئانین. هەروەسا د کرمانجییدە، هن ناڤدێر هەنە کو تم ب فۆرما یەکهەژمار تێن بکارئانین. هەژمارا ناڤدێرێن هوسا پر کێمە و ناڤێن تشتێن وسانە کو نایێن هەژمارتن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Ariş	baraş (KN), dexla ku ji bo hêrandinê dibin aş
awe/aw	Av
ereq/araq/areq/ariq	xwey/xweydan/xu/xuh/xuhdan/xû/xûdan/xwehdan/xwê/xwêdan/xwî/xwû
gijik/gicik/gizik (por)	gijik/gijok/gîjik
gonî/gunî/guîn/guwîn/gwîn/gweyn/guweyn/guêyn	xwîn/xîn/xûn/xweyn/xwûn
heb/hev/hew	dexl, zad
Por	Por
sole/sual/suwel	xwê/xê/xwey/xwêy/xoy
şit/sit	Şîr

3.3. ل کۆر هەستپێکرنێ ناڤدێر

ل گۆر هەستپێکرنێ، ناڤدێر دوو جورەنە: ناڤدێرێن شێنبەر و ناڤدێرێن ڕازبەر.

ناڤدێرێن شێنبەر، ناڤێن وان تشتانن کو مرۆڤ دکارە ب پێنج هەستان (دیتن، بهیستن، بێهنکرن، چێشتن، دەستلێدان) هەبوونا وان فێم بکە.

ناڤدێرێن ڕازبەر، ناڤێن وان تشتانن کو مرۆڤ نکارە ب پێنج هەستان هەبوونا وان فێم بکە، لێ بەلێ دکارە تەسەور بکە یان ژی ژ هەبوونا وان باوەر بکە.

نموونە:

كورمانجى	كرمانجكى (زازاكى)
ناڤدێرێن شێنبەر	ناڤدێرێن شێنبەر
Kevir	ke**m**ere / kerra
bêhn / bihin / bîn / bên	boye / bîne
Ba	**V**a
pel / per	pel / per
ناڤدێرێن ڕازبەر	ناڤدێرێن ڕازبەر
poşmanî / peşîmanî / poşîmanî	poşmanî / pueşmûnî / posemanî**ye**
can / gîyan	can / cûn / gan / gûn
rih / ruh / roh / rûh, **gîyan**	ruh / rih / ro
berkevtin / berkeftin / berketin	verkewti**ş** / verkewtene

4.3. ل گۆر تايبەتيبوون و تايبەتينەبوونا خوە ناڤدێر

ل گۆر تايبەتيبوونا و تايبەتينەبوونا خوە، ناڤدێر دوو جورەنە: ناڤدێرێن تايبەتى و ناڤدێرێن جورەيى.

ناڤدێرێن تایبەتی، ناڤێن کەس یان ژی تشتێن یەکتانە. ئانکو ژ وان تەنێ یەك هەیە. وەکی ناڤێن مرۆڤان، ناڤێن قیتا، وەلات، دەولەت، ئوقیانووس، دەریا، رووبار، چیا، دەشت، کتێب، کۆڤار، رۆژنامە، دەزگەهـ، سازگەهـ و رێخستنان.

ناڤدێرێن جورەیی، ناڤێن کۆمەکە تشتێن نە یەکتانە.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
ناڤدێرێن جورەیی	ناڤدێرێن جورەیی
pisîng / pising / pîsing	pisîng / pising / pisîk / pişîk
mîlçik / meliçik / mirîçik çûçik / çuçik teyr	çivîk, melûçik (KN) / melîçik (KN) çûçik / çîçik / çûç / çûk teyr
fêkî / feykî / fîyekî meywe	fêkî / fêqî mêwe / meywe
vaş / vas	gîya / geya / giha

5.3. ل کۆر چێبوونا خوە ناڤدێر

ئەم دشێن ل گۆر چێبوونا وان ناڤدێران دابەش بکن. ل گۆر وێ، ناڤدێر سێ جورەنە: ناڤدێرێن سادە، دارشتی و هەڤەدودانی.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

1.5.3. ناڤدێرێن سادە

ناڤدێرێن سادە، ئەو ناڤدێرن کو پێشگر، پاشگر و ناڤبەرگر وەرنەگرتنە، هەرووەسا ژ چەند بێژەیێن جودا پێک نەهاتنە.

چەند نموونە:

کورمانجی	کرمانجکی (زازاکی)
gu**h** / go / gu**hişk** / guç / guç**ik**	goş / gos / gûş / gueş
Nan	nan / non / nûn
Tirs	Ters
Şî**r**	Şit
Ba	Va

2.5.3. ناڤدێرێن دارشتی

ناڤدێرێن دارشتی، ئەو ناڤدێرن کو ژ بێژە و پێشگر، پاشگر یان ژی ناڤبەرگرەکێ پێک تێن. (ژ بۆ ڤێ مژارێ، ل بەشێ "بێژەیێن دارشتی" بنێرە.)

چەند پێشگرێن کو ب وان ناڤدێر چێدبن:

کورمانجی ناڤدێر	کورمانجی پێشگر	کرمانجکی (زازاکی) ناڤدێر	کرمانجکی (زازاکی) پێشگر
Bişev **bi**roj, nîvroj **bi**roj û **bi**şev	**bi-**	**pe**şewe / **pe**sewe **pe**roj / **pe**roz **pe**roj û **pe**şewe/**pe**roz û **pe**sewe	**pe-**
pêx**war**in, **pê**x**or (KN)	**pê-**	**pê**wer / **pa**wer	**pê- / pa-**
ev der, vir	-	**î**ta / **wi**ta / **wey**ta	**î- /wi- /wey-**

î-	-	î-	îcar/îca/îjar/îja /evca/ivca/ivcar /vêca
u- / ew- /wi-	uca / ewca / wica / weyca / awca / awja / awza / uza...	ew-	ew cî, ew der, [li] wî cî, wir
ver-	Verbendik	ber-	Bervank

چەند پاشگرێن کو ب وان ناڤدێر چێدبن

کرمانجکی (زازاکی) پاشگر	کرمانجکی (زازاکی) ناڤدێر	کورمانجی پاشگر	کورمانجی ناڤدێر
-ane / -one / -ûne	kêmane/kemane/kemone/kemûne tengane giştane/giştone/engiştane/ ingîştona	-anî -ok	kêmanî tenganî hingustok
-aneke / -aneki / -aniki	çiraneke / çuraneke / çuraneki / çiraniki / çuraniki	-anek/-onek	çiranek / çironek
-aneki: bnr. -aneke		-	
-aniki: bnr. -aneke		-	
-anî / -aney -oney / -ûnê -îne/-înî /	vêkanî / vêkaney / vêkûnê xortanî / xortoney / xortûnê nêweşanî / nêweşaney nêweşoney / nêweşûnê nêweşîne / nêweşînî / nêweşênî	-anî / -înî -anî / -înî -în	bûkanî / bîkanî xortanî / xortînî nexweşîn

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

-ênî / -ên	nêwesênî / nêweşên		
-dane / -dank / -dan -danke / -danki -doni / -dûn	çiladane / çiledank soledane / soldan weledane / weldane / weldan derzîdane/derzîdanke / derzîdank çaydane/çaydoni/çaydûn/ çaydanki	-dan / -dank	çiradank xwêdank xwelîdank derzîdank çaydan / çaydank
-dar	goşdar / gosdar	-dar	guhdar
dûn: bnr. -dane			
-e	Deste	-e	deste
-ek	birrek / birek / birrik / birek serek	-ek	birek serek
-geh / -ge/-ga/-ke	dezgeh / dezge şarge / şalge nîşangeh / nîsange zibilge / zivilge binge / binke / binêke awke (hemamek)	-geh / -ge	dezgeh / dezge şargeh / şalge nîşangeh zibilgeh bingeh hemamok / himamok
-gîr / -gêr / -gîre -ger / -kîre	pêşgîre / pêşkîre bergîr / bargîr / bargir / bêrgir	-gîr / -gir	pêşgîr / pêjgîr / pêşkir bergîr /

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

	Gangîr / Gangêr kefgîr / kefgêr / kefgir paştgîr / paştgêr / paştger		bargîr / bergîl Ruhstîn kefgîr piştgir
-ik	darik destik	-ik	darik destik
iniki: bnr. -aneke		-	
-îstan / -istan	Kurdîstan / Kurdistan / Kurdistûn gulîstan / gulistan / gulîstûn	-istan	Kurdistan gulistan
-k	Birak	-k	birak
-kar	Citkar Dêskar	-kar	cotkar hostayê dîwaran
-male/-mali/-mal	destmale / desmal / dismale pêşmale / pêşmal / pyeşmale / pêştemale	-mal	destmal / desmal / dismal / dezmal pêşmal / pêşmalk / piştemal
-oleke	Gijoleke	-oleke	gêjoleke
-wan / won /wûn	gawan / gawon / gawûn	-van	gavan
-yer	cityer / citêr	-yar	cotyar / cotar

ناڤبەرگرا کو ب وێ ناڤدێر چێدبن

کرمانجکی (زازاکی) ناڤبەرگر	کرمانجکی (زازاکی) ناڤدێر	کورمانجی ناڤبەرگر	کورمانجی ناڤدێر
-e-	Destebira giregir pitepit / pitpit	-e-	destebira / destebirak giregir pitepit / pitpit

1.2.5.3. ژرەنگدێری دارشتنا ناڤدێری

هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کورمانجییێدە، ب پاشگرا "-î"یێ ژ رەنگدێرێ ناڤدێر چێدبە و ئەڤ ناڤدێر د هەر دوو دیالێکتاندە ژی مێیە. د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە ئەڤ پاشگرا "-î"یێ دبە "-ey"/"-îye" یان ژی "-ê".

کرمانجکی (زازاکی) مێ	کورمانجی مێ
-î -[y]î / -îye / -ey / -ê	-î -[y]î / -hî
azadî / azadîye / azadey / azadê	Azadî
nêweşî / nîweşî / nêweşîye / nîweşey / nêweşê	Nexweşî
rastî / rastîye / raştî / raştey / raştê	Rastî
serbestî / serbestîye / serbestey / serbestê	Serbestî
şaşî / sasîye / şaşey / şaşê	Şaşî
tengî / tengîye / tengayî / tengey / tengê	tengî / tengayî / tengahî
xelasî / xelasîye / xelasey / xelasê	Xelasî
zelalî / zelalîye / zelaley / zelalê	Zelalî

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

3.5.3. ناڤدێرێن هەڤەدودانی

ناڤدێرێن هەڤەدودانی، ئەو ناڤدێرن كو ژ چەند بێژەیان یان ژی ژ چەند بێژە و پاشگرەكێ پێك تێن. ئانكو چەند بێژە تێن رەخ هەڤ، واتەیەكە نوو وەردگرن و دبن ناڤدێرەكا هەڤەدودانی.

د كرمانجكییێدە ناڤدێرێن هەڤەدودانی ب چەند ئاوایان چێدبن. (ژ بۆ ڤێ مژارێ، ل بەشێ "بێژەیێن هەڤەدودانی" بنێرە.)

كورمانجی	كرمانجكی (زازاكی)
destbira / destbirak / destebirak / destebira	destbira / destebira
Devxweşî	**Fek**weşî
sarogermî / saregermî / sargermî / şîrgermî	serdgermî / serdgermîye / şîrgermî / şîlgermî
sersal, [sala nû]	Serrnewe
sêşemî / sêşem	sêşem**e** / şêseme / sêseme
Zimangiranî	zi**w**angiranî / zûngirûnê

6.3. ئیزافە

ئیزافە، دناڤبەرا چەند ناڤاندە پەیوەندیا خوەدیبوونێ چێدكە. ئاوایێ چێبوونا ئیزافەیێ، د كرمانجكی و كورمانجییێدە ب گشتی وەكی هەڤە، لێ بەلێ د تەواندیبوونا (Oblique) ناڤدێرێن مێدە، د ناڤبەرا وان دە جوداییەك هەیە. د ئیزافەیا كورمانجیدە، هەم ناڤدێرا نێر هەم ژی مێ، ل گۆر ئەركا خوە دكارە تەواندی بە. لێ بەلێ وەكی كو د نموونەیێن ژێرینده دیار دبە، د ئیزافەیا

کرمانجکیدە ناڤدێرا مێ تەواندی نابە، ناڤکیە. د پرەهژمارییێدە، "ên-"یا کورمانجیێ د کرمانجکییێدە دبە "ê-". (د هن دەڤۆکێن کورمانجییێدە ژی ئەڤ "ên-"دبە "ê-"، ئانکو [N]یا وێ وندا دبە)

نموونە:

ژ بۆ ناڤدێرا یەکهژمار

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
nêr + nêr **-ê -î**	**nêr + nêr** **-ê -î**
destê lajekî destê layikî destê lazekî	destê lawikî
nêr + mê **-ê -ø**	**nêr + mê** **-ê -ê**
destê kêneke destê çêneke	destê keçikê
mê + mê **-a -ø**	**mê + mê** **-a -ê**
biza kêneke biza çêneke	bizina keçikê
mê + nêr **-a -î**	**mê + nêr** **-a -î**
biza lajekî biza layikî biza lazekî	bizina lawikî

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ژ بۆ ناڤدێرا پڕهەژمار

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
pirhejmar nêr + yekhejmar nêr **-ê -î**	**pirhejmar nêr + yekhejmar nêr** **-ên -î**
destê lajekî destê layîk	destên lawikî destên lêwik
pirhejmar nêr + yekhejmar mê **-ê -ø**	**pirhejmar nêr + yekhejmar mê** **-ên -ê**
destê kêneke destê çêneke	destên keçikê
pirhejmar mê + yekhejmar nêr **-ê -î**	**pirhejmar mê + yekhejmar nêr** **-ên -î**
bizê lajekî bizê layîk	bizinên lawikî bizinên lêwik
pirhejmar mê + yekhejmar mê **-ê -ø**	**pirhejmar mê + yekhejmar mê** **-ên -ê**
bizê kêneke bizê çêneke	bizinên keçikê
pirhejmar + pirhejmar **-ê -an**	**pirhejmar + pirhejmar** **-ên -an**
destê lajekan destê layikan	destên lawikan
destê kênekan destê çênekan	destên keçikan
bizê lajekan bizê layikan	bizinên lawikan
bizê kênekan bizê çênekan	bizinên keçikan

لێ بەلێ فۆرمێن ئیزافەیێن ژۆرین هەم د هن دەڤۆکێن کورمانجییێدە هەم ژی د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە تێن گوهەرتن. نموونەیێن ژۆرین، د هن دەڤۆکاندە هوسا ژی تێن بکار ئانین:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
nêr + nêr	**nêr + nêr**
destî lajêk / dêst lajêk	destê lêwik / destê lawik
nêr + mê	**nêr + mê**
destî kênek / dêst kênek	destê keçik
mê + mê	**mê + mê**
bizê kênek / bizey keyneki / biza çênek	bizina keçik
mê + nêr	**mê + nêr**
bizê lajêk / bizey lajekî / biza layîk	bizina lêwik / bizina lawik
pirhejmar + pirhejmar	**pirhejmar + pirhejmar**
destî lacekûn / dêst lacekû	destê lawikan
destî kênekûn / dêst kênekû	destê keçikan
bizî lacekûn / bîz lacekû	bizinê lawikan
bizî kênekûn / bîz kênekû	bizinê keçikan

ئیزافە، د کرمانجکییێدە ب "dê"/"de"/"da"، د کورمانجییێدە ب "di"ژی چێدبە. ئەڤ ژ بۆ ڕەوشا تەواندی (Oblique)یە.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی) -dê / -de / -da	کورمانجی -di / -d
Estordê Hesenî ra biewnîre/biewnî./ Estorê Hesenî ra biewnî.	Li hespê di Hesenî binêre./ Li hespê Hesenî binêre.
Estorêdê Hesenî esto.	Hespekî di Hesenî heye.
Mayînêda Hesenî vîndî bîya.	Mehîneke di Hesenî winda bûye.
"Evdilqadir Beg Mîdanî, bi wicdan, pakîya xulq û exlaq, bêterefîya qerarandê xo/xwe name/vengan dayo."	"Ebdilqadir Beg Mîdanî, bi wicdan, paqijiya xulq û exlaq, bêterefiya qerarên di xwe nav û deng daye." (72)

1.6.3. ڕێزە ئیزافە

ڕێزە ئیزافە، ئەو ئیزافەیە کو ژ یەکێ زێدەتر ئیزافەیان پێک تێ.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
dêsê rezê mêrikî **dêsê** + rezê mêrikî **(ravekirî + raveker)**	dîwarê rezê mêrikî dîwarê + rezê mêrikî **(ravekirî + raveker)**

د نموونەیا ژۆرینده (dîwarê) "dêsê" ڕاڤەکری (modified)، "rezê mêrikî" ڕاڤەکەر (modifier)ـە. "Rezê mêrikî" کو ڕاڤەکەرە، د هەمان دەمێدە ب سەرێ خوە ئیزافەیەکە. لۆما "dêsê rezê mêrikî" (dîwarê rezê mêrikî) ڕێزە ئیزافەیەکە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

د ڕێزە ئیزافەیا درێژ دە، ژ بۆ کو ڕاڤەکری و ڕاڤەکەر نەیێن تەڤلهەڤکرن و ئاسانی بهێنە فێمکرن، د کرمانجکییێدە بێژەیا "yê", "ya", "yo" yan، د کورمانجییێدە "yê"، "ya" یان ژی "yên" دکەڤە ناڤێ.

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Enstîtuyê Kurdî yê Parîsî	Enstîtuya Kurdî ya Parîse
Lajê Serkewtê citkarî va[t].	Lawê Serkewtê cotkar got.
Lajê Serkewtî yê citkarî va[t].	Lawê Serkewtî yê cotkar got.
Lajê Serkewtê citkarî vano.	Lawê Serkewtê cotkar dibêje.
Lajê Serkewtî yo citkar vano.	Lawê Serkewtî yê cotkar dibêje.
Vilika baxçeyê Deşta Gewran	Kulîlka baxçeyê Deşta Gewran
Vilika baxçeyî ya Deşta Gewran	Kulîlka baxçeyî ya Deşta Gewran

7.3. ڕەوشێن ناڤی

د کرمانجکییێدە ڕەوشێن بنگەهین یێن ناڤی، ڕەوشا ناڤکی (Nominative)، بانگکرنێ (Vovative) و تەواندی (Oblique)نە.

ناڤدێرا کو د ڕەوشا ناڤکیدە بە، بێ گری (Affix)یە.

ل ژێرێ، ئەم لسەر ڕەوشا بانگکرنێ و ڕەوشا تەواندی دسەکنن.

1.7.3. ڕەوشا بانگکرنێ

ڕەوشا بانگکرنێ، ئەو ڕەوشە کو مرۆڤ ب وێ بانگی کەس یان ژی تشتان دکە.

کورمانجی ڕەوشا بانگکرنێ یەکهەژمار (نێر)	کرمانجکی (زازاکی) ڕەوشا بانگکرنێ یەکهەژمار (نێر)
-o	**-o**
Apo!	Apo!
Bavo!	Bawo! / Bavo!
Apo!	**Dato! / Dedo!**
Xwedêyo! / Heqo!	Heqo!
Heso!	Heso!
Xwedêyo!	Homayo! / Homawo!
Keko!	Keko!
Lawo!	Lawo! / Lao!
Pito!	Pito! / Puto!
Xalo!	Xalo!
Xorto!	Xorto!

کورمانجی ڕەوشا بانگکرنێ یەکهەژمارا مێ	کرمانجکی (زازاکی) ڕەوشا بانگکرنێ یەکهەژمارا مێ
-ê	**-ê**/**-î**
Jinikê!	Cinêkî!/Cînikî!/Cenêkî!
Cîranê!	Cîranê!
Dayê!	Dayê!
Fatê!	Fatê!
Gulê!	Gulê!
Keçê!	Keçê!
Keçê!	**Kênê!/Keynê!/Çênê!**
Pitê!	Pitê!
Rindê!	Rindê!

Wayê! Wakê!/Wikê! Xalê!	Xwehê / Xweyê! Xwişkê! Xwakê! Xaltîyê! / Xaltî!

کرمانجکی (زازاکی) ڕەوشا بانگکرنێ پرەهژمار (نێر و مێ)	کرمانجی ڕەوشا بانگکرنێ پرەهژمار (نێر و مێ)
-ino / -no / -êno	-ino / -no / -îno
Citêrêno! Cîranêno! Gedeno! Lajekno! / Layikno! Lajekno! / Layikno! Xortino!	Cotyarino! / Cotkarino! Cîranno! Gedeno! Lawikno! Kurino! Kurîno! Xortino!
-êne / -ênê / -nê / -înî / -nî	-ino / -no, -îne (KN)
Birayêne! / Birayênê! / Birayenê! [73] Kurdêne! Gedeynê! / Gedeynî! Kênekînî! / Keynekînî! Lajekînî! Wayênê! / Wayêne! / Wayînî! Xortêne! Xortênê! Xortînî!	Birano! Birayne! (KN) Kurdîne! (KN) Gedeno! Keçikno! Lawikno! Xwehino! / Xweyingino! / Xwişkino! Xortino! Xortino! Xortino!

2.7.3. ڕەوشا تەواندی

ڕەوشا تەواندی، ل گۆر ناڤدێرێن نێر، مێ و پرەهژمار دهێتە گوهەرتن.

ئەم دکارن ب کورتی هوسا دیار بکن:

	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
nêr	-î Ez Roşanî vînena.	-î Ez Roşanî dibînim.
mê	-ø Ez Roşna vînena.	-ê Ez Roşnayê dibînim.
pirhejmar	-an/-on/-ûn/-a/-o/-û Ez daran vînena./Ez dara vînena./ Ez daron vînena./Ez darûn vînena.	-an/-a Ez daran dibînim. / Ez dara dibînim.

وەکی کو ل ژۆرێ خویایە، ناڤدێرێن نێر هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کورمانجییێدە، د ڕەوشا تەواندیدە ب "-î"یێ دهێتە تەواندن. لێ بەلێ ناڤدێرێن مێ، د کرمانجکییێدەنایێ تەواندن، د کورمانجییێدە ب"-ê"یێ دهێتە تەواندن. د هەر دوو دیالێکتاندە، ناڤدێرا پرهەژمار، د ڕەوشا تەواندیدە پاشگرا "-an"ێ وەردگرە. (د کرمانجکییێدە ئەڤ پاشگرا "-an"ێ د هن دەڤۆکاندە دگوهەرە، دبە "-on"/"-ûn"/"-a"/"-o" یان ژی "-û").

ڕەوشا تەواندی یا ناڤدێرا کوردی، د هن زمانێن دن دە ب ڕەوشا ئاکوزاتیف، دەرکەڤتنێ، خوەدانتییێ و... هتد دهێتە ئیفادەکرن.[74]

وەکی کو ل ژێرێ دیار دبە، د کرمانجکی و کورمانجییێدە هن ڕەوشێن ناڤدێران ب هاریکاریا هن داچەکان تێن ئیفادەکرن.

1.2.7.3. ڕەوشا داتیف

کرمانجکی (زازاکی) ڕەوشا داتیف	کورمانجی ڕەوشا داتیف
Bi Ey îman bi Homayî ardo.	bi Wî îman bi Xwedê anîye.
Ra	li / le

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

mi ra gore/mi gore to ra gore/to gore	li gor min **li** gor te
Ra Destê xo qula **berî** **ra** kerd. Mi **ra** **va** "xalo". Mi **ra** persa.	**ra** / **re** / **di** ... **ra** / **ji** ... **ra** / **ji** ... **re** / **ji** Destê xwe [di] qula derî **ra** kir. Min **ra** go "xalo"./**Ji** min **ra** go "xalo". **Ji** min pirsî.
rê / **rî** Ti mesela mi **rê** vaje.	**re** / **ra** / **ji** ... **ra** / **ji** ... **re** Tu meseleyê min **re** bêje Tu meseleyê **ji** min **re** bibêje.
O/ew ame bajar. **bi** O ame **bi/be** bajar.	Ew hat bajêr. - Ew hat **bo** bajêr./ Ew hat bajêr.

2.2.7.3. ڕەوشا جهی

کرمانجکی (زازکی) ڕەوشا جهی	کورمانجی ڕەوشا جهی
de/di/der/dir/id Her wext tengîye **de** me**nd**/ma**nd**. Dewan **de** heywan**î** nême**nd**bî.	de/da/**li** "Her tengîyê **de** ma." (75) heywan (76) **Li** gundan/dêhan nemabûn/nemabî**n**.

di ... de/de ... de/**edi** ... de/**ede** … de "Yo hevalê min **di** cennet **de** mudam." (Ehmedê Xasî) "Zey **di** Bedr û hem Huneyn **de** bo şehîd." (Ehmedê Xasî) **De** dew **de** yo. **edi** soba **de** (77) "Mi **ede** trêne **de** pêguret." (78)	di ... de/di ... di "Ew hevalê min **di** cenetê **de** mudam" (Ehmedê Xasî) "**Wekî di** Bedr û hem Huneynê **de** [bi]be şehîd"(Ehmedê Xasî) **Di** [nava] **gund**/dêhî **de** ye. / **Di** dihî **de** ye. **di** sobayê **de** "Min **di** trênê **de** pê girt."

3.2.7.3. ڕەوشا ئاكوزاتیف

كرمانجكی (زازاكی) ڕەوشا ئاكوزاتیف	كورمانجی ڕەوشا ئاكوزاتیف
Ra Ez kêneke **ra** hes kena.	**ji** Ez **ji** keçikê hez dikim.
Bi "Bedê cû geyray **bi** qetlê yê ..." (Ehmedê Xasî)	**Li** "Paşê **li** qetla wî gerîy**an** ..." (Ehmedê Xasî)
Ez Serdarî vînena. - Mi lajek/layik dî. kara + temamker + pêveber	Ez Serdarî dibînim. - Min lawik dît/dî. kara + temamker + pêveber

4.2.7.3. ڕەوشا دەرکەتنێ

کرمانجکی (زازاکی) ڕەوشا دەرکەتنێ	کورمانجی ڕەوشا دەرکەتنێ
ra / **re** Mi Serdestî **ra** girewt. Xalê mi mi **ra** girewt. Xala mi keye **ra** şî.	**Ji** Min **ji** Serdestî girt. Xalê min **ji** min girt. Xaltîya min **ji** malê çû.
کرمانجکی (زازاکی)	کوردیا ناڤەڕاست
ra/era Hewn **ra** werzên! înan **ra** di kesî yê to **ra**	Le Le xew helsîn! le wane du kes le hî to

5.2.7.3. ڕەوشا ئامرازی

ڕەوشا ئامرازی، ئەو ڕەوشە کو نیشان ددە کا لێکەر ب کیژان ناڤگینێ هاتیە کرن.

کرمانجکی (زازکی) ڕەوشا ئامرازی	کرمانجی ڕەوشا ئامرازی
bi / **ebi** / ve / eve / vi / pê / pey **Ey bi**/ve destê xo wer**d**. **Ey bi**/ve tercumanî îfade da.	bi / vi / pê Wî **bi**/vi destê xwe **x**war. Wî **bi** tercumanî îfade da.

وەکی کو د نموونەیێن ژۆریندە دیار دبە، د ڕەوشا بانگکرن، داتیف، جهی و ئامرازیا ناڤاندە دیالێکتا کرمانجکی و کورمانجی ب ئاوایەکی گشتی مینا هەڤن. لێ بەلێ د ڕەوشا دەرکەتنێ و ئاکوزاتیف یا ناڤاندە، د ڤان هەر دوو دیالێکتاندە جودایی هەیە. ئەڤ دوو ڕەوشێن ناڤان، جارنا د کورمانجییێدە ب

پێشداچەکا "ji"، د کرمانجکییێدە ب پێشداچەکا "ra"، تێن ئیفادەکرن. هێژایی گۆتنێیە کو ژ بۆ ئیفادەکرنا ڕەوشا دەرکەتنێ، د دیالێکتا گۆرانیدە پێشداچەکا "ce"، د کوردیا ناڤەڕاست (سۆرانی) دە پێشداچەکا "le"دهێتە بکارئانین.

هەر وەکی کو خویایە، دناڤبەرا "ra" یا کرمانجکی، "le" یا کوردیا ناڤەڕاست و "li"/"le" یا کورمانجییێدە گوهەڕینا دەنگێن R-L هەیە. د ناڤبەینا "ce" یا گۆرانی و "je"/"ji" یا کورمانجییێدە گوهەڕینا دەنگێن C-J هەیە.

د کورمانجیا خوراسان و گیلانیێدە، د جهێ "li"یا کورمانجیا باکوور دە "le"؛ د کورمانجیا خوراسانیێدە، د جهێ "ji"یا کورمانجیا باکوور دە "je"دهێتە بکارئانین. ژ ڤان فۆرمان، "ra"→"le" و "je"→"ce" کەڤنترن ژ "li" و "ji".

ژ کورمانجیا خوراسانێ دوو نموونە:

"دلێ من دەخوازی لە جەم وان بمینم

ژە وان ڕا بخینم" (عەلی ڕێزا سێپاهی)

"ئەزی چاڤ لە ڕییا شەمالێ چیێ مە

ئەز ژە نەسلا چیان و بەرف و بێ مە" (عەلی جەلایر)

ژ دیالێکتا گۆرانی:

"ساقی! ئامان ئەن نەشوو جە ویرت

وە فریادم ڕەس تۆ ب عەشقی پیرت" (مەولەوی تاوەگۆزی)

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

تشتەكی دنێ بالكێش ژی ئەڤە: د كورمانجیا گیلانێدە، د جهێ پێشداچەكا "ji"یا كورمانجیا باكووریدە، وەكی كوردیا ناڤەڕاست پێشداچەكا "le" ژی دهێتە بكارئانین.

نموونە:

"شاهێ لە ئیرانێ دەرخستن." (79)

"ئەم لە نەسلی سامخانی زەفەرانلوو نی." (80)

د هن دەڤۆكێن كورمانجییێدە، ژ بۆ ڕەوشا دەركەتنێ یا ناڤی، د جهێ پێشداچەكا "ji"ییدە پێشداچەكا "li"یێ یان ژی بازنەداچەكا "li ... ra"یێ دهێتە بكارئانین.

نموونە:

"دیكێ هێژا، هوون قەت نەترسن، ڕووڤی ل ڤان دەران ڕا نەوێرە دەربازبە." (81)

هەروەسا د جهێ بازنەداچەكا "li ... ra"یا كورمانجییێدە، د دەڤۆكا موكریدە بازنەداچەكا "le ... ra"دهێتە بكارئانین:

"لە بۆكان ڕا دەچوومە قەرەگچێز..." (82)

"... لە چ زمانێك ڕا وەرگێڕاوەتە سەر فارسی؟" (83)

" لە پیتی لاتینی ڕا بۆ سەر پیتی كوردی – عەرەبی وەرگێڕان و فەرهەنگۆك بۆ دانان و شرۆڤەكردنی: شوكور مستەفا" (84)

8.3. هن ناڤدێر

بەریا کو ئەم مژارا ناڤدێرێ بقەدینن، ئەم هن ناڤدێرێن گرنگ یێن کرمانجکی و کورمانجی بدن بەر هەڤ:

1.8.3. ناڤێن ئەندام و بەشێن لاشێ مرۆڤی

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
alişke/aliske/aluşk/liske	algûşk/aluşk/alek
bêçike/pêçike/bêçe	bêçîk/bêçî/pêçîk/pêçî/pêçik/bêçî
bijangî/bizangî/mujeyî/micey/ mijangî / mijonkî	bijang/mijî/mijang/mûjang
birûy/birewî/birî/biroy/burewî/burî/buruy	birû/birî/biriw/biro/birow/burî
çaq	çaq/çîq/çêq
çare	**enî / anî**
çene/çenge/çenke/çenike/çenik	çene/çenge/çengû/çeng
çim	ça**v**
dest	dest
didan/didon/dindan/dindon/dindûn/dizon	didan/diran
engişte/gişti/gist/guşt	gust, engust/henguşt (KN)
fek	**dev**, fek [85]
firnike/firne	firnik
	gerden/gerdan
	ge**wr**î/ge**r**û/galo**k**
	gu**h**/go/gu**hişk**/guç/guç**ik**

gerden/gerdan	kef
gilbe/gule	kepû/kepî
goş/gos/gûş/gueş	kortik/kortika stû
kefe/kafe	lêv
kepuge	ling/ning/nig
kortike	**stû**
lew/low/lo	mist
linge/ling/ningi	nenûk/neynok/neynûk/nênik/nênîg/nênok/nênûk/
mil/vile/vîye	ninûk/nînig/nînik/nînog/nînok/nînûk
miste/mîşte	pê
nenûg/neynûg/nenig/nenik/nenug/nengu/nûngû	paq/pêq/pîq/baq
pa	pişt
paq/paqe/faq	kepû/kepî, **poz**
piştî / paştî	bîz, **zik**
pirnike/pirnik	qirik/qirrik
pîze	qor
qirrike	qorik/qorrik
qor	rû
qorrik	kef
rî / ri / rû	serî / ser
	sûret

sala destî/laşey destî	şatik
sere	şek/şeq
surote	vinik/difin/bêvil/bivil
şatike	1.jinû/jinî/ejnû 2.çok/çong
şeqe/şaq	zinc[86], zênî/zenî/erzing
vinî	kepû/kepî, **poz**
1.zanî 2.çok	ziman/ezman/hezman/azman/zuwan (KN)
zinc	
zincî/zinc	
ziwan/ziwon/ziwûn/zuwan/zuwen/zuwon	
zuwûn/zan/zon/zûn/za/zo/zû/juwan/juyan	

2.8.3. ناڤێن مرۆڤان (ئەقرەبایان)

كرمانجكى (زازاكى)	كورمانجى
Ap	Ap
Apcinî	Jinap
ate/atike	et/etik/het
bab/babî/bavî/bawî/bayî/buw/bî	bav/bab
Bapîr	Bapîr
bavûkal	bavûkal/babûkal/bavkal

bawk/bak	bavik/babik
bawkal/babkal/bakal/bukal	[bavê kal], bapîr
bawo/baba	bavo/baba
Bira	Bira
biracinî	bira**j**in/**j**inbira
biraza/birarza	birazî/biraza/birarzî
birazaye	Birazî
cinî/cinîye/cenî	**J**in
dadî/daye/da	dada/dad/da
damêrî/dêmarî	damarî/dêmarî
dapîre/dapîr	Dapîr
dat/ded	ap, mam
datcinî/**ded**cinî	amojin/jinmam
dayîke/dayik/dayk/dake/deyki	dayîk/dayik/dayk/dak/deyk/dêk
Dêke	[dêka pîr], dapîr
em**c**inî	Amojin
eme/emike/amike	met/metik
kal/kalik	kal/kalik
Kek	Kek
kêna/kêneke/çêna/çêneke/ keyna/keyneke	**keç/keçik/kiç/kiçik**, **qîz**, kinaçê (87)
la**j**/la**z**	law, **kur**
La**j**ek	Lawik

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ فەکۆلینێن کوردی

Law	law, **kur**
lawik/la**y**ik	Lawik
maye/may/ma/muaye	1.dê/dayîk/dayk/deyk 2.ma**k**
mêrde/mêrdi/mîyerde	mêr, mêrd (KN)
najinî/**nîya**jinîye/**na**jnî/**na**jnîye/**na**cnî/ na**cnî**ye, **naj, nac**	amojin/jinmam
pî/pêr	Bav
pîrbab/pîrbav	bavpîr/bapîr, pîrebab (KN)
Pîrik	[bavê pîr], bapîr
pîrike/pîrik	Pîrik
Pîyare	**zirbav/zirbab**, pîyare (KN)
wake/wayike/wak/wik	**x**wak/**x**we**h**ik
ware/wari/war	**x**wehr/**x**weher
wareza/warezaye	**x**warza/**x**warzî
waye/wa	**x**wa/**x**weh, **xwişk**
wesnî, hewî/hewîye/hewuye	hewî/hêwî
Xal	Xal
xal**c**inî/xal**c**inîye	xalojin/xalejin
xale/xalike/xalet	xalet/xaltî/xaltîk
yay/yayke	**xalet/xaltî/xaltîk**, yay (G) (88)

3.8.3. ناڤێن ڕەنگان

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Bor	Bor
Çeqer	Çeqer
gewr/gêwr	gewr/gêwr
Hewz	Sewz
kej/kez	Kej
Kesk	Kesk
kewe/kuhe/kêwe	Kew
Qer	Qer
sipî/sipe/sipê	sipî/spî
sîs/sîsik	Sîs
sîya/şîya/şa	Reş
sûr/sur	sor/sûr/sur
Şîn	şîn/hêşîn
zerd/zer	zer, zerd (KN)

4.8.3. ناڤێن ڕۆژان

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
şeme / seme paşêne	Şemî Paşînî
yewşeme / jewşeme bazar kîrye / kirî / kirê / kîre / kîri	yekşemî / yekşem bazar kirakî / kêrakî

dişeme / diseme	duşemî / duşem
sêşeme / şêseme / sêseme	sêşemî / sêşem
çarşeme / çarseme	çarşemî / çarşem
panşeme / poseme	pêncşemî / pênşem
îne / yene	Înî

5.8.3. ناڤێن دەمسالان (وەرزان)

کرمانجکی (زازکی)	کورمانجی
wisar/wesar/usar	bihar/behar
hamnan/ûmnûn	Havîn
Payîz	Payîz
zimistan/zimistûn	Zivistan

6.8.3. ناڤێن مەهان

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
çele/çile	çele/çile
sibate/sebat/sivote/siwat	sibat/sebat/şibat/sivat/şiwat
gucige/gujige	gecok/gacok [89]
adare/edare	Adar
nîsane	Nîsan

gulane	Gulan
hezîrane	Hezîran
temmuze	temûz/tîrmeh
tebaxe	Tebax
Êlule	îlon/îlol/êlûn
teşrîna **verêne**	çirîya pêşîn/tişrîna pêşîn
teşrîna **peyêne**	çirîya paşîn/tişrîna paşîn
kanûne	kanûna pêşîn/kanûn

7.8.3. ناڤێن ئاژەلان

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Baçirmoke	baçermik/baçermok/barçimok/balçermok/perçer mok/ perçemok
Baz	Baz
beq, **qirîncele/qilîncele**	Beq
beran/beron/berûn, **vosn/vesn/vêşn**[90]	Beran
Bize	Bizin
bizêk/bizîye/bizye/b	kar/karik/kahr/kehr/karik/kahrik/kehrik [91]

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکولینێن کوردی

ijek/bijêk karî/kahar/kahrî/kar/ karike/kare/kehar/ keyer/keyri/kêr/kêri/ kihar/kiharî	
borane/borani/bew **rane/bewrani/bewr** **on/** **bewroni/bewrûn/bo** **roni/borûn/bûrani** gogerçîne/gogerçîni/ gugerçîne	kevok/kevûk/kebotk/kevodk/kevot/kevotar /kevoter/ kevotk/kewotk gogerçîn/gogercîn
bocî/bojî/banci/bancî /bonci/boncî/bûnci/b ûncî/bûycî/buejî/bûy ci/bûycî	bocî/bocîk/boncî/boncîk
bum/pum/pu	bûm/bum/pûm/pû
buuk, **lulu** / **lolik**	beho/biho/behok
Cewrik	Cewrik
cincinike/çînçinike	perperok/pirpirîk
conega/conga/cûnga	canega/conega/conga/ciwanga
Culixe	cilûx/çûlik
çêlik/lîçik	çêlik/çêlî/çêle/çêl
çûçik/çuçik	çivîk/çûçik/çîçik/çûk

darkutik/darkuetik/darkurtike	darkutik/darîkutik/darkitûk/darkutk/darkutok
darniqor/darnequr/darneqo/danequr	darniqar/daneqorik/darneqêlk/darniklok/darnikrok/ darniqrok
del/dele	Dêl
deleverge/deleverage	dêlegurg/dêlegur
Deve	(92), deve/devih **hêştir/hêçtir/hestir**
Dîk	Dîk
dûpişk/dimpiştik/dimaş**kil**/tirpiştikê/tirpiştkê/ tîrpîştîke/dirperstiki, **aqreb**/**eqreb**/**eqrew**	dûpişk/dûvpişt/dûbişk/dumarekol/tûpişk
elok/elelo	elok/elelo/eloelo, eloşîş/eleşîş
Ga	Ga
gamêş/camus	gamêş/camûs
Gîsk	Gîsk
golik/guelik/guk	Golik
gumgumok / gumgumike / gumgumiki qumqumok /	gumgumok / gimgimok / gumgimok **q**im**q**imok / **q**um**q**umok

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

kumkomok / kumkomek	
hargûş/arbêş/arbîş/argoş/argueş/arguweş/argûş / arîweş/aroş/arûş/arwêş/awres/awrês/awrêş/awriş /erbêş/ewrêş/**h**arbêş/**h**arewêş/**h**arêweş/**h**erbêş / **h**erbîş/**h**eroşe/owres/owrês	kergoşk/kerguh/kergo/kergoş/kergû/keroşk/kevroşk/kêrgoşk/kêrgû/kêrgûş/kêroşk/kêrvoşk/kêvrîşk/kêvroşk/kêwrîşk/kêwroşk/kêwrûşk/kiroşk/kîrgo/kîroşk/kîvroşk/kwêrgî
Hechecike	1.hechecik 2.**dûvmeqesk, dûvmeqesk**
Heke	Heke
helî/hêlî/hilî	helo/halo/helû/hilo/hûlî/eylo/aylo/elîh/elo/eloh/eluh/ elûh/ilho
Her	**K**er
Hesterî	hêstir/êstir
hestor/estor/ostor/astuar/astuer hesp	Hesp Hesp
heş/hes	Hi**r**ç
hevûr/hevur	hevûrî/hebûrî/heworî

hinge/hing/henge/hengi	heng (KN)
Hogeç	hogeç/hogiç
hulî / **q**ulî	hulî / hulhulî
jûje/jûjû/jije/**zuze**/**d**ije/**d**uce/**d**ice	jûjî/jûjû/jîjo/jojî
Kavir	Kavir
kel/kêl/kel**ce**/kel**îce**/kel**je**/kel**eze**	**nêrî**, kel
keli	Kel
kerga şamî	şamî/şamik, **misrî**
kerge/kerg/kargi	mirîşk, tûtik
kerm/karm/kêrm, kermik/karmik/kêrmik	kurm/kirm, kurmik/kirmik
kermêşe/kelmêşe	kermêş/kelmêş
kesa/kesi**ke**/kêsi**ke**	kûsî/kêsû/kiwîsî/kîso/kosî/kwîsî
kêze/kêzike, **lulik** / **lolik**	kêz/kêzik/kêzok
kudik/ki**r**te	kudik/kudî/ kûtî
Kund	Kund

kurbeşik/kurêbesik/kurebesik	kurbeşik/kurbeşk/kurêbeşk
Kutik	kûçik/kûtik/kudik/kutî
kuze/kûze	kûze/kuze/koze
leglege/lenlengi	Legleg
lûwî/**l**uwî/**l**uw/**l**uye/**l**uy/**l**ûye/**l**û	rûvî/ruvî/rovî/rêvî/rîvî/riwîvî/rîwî
madak/madag/medege	madek/madak/mandak/mandek/medek
mahîne/mahîn/mayîne	mehîn/mihîn/meîn
manga/monga/mûnga	manga/mange, **çêlek/çêl**
mar / mor	Mar
Marî	Marî
marmalûk/malmalok/malmalik/malmaliki/ malmolik/marula/ma**rxulî/malewî/malwa/** **melwa/malba/milawine/milawini/milawune/milawûne/milowine**	marmarok/marmaroşk/marmarîşk/marmarîşok/ marmarîşûk/marmaroş/marmêlke

mankere/monker/mûnker	manker/maker
mase/masî/masi/mose	Masî
me**l**şe/me**r**şe	mêş/**p**êşî
Merre	Mişk
mêsa hingimênî/mêsa hemgênî/ mêsa engemênî/mêşa hemgênî	mêşa hingiv/mêşa hingivîn /mêşhingiv
Mêse	Mêş
Minminike	minminîk/mînmînik
mî/mîy/mîye/mey mêşna/mêşina/mêşine/mîyeşna	mî/mî**h**/mi**h** mêşin
mîlçik/meliçik/milîçik/miloçik/mîlçik/ mirçik/mirîçik/mîrçik	melîçik/melûçik (KN), çûk
mor**cela**/mor**celi**/mor**zela**/mu**loçike** …	mûrî/morî/murî/mûr …
mozik/muezik/mîyezik	mozik/mozîk

nale/nahal/nalek/nali/nalike/nayel/ **nayîli/neyîli/neyli/nihal**, nogine/nogini	nogin/nohgin/nuhgon/newgon/nehgon
perperike/pelpelike	perperik/pelpelik/perperok/pirpirîk
pezkovî/pezkûvî/peskofî/peskovî/peskûfî/ peskûvî/pezkofî/peskuefî	pezkûvî/pezkovî
Pinpinîke	pinpinîk/pînpînik
pisîng/pising/pîsing	pisîng/ pising/pisîk/pişîk
Pisperike	perperok/pirpirîk
pîpî, qaze	**coqcoq**, elok/elelo
Pîreboke	pîrebok/pîrabok/pîravok/pîrevok/pîrhevok/pîrhevûk
pîrike/pîrik	pîrik/pîrê/pîrok/dapîrok
pu/pû puyo kor/pûyo kor	Pû pûyê kor
qantir/qatir/qontir/qûntir	qantir/qatir
Qulî	Qulî/qulqulî
sipa	se**k**/se**g**/seh/se/sa, sipe/spê (KN)

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ فەكولینێن كوردی

(93)/sipe/sipî/sa/espe	
Sîsperike	Sîperik
şepale, şêre/şêr/sêre	Şepal
şewşewoke/ şewşewike/ sewsewuke/ sewsewike	şevşevok/şevşevik/şewşewîk
şêr/sêr	Şêr
tajî/tazî/tanzî	tajî/tehjî
Teyr	Teyr
tişk/tuşk/tûşk/tusk/tiştîrî/tîştîrî	tiştîr/tûştîr
varike/varik/varigi	Varik
verek/varek	Berx
Verg	gurg/gur
Vizik	Vizik
vîştira/vîşteri/vîştîra	parone/paronge/paronek/panorek/panore canega/conega/conga/ciwanga
xezal/xezale/xizale	Xezal
xoz/xonz/xîs/xûz/xuez	beraz/baraz beraz/baraz

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

kesegan/kesega/kêsegan/kêsega xenzîr/xinzîr/xinzir/xînzîr doxuz/donxuz/doxiz	xinzîr/xiznîr doxiz
zerenc/zerence/zerec/zerez	Kew

4. جهناڤ

جهناڤ، ئەو بێژەنە کو د هەڤۆکێدە جهێ ناڤدێران دگرن.

د ڤی بەشیدە، ئەم دێ لسەر ڤان جهناڤان ڕاوەستن:

1. جهناڤێن کەسی
2. جهناڤێن نیشاندەر
3. جهناڤێن هەڤەدودانی
4. جهناڤێن خوەدیتیێ
5. جهناڤێن پەیوەندیێ
6. جهناڤێن پرسیاری
7. جهناڤێن نەبناڤکری

1.4. جهناڤێن کەسی

هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کورمانجییێدە، دوو گرووپێن جهناڤێن کەسی هەنە. گرووپا یەکەم ڕاستەڕاست (Rectus)ـە، یا دوویەم تەواندی (Oblique)یە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

1.1.4. جهناڤێن كەسی یێن ڕاستەڕاست

جهناڤێن كەسی یێن ڕاستەڕاست ئەڤەنە:

كرمانجكی (زازاكی)	كورمانجی
Ez	Ez
ti / tu	tu / ti
o / û / ew / aw	ew (ji bo nêr)
a/ya	ew (ji bo mê)
Ma	**e**m, **ê**me (KN)
şima / sima	hûn/hun/hon
ê / ey / **î / yê**	Ew

د كرمانجكییێدە، كەسێ یەكەژمارێ سێیەم یێ جهناڤێن كەسی یێن ڕاستەڕاست، ل گۆر هەرێمان دگوهەڕە. مە ئەڤ ڤاریانتێن وێ تەسبیت كرن:

(wu. wo, yû, yo, ay, we, wi, hew, awi, aw, ew, û, o,)

ژ ڤان، یا كو د زمانێ نڤیسكیدە هەری بەربەلاڤە فۆرما "o"یێ یە.

وەكی كو دهێتە دیتن، ژ ڤان "aw"/"ew" وەكی "ew"ا كورمانجی نە. هەڤۆكێن ژێرین ژ تێكستێن نڤیسكی هاتنە وەرگرتن:

كرمانجكی (زازاكی)	كورمانجی
"A roce **ew** **keye** de mane**no**." (94)	Wê rojê **ew** li malê dimîne.
"**Ew** zî zano ke sûcêk keno." (95)	**Ew** jî dizane ku sûcekî dike.
"**Ew** zî marî ra **vano**." (96)	**Ew** jî **ji** marî ra/re dibêje.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

"Ew vano." (97)	Ew dibêje.
"Aw kuwen." (98)	Ew dikeve.

وەكى كو ل ژۆرێ دیار دبە، د كرمانجكییێدە، ژ بۆ گوهەڕینا دەنگێن "ew → o"یێ گەلەك نموونە هەنە:

كورمانجى	كرمانجكى (زازاكى)- I	كرمانجكى (زازاكى)- II
-EW-	-EW-	-O-
Çewt	Çewt	Çot
Dew	Do	due/duwe
Dewl	Dewl	Dol
Gore	gewre/gêwre	-
kevçî/kevçik/kewçî/kefçik/kefçî	Kewçike	Koçike
Sol	Sewl	Sol
şev / şew, şew (KN)	Şewe	Şo
xewn/xew	hewn/hew	hon/xo

د كرمانجكییێدە، كەسێ پرهەژمارێ سێیەم یێ جهناڤێن كەسى یێن ڕاستەڕاست ژێ ل گۆر هەرێمان دگوهەڕە. مە ئەڤ ڤاریانتێن وێ چەسپاندن:

(yî yi, yê, î,   heyî, eyî, ey, ê,)

ژ ڤان، یا كو د زمانێ نڤیسكیدە هەرێ بەربەلاڤە، فۆرما "ê"یێ یە.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردى

2.1.4. جهناڤێن کەسی یێن تەواندی

جهناڤێن کەسی یێن تەواندی ئەڤەنە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
mi/min	min/mi
to/tu/tû/ti [99]	te, to (KN)
ey/wi/**y**î/**h**î	wî (ji bo nêr)
aye/**y**ê	wê (ji bo mê)
Ma	Me
şima/sima	we/hewe
înan/wîn**e**/îne/**y**în	wan/ewan

د کرمانجکییدە، کەسێ یەکهەژمار و پرهەژمارێ سێیەم یێ جهناڤێن کەسی یێن تەواندی، ل گۆر هەرێمان دگوهەرن:

یەکهەژمار – نێر:

ey, ay, dey, dê, dêy, ê, êy, êyî, hî, jey, î, îy, wi, yê, yi, yî.

یەکهەژمار – مێ:

aye, a, ay, aya, day/daye, ja, ya, yay, yê.

پرهەژمار:

înan, eyîn, eynan, eyna, eyno, eyon, hîn, hîni, în, îna, îne, înê, înî, îno, înon, înû, jînî, jîne, jîn, wîne, yin, yinî, yîn, yînan, yîne, yînî, yîni, yînû.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بو ڤەکۆلینێن کوردی

ژ ڤان، ییێن کو د زمانێ نڤیسکیدە هەری بەربەلاڤن، فۆرمێن یەکەمن.

ئانکو ژ بۆ یەکەژمارا – نێری "ey"، یەکەژمارا – مێ یێ "aye"، پڕهەژمار "înan" دهێتە بکارئانین.

د کرمانجکییێدە، ژ کەسێ یەکەژمار – نێر یێ سێیەم یێ جهناڤێن کەسی یێن تەواندی "wi"(دەڤۆکا مۆدانێ/مۆتکانێ) و کەسێ پڕهەژمار "wîne"، نێزیکی "wî" و "wan"ـا کورمانجی نە.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
"**Wi** ma dê wa/we." (100)	**Wî** em **veşartin**

د کرمانجکییێدە، ژ بۆ کەسێ سێیەم جهناڤێ "ci" ژی هەیە کو کورمانجیا وێ [ji wî/wê] "jê" یە. "Ci" هەم ژ بۆ نێر هەم ژی ژ بۆ مێ دهێتە بکارئانین.

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
ci	Jê
Ci ra mevaje.	Jê ra mebêje./Jê re nevêje.
Mi **ci** ra **v**ato.	Min jê ra/re gotîye.
Ti **ci ra** hes ke**nî**.	Tu/ti jê hez dikî.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

3.1.4. جهناڤا ڤەکەرۆك

جهناڤا ڤەگەرۆك، د کرمانجکییێدە "xo"/"xwe"، د کورمانجییێدە "xwe"یە. ئەڤ جهناڤە ژ بۆ نێر، مێ و پرهەژمار ناگوهەرە.

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
xo/xwe/xwi/xwo/xwu/xu/xi/ho/hu	**xwe/xwa/xwi/xa/xe/xo/xu**
Mêrdekî **xo**/**xwe** şut.	Mêrikî **xwe** şuşt.
Cinîke **xo**/**xwe** **nimit**.	Jinikê **xwe** **veşart**/[ni**xa**mt].
Cinîke dadîya/maya **xo** berde.	Jinikê dêya **xwe** bir.
Cinîke birayê **xo/xwe** berdî.	Jinikê birayê**n** **xwe** biri**n**.

2.4. جهناڤێن نیشاندەر

جهناڤێن نیشاندەر، ژ بۆ دەستنیشانکرنا تشتەکی یان ژی کەسەکی نێزیک یان ژی دوور تێن بکارئانین. وەکی جهناڤێن دن، د جهێ ناڤاندە تێن بکارئانین. جهناڤێن نیشاندەر یێن کرمانجکی و کورمانجی ژ هەڤ جودانە.

1.2.4. د رەوشا ناڤکی (Nominative) دە

	کرمانجی (زازاکی)	کورمانجی
ji bo nêzîk		
nêr	**no** No nuseno	Ev Ev dinivîse.
mê	**na** Na nusena.	Ev Ev dinivîse.
pirhejmar	**nê**	Ev

	Nê nusenê.	Ev dinivîsin
ji bo dûr		
nêr	o/ew/ewi [101] O/ew/ewi nuseno.	ew Ew dinivîse.
mê	a/eya A/eya nusena.	ew Ew dinivîse
pirhejmar	ê/eyî Ê/eyî nusenê.	ew Ew dinivîsin.

د هن دەڤۆكێن كرمانجكییێدە، د جهێ جهناڤێن نیشاندەر یێن ژۆرینده ئەڤ فۆرم ژی هەنە:

(nû, eno, enû, eni, en, ino, ini, in)	ژ بۆ نێزیك، نێر:
(ena, ina, hena.)	ژ بۆ نێزیك، مێ:
(nî, enî, inî, enê, inê.)	ژ بۆ نێزیك، پرهەژمار:
(hew, aw, awi, ay, û)	ژ بۆ دوور، نێر:
(aya)	ژ بۆ دوور، مێ:
(î, heyî, ay)	ژ بۆ دوور، پرهەژمار:

2.2.4. د رەوشا تەواندی (Oblique) دە

ji bo nêzîk	كرمانجكی (زازاكی)	كورمانجی
Nêr	**Ney** Ney nuşt.	evî/vî, vîna Vî nivîsî./Vîna nivîsî.
Mê	**naye/ hena** Naye nuşt.	evê/vê, vêna Vê nivîsî./Vêna nivîsî.
pirhejmar	**Nînan**	evan/van, vana

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

	Nînan nuşt.	Van nivîsî./Vana nivîsî.
ji bo dûr	كرمانجكى (زازاكى)	كورمانجى
Nêr	ey/eyî Ey/eyî nuşt.	ewî/wî, wîna Ewî nivîsî./Wîna nivîsî.
mê	**aye**/eyê Aye/eyê nuşt.	ewê/wê, wêna Ewê nivîsî./ Wêna nivîsî.
pirhejmar	**înan**/eyûn Înan/eyûn nuşt.	ewan/wan, wana Ewan nivîsî./Wana nivîsî.

د هن دەڤۆكێن كرمانجكییێدە، د جهێ جهناڤێن نیشاندەر یێن ژۆریندە، ئەڤ فۆرم ژی هەنە:

ژ بۆ نێزیك، نێر: (nê, enî, enê, inî, inê)
ژ بۆ نێزیك، مێ: (nay, ena, enay, enê, ina, inay, iney, inê, inêy)
ژ بۆ نێزیك، پرهەژمار: (nîna, nîne, nînû, nayîne, enîyan, enîyûn, inîyan, inûn, inîn, îno, ino)
ژ بۆ دوور، نێر: (ay, ayî)
ژ بۆ دوور، مێ: (eya, ay, aya, ayay)
ژ بۆ دوور، پرهەژمار: (îne, aynan, ayna, ayno)

3.4. جهناڤێن هەڤودنی

جهناڤێن هەڤودنی (Reciprocal Pronoun)، ژ بۆ وان لیکەران دهێتە بکارئانین کو ژ ئالیێ چەند کەس یان ژی تشتان ب ئاوایەکی هەبەش پێک تێن.

جهناڤێن هەڤودنی ییێن کرمانجکی و کورمانجی ل ژێری هاتنە نڤیسین:

کرمانجکی (زازاکی) yewbînî/yewbînan	کورمانجی yekûdin/ êkûdu/ hevûdin/hevûdu/hevdu/hev
Ê **yewbînî** ra vanî. Ê **yewbînî** ra perseni. Înan **yewbînî** dî.	Ew **ji yekûdin** re **dibêjin**. Ew **ji yekûdin dipirsin** Wan **yekûdin** dît/dî.
pê Ma zaf **pê** nêvîneni.	**Hev** Em zaf **hev** nabînin.

ژ جهناڤێن ژۆرین "yewbînî"، ژ بۆ بێژەیێن (KU. yek) "yew"و "bîn" (KU. din) پێکهاتیە. هەروەسا جهناڤا "yekûdin"ژی ژ بێژەیا "yek"و"din" پێکهاتیە.

د کرمانجکییدە، جهناڤێن "yewbînî"و"yewbînan"، ل گۆر هەرێمان گەلەك دگوهەرن. مە ئەڤ ڤاریانتێن وان تەسبیتکرن:

Yewbînî: jewbînî, jewbîn, jewmbînî, jobînî, jobîn, jubînî, jubîn, jûbîn, jumînî, jumîn, juvînî, juvîn, juwînî, juwîn, jûbînî, jûbîn, jûmînî, jûmîn, jûvinî, jûvin, jûvînî, jûvîn, jûwînî, jûwîn, yewbîn, yewmin, yobînî, yobîn, yovin, yovîn, yowbîn, yûbîn, zumunî, zumuyn, zuvinî, zuvin, zûbinî, zûbin, zûbînî, zûbîn, zûminî, zûmin, zûmînî, zûmin, zûvinî, zûvin, zûvînî, zûvîn

Yewbînan: cîmna, jimnû, jobînan, werîbînan, werîbîna, werbînan, werbîna, yamno, yamnû, yamû, yemnan, yemnon, yemno, yemnûn, yemnû, yewbîna, yewbîno, yewbînûn, yewbînû, yewnan, yewna, yobîno, yobînû, yonan, yona, yonûn, yonû, yowbîno, yowbînû, yownan, yowna, yownan, yowna, yewnûn, yewnû, yûbînû.

4.4. جهناڤێن خومدیتیێ

جهناڤێن خوەدیتییێ، خوەدیتییێ نیشان ددە.

د کرمانجکییێدە خوەدیتی، ژ بۆ نێر، مێ و پرهەژمار ب هاریکاریا بێژەیا "yê" یان ژی "ê" تێن دیارکرن. هەرچی کورمانجیه، ژ بۆ نێر بێژەیا "yê"، یان ژی "ê"، ژ بۆ مێ بێژەیا "ya" یان ژی "a"، ژ بۆ پرهەژمار بێژەیا "yên" یان ژی "ên" تێن بکارئانین.

نموونە:

	کرمانجکی (زازاکی)	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی	کورمانجی
nêr	yê/ê/ey	Yê/ê mi[n] sûr o. Ban yê/ê min o.	yê/ê	Yê/ê min sor e. Xanî yê/ê min e.
mê	yê/ê/ey	Yê/ê mi[n] sûr a. Qeleme yê/ê min a.	ya/a	Ya/a min sor e. Qelem ya/a min e.
pirhejmar	yê/ê/ey	Yê/ê mi[n] sûr î/ê. Kitabî yê/ê min î/ê.	yên/ên	Yên/ên min sor in. Kitêb yên/ên min in.

کرمانجکی (زازاکی) نێر و مێ	کورمانجی نێر	کورمانجی مێ
yê/ê mi/min yê/ê to yê/ê ey yê/ê aye yê/ê ma yê/ê şima yê/ê înan/wîne	yê/ê min/mi yê/ê te yê/ê wî yê/ê wê yê/ê me yê/ê we yê/ê wan	ya/a min/mi ya/a te ya/a wî (ji bo nêr) ya/a wê (ji bo mê) ya/a me ya/a we ya/a wan

وەکی کو ژ نموونەیێن زۆرین ژی دهێتە فێمکرن، دەما کو د کورمانجییێدە بێژەیێن "yê"/"ê"، د کورمانجییێدە بێژەیێن "yê"/"ê" و "yê"/"a" بەریا جهناڤێن کەسی یێن تەواندی وەرن، دگەل وان ("yê mi[n]" ûhwd.) دبن جهناڤێن خوەدیتیێ[102].

5.4. جهناڤا پەیوەندیێ

جهناڤا پەیوەندیێ، ئەو جهناڤە کو د هەڤۆکێدە پشتی ناڤدێر یان ژی جهناڤەکی دن دهێتە و وان ب بەشێن کو پشتی وانڤە دهێتەگرێدان.

د کرمانجکییێدە بێژەیا "ke"/"ku"/"ko"/"ki"، د کورمانجییێدە بێژەیا "ku"/"ko"/"ki" جهناڤا پەیوەندییێیە.

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
ke/ku/ko/ki/go/gi, g'	ku/ko/ki/go/gi, ke (KN)
Xorto **ke**/**ku** waneno birayê min **o**.	Xortê **ku dix**wîne birayê min e.
Berano **ke**/ku merge de yo zaf qelew/qilow **o**.	Beranê **ku li** mêrgê/mergê ye zaf qelew e. Beranê **ku** di mêrgê/mergê de ye zaf qelew e.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

Noyo **ke** rakewto birayê min **o**. **Naya** **ke** rakewta waya min a. **Nêyê** **ke** rakewtî/ê **embazê**/hevalê to **y**ê.	Evê **ku** raketîye birayê min e. Eva **ku** raketîye xweha min e. Êvên **ku** raketine hevalê**n** te ne.
Oyo **ke** rakewto birayê min **o**. **Aya** **ke** rakewta waya min a. **Êyê** **ke** rakewtî/ê **embazê**/hevalê to **y**ê.	Ewê **ku** raketîye birayê min e. Ewa **ku** raketîye xweha min e. Êwên **ku** raketine hevalê**n** te ne.

6.4. جهناڤێن پرسیاری

جهناڤا پرسیاری، ئەڤ بێژەیا پرسکرنێیە کو جهێ ناڤدێرێ دگرە. هن ژ وان بێژەیان، ل گۆر واتەیا خوە یا د هەڤۆکێدە، جارنا دشێن ببن ڕەنگدێرێن پرسیاری یان ژی هۆکەرێن پرسیاری.

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Ça Ti **ça ra** yî? (n) Ti **ça ra** ya? (m)	ku/kû Tu ji ku/kû yî? Tu ji ku/kû yî?
çend/çond/çind Çendê nînan yê şima yê?	Çend Çendên van yê we ne?
çi/çiçî/çi**na** To çi wast/waşt?	Çi Te çi **x**west/**x**wast?
Ka**m** Ka**m** **ş**î? Ka**mî** **ş**î?	Kî Kî çû? Kî çû**n**?
kamca/komca/kûmca Ti kamca ra yî/ya?	kêder/kuder Tu ji kêderê yî?
ka**m**cîn/ka**m**cî/ka**m**ij/kami**k**/ko**m**cîn **W**a kamcîn **b**êro? kam	kîjan/kujan Bila kîjan were? kam (KN)

Kam **ş**î?	Kam çû? (KN)
kotî/kata Ti kotî/kata şîyî / şî?	k**u**da/ku**de** Tu [bi] kuda çûyî?
ku/kû/ko Ku**t**ik ku yo?	ku/kû/ko Kûçik **li** ku ye?
kure/kura/kora Ti kure **ra** yî/ya?	kure/kurê/kêrê/ku/kê derê Tu ji kurê/kêrê yî?

د ڕەوشا تەواندی (Oblique) دە

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
çîyî / çîy Ti çî**yî** wazenî?	çi / çî Tu çi **dix**wazî?
kamcîne/kamcînî Wa ka**m**cînî [bi]berîn?	kîjanî/kîjanê, kîjikî/kîjikê Bila kîjanî bibin?
ka**mî**/kê Ka**mî** va?/Kê va?	Kê Kê got/go?

7.4. جهناڤێن نەبناڤکری

جهناڤێن نەبناڤکری، ئەو جهناڤن کو جهێ ناڤدێرێ دگرە، لێ بەلێ ئەو ناڤدێر نەبناڤکریه.

کرمانجکی (زازاکی) ڕەوشا ناڤکی	کرمانجکی (زازاکی) ڕەوشا تەواندی	کورمانجی ڕەوشا ناڤکی	کورمانجی ڕەوشا تەواندی
bêvankes/ bêvankese/ bêbankes/bêvonkes / bêvûnkes	bêvankesî/bêvankese/ bêbankesî/bêvonkesî/ bêvûnkesî	bêvankes/ bêhvankes	bêvank esî/ê, bêhvan kesî/ê

Bîn	**B**înî	din	Dinê
çew/çow/ço Tîya çew têkilê çewî nêbe**no**.	çewî/çowî/çoyî	(çu/çi) **kes** Li vir çu **kes** têkilê çu **kesî** nabe.	(çu/çi) **kesî**
çi kes/tu kes	çi kesî/tu kesî	tu kes/çi kes/çu kes	tu kesî/çi kesî/çu kesî
çîyê/çîyek/çîyêk/çî ke	çîyîyekî/çîyêkî	tiştek çiştêk/şitêk (103) (KN)	Tiştekî
filankes/filankse filonkes/filûnkes	filankesî/filankese/ filonkesî/filûnkesî	filankes	filankesî/filankesê
hebikê/hebekê/hevikê	hebikê/hebekê/hevikê	hebek	hebekî/ hebkî/hebekê
heme/hemi/hemo	heminan/hemîne/heminî/hemin	hemû/hemî	hemûyan/hemîyan
heme çî/hemi çî/hemo çî	heme çîyî/hemi çîyî/hemo çîyî	hemû **tişt**/hemî **tişt**	hemû **tiştî** / hemî **tiştî**
heme kes/hemi kes/ hemo kes	heme kesî/hemo kesî	hemû kes/hemî kes	hemû kesî / hemî kesî, hemû kesan/ hemî kesan
her çî	her çîyî	her tişt	her tiştî/her tiştê
her kes/her kês	her kesî/her kêşî	her kes	her kesî/her kesê

her yew/her jew/her zû her yewe/ her jewe/her zûye	her yewî/ her jewî/her zûyî her yewe/ her jû/her zûye	her yek her yek	her yekî her yekê
hin/hinîke	hinan/hinîkan	hin/hinek/ hinde/hindek	Hinekan
însan/îson/îsûn/îsû	însanî/îsonî	însan/insan	însanan/insanan/ însanî/însanê
kes/kês/keç/ke/kiç/ kê/kî	kesî/kêşî/kiçî	kes, kîş/kîj (104)	kesî/kesê
merdim/mêrdim/ mordem	merdimî/mêrdimî/mordemî	meriv/mirov	merivî/ mirovî
pêro/pêrû/pîyor/pêw	pêrune/pêroyîne/pîyorin	hemû/hemî [pevre]	hemûyan/hemîyan
qet çîyek/ qet çî/qe çî/qi çî	qet çîyekî/qet çîyê/qe çîyê/qi çîyê/qet çîke/çîyekî	qet tiştek	qet tiştekî
tayê/têk [tayêk]	tayêne/tayîne/tanîne/ tanînî	hin/hinek	Hinekan
Qorê	qorîne/qorînî	hinek	Hinekan
teba/tebayêk/taba/tabayê/tava/tawa/teva/tewa/tiwa/towa/toa/tuwa Teba nêwast/nêwaşt.	tebayî/tebayêkî/tabay/tavay/taway/tawey/tawê/tevay/teway/tiway/toway/toyê/toay/tuway	tiştek, tebayek Tiştek nexwest. Tebayek nexwest.	tiştekî, tebayekî
têde/têdi	têdîne/têdine	tevde	Tevde
yew/yo/jû/zew/zû yewe/yo/juye/jû/zuye/zû	yewî/jûyî/zewî/zûyî yewe/juye/zuye Yewî ci rê berd.	Yek Yek	Yekî yekê Yekî jê re bir.

5. ناڤدێر

ڕەنگدێر، ئەو بێژەنە کو ژ بۆ وەسفدانا ناڤان تێن بکارئانین.

بەریا کو ئەم لسەر جورە و تایبەتمەندییێن ڕەنگدێران ڕاوەستن، ئەم دێ ل ڤر هن بێژەیێن کو وەکی ڕەنگدێر تێن بکارئانین بنڤیسن.

1.5. هن بێژەیێن کو وەکی ڕەنگدێر تێن بکارئانین

مە ناڤێن هن ڕەنگان د بەشێ ناڤدێرێدە نڤیسیبوون. ناڤێن ڕەنگان، دەما کو ژ بۆ وەسفدانا ناڤان وەرن بکارئانین، ڕەنگدێرن. ل ژێرێ، ئەم چەند نموونەیێن دن یێن ڕەنگدێران دنڤیسن.

کورمانجی	کرمانجکی (زازاکی)
Avî	Awi**n**
Avî	Awî
Barî**k**	Barî
Baş	Baş
bilind, berz (KN)	Berz

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

bexîl/pexîl	Bexîl
Bêçare	Bêçare
bênamûs/bênomus/bênûmis	Bênamûs
biaqil/baqil	biaqil/baqil
biney/binê	piçek/pîçek
Bîn	Din
Bol	Pir
Bom	Dîn
budela/budala	bûdele/bûdela/bodela/b odek
Bul	Bûl
ciwan/ciwon/ciwûn	Ciwan
çend/çond/çind	Çend
çewt/çowt/çot	Çewt
çikus/çikos/çikûd/çikot	çikûs/çikos/çikûz/çikud/ çikûd
Çi**m**teng	Çavteng
çitur/çiter/çitir/çitewir/çitowrî/çitorî/çito/çit a/çitu/çitû/ çutir/çutur	çito/çitewr/çitow/çitor/ç utor/çutûr
de**lu**/de**li**	Dîn
Der**g**	Dirêj
de**wij**/de**wic**/de**wiz**	**gundî**, dêhî/dihî
duş/duşt/dust/dûşne	Dij
dûrî/durî/durî/dur/duîr	dûr/dwîr

emserîn/imsarîn/imserên/ismerên/esmerîn/esmerên	îsalîn/îsalî
ewroyîn/ewroyin/ewroyen/ewrûyên/êryen/êroyên/ eyroyên/eyroyin/eyrûyin	evroyîn/îroyîn/îroyî/îrûyîn
Eynî	Eynî
gelek/gelêk/gele/gêle	gelek/gele/gelik
gemarin/gemerin	Gemarî
gêj/gej/gêc	gêj(105)
gilover/gilor/gulor/gulyer/qilor/gulover	gilover/gilor/girover/gulover/gurover
giran/girûn	Giran
gird/girs	girs/gir
guzin/gizûn/gizin	Gizûn
hebê/hebêk/hebek/hevê/hewê/hey	hebekî/hebek/hebkî
hin/hinîke	hin/hinde/hindek
hinî/hinîke/henî/henkî	hin/hinik/hinek/hindek/hinde/henkî
hîra/hera	fire/fere/fireh/fereh
hît/hîy/hî	Hemi
hol/hewl	Baş
hurdî/wurdi/werdi/wirdi	hûr, wirde (KN)
huşk/husk/wişk	hişk, wişk (KN)
Kal	Kal
kêmî/kemî	Kêm
Kilm	Kin

Kirr	Kur**t**
kokim/kokum	Kokim
kone/kon/kol	ko/kone/kuh
kuz/kuiz/guiz	Kûz
lê**m**in/**l**î**m**in/**l**ey**m**in	rêvin/rêvîn
merde/merdî	mirî, mirdû (KN)
Nebaş	Nebaş
Nekes	Nekes
nerm/nemr/nemir	Nerm
newe/newi/newu/newî/nêwi	nû/nuh/nuhû, niwê/nwê (KN)
nê**mcet**/nê**mcet**/nî**mcet**/nê**mezet**	nîvçe/nîvco/nîvcû
Nêweş	Ne**x**weş
nêzdî/nezdî/nizdî/nizdîk/nêzik/nîzik/nîzdî/ nuzdî/ nejdî/nêjdî/nijdî	nêzîk/nêzdik/nêz/nêzik/ nêzing/nêzîng/ nêzûk/nizîk/nîzing/nîzîk
nikayî**n**/nikayi**n**/nikayê**n**/enkayi**n**/inkayi**n**/i nkeyi**n**/ inkêyî**n**/înkeyî**n**/enkêye**n**	nikayî/ni**h**ayî/ni**ho**yî
nizm/nizim/nimz/nimiz	nizm/nizim/nimz
No	No
pak/pank/ponk/pûnk	Pak
parîn/parên	Parîn
pêt/pît/peyt	pêt/pît/pihêt/peyt
pîçik/piçe/piçêke/**v**îçikê/**v**îçkek/**v**îçê	piçik/pîçek/piçek
pîj/pîz	Pîj

Pîl	**mezin**, pil [106]
Pîr	Pîr
puç/pûç	pûç/puç/pîç
qalind/qalin	qalind/qalin
qefçil/qevçil	qefçil/qevçil
qij/qic/qiz/qijik/qijek/qicik/qicek	qic/qij/qicik/qijik
Qilêrin	Qilêrî
Quliz	Qiloz
rast/raşt	Rast
repûrast/repûraşt	ripîrast/riprast
Rind	Rind
Rindek	Rindik
ro**ş**n/rue**ş**n/ro**şt**	rohn/rohnî/ronî, rewşen
rûnin/ronin, birûn	rûnî, birûn
senîn/**s**enî/**s**ayîn/**s**ayin/**s**ayn/**s**e/**s**en/**s**enê/**s**enên/**s**enîye/**s**eyî/**s**eyîn / **s**ênî/**s**ênîn/**s**inî/**s**inîn/**s**inye/**s**inyen/**s**înî/**z**enî	çawan/çewan/çawa/çewa/çan/ça, çon (KN), **ku**san
ser**d**/sar**d**	sar, sard (KN)
Sivik	Sivik
So**lin**	şor/şorî/sûr/sor/swîr, **bixwê**
şenik/**s**enik	1.çenik/çenîk/çênîk/çenek 2.**sivik**
Şil	Şil
şîrin/şêrin/şêrîn/şirîn/şîrên/şîrîn	şîrîn/şêrîn/şirên/şirin/şirîn

şorr/sor/sorr/şuarr/solin	şor/şorî/sûr/sor/swîr
tal/tehl/tahl/tol/**c**al	tehl/tal
tay/tanî/tonî/tayn/toy/tûyn/tûy	Hindik
tayê/tanî/tonî/toy/tûy/tê	Hin
tenê/tanî/tonî/tayê/toyê/toy/tûyn/tûy	tenek, hinek
Teng	Teng
Tenik	Tenik
Ter**n**	Ter
Teze	Teze
tirş/tirs	Tirş
tîkê/tikê/tikî	**hin**, tîke (107)
tuj/tûj/tuz/têj/tîj	tûj/tîj/tîz/twîj
Tun	tûj, tun**d** (108)
vizêrîn/vizêrin/vizêrên/vizyerin/vîjêren/vijêrin/vijêrên	duhîn/doyîn/duhî
Weş	**X**weş
wina/wuna/ina/ana/ena/ewna/êna/ihna/îna/ona/ûna/ nîya/hin/hina/huna/hanya	wenî/winî/wanî/wengî/ weng/hone
winî/wunî/wonî/anî/ano/anû/hinî/hînî/hunî/honî/ hin/hênî/hêna/henî/henê/hena/hen/hên/heyn	wenî/winî/wanî/wengî/ weng/hone
Xasek	xas/xasek
Xelet	Xelet
xeylê/xeylî/xêlê/xêlî	xeylî/xêlî

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

xêx/xêv	xêv/xax [109]
xirab/xerab/xirav/xiraw	xirab/xerab/xera/xerap/ xerav/ xira/xirav/xiraw
xişn/xişin	Mezin
Xînt	xînt/xêt
xorîn/**x**weri/kûr	kûr/kwîr
xoser/xuser/xweser/xwiser/hoser	xweser/ser**bi**xwe
xurt/xirt	Xurt
Xûz	Xûz
zaf/zef/zehf/zahf/zav/zof	zaf/zef/zehf/zehv
Zelal	Zelal
Zirav	Zirav
ziwa/zuwa/zuya	zuha/ziha/ziwa/zuwa

وەکی کو د نموونەیێن ژۆرینده خویا دکه، گەلەك بێژەیێن کو د کرمانجکی و کورمانجییێدە وەکی ڕەنگدێر تێن بکارئانین هەڤبەشن. لێ، دگەل کو د کورمانجییێدە زایەندا ڕەنگدێران تونە یە، د کرمانجکییێدە هەیە.

نموونە:

	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Nêr	camêrd**o** pîr heş**o** gird/girs **h**ero sipî pisîng**o** nêweş	camêrê pîr hirçê girs/gir/**mezin** kerê sipî pisîkê/pisîngê ne**x**weş
Mê	**c**inîya pîr**e** heşa gird**e**/girs**e**	jina pîr hir**ç**a girs/gir/**mezin**

	hera sipî/**h**era sipî**ye** pisînga nêweş**e**	kera sipî pisîka/pisînga nexweş

دیار کو د کرمانجکییێدە ڕەنگدێر، ب گشتی، ب پاشگرا "e-"یێ دبە مێ. ئەڤ "e-"، د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە بوویە "i-"، د هن دەڤۆکاندە نەمایە، وندا بوویە. د کورمانجییێدە ژی ئەڤ "e-" نینە.

نموونەیا کرمانجکی:

rinde → rindi → rind

د کرمانجکییێدە، فۆرمەکا دن یا مێ یا ڕەنگدێران ب پاشگرا "î-"یێ چێدبە. وەکی کو ل ژێری دهێتە دیتن، ئەڤ فۆرم ل گۆر هەرێمان دبە "-îye", "-ê" یان ژی "-a".

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی) (نێر)	کرمانجکی (زازاکی)- I (مێ) چەولیگ - پالی -î	کرمانجکی (زازاکی)- II (مێ) دێرسم -îye	کرمانجکی (زازاکی)- III (مێ) سێورەگ -ê / -î	کرمانجکی (زازاکی)- IV (مێ) پیران -a	کورمانجی (نێر و مێ)
newe/new i/newu	newî aşma newî	newîye asma newîye	newê aşma newê	newa aşma newa	nû/nuh/nu hû/nûyîn/ nûwîn **heyî**va nû/**heyva** nû
teze/tezi	tezî/têzî	tezîye/tej îye	tezê/têzî	teza	Teze

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

2.5. ئیزافەیا ڕەنگدێرێ

د ئیزافەیا ڕەنگدێرێدە، ناڤدێر ب ڕەنگدێرێ دهێتە وەسفاندن.

1.2.5. د ڕەوشا ناڤکیدە

	کرمانجکی (زازاکی) rengdêr navdêr	کورمانجی rengdêr navdêr
navdêra nêr	ø -o/-yo	ø -ê/-yê
	lajeko derg / layiko derg desto gird Bero sûr şikîya.	lawikê dirêj destê gir/mezin Derîyê sor şikîya.
navdêra mê	-a -e	-a ø
	kêneka derge / çêneka derge gula sûre / gula sur	keçika dirêj gula sor
navdêra pirhejmar	-ê/-yê -î	-ên/-yên ø
	lajekê dergî / layikê dergî peskovîyê rindî	lawikên dirêj peskofîyên rind

ژ نموونەیێن ژۆرین ژی دهێتە فێمکرن کو د ئیزافەیا ڕەنگدێرێ یا کرمانجکییێدە، هەکە ناڤدێرا کو دهێتە وەسفاندن نێر بە، د ڕەوشا ناڤکیدە پاشگرا "o-"یێ وەردگرە. د کورمانجییێدە، پاشگرا "ê-"یێ جهێ ڤێ "o-"یێ دگرە.

هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کورمانجییێدە، د ئیزافەیا ڕەنگدێرێدە، هەکە ناڤدێرا کو دهێتە وەسفاندن مێ بە، پاشگرا "a-"یێ وەردگرە.

هەرچی ناڤدێرا پرهەژمارە، د کرمانجکییێدە پاشگرا "ê-"یێ وەردگرە، لێ بەلێ ڕەنگدێرا کو وێ د وەسفینە پاشگرا "î-"یێ وەردگرە. ئەڤ "î-" د

کرمانجکییێدە ژ بۆ پرهەژمارییێ دهێتە بکارئانین، لێ بەلێ د کورمانجیییێدە نینە. د کورمانجیییێدە، ناڤدێرا پرهەژمار یا کو دهێتە وەسفدان، پاشگرا "ên-"ێ وەردگرە.

2.2.5. د ڕەوشا تەواندیدە

د ڕەوشا تەواندیدە، ئیزافەیا ڕەنگدێرێ هوسایە:

	کرمانجکی (زازاکی)		کورمانجی	
	rengdêr	navdêr	rengdêr	navdêr
navdêra nêr	-î	-ê/-yê	ø	-ê/-yê
	berê sûrî ... Berê sûrî bigîre. Berê sûrî pade. Lajek/layik berê sûrî vîneno.		derîyê sor ... Derîyê sor bigire. Derîyê sor pêve de. Lawik derîyê sor dibîne /divîne.	
navdêra mê	-e	-a	ø	-a
	kêneka derge / çêneka derge		keçika dirêj	
navdêra pirhejmar	-an/-ûn	-anê/-ûnê	ø	-ên
	lajekanê dergan / layikûnê dergûn		lawikên dirêj	

د ڕەوشا تەواندی یا ئیزافەیا ڕەنگدێرێ یا کرمانجکی و کورمانجیییێدە، ناڤدێرا نێر یا کو دهێتە وەسفاندن پاشگرا "ê-"یێ، لێ بەلێ ناڤدێرا مێ پاشگرا

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

"-a"یێ وەردگرە. ڕەنگدێرا کو ناڤدێرا نێر دووەسفینە، د کرمانجکییێدە پاشگرا "-î"یێ وەردگرە، لێ بەلێ د کورمانجییێدە نایێ گوهەرتن.

د پرهەژمارییێدە، د کرمانجکییێدە ناڤدێرا وەسفاندی پاشگرا "-anê"، ڕەنگدێرا کو وێ دووەسفینە پاشگرا "-an"ێ وەردگرە، لێ بەلێ د کورمانجییێدە ب تەنێ ناڤدێرا وەسفاندی پاشگرا "-ên"ێ وەردگرە، ڕەنگدێرا کو وێ دووەسفینە نایێ گوهەرتن.

3.2.5. ئیزافیا ڕەنگدێرێ یا نەبناڤکری

د کرمانجکییێدە ئیزافەییا ڕەنگدێرێ یا نەبناڤکری، ل گۆر هەرێمێن جودا ب چەند ئاوایان چێدبە.

نموونە:

	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
heke navdêr nêr be	1.xort**êko** biaqil xort**êk** biaqil xort**kew** biaqil / xort**ko** biaqil	1.xort**ekî** biaqil xort**ek** biaqil xort**kî** biaqil
	2.xortê**do** biaqil xortê**de** biaqil xortên**do** biaqil	2.xortê **di** biaqil
	3.ye**w**/**j**ew xorto biaqil	3.yek xortê biaqil
heke navdêr mê be	1.kênek**êka** biaqile kêne**kka** biaqile	1.keçik**eka** biaqil keçik**eke** biaqil keçik**ek** biaqil

	2.kênek**êda** biaqile kênek**da** biaqile kênek**ênda** biaqile	2.keçika **di** biaqil keçika **di** biaqil keçika **di** biaqil
	3.**yew/ju** kêneka biaqile	3.yek keçika biaqil

3.5. جورەییێن ڕەنكدێران

ئەم دشێن ل گۆر واتە و چێبوونا ڕەنگدێران، وان بکن دوو بەش:

1.3.5. ل كۆرواتەیا خوە ڕەنكدێر

ل گۆرواتەیا خوە، ڕەنگدێر دبن دوو بەش: ڕەنگدێرێن چاوانییێ و ڕەنگدێرێن دیارکرنێ.

1.1.3.5. ڕەنكدێرێن چاوانییێ

ڕەنگدێرێن چاوانییێ ئەو بێژەنە کو ژ ئالییێ ڕەنگ، ڕەوش یان ژی شەکلێ تشتان و کەسان، چاوانیا وان ئیفادە دکن.

ژ بۆ ناسکرنا ڕەنگدێرا چاوانییێ، پرسا "چاوا؟" ژ ناڤدێرێ دهێتە کرن، بەرسڤا ڤێ پرسێ ڕەنگدێرا چاوانییێیە. د ئیزافەیێن ژێریندە، بێژەیێن دوویەم ڕەنگدێرێن چاوانییێنە.

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
merdimo **ciwan**	merivê **ciwan**
gula **sûre**	gula **sor**
kinco **pak** cila **pake** çeko **pak**	kincê **pak** cila **pak** çekê **pak**

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

heywan**o** **merde/merdî/merdi**	heywanê **mirî**
xort**o** **nêweş**	xortê **nexweş**

گەلەك ڕەنگدێرێن چاوانیێ، ل گۆر هەڤۆکێ وەکی هۆکەر ژی تێن بکارئانین.

2.1.3.5. ڕەنگدێرێن دیارکرنێ

ڕەنگدێرێن دیارکرنێ چار بەشن: ڕەنگدێرێن نیشاندەر، ڕەنگدێرێن هەژمارین، ڕەنگدێرێن نەبناڤکری و ڕەنگدێرێن پرسیاری.

1.2.1.3.5. ڕەنگدێرێن نیشاندەر

ڕەنگدێرێن نیشاندەر، ژ بۆ نیشاندایینا ناڤدێرەکێن نێزیک یان ژی دوور تێن بکارئانین. د هەڤۆکێدە، بەریا ناڤدێران تێن.

ڕەنگدێرێن نیشاندەر یێن کرمانجکی و کورمانجی ژ هەڤ جودانە، لێ بەلێ د جهێ "ew"ـا کورمانجی (ڕەنگدێرا ژ بۆ نێر و دوور) دە، د کرمانجکییێدە دگەل ڕەنگدێرا "o"یێ ل هن هەرێمان فۆرما "ew"ـێ ژی دهێتە بکارئانین.

1.1.2.1.3.5. د ڕەوشا ناڤکی (Nominative) دە

ji bo nêzîk	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
	rengdêr + navdêr	rengdêr + navdêr
heke navdêr nêr be	**no** -ø	ev -ø
	No xort nuseno	Ev xort dinivîse.
heke navdêr mê be	**na** -ø	ev -ø
	Na ciniîke nusena.	Ev jinik dinivîse.

heke navdêr pirhejmar be	**nê** **-î**	ev -ø
	Nê mêrik**î**/mêrdek**î** nusenê.	Ev mêrik dinivîsin
ji bo dûr	كرمانجكی (زازاكی)	كورمانجی
heke navdêr nêr be	**o**/**ew**/**ewi** (110) -ø	**ew** -ø
	O/**ew**/**ewi** xort nuseno.	**Ew** xort dinivîse.
heke navdêr mê be	**a** -ø	ew -ø
	A cinîke nusena.	Ew jinik dinivîse
heke navdêr pirhejmar be	**ê**/**ey**î **-î**	ew -ø
	Ê mêr**dimî** nusenî.	Ew mêr dinivîsin.

د كرمانجكییێدە، ڕەنگدێرا نیشاندەر هەكە د ڕەوشا ناڤكیدە پرهەژمار بە، ناڤدێرا نیشانكری پاشگرا "أ-"یێ وەردگرە. ئەڤ "أ-"، د كرمانجكییێدە پاشگرا پرهەژمارییێە و د كورمانجییێدە نینە.

د كرمانجكییێدە، ڕەنگدێرێن نیشاندەرێن ژۆرین، ل گۆر هەرێمان گەلەك دگوهەڕن. مە ئەڤ ڤاریانتێن وان تەسبیتكرن:

no, nû, na, eno, enû, eni, en, ino, ini, in.	ژ بۆ نێرێ نێریك:
na, ena, ina, hena.	ژ بۆ مێ یا نێزیك:
nê, nî, na, enî, inî, enê, inê.	ژ بۆ پرهەژمارا نێزیك:
o, ew, ewi, aw, haw, hawo, hew, hewo, ay, û.	ژ بۆ نێرێ دوور:
a, haw, hawe, hew, heya, eya, aya.	ژ بۆ مێ یا دوور:
ê, î, ay, eyî, heyî.	ژ بۆ پرهەژمارا دوور:

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكولینێن كوردی

د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە، ڕەنگدێرا نیشاندەرێ یا "ew"/"aw" دهێتە بکارئانین. چەند نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
"Aw merdim feqîr beno." (111)	Ew meriv feqîr dibe.
"Aw roc nê, roco bîn." (112)	"Wê rojê na/ne, roja din." / "Ew roj na/ne, roja din."
"Keçel werişt aw çî-mîyo ke înî dekerdo cuwal pêro berd." (113)	"Keçel rabû ew tişt-miştê ku wan kirîye cewal hemî bir."
Ez şîya we verê çemî.	Ez çûm wî berê/rexê çemî.

2.1.2.1.3.5. د ڕەوشا تەواندی (Oblique) دە

ji bo nêzîk	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
	rengdêr + navdêr	rengdêr + navdêr
heke navdêr nêr be	nê -î	vî/evî -î
	Nê xortî nuşt.	Vî xortî nivîsî.
heke navdêr mê be	na -ø	vê/evê -ê
	Na cinîke nuşt.	Vê jinikê nivîsî.
heke navdêr pirhejmar be	nê -an/ûn	van/evan -an
	Nê mêrikan/mêrdekan nuşt.	Van mêrikan nivîsî.
ji bo dûr	کورمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
heke navdêr nêr be	ê -î	wî/ewî -î

	Ê xortî nuşt.	Wî xortî nivîsî.
heke navdêr mê be	**a** **-ø**	wê/ewê -ê
	A cinîke nuşt.	Wê jinikê nivîsî.
heke navdêr pirhejmar be	**ê** -an/-ûn	wan/ewan -an
	Ê mêrikan/mêr**d**ekan nuşt.	Wan mêrikan nivîsî.

هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کورمانجییێدە، ناڤدێرا نێر یا کو ڕەنگدێرا نیشاندەر وێ نیشان ددە، ب "-î"یێ دهێتە تەواندن. ناڤدێرا مێ د کورمانجییێدە ب "-ê"یێ دهێتە تەاوندن، لێ بەلێ د کرمانجکییێدە نایێ تەواندن. ئانکو ناگوهەڕە.

ناڤدێرێن پڕهەژمار، هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کورمانجییێدە، د ڕەوشا تەواندیدە پاشگرا "-an"یا پڕهەژمارییێ وەردگرن.

د کرمانجکییێدە، ڕەنگدێرێن نیشاندەرێن ژۆرین، ل گۆر هەرێمان دگوهەڕن. مە ئەڤ ڤاریانتێن وان تەسبیتکرن:

enê, enî, inê, inî, na	ژ بۆ نێرێ نێریك:
ena, ina, hena	ژ بۆ مێ یا نێزیك:
nî, enê, enî, inê, inî, na	ژ بۆ پڕهەژمارا نێزیك:
ay, î	ژ بۆ نێرێ دوور:
eya, aya	ژ بۆ مێ یا دوور:
î, ay	ژ بۆ پڕهەژمارا دوور:

2.2.1.3.5. ڕەنگدێرێن هەژمارین

ڕەنگدێرێن هەژمارین، ئەو بێژەنە کو هەژمار، ڕێز یان ژی بەشێن ناڤدێران دیار دکن. ئەم دشێن وان بکن چار بەش:

1. ڕەنگێدرێن هەژمارێن بنەگەهین.
2. ڕەنگدێرێن هەژمارێن ڕێزانی.
3. ڕەنگدێرێن هەژمارێن دابەشکرنێ.
4. ڕەنگدێرێن هەژمارێن کەرتی.

1.2.2.1.3.5. ڕەنگدێرێن هەژمارێن بنگەهین

ڕەنگدێرێن هەژمارێن بنگەهین، هەژمارا ناڤدێران دیار دکن.

د هەڤۆکێن ژێریندە بێژەیێن "di" و "çar" (د کورمانجییێدە "du" و "çar") ڕەنگدێرێن هەژمارێن بنگەهینن.

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Di xortî mi ra persay.	Du xort ji min pirsîn.
Serre de çar mewsimî estê.	Di salê de çar mewsim hene.

ل ژێرێ هن هەژمارێن بنگەهین یێن کرمانجکی و کورمانجی هاتنە بەراوردکرن.

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
sifir	Sifir
yew/yow/yo/jo/jew/jû/ju/zew/zû/zu	Yek/êk
di/didi/du/dudu	du/dudu/didu
hîrê/hîre/hîri/hîrye	sê/sisê
çar/çor/çer/çear/çeer/çehar/çeher/çihar/çiher	çar, çwar/çiwar (KN)

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

/çîyer	
panc/ponc/ponç/ponj/pûnc/ponz	Pênc
şeş/şes/seş/ses	Şeş
hewt/hawt/howt/hot	heft/hevt/hewt
heşt/heyşt	heşt/heyşt
new/now/no	neh/noh/no
des	Deh
yewendes/yondes/jondes	yanzdeh/yazdeh
diwês/duyes/duyês/duwes/duwês/dîyes/dîyês	duwazdeh/diwazdeh
hîrês/hîres/hîryes	Sêzdeh
çarês/çares	çardeh, çiwarde/çwarde (KN)
pancês/pancîyes/poncês/pûncês/pûncyes	Panzdeh
şîyês/şîyes/şîyis	Şazdeh
hewtês/hewtyes/howtês/hotês	Hevdeh
heştês/heyştês/heştyes	hejdeh/heştdeh
newês/newyes/nebyes	nozdeh/niwazde
vîst/vîşt	bîst

وەكى كو ل ژۆرێ دهێتە ديتن، بێژەيا "des"يا كرمانجكى، د كورمانجييێدە "deh"ـە. دەنگێ [S]يێ گوهەريە، بوويە [H]. ئەڤ بێژە، د سانسكريتيدە "dase"، د زمانێ ئاڤێستاييدە "dese"، د پارتيدە "des"ـە. لاتينيا وێ "decem"ـە. دهێتە فێمكرن كو د ڤێ بێژەييێدە دەنگێ [S]يێ كەڤنترە. د كرمانجكييێدە، ئەسلێ "-es"/"-ês" يا د داويا هەژمارێن ناڤبەرا (12) و (19)اندە ژێ "des"ـە. پاشێ دەنگێ [D]يێ نەمايە، بوويە "-ês". بۆ نموونە، "çarês"/"çares" يا كرمانجكى، د زمانێ ئاڤێستاييێدە "çesrudese"، د پارتيدە "çefardes"ـە.

هەژمارێن بنگەهین یێن ناڤبەرا (12) و (19)ان، د هن دەڤۆکێن کرمانجکی و کورمانجییێدە هوسانە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
des û yew/des û jew / des û ju / des û zû / des û zu	deh û yek
des û di / des û didi	deh û du / deh û dudu
des û hîrê	deh û sê
des û çar / des û çor	deh û çar
des û panc / des û panj / des û ponc / des û ponz	deh û pênc
des û şeş / des û ses / des û seş / des û şes	deh û şeş
des û hewt / des û hawt / des û howt / des û hot	deh û heft / deh û hevt
des û heşt / des û heyşt	deh û heşt / deh û heyşt
des û new	deh û neh

	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
1925	hezar û new sey û vîst û panc	hezar û neh sed û bîst û pênc
1997	hezar û new sey û neway û hewt	hezar û neh sed û nehwed û hevt / hezar û neh sed û nod û heft

2.2.2.1.3.5. ڕەنگدێرێن هەژمارێن ڕێزین

ڕەنگدێرێن هەژمارێن ڕێزین، ڕێزا ناڤدێران دیار دکن. د کرمانجکییێدە پاشگرا "-in"/"-ine"، د کورمانجییێدە پاشگرا "-an"/"-în" دهێتە داویا هەژمارێن بنگەهین، ب ڤی ئاوایی هەژمارێن ڕێزین چێ دبن.

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
-in/-yin/-în/-yîn (ji bo nêr) -ine/yine/-îne/yîne (ji bo mê)	-în, -an
[yê/ey] yewin/jewin/juyin/juyîn/jûyin/ jûyîn/zewin/zûyîn	[yê/ya] yekê/yekemîn/yekimîn
[yê] dîyin/didin/didîn/didiyen/duduyin	" duyan/didîyan/didiwan
" hîrêyin/hîrin/hîreyîn	" sêyan/sisêyan
" çarin/çorin/çorîn	" çaran
" pancin/poncin/poncîn	" pêncan
" şeşin/seşîn	" şeşan
" hewtin/hawtin/howtin/hotin/hotîn	" heftan
" heştin/heyştin	" heştan
" newin/nêwin	" nehan
" desin/deşîn/dêşîn	" dehan
" yewendesin/yondesin/jondesin	" yazdehan/yanzdehan
" diwêsin/duyesin	" duwazdehan/diwazdehan
" hîrêsin	" sêzdehan
" çarêsin	" çardehan
" pancêsin	" panzdehan
" şîyêsin	" şazdehan
" hewtêsin	" hevdehan

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

" heştêsin	" hejdehan/heştdehan
" newêsin	" nozdehan/niwazdehan
" vîstin/vîştîn	" bîstan/bîstî

هەژمارێن ڕێزین یێن ناڤبەرا (11) و (19)ان، د هن دەڤۆکێن کرمانجکی و کورمانجییێدە هوسانە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
[yê/ey] des û yewin/des û jewin/des û juyîn/des û zûyin	[yê/ya] deh û yekimîn/deh û yekemîn
" des û dîyin	" deh û didîyan/deh û duyan
" des û hîrêyin	" deh û sisêyan/deh û sêyan
" des û çarin/des û çorin	" deh û çaran
" des û pancin/des û poncin	" deh û pêncan
" des û şeşin/des û seşin	" deh û şeşan
" des û hewtin/des û howtin/ des û hotin	" deh û heftan
" des û heştin	" deh û heştan
" des û newin	" deh û nehan

د کورمانجییێدە زایەندا ڕەنگدێرێن هەژمارێن ڕێزین نینە، لێ بەلێ د کرمانجکییێدە هەیە. ناڤدێرا کو هەژمارا وێ یا ڕێزین دهێتە دیارکرن، هەکە نێر بە، هەژمارا ڕێزین پاشگر وەرناگرە، لێ بەلێ هەکە ناڤدێر مێ بە، هەژمارا ڕێزین ژ بۆ مێبوونێ پاشگرا "-e"یێ وەردگرە. د هن دەڤۆکاندە ئەڤ "-e" بوویە "-i"، د هن دەڤۆکاندە ژی نەمایە.

نموونە:

	كرمانجكى (زازاكى)	كورمانجى
nêr	Bero çarin girewte bî.	Derîyê çaran girtî bû/bî.
mê	Şewa çarine tarî bî.	Şeva çaran tarî bû/bî.

3.2.2.1.3.5. ڕەنگدێرێن هەژمارێن دابەشكرنێ

ڕەنگدێرێن هەژمارێن دابەشكرنێ، ئەڤ ڕەنگدێرن كو پارڤەكرنا وەكهەڤانە یا بوونەوەران دیار دكن. ئەڤ هەژمارێن دابەشكرنێ، د هەڤۆكێدە دبن هۆكەر.

ئەڤ ڕەنگدێر ب سێ ئاوایان چێدبن:

1. هەژمار دووبارە دبە. نموونە: چار چار.
2. هەژمار دووبارە دبە و بێژەیا "bi" دكەڤە ناڤبەرا هەر دوو هەژماران. نموونە: چار ب چار.
3. هەژمار دووبارە دبە و پاشگرا "e-"یێ داویا هەژمارا یەكەم. نموونە: چارە چار.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

چەند نموونەیێن دن:

کورمانجی	کرمانجکی (زازاکی)
yek yek yek bi yek yeke yek / yeko yeko	yew yew / zew zew / jû jû yew bi yew / jew bi jew / zew bi zew / zû bi zû / zû ve zû / jû bi jû
du du dudo dudo du bi du dudo bi dudo	di di didi didi di bi di / di be di / di ve di didi bi didi
sê sê / sisê sisê sê bi sê / sê bi sê	hîrê hîrê hîrê bi hire
şeş şeş şeş bi şeş şeşe şeş	şeş şeş şeş bi şeş / ses ve ses şeşe şeş
bîst bîst bîst bi bîst bîste bîst	vîst vîst vîst bi vîst vîste vîst

4.2.2.1.3.5. ڕەنکدێرێن هەژمارێن کەرتی

ڕەنگدێرێن هەژمارێن کەرتی، بەشێن بوونەوەران دیار دکن.

د کرمانجکییێدە، ژ بۆ ئیفادەکرنا هەژمارا کەرتی، د سەریدە هەژمار ب تەمامی دهێتە گۆتن. پاشێ بێژەیا "ra"، پاشێ ژی بەشێ هەژمارێ دهێتە گۆتن. د کورمانجییێدە، د سەریدە بێژەیا "ji"، پاشێ هەژمارا ب تەمامی، پاشێ ژی بەشێ هەژمارێ دهێتە گۆتن.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی	کوردیا ناڤەڕاست
çar **ra** di (2/4) di **ra** yew (1/2) panc **ra** çar (4/5)	**ji** çaran du **ji** duyan ye**k** **ji** pêncan çar	dû **le** çwar yek **le** dû çwar **le** pênc
des **ra** çar (4/10) des **ra** heşt (8/10) des **ra** şeş (6/10)	**ji** de**h**an çar **ji** de**h**an heşt **ji** de**h**an şeş	çwar **le** de(h) heşt **le** de(h) şeş **le** de(h)
se **ra** heştay (% 80) se **ra** pancas (% 50) se **ra** vîst (% 20)	**ji** se**dî** heştê **ji** se**dî** pêncî **ji** se**dî** **b**îst	**le** se**da** heşta **le** se**da** penca **le** se**da** **b**îst
hezar ra di sey û şeştî û panc (‰ 265) hezar **ra** hewt sey (‰ 700) hezar **ra** new sey û hîris û çar (‰ 934)	**ji** hezar**î** du se**d** û şêst û pênc **ji** hezar**î** heft se**d** **ji** hezar**î** ne**h** se**d** û **sih** û car	**le** hezar(d)**a** dû se**d** û şest û pênc **le** hezar(d)**a** hewt se**d** **le** hezar(d)**a** no se**d** û **sî** û çwar

ئەڤ بێژە ژی دشێن وەکی ڕەنگدێرێن هەژمارێن کەرتی بهێنە بکارئانین.

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
dilete/dileti, cêwî kênekê **diletî**, kênekê cêwî	Cêwî kêçikên cêwî
çarêk / çarek / çarîg / çêrek / çêrege / çêregi / çeyregi	caryek / çarêk / çarîk / çerîk
kart/kert	Kart
nêm / nîm panc û nêm / panc û nîm	nî**v**/nê**v** pênc û nî**v**
Rib	rib / ribik

3.2.1.3.5. ڕەنگدێرێن نەبناڤکری

ڕەنگدێرێن نەبناڤکری، ئەڤ بێژەنە کو ب ئاوایەکی نەبناڤکری بوونەوەران دیار دکن. ئەڤ ڕەنگدێر، هین زێدە ژ ئالیێ هەژمار و میقدارێدە ناڤدێران دیار دکن و د هەڤۆکێدە ب گشتی بەریا ناڤداران تێن.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
bêvan/bêvon/bêvûn/bêban **Bêvan** camêrdî çi kar ker**do**, ez nêperse**na**.	bêvan/bêhvan **Bêvan** camêrî çi kar kirîye, ez napirsim.
biney/binê **Biney** nan bide mi.	Piçek Piçek nan bide min.
bineyke **Bineyke** mast bide mi.	Piçek Piçekî mast bide min.
Bîn Vilika **bîne** hîna rind a.	**D**in **K**ulî**l**ka **din** hîn rind e.
Bol **Bol** fendê dişmenan dîyê.	Pir **Pir** fendên dijminan dî**tin**e.
çend/çond/çind **Çend** gedeyî/domanî wêra/weyra bî.	Çend **Çend** gede/zarok [li] wêrê bû**n**.
dapancas **Da**pancas camêrdî şîbî. **da**sey Dasey bizê ma estbî.	**nêzîkî** pêncî **Nêzîkî** pêncî camêrî **ç**ûbûn/ **ç**ûbîn/ **ç**îbîn. **nêzîkî** se**d** **Nêzîkî** se**d** bizinê**n** me **he**bûn.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

di-hîrê / di-îrê / d-îrê	du-sê
filan/filon/filûn Filan cinî çi vato, ez nêzana/nizana.	Filan Filan jinê çi gotîye, ez nizanim.
gelek/gelêk/gele/gêle	gelek/gele/gelik
heme/hemi Heme banan ser o vewre mendibî/mandibî.	hemû/hemi Li ser hemî banan befr mabû/mabî.
hende/hendayê/henday/hondayê/ehende/ende /indi To hende kitabî kotî ra ardî?	hinde/ewende/ewhinde/e winde Te hinde kitêb ji ku anîn?
Her Her serre bêrîn welatê ma.	Her Her sal werin welatê me.
her yew / her jew / her zû / her go / her gû / her gu / her gi / her g' / hir g' / her jew / her ju / her zu / her / zû / wir go / wir gû / wir yew / wur go / wur yew / wur gû her di/wir dî Her di lajekan wend. her dîyan her dîyine/hur demêna/hur dêmîna/hur dimêna/hur dîn/hur dîne/hur dêna/hur dimîn/hur dimîne/wir dîna/wir dînî/wur dînî/wir dîne/wir dûn/wirnan/wirna/wurna hur d' emêna/hur d' êmena [her di hemîne] her hîrê	her yek her du Her du lawikan xwend. her duyan her duyan

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

Her hîrê lajekî ronîştî/rûnîştî. **heme hîrê** **Heme hîrê** xortî zanî. **heme hîrêne** **hîr' emêna [hîrê hemîne]** her çar **Her çar** lajekan vatbî/gotibî. **heme** çar **Heme** çar gedan o dî. **heme** çarine çar' **emêna** [çar hemîne]	her sê Her sê lawik rûniştin. her sê Her sê xort dizanin. her sêyan her sêyan her çar **Her çar** lawikan gotibû/gotibî. her çar Her çar gedan ew dî. her çaran her çar [hemîyan]
hinî/hinîke/henî/henkî	hin/hinik/hinek
piçe/piçê/piçêke/pîçik/vîçê/vîçik/vîçikê	piçek/pîçek/piçik/piçikî
pirtikê/pirtik	Pirtik
tay/tanî/tonî/tayn/toy/tûyn/tûy **ra tay** pezkovî mendê mandê. (114) Ko/ço	Hindik Li çîyê hindik pezkûvî mane.
tayê/tanî/tonî/toy/tûy/tê **Tayê** gedeyî mi **ra** persay.	hin/hinde/hindek Hin gede ji min pirsîn.
tenê/tanî/tonî/tayê/toyê/toy/tûyn/tûy **Tenê/piçê vaş** bide **na** golike.	Tenek **Tenek/piçekî** gîya bide

	vê golikê.
xeylê/xeylî/xêlê/xêlî/xelê **C**inî **xeylê** kar**anê** dewe ke**nê**.	xeylî/xêlî Jin **xêlî** karên **gund**/dêh/dih dikin.
yew/ju/zew/zu, **yewe/juye/zuye** "**Yew** kurdê mehabadijî va ..."	**Yek** "Kurdekî (**yek** kurdê) mehabadî go ..."
zaf/zef/zehf/zahf/zav/zof **Zaf** cayan **de** **v**ewre **v**araya.	zaf/zef/zehf/zehv **Li** **zaf** cihan **b**efr/**b**erf barîye.
zêde/zîyade/zêdî/zêdi/zîde/zîyede/zîyedi/zîyed/jêde/jede Ti **zêde** pere waz**enî**?	zêde/zîyade Tu **zêde** pere di**x**wazî?

4.2.1.3.5 . ڕەنکدێرێن پرسیاری

ڕەنگدێرێن پرسیاری، ئەڤ بێژەیێن پرسێنە کو د هەڤۆکێدە بەریا ناڤدێرێ تێن و ب وان تشتەکی دهێتە پرسکرن.

هن ڕەنگدێرێن پرسیاری، ل گۆر واتەیا خوە یا د هەڤۆکێدە، دشێن ببن جهناڤێن پرسیاری یان ژی هەڤۆکێن پرسیاری.

چەند ڕەنگدێرێن پرسیاری یێن کو پڕ تێن بکارئانین ئەڤن:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
çend/çind/çond **Çend** kes**î** nêweş kewtî?	Çend **Çend** kes ne**x**weş keft**in**/ket**in**?
Çi **Şima** çi karî waze**nî**?	Çi **Hûn** çi karî dixwazin?
çiqas/çiqa/çiqaşî	çiqas/çiqa/çiqeys/çiqeys

To çiqas engure/tirî werde?	e/çiqwas/çuqas Te çiqas tirî xwar?
çitur/çiter/çitir/çitewir/çitowrî/çitorî/çito/çita/çitu/çitû/çutir/çutur Na çitur qelem a?	çito/çitewr/çitow/çitor/çutor/çutûr . Ev çitor/çito qelem e?
kamcîn/kamcî/kamij/kam To kamcîn/kam romanî ra hes kerd?	kîjan, kam (KN) Te ji kîjan romanê hez kir?
senîn/senî/sayîn/sayin/sayn/se/sen/ senê/senên/senîye/seyî/seyîn / sênî/ sênîn/sinî/sinîn/sinye/sinyen/sînî/zenî	çawan/çewan/çawa/çewa/çan/ça, çon (KN)

2.3.5. ل كۆر چێبوونا خوە ڕەنگدێر

ڕەنگدێر، ل گۆر چێبوونا خوە سێ بەشن: ڕەنگدێرێن سادە، ڕەنگدێرێن دارشتی و ڕەنگدێرێن هەڤەدودانی.

1.2.3.5. ڕەنگدێرێن سادە

ڕەنگدێرێن سادە، ئەو ناڤدێرن کو پێشگر، پاشگر و ناڤبەرگر وەرنەگرتنە، هەروەسا ژ چەند بێژەیێن جودا پێک نەهاتنە.

نموونە:

کورمانجی	کرمانجکی (زازاکی)
Dirêj	derg
girs / gir	gird / girs
Nerm	nerm / nemr / nemir
Pîr	Pîr

rind	Rind
sûr / sur	Sor
Teng	Teng
Tenik	Tenik
Weş	Xweş
yew / yow / yo / jew / zew / ju / jû / zû / zu	yek / êk

2.1.3.5. رەنگدێرێن دارِشتی

رِەنگدێرێن دارِشتی، ژ ناڤدێر و گرەیێ (Affix) یان ژی ژ رِەنگدێر و گرەیێ پێک تێن.

1.2.2.3.5. هن پێشگرێن کو ب وانرِەنگدێر چێدبن:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
pêşgir + navdêr = rengdêr	**pêşgir + navdêr = rengdêr**
bê- / bîye-	**bê-**
bêaqil	**bê**aqil
bêar	**bê**ar
bêbav	**bê**bav
bêbext	**bê**bext
bêbin/**bê**bine/**bê**bini	**bê**bin/**bê**binî
bêçare	**bê**çare
bêfêm	**bê**fêm
bêgoşt/bîyegueşt	**bê**goşt
bêheneke	**bê**henek
bêhew**n**	**bê**xew
bêhewn	**bê**xewn

bêhêvî bêhiş / bêhêş bêkar bêkes bêkeyf / bêkêf	bêhêvî bêhiş / bêheş bêkar bêkes bêkêf / bêkeyf
bi- biaqil / b'aqil bidej biedeb bikeyf/bikêf biqewet/ biqewet biveng	bi- biaqil / b'aqil biêş biedeb bikêf biqewet/ biqewet bideng
ne- neheq nekes neçar nezan	ne- neheq nekes neçar nezan

ژ پێشگرێن زۆرین "-bê" و "-bi" د ئەسلێ خوە دە پێشداچەکن، لێ بەلێ د ڤان نموونەیان دا بوونە پێشگر.

هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کورمانجییێدە، دەما کو ئەڤ بێژە پێشداچەك بن، ژ بێژەیێن دن جودا تێن نڤیسین، لێ بەلێ دەما کو ببن پێشگرێن ڕەنگدێران، ئەو و ناڤدێر یان ژی ئەڤ و ڕەنگدێر ب هەڤ ڤە تێن نڤیسین.

2.2.2.3.5. هن پاشگرێن كو ب وان ڕەنكدێر چێدبن

كرمانجكى (زازاكى)	كورمانجی
-alek qîtalek wîçalek tengalek	-alek / -ûlek biçûlek biçûlek tengalek
-dar birîndar deyndar/dêndar haydar/hayîdar/hagîdar/agahdar namdar namedar nandar	-dar birîndar deyndar haydar/hayîdar/agahdar/agehdar navdar nandar
-ek /-ik rindek/rindik sûrek/surek qolek	-ik rindik sorik qolik
-êlek hirdlek /wirdêlek / wurdêlek / widêlek	-îlek wirdîlek (KN)
-ij/ic/-iz dewij/dewic/dewiz bajarij/bacaric şaristanij/şaristûnic	-î gundî, dêhî/dihî bajarî bajarî, şaristanî
-in goştin/gueştin rûnin/ronin solin/suwalin/suwelin/sorin /	-î goştî, bigoşt rûnî, birûn

şorin/şor verin	sûr/sîr/sor/swîr / şorî/şor, bixwê biber
-în / -ên cêrîn/cêrên corîn/corên darîn/darên peyîn/peyên pêşîn verên/verîn/virên/viryen	-în jêrîn jorîn darîn paşîn, dawîn pêşîn berîn, pêşîn werîn (G), werên (G), welîn (G)
-kar gunekar heweskar hîlekar sextekar	-kar gunehkar heweskar hîlekar sextekar / saxtekar / sixtekar
-ker fendker/feniker fisiker mîzker/mîziker	-ker, -ek/-ok/-oke fendek/fendok/fenok/fenek fisek mîzoke / mîzek
-la sipêla, kincsipî sîyala, kincsîya sûrêla/surêla/surela,kincsûr	- kincsipî kincreş kincsor
-lete/-let çarlete dilete, cêwî hîrêlete	- çarwîk cêwî, cêwîk sêwîk

-na karê**na** (karêko bîn) yew**na**/jew**na**/jû**na** (yewêka bîne) yew**na** roje (rojêka bîne)	**Din** karekî **d**in yeka **d**in rojeka **d**in
-o zirt**o** mîz**o**	**-o** / **-oke** zirt**o** mîz**oke**
-ok hêrs**ok** şerm**ok** ters**ok**	**-ok** hêrs**ok** şerm**ok** / şerm**oke** tirs**ok**
-wer gonî**wer**/gûnî**wer**/gone**wer** ked**wer** merdim**wer**/mordeme**wer** şit**wer** ”Hur dî pîya bî şit**wer**ê ay hurmete.” (Ehmedê Xasî)	**-xwar/-xwer/-xur/-xor** xwîn**xwar** ked**xwar** meriv**xwar**/mirov**xwar** şîr**xur**/şîr**xor** ”Her du pêkve bûn şîr**xur**ê wê hurmete.” (Ehmedê Xasî)

3.2.3.5. ڕەنگدێرێن هەڤەدودانی

ڕەنگدێرێن هەڤەدودانی، د کرمانجکی و کورمانجییێدە ب چەند ئاوایان چێدبن. بۆ نموونە ناڤدێرەك و ڕەنگدێرەك پێکڤە ڕەنگدێرەکا هەڤەدودانی پێک تینن. هەروەسا ڕەنگدێرێن خورتکری یێن کو ل ژێری ئەم دێ لسەر ڕاوەستن، جورەیەکی ڕەنگدێرێن هەڤەدودانینە.

1.3.2.3.5. ڕەنگدێرێن هەڤەدودانی یێن کو ژ ناڤدێرەك و ڕەنگدێرەکێ چێدبن

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Çimteng	Çavteng
çimvêsan/çimvêşan/çimveyşan/çimv êşûn	çavbirsî/çavbirçî
Destteng	Destteng
Destveng	destvala /destevala
korfehm/korfêm/korfahm/korfam/kuar fehm/kuarfûm fehmkor/fehmkor/famkor	korfehm/korfêm/korfam/kore fehm/korefam fehmkor/fêmkor/famkor
rîpêt/ripêt/rîpît	rûpît/rûpêt
rîsîya / risîya / rîşîya /rîşa	Rûreş
rîşite / rişite	Rûşuştî
serxoş/serxweş	serxoş/serxweş

2.3.2.3.5. ڕەنگدێرێن خورتکری

ڕەنگدێرێن خورتکری، جورەیەکە ڕەنگدێرن کو واتەیا وان هاتیە خورتکرن.

ڕەنگدێرێن خورتکری، د کرمانجکی و کورمانجییێدە ب چەند ئاوایان چێدبن. ئەم دشێن وان هوسا ڕێز بکن:

1. بێژەیا کو دێ ببە ڕەنگدێرا خورتکری، ب کیژان دەنگی دەست پێ دکە، جارنا ئەو دەنگ و "-ip" دبن دەستپێکا وێ بێژەیێ و پێکڤە ڕەنگدێرەکا خورتکری پێک تینن. بۆ نموونە، د کرمانجکییێدە بێژەیا "newe" و د

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

کورمانجییێدە بیژەیا "nû"، ب "n"یێ دەست پێ دکن. ئەڤ "n" و "-ip"، دبن "nip"؛ پشتی ڤێ "nip"ـێ د کرمانجکییێدە بیژەیا "newe" دهێت و پێکڤە دبن "nipnewe". د کورمانجییێدە ئەڤ دبە "nipnû". هەروەسا د کورمانجییێدە، د جهێ "-ip"ـێدە "-ipî" ژی دهێتە گۆتن. ئانکو د جهێ "nipnû"یێدە "nipînû" ژی دهێتە گۆتن.

نموونە یێن دن:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Çîpçîplax	riprût / ripîrût
Hiphuşk	Hiphişk
Nipnewe	nipnû / nipînû
rut û repal / rit û repal / rutrepal	rût û repal riprût / ripîrut / rip û rut
sipsaxlem / sipsaxlam / sipsexlam sip û saxlem	Sipsaxlem Sipîsaxlem
Sipsaxlem	Sipîsaxlem
Sipserdin	sipsar / sipîsar
Sipsîya	ripreş / ripîreş
sîya û sot / şîya û sot	Ripîreş
tip û tal / tip û tol / tiptol	tip û tal / tiptal
tiptarî / taptarî	tiptarî / taptarî / tikîtarî
zipziwa / zipzuwa / zîpzuya	Zipziwa

2. جارنا ژی پشتی "-ip"یا کو مە ل ژۆرێ بەحس کر گهانەکا "û"یێ دهێت ، پشتی وێ بیژە (ڕەنگدێر) دهێتە و ئەڤ هەر سێ پێکڤە وەکی ڕەنگدێرا خورتکری تێن بکارئانین.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

نموونە:

n + ip → nip

nip + û + newe → nip û newe (kirmanckî)

nip + û + nû → nip û nû (kurmancî), nipînû (kurmancî)

چەند نموونەییێن دن:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
tiptarî / **tap**tarî	**tip**tarî / **tap**tarî
tip û teng	**tipî**teng
zip û ziwa / **zip** û zuwa / **zîp** û zuya / **zip** û juya / **zip** û ja	**zip** û ziwa / **zip** û zuwa / **zipî**ziwa

3. بێژەیا کو دێ ببە ڕەنگدێرا خورتکری، ب کیژان دەنگی دەست پێ دکە، جارنا ئەو دەنگ و "-ik"دبن دەستپێکا وێ بێژەیێ و پێکڤە ڕەنگدێرەکا خورتکری پێک تینن. بۆ نموونە، د کرمانجکییێدە بێژەیا "ziwa"/"zuwa"یێ ب "z"یێ دەست پێ دکە. ئەڤ "z" و "-ik"، دبن "zik"؛ پشتی ڤێ "zik"ێ، د کرمانجکییێدە بێژەیا "ziwa"/"zuwa"یێ دهێت و پێکڤە دبن "zikziwa" یان ژی "zikzuwa".

ژ بۆ کورمانجییێ، هەکە ئەم بێژەیا "tarî"یێ وەکی نموونە نیشان بدن، هوسا دبە:

t + **ikî** → tikî

tikî + tarî → tikîtarî

جارنا د جهێ ڤێ "ikî"/"-ik"دە، "ipî"/"-ip"دهێتە بکارئانین.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

نموونە:

كرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
tiptarî / tip û tarî	Tikîtarî
zikziwa / zikzuwa / zukzuwa	Zipziwa

4. د کرمانجکییێدە، جارنا ژی پشتی "ik-"یا کو مە ل ژۆری بەحس کر گهانەکا "û"یێ دهێت، پشتی وێ بێژە (ڕەنگدێر) دهێت و ئەڤ هەر سێ پێکڤە وەکی ڕەنگدێرا خورتکری تێن بکارئانین.

نموونە:

z + ik → zik

zik + û + ziwa → zik û ziwa

كرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
sik û serd/suk û sard	sipsar/sipîsar
zik û ziwa/zuk û zuwa	zipziwa

وەکی کو د دوو نموونەیێن ژۆرینده دیار دبە، د جهێ "ik-"یا کرمانجکییێدە، د کورمانجییێدە "ipî-"/"ip-" هەیە.

5. بێژەیا کو دێ ببە ڕەنگدێرا خورتکری، ب کیژان دەنگی دەست پێ دکە، جارنا ئەو دەنگ و "im-" دبن دەستپێکا وێ بێژەیێ و پێکڤە ڕەنگدێرەکا خورتکری پێک تینن. بۆ نموونە، د کرمانجکی و کورمانجییێدە بێژەیا "sipî" ب "s"یێ دەست پێ دکە. ئەڤ "s" و "im-"، دبن "sim"؛ پشتی ڤێ "sim"ێ بێژەیا "sipî" دهێت و پێکڤە دبن "simsipî".

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

نموونەیێن دن:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Simsîya	Ripreş
simsûr / simsur	Sipsor

6. د کرمانجکییێدە، جارنا ژی پشتی "-im" یا کو مە ل ژۆرێ بەحس کر گهانەکا "û" یێ تێ، پشتی وێ بێژە (ڕەنگدێر) دهێت و ئەڤ هەر سێ پێکڤە وەکی ڕەنگدێرا خورتکری تێن بکارئانین.

نموونە:

s + im → sim

sim + û + sûr → sim û sûr

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
sim û sipî / simsipî	simsipî
sim û sîya / sim û şa / simsîya / simşa	ripîreş / ripreş
sim û sûr / sim û sur	sip û sor / sipsor

7. د کرمانجکییێدە، بەریا ناڤێ هن ڕەنگان بێژەیا "çîl" دهێت و پێکڤە ڕەنگدێرەکا خورتکری پێک تینن. د کورمانجییێدە ژی ژ وان "çîlsipî" هەیە.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Çîlsipî	çîlsipî, sipsipî
Çîlsîya	ripreş / ripîreş
çîlsûr / çîlsur	sipsor / sipîsor
Çîlzerd	zipzer / zipzer / zip û zer

8. هن ڕەنگدێرێن خورتكرى، ژ ڕەنگدێرەك و بێژەیەكا دن پێك تێن، وەكى "huşk-biring" (kirmanckî), "hişko-biringo" (kurmancî) هەیە.

هەرووسا ژ بۆ چێكرنا هن ڕەنگدێرێن خورتكرى، گهانەكا "û"یێ دكەڤە ناڤبەرا ڕەنگدێرەك و بێژەیەكا دن وەكى: "husk û hol" (kirmanckî), "hişk û hola" (kurmancî).

هن نموونەیێن دن:

كرمانجكى (زازاكى)	كورمانجى
huşk-biring huşk û biring / wişk û biring	hişko-biringo hişk û biring
huşk û **wad** / **w**işk û **wad**	hişk û ber / hişk û vir
husk û hol huşk û war / **w**işk û war	hişk û hola / hişk û ola / hişk û hêla hişk û **b**er / hişk û **v**ir
tarî-zulûmat tarî û zilomot / tarî û zilomote / tarî û zilemote / tarî û zurbati / tarî û zurmat/tarî û delmat /tarî û dermat	tarî-zulmat tarî û zulmat
vengva**rit** / vengva**hart** veng û va**rit** / veng û va**hart** / veng û va**rt**	vingîvala / vikîvala ving û vala / vik û vala / virt û vala/vurtîvala
weş û war / wes û war sipsaxlem / sipsaxlam / sipsexlam	Sipsaxlem
xir û xalî / xil û xalî	xir û xalî / xil û xalî/xiro-xalî/xirîxalî/xilîxalî
zer**d** û zi**m**ilê**q**	zer-zepali
zit-**bane**	zilût / zelût
zit-bulit / zit-bit / zit-but zit û bit / zit û but	zilût / zelût

4.5. د ڕەنگدێراندە پلە

ژ بۆ دیارکرنا پلەیا ڕەنگدێران، ڕەنگدێر تێن بەراوردکرن. سێ پلەیێن وان هەنە: وەکهەڤی، بەراوردی و بالایی.

1.4.5. پلەیا وەکهەڤیێ

د کرمانجکییێدە، د بەراوردکرنا ڕەنگدێراندە پلەیا وەکهەڤیێ، ب هاریکاریا بێژەیێن "sey", "hendê" و "qasê"/"bi qasê" دهێتە دیارکرن. د کورمانجییێدە ئەو بێژە دبن "wekî", "hindî" و "bi qasî"/"qasî".

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی	کورمانجی
	pileya wekhevî		**pileya wekhevî**
hendê/enda/ endê/handey/ handê/henda/ hendey/hinda/hinday/hindey /hondê/hunda/hundê/inda/ indê	Beşna/bejna birayê **ey**, hendê beşna/bejna to der**g** a.	hindî, hendî/hêndî (KN)	Bejna birayê wî, hindî bejna te dirêj e.
qasê/bi qasê	A zî qasê to zanaye ya.	bi qasî/qasî	**Ew j**î bi qasê te zana ye.
sey/zey/sê/zê/jê/hezey/ hezê	Giranîya birayê mi **zî sey** giranîya	wekî/weke/weka/weko/weku/ wekû/wek	Giranîya birayê min jî wekî

	waya min a.		giranîya xweha min e.
qasê **pê** hendê **pê** **sey pê**	Lajek û kêneke qasê **pê** nêweş î. Lajek û kêneke hendê **pê** nêweş î. Lajek û kêneke **sey pê** nêweş î.	bi qasî hev hindî hev hindî hev	Lawik û keçik bi qasî hev nexweş in. Lawik û keçik hindî hev nexweş in. Lawik û keçik wekî hev nexweş in.

2.4.5. پلەیا بەراوردیێ

پلەیا بەراوردیێ، د کرمانجکییێدە ب پاشگرا "-tir"/"-êr"ێ، د کورمانجییێدە ب پاشگرا "-tir"ێ دهێتە دیارکرن. هەروەسا ئەڤ پلە، د کرمانجکییێدە ب هۆکەرا "hîna"/"hina"، د کورمانجییێدە ب هۆکەرا "hîn"ێ ژی دهێتە دیارکرن.

کرمانجکی (زازاکی)	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی	کورمانجی
	pileya berawirdîyê		**pileya berawirdîyê**
	-tir / **-êr**		**-tir**
gird / girs baş **hol**	gird**tir** / gird**êr** / girs**tir** / girs**êr** baş**tir** / baş**êr**	girs / gir baş baş	girs**tir** / gir**tir** baş**tir** baş**tir**

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

	holtir / holêr / hewltir / hewlêr		
pîl zaf	hîna / hina hîna pîl / hina pîl hîna / hina zaf	mezin zaf	Hîn hîn mezin hîn zaf

پاشگرا "-tir"ـێ، د کرمانجکییێدە گوهەریە و ئەڤرۆ هین زێدە ب ئاوایێ "-êr"ـێ بکار تی، ئانکو "t" یا وێ نەمایە، لێ بەلێ د هن تێکستێن کەڤن و نوو دە وەکی "-tir" مایە. نموونە:

"گەر بپەرسێ وەندشێ رۆج و شەوە
وەندشێ شەو باشترئۆ هەرگوو هەوە" (ئەحمەدێ خاسی)

"رەحمەتەی تو زافترئا زەی قەهرێ تۆ
ما ئیمان ئاردۆ ب نۆ ڤاتش ب تۆ" (ئەحمەدێ خاسی)

"چمکی دوشمن بێرو ڤەرێ مەردمی دە دەست بئەرزۆ مالێ مەردمی، ناموسێ مەردمی، مەرگ ئینسانی رێ باشترئۆ زەی چیانێ نەوینان." [115]

3.4.5. پلەیا بالاییێ

پلەیا بالایی یێ، د کرمانجکییێدە ب هۆکەرا "tewr"ـێ، د کورمانجییێدە ب هۆکەرا "tewr" یان ژی "herî"یێ دهێتە دیارکرن.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی	کورمانجی
	pileya balayîyê		pileya balayîyê
	tewr / têwr / towr / tor		tewr, herî

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

gird / girs **hol** zaf / zof	**tewr** gird / **tewr** girs **tewr hol** / **tewr hewl** **tewr** zaf / **tewr** zof	girs / gir baş zaf	**tewr** girs / **tewr** gir, **herî** girs/**herî** gir **tewr** baş, **herî** baş **tewr** zaf, **herî** zaf

5.5. هن تایبەتمەندییێن دن یێن ڕەنگدێران

1. هن بێژەیێن کو وەکی ڕەنگدێر بکار تێن، ل گۆر واتەیا خوە یا د هەڤۆکێدە، جارنا دبن هۆکەر. ئەڤ بێژە دەما کو د هەڤۆکێدە هۆکەر بن، نایێن گوهەرتن.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Rengdêr	**Rengdêr**	**Hoker**	**Hoker**
Giran Şewêş**o** giran	Giran Şewêşê giran	giran Şewêş giran-giran **şino**.	Giran Şewêş giran-giran diçe.
Newe çakêt**o** newe	nû çakêtê nû	newe Çakêt newe ard.	Nû Çakêt nû anî.
Rind kêneka rinde	rind keçika rind	rind Xort**î** rind wanenî.	Rind Xort rind dixwîni**n**.
tay ... wer**do tay**	hindik **x**warina hindik	**tay** ... Roşna **tay** wer**do**.	Hindik Roşnayê hindik **x**warîye.
weş / wes kilama weşe/wese **deyîra** weşe/wese	xweş kilama xweş strana xweş	weş / wes na kilame/ Mêrik **deyîre** weş va**no**.	Xweş Mêrik vê stranê kilamê/ xweş dibêje.

2. هن بێژەیێن کو وەکی ناڤدێر بکار تێن، ل گۆر واتەیا خوە یا د هەڤۆکێدە، جارنا دبن رەنگدێر.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Navdêr	**navdêr**	**Rengdêr**	**Rengdêr**
camêr**d** / comêr**d** **O**/ew camêr**d** **kam o**?	camêr Ew camêr kî ye?	camêr**d** / camêr**dek** xort**o** camêrd / xorto camêr**dek**	Camêr xortê camêr

3. پارتیسیپێن بووری (past participle, perfect participle) گەلەك جاران وەکی رەنگدێر تێن بکارئانین. (دەرحەقا پارتیسیپێن بۆریدە، د بەشێ لێکەراندە ئاگەهداری هاتیە داین.)

نموونە:

	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
nêr	kişti/kişte/kîste/kuşte heşo kişti/kişte/kuşte merdi/merde dîko merdi/merde	kuştî hirçê kuştî mirî, mirdû (KN) dîkê mirî
mê	kiştî/kiştîye/kîstîye/kişta heşa kiştî/kiştîye/kişta merdî/merdîye/merda varika merdî/merdîye/merda	kuştî hirça kuştî mirî, mirdû (KN) varika mirî
pirhejmar	kiştîyî/kişteyî/kiştey heşê kiştîyî/kişteyî/kiştey merdîyî/merdeyî/merdey varikê merdîyî/merdeyî/merdey	kuştî hirçên kuştî mirî, mirdû (KN) varikên mirî

6. گهانەك

گهانەك، ئەو بێژەنە كو دوو بێژەیان، دوو كۆمێن بێژەیان یان ژی ڕستەیان ب هەڤ ڤە گرێ ددە.

ل گۆر فۆرما خوە، گهانەك دوو جورەنە. گهانەكێن یەكبێژەیی و گهانەكێن دووبێژەیی.

1.6. گهانەكێن یەكبێژەیی

كرمانجكی (زازاكی)	كورمانجی
Ancax	Ancax
çunke / çimkî / çimka / çike / çiki	çunku / çikû / çimkî / çimku / çinkî / çinkû / çunke / çunkî / çunkû
eger / eg / êg / heger / ger	eger / eg / er / heger / hege / heg / ger
eke / eka / eki / ek / heki / ki	heke / heker / hek / hekî / heko / heku / eke
hela / hele / ala	hela / hele
hema / ema / hama / hima	hema / ema

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

ke / ki / ku / ko / kû / go / gi / êg / ig	ku / ki / kî / ko / kû / gi / go, ke (KN)
la / lê	Lê
labelê /labirê / labrê /lablê /lavrê /labnê	Lêbelê
madem / madem ke	madem / madem ku / madam ku
meke / meki / megem	Meger
mevaje ke	mebêje ku / mevêje ku
nê**ke** / nê / nê**nê / nêney**	**he**ke na / nexwe / nexu
oxmo ke / oxro ke / yoxro ke	meger / meger ku
ti nê**vanî** ke / ti nê**vana** ke	tu nabêjî ku
û / ew / ow	Û
ya: bnr. Yan	
yan / ya	yan / ya / an
yanî / yanê / yonî / yûnî	yanî / yanê / yenî

2.6. کهانەکێن دووبێژەیی

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
çend ... hende ... çende ... ehend ...	çendî ... hinde... / çend ... hinde... çendî ... ewende ...
çi ... çi ... Çi lajek/layik çi kêneke, hemi hişyar/hesar bî.	çi ... çi ... Çi lawik çi keçik, hemî hişyar bûn/hişyar bû**n**/bî**n**.
çiqas ... hende ... çiqas ... endi ... çiqaşî ... honde ...	çiqas ... hinde

çiqas ... ewqas ...	çiqas ... ewqas / çiqasî ... ewqas
çiqas ke ... hende ... çiqas ki … indi… çiqaşî ke… honde … çiqas ke... ewqas...	çiqas ku ... hinde ... çiqas ku ... ewqas ...
ge ... ge ... / gê ... gê ...	geh ... geh ...
ge-ge ... ge-ge ... /gê-gê ... gê-gê ...	geh-geh ... geh-geh ...
ge-ga**ne** ... ge-ga**ne** ... / gê-ga**ne** ... gê-ga**ne** ...	geh-geh ... geh-geh ...
gê ... gê ... : bnr. ge ... ge ...	
gê-gê ... gê-gê ... : bnr. ge-ge ... ge-ge ...	
gê-gane ... gê-gane ... : bnr. ge-ga**ne** ... ge-ga**ne** ...	
ha ... ha ...	ha ... ha ...
hem ... hem ... him ... him ...	hem... hem... him ... him ...
ne ... ne ... / nê ... nê ...	ne ... ne ...
ne ... ne zî ... ne ... ne jî ... ne ... ne **kî** ... nê ... nê zî ...	ne ... ne jî ...
waze**nî** ... waze**nî** ... waze**na** ... waze**na** ... waze**no** ... waze**no** ...	**dix**wazî ... **dix**wazî ...
ya... ya ... : bnr. yan ... yan ...	
ya... ya kî ... : bnr. yan ... yan zî ...	
yan... yan ... / ya ... ya ...	yan ... yan ... / ya ... ya ...
yan ... yan zî ... ya... ya jî ...	yan ... yan jî ... ya ... ya jî ...

7. داچەك

بێژەیێن كو داچەكن، ب بێژەیێن دن ڕە دبن خوەدی واتە. هەم د كرمانجكییێدە هەم ژی د كورمانجییێدە سێ جورە داچەك هەنە:

1. پێشداچەك (preposition).
2. پاشداچەك (postposition).
3. بازنەداچەك (circumposition).

1.7. پێشداچەك

پێشداچەك، د هەڤۆكێدە بەریا بێژەیا تێكلدار (پەیوەندیدار) تێن.

كرمانجكی (زازاكی)	كورمانجی
A "Bidi **a** min. " (116) "**Qirincle** kew**no** **a** dest." (117)	Bi Bide bi min. Beq bi dest dikeve.
Bahdê	Piştî
be: bnr. Bi	
bê / bîye **Bê** wer**d** kar nêke**no**. Zelale **bê** **da**dîya xo **nêşîyêne** cayekî.	bê / bêyî **Bê** **x**wa**r**in kar nake. Zelal **bê**/bêyî dîya xwe nediçû cîyekî.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

bi-I / be / ebi / ebe / hebe / ve / eve / vi **Bi** qelema xo îmza kerd. "**Bi**/**ve** Zulfîqarê disereyî, ti ey rê bîyî eyan." "**Eve** dest loqme **ve** loqme wenê." (118)	bi / be (KN) / we **Bi** qelema xwe îmze kir. "**We** Zulfîqarî duser, tu le wî bûy eyan." (119) "**Bi** dest loqme **bi** loqme dixwin."
bi-II/be / ebi / ebe / hebe / ve / eve / vi **Bi** des camêrdan rayîr kewt.	Bi **Bi** deh camêran bi rê kevt/ket.
bi-III / be / ve / vi Ez şi**na** **bi**/**be** Dîyarbekir. "Aqil û fehmêkê merxûbî bide mi (**bi** mi de)." "Bawo, to **be** sarî [şarî] kerda, yêna ma sare." (120)	bi / we Ez diçim Dîyarbekirê. "Eqil we **xiredek** merxûb **we** min de" (121) "Bavo, te **bi** **xelkê** kirîye, **tê** serê me."
De	Di
Di "Ehmed vano: Ezo **di** dadê Delû Fikrî zit ...!" (122)	Di "Ehmed dibêje: Ezê **di** dîya Delû Fikrî ...."
ebe: bnr. bi-I	
ebi: bnr. bi-I	
ede ... de: bnr. di ... de	
edi ... de: bnr. di ... de	
era / **ere** **Era** Felatî ver mekuye. **era** xo/ho **amayêne** A **ere** mêrdeyê xo fetelîna/gêrena.	li / le Li ber Felatî mekeve. li [hişê] xwe hatin Ew li mêrê xwe digere.
eve: bnr. bi-I, bi-III	
fenê / fenî / fênde / fênda / fina	fena / fîna, wêne (G)
hawayê / heway / hawey / hawê / away	awayê / hawayê / hewayê
hebe: bnr. bi-I	
hendê /enda /endê /handey /handê /henda/hendey /hinda / hinday /hindey /hondê /hunda/hundê/inda /indê	hindî, hendî / hêndî (GK)

heta / hetan / hetanî / hetana / hetanê / heto / hetona / hetonî/hetû / hetûn / hetûna/hetûnî/hata/hatan/haton/hêtûna	heta / hetanî
heya/heyanî/heyana/heyan/heyo/heyon/ heyona/heyonî/heyû/heyûn/heyûna/hey ûnî/hayon/hayonî/hêya/ hêyanî	heya / heyanî
pey: bnr. Pê	
pey bi: bnr. pê	
pê / pey / bi Fîraze **pê nuşto**. **Pê**/**bi** peran **gureyê** xo **viraşto.** "**Ney pê** îhtîram ... **vejenê teber**."	pê / pe / bi Fîrazê **pê** nivîsîye. **Bi** peran karê xwe çêkirîye. "Viya **pe** êhtiram ... ve der texin." (123)
qabê: bnr. Qandê	
qandê / qaydê /qay/qaybi/qabê/qey/qeybê/qeybi / qabê / qê Ez qandê to vana.	**(ji) bo**, **(ji) bona** Ez **bona** te **dibêjim.**
qay: bnr. Qandê	
qaydê: bnr. Qandê	
qaybi: bnr. Qandê	
qey: bnr. Qandê	
qeybê: bnr. Qandê	
qeybi: bnr. Qandê	
qê: bnr. Qandê	
Ra ra ray fîştene / fîştene raye	Ra ra rê xistin / li rê xistin / xistin rê
Ra **ra** şîkîyayene	**L**ê **l**ê şikîn
Ra Cinîke dewe **ra** nêşîya.	**Ji** Jinik **ji gund**/dêh neçûye.

To bi xo nê hakî dikandarî **ra** wastî/waştî?	Te bi xwe **ev** hêk **ji** dikandarî **x**westi**n**?
rê / re "Lacê mi merdo, nê zor **rê** ma kenê." (124) Hay **rê**/**re** xo be.	**l**i / **ji** "La**w**ê min mirîye, **ev** zor **li** me **di**kin." Hay **ji** xwe be/hebe.
Ro Heqê xo **r**o ma helal bikîn. **R**o ci wayîr vecêno. **R**o herî bar keno. **R**o herî **nişe**. Dorme **r**o lazekî birrno. "**Naye** ser [**r**]o ez **niştûne ro** taxsî, tekit û şû**ne** Hêyder Pasa (Haydar Paşa), mi (125) ede trêne de pêguret."	**l**i / **l**e Heqê xwe **l**i me helal bikin. **L**i wî **x**wey/**x**we**dî derdikeve.** **L**i **k**erî bar dike. **L**i **k**erî siwar bibe. Dor **l**i lawikî birrîne. **"L**i ser vê ez **l**i texsîyê siwar bûm, [min] terikand û çûme Heyder Paşa, min di trêne de pêgirt."
seba / saba / sava / seva / sevê / sewa / serba / serva	seba / seva / sewa / sa, sebaret (KN)
semedê / sebeta / se**v**eta / se**w**eta	semedê / sedemê / sebetê
1.**s**eno / **s**eno / **se** / **ze** / **j**e / **he**ze 2.**s**eke / **s**eki / **s**ek / **s**eg / **z**eke / **z**eki / **z**ek / **z**eg / **hez**eke / **hez**eki / **hez**ek	1.çawan / çewan / çawa / çewa / çan / ça 2. çawa ku / ça ku
sey / zey / sê / zê / jê / jî / hezey / hezê Kurdan **sey** şêran xo **v**er **r**o da.	wekî / weke/ weka / weko / weku / wekû / wek Kurdan wekî şêran li ber xwe da.
tewlî / to**l** / tew**r**î / tow**r**î / to**r**î / tew**r**ê / tew**r**dê / tewdê	tevlî / tevî
ve: bnr. Bi	
ver bi / **v**er **v**e Korja **v**er bi rez **ş**îya. / Korja **v**er **v**e rez **ş**îya.	**b**er bi Korja **b**er bi rez çûye.
Vera Banê wastîyê/waşteyê Havile, vera banê **pîyê**/babîyê aye de bî.	**di** **b**er ... **de** **Mala** xwestîyê/xwastîyê Havilê, **di** ber **mala** bavê/babê **wê de** bû/bî.
Vera Vera na hetkarîya to ez zaf şermezar	**ji** **b**er / **li** **b**er **Ji**/**li** **b**er **vê alî**karîya te ez zaf

bîya.	şermezar bûm/bîm.
verê / verî Verê destpêkerdişê mehkema ma salone de hazir bî.	berî / berê Berî destpêkirina mehkemê em di salone de hazir bûn/bîn.
vi: bnr. Bi	
xêncê / xênca / xeyrja / xercî / xerza / xeyca / xeyrca / xeyja / xerza / xêrza / xêyca / bêxeyja / bêxeyra / xeyrê Xêncê to her kes şîbî.	xêncî / xencî / xênji / xîncî / xendî / xeynî / xêndî / xeyr ji / xeyrî Xêncî te her kes çûbû/ çûbî/çîbî.

2.7. پاشداچەك

پاشداچەك، د هەڤۆكێدە پشتی بێژەیا تێكلدار (پەیوەندیدار) تێن.

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
a: bnr. Wa	
a: bnr. Ra	li / le
a: bnr. Ra Ser a vindeto/vinderto. "Tamurê mi ser a têla min a Deftere de pela min a" (Xidirê Başî)	li / le Li ser sekinîye. "Li ser tembûra min têla min e Di defterê de pelê min e" (Xidirê Başî)
de / di / der / dir / id Kam sinife de mend? Welat de çi esto, çi çin o?	de / da, li Kî [di] sinifê de ma? Li welêt çi heye, çi tun e?
der: bnr. De	
di: bnr. De	de / da
dir: bnr. De	de / da
id: bnr. De	de / da
Mîyan	Nav

Ê şî dewijan mîyan.	Ew çûn nav gundîyan.
o: bnr. Ro To banî ser [r]o çi dî?	**Li** Te **li** ser banî/xanî çi dît/dî?
r' Dime **r'** a.	**Li** **Li** dûv e. / **Li** dû ye.
Ra Ti mi **ra vanî**?	**ra** / **ji** ... **ra** Tu min **ra** dibêjî? / Tu **ji** min **ra** dibêjî?
Ra Mi **ra** biewnî/biewnîre/bonî! Mi **ra** biewnê/bewnîrê/banîrê/bonîr / "Banîrê min ra!" (127) (126)	**li** / **le** **Li** min binêre/binê! **Li** min binêrin!
ra / a Ti wendene **ra** hes kenî?	**Ji** Tu **ji** xwendinê hez dikî?
ra / a / Mi **ra** pey ... "Min **a** pê ..." (128) . yê to ra Vîr ra nêşî. Hewn ra werzîn!	**li** / **le**, le ... ra "**Li** pey min ..." / "**Li dû** min ..." / "**Di** pey/pê min **ra** ..." le **hî** to (KN) Le bîr neçû. (KN) Le xew **hel**sîn! (KN)
Ra Mekteb **ra** ame. Dadî ey **ra** razî ya. Dare ser **ra** vist/eşt. Ma dikandarî **ra** şeker erîna.	**Ji** **Ji** mektebê hat. Dê **ji wî** razî ye. **Ji** ser darê **a**vêşt/avêt. Me **ji** dikandarî şekir **kirî.**
re / ra ko **ra** / ço ra Kure/kura mend?	li, le (KN) li çiyê Li ku ma? / Le kwê ma? (KN)

Weyre/weyra/wêra/wide me**nd**. Heywanî ko/ço **r**a çerenî.	**L**i wêrê [wêderê] ma. / **L**e wê ma. (KN) Heywan li çîyê **di**çêrin.
reyde / reydi	dige**l**, **d**egel (KN)
Reyra	**l**i**gel**, **l**e**gel** / **re**gel (KN)
rê / re / rî / ri / îr / r' Hagîdarî rê mend. Wa ma rê bo.	re / **ji** ... re / **ji** ... ra **Ji** Hagîdarî re ma. **Bila ji** me re be. / **Bila** me re be.
ro / o **Nê** kincê/cilê sûrî **r**o to **nêameyê**. Za**m**ayê ma ka**m**cîn kursîyî ser **[r]**o ronişt/rûnişt?	**l**i / **l**e Ev kincên sor **li** te nehatine. Zavayê me **li** ser kîjan kursîyî rûnişt?
Ro xo **r**o dayene Da Hesenî **r**o. / Hesenî **r**o da. Mi **r**o da. / Da mi **r**o.	**L**i **l**i xwe dan/xistin **L**i Hesenî da/xist. **l**i min dan/xistin
Ro Mêrik nêrdîwane **ro** vejîya cor. Şiwanî bizê xo deşte **ro** yan ko/ço **ro** berdî?	**di ... ra** / **di ... re**, **ji** Mêrik **ji** nêrdîwanê **derket j**or. Ş**i**vanî bizinê**n** xwe **di** deştê **re** yan **di** çîyê **re** birin?
wa / a "Goştê rîyê ey bibi tena post û niştibi esteyanê rîyê ey wa." (129)	va / ve "Goştê rûyê **wî** bûbû tenê post û bi hestîyên rûyê **wî** va **zeliqîbû**."
ya / a Erjaye çar gedeyan zî zamayê xo ya şaweno.	**v**a / **v**e Erjaye çar gedeyan **j**î **bi** za**v**ayê xwe **v**a/ra **di**şeyîne/**di**şîne.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

3.7. بازنەداچەك

بازنەداچەك، ژ دوو بێژەیان پێك تێ، د هەڤۆكێدە، بێژەیا وێ یا یەكەم بەریا بێژەیا تێكلدار (پەیوەندیدار) تێ، بێژەیا وێ یا دوویەم پشتی وێ تێ.

كرمانجكی (زازاكی)	كورمانجی
a ... ra La**j**ek/la**y**ik kincanê xo dano **a** xo **ra**.	**Li** Lawik kincên xwe li xwe dike.
be ... a: bnr. bi ... wa	
beynatey ... di: bnr. beyntarê ... de	
beynateyê ... di: bnr. beyntarê ... de	
beyntardê ... di: bnr. beyntarê ... de	
beyn**tarê** ... **de** / beyn**tarê** ... **di** / beyn**tar**dê ... **di** / beyn**ateyê** ... **di** / beyn**atey** ... **di** Beyn**tarê**/beyna**teyê** Şaribane û Sosine **de** çi **esto?**	di navbeyna ... **de** / di beyna ... **de** Di navbeyna Şarîbanê û Sosin**ê** **de** çi heye?
beyntarê ... di: bnr. beyntarê ... de	
bi ... a: bnr. bi ... wa Ti zî **bi** min **a** bê.	bi ... va / bi ... ve Tu jî **bi** min **v**a/ra bê/were. / Tu jî **bi** min **r**a bê/were.
bi ... bê / ebi ... bê Keje bi dest **bê** xo nu**şto**.	Bi Kejê bi destê xwe nivîsîye.
bi ... ra / ebi ... ra / ebe ... ra / eve ... ra / vi ... ra Ez **bi** Zerrîweşî **ra ameya**.	bi ... ra / bi ... re Ez **bi** Zerrîweşî **ra** hatim.
bi ... wa / bi ... **ya** / bi ... a / be ... a / û ... a / û ... ya / pey ... ya / pey ... a "Mewlidê Kirdî **bi** CD **wa** newe **ra** çap bi." (130)	bi ... va / bi ... ve Mewlidê Kirdî **bi** CD **va** ji nû va çap bû.
bi ... **y**a: bnr. bi ... wa Polat bi ye**w** mêr**d**ekî/mêrikêkî **ya**	bi ... va / bi ... ve Polat **bi** yek mêrikekî (yek mêrikî)

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

ameyo.	va/**ra** hatîye.
de ... de: bnr. di ... de "Marî lef da, behrî kef da; mar ame, nûr de fekê cê **de**." (Pêl) [131]	di ... de / di ... di "Marî lef da, behrî kef da; mar **hat**, nûr di **devê wî de**." (Pêl)
di ... de / di ... di / **e**di ... de / **e**de … de / de ... de "Va: ’z **di** emrê to **de** wa..." (Ehmedê Xasî) Dewijî **di** camî **de** bî. **di** dinya **de** [132] **di** peyniye **de** [133] **ede** peyniye **de** [134] **di** hêgayî **de** [135]	di ... de / di ... di "Go: ez **di** emrê te d**e** me…" (Ehmedê Xasî) **Gundî**/dêhî di camîyê de bû**n**/bî**n**. di dinyayê de / li dinyayê di **dawîyê** de di **dawîyê** de di **zevîyê** de
di ... di: bnr. di ... de	di ... de / di ... di
ebe ... ra: bnr. bi ... ra	bi ... ra / bi ... re
ebi ... bê: bnr. bi ... bê	Bi
ebi ... ra: bnr. bi ... ra	bi ... ra / bi ... re
ede ... de: bnr. di ... de "Xidê Momid, **e**de raya trêna Erzingan[î] de tasaron bî."	di ... de / di ... di "Xidê Momid, di rêya trêna Erzinganê de taşaron bû/bî."
edi ... de: bnr. di ... de	di ... de / di ... di
eve ... ra: bnr. bi ... ra	bi ... ra / bi ... re
herinda ... de / herinda ... di / herunda ... de	
herinda ... di: bnr. herinda ... de	
herunda ... de: bnr. herinda ... de	
hetê ... ra / heta ... ra	ber bi
mabênê ... de **Mabênê** min û to **de** çi **esto**?	di mabeyna ... de / di **nav**beyna ... de **Di navbeyna**/**mabeyna** min û te **de** çi heye?
pa ... a: bnr. pa ... wa	bi ... va / bi ... ve
pa ... wa / pa ... ya / pa ... a	bi ... va / bi ... ve

pa ... ya: bnr. pa ... wa "pa def û zurna ya" (136)	bi ... va / bi ... ve "bi def û zurneyê va"
pey ... a : bnr. pê ... a	
pey ... a : bnr. bi ... ra	
pey ... de Xalê **ey pey banî de** roniştibi/ rûniştibi.	**li paş** ..., **di** pey ... de, **li** pey ... Xalê wî li paş xanîyî rûniştibû.
pey ... ra: bnr. peyê ... ra	
pey ... ya: bnr. bi ... wa	
peyê ... ra Kutik **peyê** berî **ra** vejîya.	di paş ... ra, **ji** paş ... Kûçik **di** paş derî **ra** derket. / Kûçik **ji** paş derî derket.
pê ... a / pey ... a O **pê** mahîn/mayîn **a** şî.	bi ... Ew **bi** mehînê **ç**û.
qandê . . . rê / qay ... rî / qaydê ... rî "Saqî, bide mi qandê Homayî **rê**"	**ji bo** ... ra / **ji bo** "Saqî, bide min **ji bo** Xwedê **ra**" (137)
qay ... rî: bnr. qandê ... rê	**ji bo** ... ra / **ji bo**
qaydê ... rî: bnr. qandê ... rê	**ji bo** ... ra / **ji bo**
semedê ... ra / semedê ... ya / semêd ... ya Ez semedê to **ra ameya**.	semedê, **ji bona** Ez **semedê** te hatim. Ez **ji bona** te hatim.
semedê ... ya: bnr. semedê ... ra	
semêd ... ya: bnr. semedê ... ra Ez semêd **şima** ya şi**na**.	Semedê Ez semedê we diçim.
û ... a: bnr. bi ... wa	
û ... ya: bnr. bi ... wa Dedê min û la**j**ê xo **ya ş**î.	bi ... va / bi ... ve / bi ... ra / bi ... re Apê min bi lawê xwe re çû**n**.
ve ... ra: bnr. bi ... ra	

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

8. هۆکەر

هۆکەر، ئەڤ بێژەنە کو واتەیا لێکەر، ڕەنگدێر یان ژی هۆکەرەکا دن ژ ئالیێ جە، دەم، ڕەوش یان ژی مێژەریێڤە دیار دکن. هەروەسا هۆکەر، دیار دکە کا لێکەر چاوا، کەنگێ یان ژی ل کو پێک هاتیە.

هەروەکی کو مە د بەشێ ڕەنگدێریدە ژی نڤیسی، هن بێژەیێن کو وەکی ڕەنگدێر بکار تێن، ل گۆر واتەیا خوە یا د هەڤۆکێدە، جارنا دبن هۆکەر و ئەڤ بێژە دەما کو د هەڤۆکێدە هۆکەر بن، نایێن گوهەرتن. (بەرێ خوە بدە بەشێ "هن تایبەتمەندییێن دن یێن ڕەنگدێران".)

چەند پاشگرێن کو ب وان هۆکەر چێدبن

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
-ane / -one / -ûne Herane	-ane kerane
-ê / -î verê / verî	-ê / -î berê / berî, welê (G)
-î	-ê

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

hamnanî / omnonî / ûmnûnî payîzî wisarî / wesarî / usarî zimistanî / zimistûnî	havînê payîzê biharê / beharê zivistanê
-kanî korkanî lezkanî peykanî	-kanî korkanî lezkanî paşpaşkî
-kî peypeykî qeşmerkî serserkî / serîserkî	-kî paşpaşkî qeşmerkî serserkî

چەند ناقبەرگرێن کو ب وان هۆکەر چێدبن

	کرمانجکی (زازاکی)		کورمانجی
-a- /-an-	nêmanêm/nîmanîm seraser/seranser huşkahuşk/huskahusk /wişkawişk	-an- / -e-	nîvenîv /nîvanîv seraser/sereser/seranser hişkehişk
-e-	rasterast/raşteraşt	-e-	Rasterast
-o-	Nîmonîm	-o-	Nîvonîvo

چەند پێشگرێن کو ب وان هۆکەر چێدبن

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
a- aca / aja: bnr. Ewca	
a- acêr / acîr, ver bi cêr	ber bi jêr

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

acor, ver bi cor apey aver/avêr/avê/: bnr. Raver	ber bi jor paş da / paş de, pey
bo- bover	 ew ber / wî berî
di- / de- diwar / dewar / war	 xwar / xar, war (G)
do- dover	ce- ceber
ew- ewca / ewja / awca / awja / awza / ayca	Ew ew cî, [li] wî cî, ewder
ha- haca / haja / haza: bnr. Ewca	
î- îca / îza: bnr. Ewca	
o- oca / oja / owca: bnr. Ewca	
pê- pêdima / pîyedima pêser [r]o / pîyeser [r]o, pêser	 li dûv hev / li dû hev li ser hev, bi ser hev ra / bi ser hev de
ra- raver / ravêr / ravey / ravê	 ber bi pêş, pêş de
we- wever	 ew ber / wî berî
wey- weyca: bnr. Wica	
wi- wica / wija / wiza	[li] wî cî
wu- wuca / wuja / wuza / wusk: bnr. wica	

1.8. هۆکەرێن کو جهـ و ئالیان دیاردکن

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
acêr / **acîr**, **v**er bi **c**êr	ber bi jêr
acor, **v**er bi **c**or	ber bi jor
anvar d': avor de	
anver: war	
anver o: bnr. avor o	
Apey	paş **da** / paş **de**, pey
avar da / avar d': bnr. avor de	
aver: bnr. Raver	
avê: bnr. Raver	
avêr: bnr. Raver	
avêr d': bnr. avor de	
avor de / avar da / ravor de / vor de / avar d' / ovor de / ovor d' / anvar d' / ûnvar d'	**x**war, **ber bi xwarê**, war (G)
avor o / avor re / avore / ravor o / vor ro / wera d' / anver o / onvar o	**ber bi jor**
avor re: bnr. avor o	
avore: bnr. avor o	
Bin	
bin de Şaxê dare şikîya, o bin de mend.	**di** bin de / **di** binî de Şaxê darê şikîya, ew **di** bin de ma.
bin ra Bin ra karê xo ker**do**.	**di** bin ra/re, le binewe (KN) **Di** bin ra karê xwe kirîye.
bin **ra** Lihêfî bin ra **vejîya**.	ji bin Ji bin lihêfê derket. /Ji binê lihêfê

	derket.
bover: bnr. Wever	
cayekî	[tu] cîyekî
cayê**na** / cay**na**, cayêko **b**în	cîyekî din
cêr / cîr / cîyer **c**êr ra Demo ke **ma c**êr **r**a bî, **va ameyêne**. **c**êr ra **c**êr ro / **c**êr o Demo ke **ma c**êrê **banî** ra **şîyêne**, **va ameyêne**.	Jêr li jêrê Dema ku em li jêrê bû**n**/bî**n**, ba dihat. **ji** jêr, **l**e jêr[ewe] (KN) **ji** jêrê, **l**e jêr[ewe] (KN), **di** jêr ra /di jêrê ra Dema ku em di jêra xênî ra diçûn, ba dihat.
cor / coar / cuer **c**or de **C**or de kewt. / **C**or di kewt. **c**or **ra** / **c**or **a**	Jor jor de / ji jor Jor de ket. / **Ji** jor de ket. li jor
Çep	Çep
çorşme / çoşme	Çar**alî**
derûdor / derûdorme / derûdomar / derûdormare / derûdormale / darûdorme / darûdûmare / der-dormale / der-dorme	derûdor / der-dor
devacêr / davacêr	
devacor / davacor	
dewar: bnr. War	
Dima Verg bize dima şîyo.	dûv / dû
diwar: bnr. War	

dohet: bnr. Ohet	
dohêm: bnr. Ohêm	
dormedor / dormare / dorme	dormedor / dormandor
dorûver / dorûber / dormare / dorme	dorûber / dewrûber
dot: bnr. Ohet	
dover: bnr. Wever	
Het	Hind
hetê / hêt	Hinda
hetahet / hetat	**Dorûber**
heto çep / heta çepe	hi**n**da çep, hêla çepê
heto rast / heto raşt / heta raşte	hi**n**da rast, hêla rastê
hêmê / yîmê / yimê ...	**yalî / alî / halî / hêla**
kaleke / kaleki / kalek / kêlek	Kêlek
kîşte / kişti / kişt	tenişt, kêlek, rex
leyê / ley / lewê / lêwe / lê "Ceferî **v**at: Me**ş**o, dermanê to leyê/ley min de yo.	**ya**lî / **a**lî / **ha**lî / **hê**la, la / lay (KN) "Cefer gutî: Meço, dermanî to le lay min e." (KN) (138)
lewe de	**li ba**, **li tenişt**, lay (KN), le lay (KN)
mabên / mîyabên / mavên	mabeyn / mabên / **nav**beyn / **navber**
mîyandê ... di: bnr. mîyanê ... de	
mîyanê .... de	**li nav, di nav ... de**
mîyonî ... di: bnr. mîyanê ... de	
mîyûnî ... di: bnr. mîyanê ... de	
nahet: bnr. Nohet	
nahêm: bnr. Nohêm	

nat: bnr. Nohet	
naver: bnr. Nover	
nêzdî / nezdî / nizdî / nizdîk / nêzik / nîzik / nîzdî / nuzdî / nejdî / nêjdî / nijdî nêzdî ra **Înan** kitabxane nêzdî **ra** nêdîbî.	nêzîk / nêzdik / nêz / nêzik / nêzing / nêzîng / nêzûk / nizîk / nîzing / nîzîk ji nêzîk ve / ji nêz ve Wan kitêbxane ji nêzîk ve nedî**tibû**/nêdî**ti**bî/nedîbî.
nohet / **nahet** Bê **nohet.**	vêda / vêde, virda / virde Vêda bê/were.
nohêm / **nahêm** / **nayîm** / **nayim** / **naym** / **namî** / **nam**	vêda / vêde, virda / virde
nover / **naver**	vêda / vêde, virda / virde
ohêm / **dohêm** **Şo**/**Ş**ore **ohêm.**	wêda / wêde, wirda / wirde Wêda biçe/here.
ohet / wet / dohet / dot	wêda / wêde, wirda / wirde
onvar o: bnr. avor o	
or: bnr. War	
ovor d’: bnr. avor de	
ovor de: bnr. avor de	
perr / pol	
pey de / pey di **Kam** pey de me**nd**?	**li** pey Kî **li** pey ma?
pey ra O pey ra yê**no**.	pa ra, **di** pa ra, **di** pê ra Ew **di** pa ra **di**hê/**tê**. / Ew **di** pê ra **di**hê/**tê**.
Peyser	berepaş / beropaş, paşepaş
pêdima / **pîye**dima	li dûv hev / li dû hev

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

pêser [r]o / pîyeser [r]o, pêser	li ser hev, bi ser hev ra / bi ser hev de
piştîser / paştîser / poştîser	Serpiştê
ra dima / ra dime Kutik ra dime kewto.	li dûv / dîv ra / dîv re / dûv re / dû ra / dû re / di dû re / di dûv re Kûçik li dûv (bi dûv) keftîye/ ketîye.
rast / raşt	Rast
rasterast / rastarast / raşteraşt / raştaraşt	Rasterast
raver / ravey / ravêr / ravê	ber bi pêş, pêş de
ravor de: avor de	
ravor o: bnr. avor o	
Ser	Ser
ser [r]a "... kitabê ke sîyasî bî, kurda ser a (o) bî, tarîxê kurda ser a bî, ê top kerdêne..." (139)	li ser, le ser / re ser (KN) "... kitêbên ku sîyasî bûn, li ser kurda bûn, li ser tarîxa kurda bûn, ew top dikirin..."
ser [r]o / ser û Kitab masa ser [r]o yo.	li ser, le ser / re ser (KN) Kitêb li ser masê/mêzê ye.
ser ra Ser ra hewa da. Ser ra vist/eşt.	ji ser, di ser ra / di ser re Ji ser hil da. Di ser ra avêşt/avêt.
seracêr / serecêr / seracîyer / sinacîyer	serejêr / serjêr
teber / tever	Derve
teber ra / tever ra , teber a / tever a Teber/tever ra serd o, va	li derve, ji derve Li derve sar e, ba ji derve dihê/tê.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

teber/tever **ra** yê**no**.	
tepîya / tepya / tepa / têpîya / têpa / têpya / tîpa / tîpîya	paş da / paş de
tede / teder / tedi / tedir	Têde
tey / têy / teyî	tê, tîya (KN) / tîyay da (KN)
tîya / weyta / wita / witîya / wuta / wutîya / **ayta** / **eta** / **etîya** / **etya** / **ewtîya** / **ewta** / **eytîya** / **eyta** / **hetîya** / **hetya** / **itîya** / **itya** / **îta** / **îtîya** / **îtya** / **owta** / **oyta** / **ta** / **teya** / **têye** / **tîye** / **yîta** / **etîka** / **îtka** / **tika** / **yîtka**	**li** vêda / **li** vêdê / **li vira** / **li vir**
uca / ewca / wica / weyca / awca / awja / awza / ayca / aca / aja / ewja / haca / haja / haza / îca / îza / oca / oja / owca / uja / uza / wija / wiza / wuca / wuja / wuza / uska / wuska	ew cî, [li] wî cî, ew**der**
ûmver: bnr. War	
ûnvar: bnr. War	
ûnvar d': avor de	
ver / verê "**V**erê **banî** simaq **o**." (140)	ber / wer / li ber / le wer (141) Ber xanîyî simaq e. / **Li** ber xanî simaq e.
ver de / ver di	**di** ber de
vera**c**or / vera**c**uar / ver bi **c**or	Berjor
ver bi **c**êr	ber bi jêr
ver bi **c**or	ber bi jor
vernî / virenîye	Ber
vor de: bnr. avor de	

vor ro: bnr. avor o	
war / xuwar / xor / or / anver / ûmvar / ûnvar / diwar / dewar	xwar / xar, war (G)
wera d': bnr. avor o	
wet: bnr. Ohet	
Wever **Do**ver	ew ber / wî berî ceber
xor: bnr. War	
xuwar: bnr. War	
Zere zere ra	**hun**dir / **hin**dirû **ji hun**dir / **di hun**dir ra
zere de	**di hun**dir de

2.8. هۆکەرێن دەمێ

هۆکەرێن دەمێ، واتەیا لێکەران ژ ئالیێ دەمێڤە دیار دکن

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
ab**î**nşo / ab**î**şo / ab**î**şû	dîşev, şeva din
abtîşo / abtîşû	pêr şev
ancî / **ancîna** / **ancîya** / **oncîya**	dîsan / dîsanê / dîsa, cardin
axirî / axrî / axir / axrîke / axrîki	axirê / axir / axirkê
badê / **bacê** / **bacî** / **badena** / **badêna** / **badî** / **badîna** / **badînî** / **bado** / **badû** / **baê** / **bahdê** / **bahdo** / **bajê** / **bajî** / **bajînê** / **bajnê** / **bandî** / **bandîna** / **bandînî** / **barcî** / **barcîyan** / **barcîyon** / **barcîyûn** / **bedê** / **bedî / bedînî** / **bedo** / **bedû** / **behd** / **behdê** / **behdî** / **behdo** /	paşê / paşî

bendî / **bendîna** / **bendînî**	
berey / **herey** / erey	dereng
bi dima "Yo qism' êrnîyanê ma, bi dima biwî misilmanî." (142)	bi dûv / bi dû re "Qismekê êrmenîyên me, bi dûv re bûn/bwîn misilman."
biney / binê **Biney vinde.**	piçek Piçekî bisekine
Bineyke **Bineyke** vinde, ez **do** bida to zî.	piçek Piçekî bisekine, ez dê bidim te jî.
bitir bîntirro / pitir bînterro, çarsibay	çarsibê
bitir perarey / bitir perarê / bitir pêrarey / pitir perarey / pitir perarê / pitir pêrarey / pirto perarey	bitir bitir pêr / pitir pitir pêr
bitir perey / bêtir perê / pitir perey / pitir perê / pirto perey / perarey / perarê	bitir pêr / betir pêr / pitir pêr
bitir pêrar / bêtir pêrar / pitir pêrar / pitir pîrar / biti pêrar / pirt pêrar / pirto pêrar	bitir pêrar / betir pêrar / petir pêrar / pitir pêrar
bînşew / **bîn**sewe / **bîn**so / **bî**şew / **bîn**şew**ka** / **bî**şew**ka** [bîn + şew]	şeva din [din + şev]
bîntirro / **bînterro** / **bîneterro, hîrê** sibay	sêsibê
bîntirşewe / **bîn**terşew / **bîn**teso **[bîn + tir + şew]**	şeva bertirê
bîro [bînroj] / **bê**ro / **bîy**or	rojadin
ca de / ca di	di cî de

caran / cara / caron / caro / carûn / carû / corû / core	**tu** caran / **çi** caran
çi **rey** / çi **ray** / çi **rê** / çe **rey** / çe **rê**	çi **car** / **tu car**
danê **şodirî** / **cemê sodirî** / **cemê nimajî** / **hela nimajî** / **hila nimajî**	danê sibê
danê **şanî** / **cemê şanî** / **cemê sonî** / **hela şanî** / **hila êreyî** / **hela yerî**	danê êvarê
demeyê: bnr. Demêk	
demeyêk: bnr. Demêk	
Demêk	Demekî
Derbna	derb**ekî din**
desta / deste / desti / desi**nd**e	desta / dest-dest / **di** dest da
dihîre de / **dihîri di**	nîvroj / nîvro / nîvrokî
dima: bnr. dima ra	
dima ra / dime ra / dima "Dima ra zî, ... mi behs kerd..." (143)	dûv ra / **di** dûv ra, **li** dûv "Dû**v** ra jî, … min behs kir."
Disibay	Dusibê
donimna / **donumna** / **durumna** / **dorimna** / **dolimna** / **dûlimna** / **dunimna** / **dûnimna** / **dûrimna** / **duenimna** / **duerimna**	dîsan / dîsanê / dîsa, cardin
ems**er** / ims**ar** / ims**er** / ism**er** / esm**er**	îsal / e**v**sal, emsal / îmsal (KN)
emşo / emşû / eşmo / emso / emsû / esmo / esmû / imşo / işmo / ismo	îşev / e**v**şev, emşew / îmşew (KN)
erey: bnr. berey	
ewro / ewrû / îro / îr / êwro / êro / êri / êr / eyro / eyrû / eyrue / eyr /	evro / îro / îrû,

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

oru / oyro	emro / îmro / ewro (KN)
êdî / êndî / endî / îde / îndî hêdîna / hêdî / hindî / hinda / hinî / hîn / hendî / hên / henî / hin	êdî / êdin / êdina / êndî / idî / indî / îda / îdin / îdî / eydî hêdîna
Fina	dîsan / dîsanê / dîsa, cardin
ga**mêna** / ga**mîna** / ga**mna**	gaveke **din** / gaveka **din**
ge-ge / gê-gê	geh-geh
ge-ga**ne** / gê-ga**ne**	geh-geh
gilangna / **gerangena** / **geringna** / **gilana** / **gila** / **gilona** / **girana** / **gina**	dîsan / dîsanê / dîsa, cardin
ha**mnanî** / ha**minanî** / o**minî** / he**mnonî** / he**mnûnî** / a**mnanê** / a**mnanî** / a**minanî** / a**mnonî** / a**mnûnê** / a**mnûnî** / e**mnûnî** / i**mnanî** / i**mnonî** / o**mnûnê** / o**mnûnî** / o**mnûnî** / um**mnûnî** / ûm**mnûnî** /	Havînê
hele / **h**ele de / hili di / huli di	Ali**nc**
hema / hama / hima / himan	hema / heman / hemen
her roj / her ruej / her roc / her ruec / her roz / wir ro	her roj / her ro
herey: bnr. berey	
hewna / **heyna** / **hêfna** / **hêna** / **hona** / **honê** / **howna** / **hoyna** / **huney** / **hunê** / **hûney** / **hûnê**	dîsan / dîsanê / dîsa, cardin
hîna / hana / hawna / hewna / hona / hînê / heyna / he**ma** / ha**ma** / hi**ma**	hîna / hîn / hê / hêna

Hîrêsibay	Sêsibê
kehen / kûwûn / kon / kuhûn / kuhn / kan / kean / kehan / kehên / kehin / kehîn / keyen / kihan / kihon / kihûn / kohon / koon	kevn / kevin / kewn / kemn / kohne, kon (KN)
meşte / **meşti** / **meyşti** / **meste**	sibehê / sibê / subê
Neqilna	neqil**eka din**
newe / newi / newu / nêwi	nû / nuh / nuhû, niwê / nwê (KN)
newe ra / newede ra	**ji** nû **ve**
nê**m**roje / nî**m**roj / nê**m**roje **de**	nîvroj / nîvro / nîvro**kî**
nê**m**şewe / şewenê**m**e / **mîyan**şewe	nîveşev / nîvê şevê
nêzdî **r**a / nizdîk **r**a / nîzdî **r**a / nêjdî **r**a	di [demeke] nêzîk de / di nêz de
nika / neka / anika / anka / eka / enika / enka / enkê / ika / inika / inikay / inka / inkay / inkey / inkê / îkê / înkey / înkê / nikê / newke	nûke / nika / anika / anka / anaka / aneka / anêka / henûke / naga / naka / nako / noke / nuka / nûka
nimajê / **nimajî** / **nemacî** / **nemajî** / **nimacê** / **nimacî**	serê sibeyê / serê sibê / serê sibehê / serê subê
nişka ve **ra** / nişka va / nişka **ra** / nişka / nişkê	ji nişka ve / nişkê va
Par	Par
payîzî / payîzê / payîjî	Payîzê
perarey /pêrarey, bitir perey / bêtir perê / pitir perey / pitir perê	bitir pêr / betir pêr / pitir pêr
perey / perê	Pêr
peroj / **p**ero**z**	biroj, nîvroj

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

peşew û peroj / pesew û peroz peroj û peşewe / peroz û pesewe	bişev û [bi]roj biroj û [bi]şev
peşewe / pesewe	Bişev
peyêne / peyeni / peyene / peyen / peen	di dawîyê de, axirkê / axirê
peynî de / peynîye de / penî di / pênî di / peynî / peynîye	di dawiye dê, axirkê / axirê
pêrar / pîrar	pêrar / pirar
Qorna	[qoreke din], **dîsan** / **dîsa**
rew / **rêw** / **row** / **roy** / **ro**	zû, pêşwext
rew berey / rew herey / rew erey	**zû dereng**
rewna / **rêwna** / **rowna** / **royna** / **rona**	ji zû de, ji mêj de / ji mêj ve
reyna / rayna / rana / rêyna / rêna / rênê	dîsan / dîsanê / dîsa, cardin
rojê / rojêk / rojêke / rocîk / rocêk / ruecêk / rozê	rojek / rojekê / rokê
serê sibayî / ser sebay / ser sewê / ser sibay / ser siway / ser siwê / serê sebay / serê sibay / serê sibhay / serê siway / serê siwey / serî sibay / serî sibayî / serî sivay / serî siway / sêr sibay / sêr sibayî / sêr sibey / sêr sibê	serê sibeyê / serê sibê / serê sibehê / serê subê
serrê / serrêk	Salek
Serrna	sala **ku bê**, sala **ku tê**
siba / sibha / seba / siva / siwa	sibehê / sibê / sivê / siwê / subê
şan de / son de	êvarî / êvarê
şefeqî / şefaqî / şefaqê / şifaqî /	şefeqê / şefaqê / şebaqê / şebeqê /

sefaqê / sifaqê	şeveqê / şibaqê / şiveqê
şew û roj / şew û roc / şew û ruec / şew û ruej / sew û roz, sew-roz	şe**v** û roj / şew û roj
şewdir / **şodir** / **sodir**	serê sibeyê / serê sibê / serê sibehê / serê subê
şewê / şewêke / sewê	şevekê / şewekê
şew**lete** / şewe**lete** / **sewelete**	nîvê şevê
şewna / sewna / sewena	şeva **ku bê**, şeva **ku tê**
şewra / **sewra**	sibê / sibehê / sibê / sivê / siwê / subê
şewtire / sewtere	şevtira din
Şopna	şop**ekî din**
tavilê / tavil / tafilê / taf de / taf te / taf ta	tavilê / tafil / tafilê / tafilkê / tavil / tavilkê / tawil
tepîya / **têpîya** / **têpya**	dîsan / dîsanê / dîsa
teştarey / **taşderey** / **taştarey** / **taştarê**	nîvroj / nîvro / nîvrokî
teştare ra pey	piştî nîvroj / piştî nîvro
tim / timo	tim / timî
Timûtim	Timûtim
ver bi **şewdir** / ver bi **şodır** / ver va **sodirî**	ber bi sibê / ber bi sibehê
verê / **verî** / ver**or** verde	berê / berî, welê (G) berê [de]
verê / verî / vêr / verê **cû** / verê **coyî** / verê **cûyan** / vêr **cîyon** / vêr **con** / vêr **cu** / vêr **cû**	berê / berî

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

ver**na** / verê**na** / verî**na** / vêr**na**, verê ra / verî ra / vêr ra / vêrcu ra	ji berê ve / ji berê de
vizêr / **vizêrî** / **vijêr** / **vijêrî** / **vizîyer** / **vizîyêr** / **vizîr** / **vizyer** / **vizyêr** / **vîjer** / **vîjêr** / **vîzêr** / **vîzîr** / **vuzêr**	duh / dihi / dihî / do / doh / duhî
Wextêk	Wextekî
wis**a**rî / **wi**s**a**rê / **we**s**a**rî / **we**s**a**rê / u**s**arî	biharê / beharê
xaftela / xaftila / xafil de / xafila	**ji** xafil de / **ji** xaftila / xafil de / xafil da / xaftila
yew deme: bnr. demêk	
yew zeman / yew zemûn: bnr. zemanêk	
ye**w**ser / jewser	Yekser
zaf rey	zaf **caran, pirtir**
zemanê / zemûnê: bnr. zemanêk	
zemanêk / zemûnêk / zemanê / zemanî	Zemanekî
zemanî / zemûnî: bnr. zemanêk	
zêde**y**êr / zîyade**y**êr / zêdêr**î**	Zêdetir
zi**m**istanî / zi**m**istanê / zi**m**istonî / zi**m**istûnî	Zivistanê

3.8. هۆکەرێن پرسیاری

هۆکەرێن پرسیاری، ئەڤ بێژەنە کو واتەیا لێکەر، ڕەنگدێر یان ژی هۆکەرەکا دن ب رێیا پرسیارکرنێ دیار دکن. هن هۆکەرێن پرسیاری، ل گۆر

واتەیا خۆ یا د هەڤۆکێدە، جارنا ژ دبن جهناڤێن پرسیاری یان ژ ڕەنگدێرێن پرسیاری.

ب پرسان مرۆڤ دشێت سەبەب، ئارمانج، ئاوا، مێژەر، دەم، جهـ و... هتد، پێن لێکەران بپرسە.

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
ça / çayê Felat **ça bermeno**?	Çima Felat çima digirî?
ça, ça ra Ti **ça ra** remayî?	ku va / ku da Tu ji ku revîyayî?
çend / çind / çond	**Çend**
çi / çiçî / çina Ti **çi** gazî kenî?	Çi Tu **çi** gazî dikî?
çinayî rê / çina rê / çenê ra / çinay ra / çinay rê	**Çira**
çiqas / çiqa / çiqaşî / çiqa / çiqay / çixa / çixas / çixaş Gulîstane ewro **çiqas** nuşt?	çiqas / çiqa / çiqeys / çiqeyse / çuqas Gulistanê evro/îro **çiqas** nivîsî?
Çira Nanê şima **çira** husk/huşk/wişk bîyo?	Çira Nanê we **çira** hişk/uşk bûye?
Çirê Mence **çirê** hêrs bîya?	Çira Mencê **çira** hêrs bûye/bîye?
çitur / çiter / çitir / çitewir / çitowrî / çitorî / çito / çita / çitu / çitû / çutir / çutur Ez **çitur/çito** qisey bika?	çito / çitewr / çitow / çitor / çutor / çutûr . Ez **çito/çitewr** qise bikim?
derê: bnr. Tirê	
ecêba / eceba / eceva / ecava / aceva	ecêba / eceba
Gelo	Gelo

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

"Gidî **gelo** qomo, awi kom o?" (144)	"Gidî, **gelo** qewmo, ew kî ye?"
kamca / **kom**ca / **kûm**ca	kêder / kuder, kîjan cî
kanî / ka / konî	kanê / kanî / ka
Kata	k**uda** / k**ude**
key / kê Fîraze **key** dest bi kar kerdo?	kengê / kengî / kînga / kîngê, key (KN) Fîrazê **kengê** dest bi kar kir**îye**?
Ko**t**î Gewre **kotî** rakewte?	kuda / kude Gewrê [di] **ku de** raket?
kure / kura / kora	ku re / kur / ku / kêrê / kê derê
ku / kû / ko "Kêneke vana, kengerî **kû** yê?" (145)	ku / kû / ko "**Keçik dibêje** kereng/kengir [li] **ku ne**?"
Ma "**Ma ti** nîna?" (146) "**Ma** xevera to çin a?" (147)	ma "**Ma** tu nayî?" "**Ma** xebera te tun e?"
qey / qeyî / qêyî / qêy / qê / qîy / qewî Ti **qey** roniştî/rûniştî?	qey Tu **qey** rûniştî?
se ra Ti **se ra** şinî/şina?	ku va / ku da Tu **ku va** di**çî**? / Tu **ku da** di**çî**?
senîn / **s**enî / **s**ayîn / **s**ayin / **s**ayn / **s**e / **s**en / **s**enê /**s**enên / **s**enîye / **s**eyî / **s**eyîn / **s**e / **s**ênî / **s**ênîn / **s**inî / **s**inîn / **s**inye / **s**inyen / **s**înî / **z**enî Ez **s**enî rakewa?	çawan / çewan / çawa / çewa / çan / ça, çon (KN) . Ez çawan rakev**im**?
tirêm / tirê / **d**erê / **d**eray	(148)/ êra tirêm

4.8. هۆکەرێن ئاوایی

هەکە پرسا "چاوا [دبە]؟"یێ ژ لێکەرێ بێتە کرن، بەرسڤا وێ هۆکەرا ئاواییە.

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
asan / asa / ason / aso / asûn / asû / oson / osû	hêsan / asan / hasan / hêsa
Baş	Baş
balê / bala	balê / balo
belkî / belka / belkê / belkîya / belko / bêlka / bêlkê / bêlkî/ belkîm	belkî / belkê / belko / belku / belkû / belim
beno ke / beno ku	dibe ku
berqestî ra / berqesta	qestîka / berqestîka / berqestî
bêguman / bêgumon / bêgumûnn / bîyegumûn	Bêguman
Bêhemd	bêhemd / bêhemdî
bi dizdî / bi dizdey / bi dizdê / dizdênî ya / dizdî ya / dizd a / dijdî ya	bi dizî, dizîka
bi şaşî / ebi şaşî	bi şaşî / bi şaşîtî
bi xeletî / xeletî ya / xelat a	bi xeletî

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

bi xo / bi xwe / be xo / ve xo / be ho / ve ho	bi xwe
bi zor / bi zor a / ve zor / eve zor	bi zor / bi zorê
bi zordarî / eve zordarî	**bi** zordarî
bin ra / bin a, bin de / bin di	**ji** binî, **ji** bin **de**
bincaran / bincara / bincaron / bincarûn / bincaro / bincarû	**yek**car, **ji** binî, **ji** bin, bin**tûtî**
bîlaheq / bîleheq	bîlaheq / bîleheq / belheq / beleheq
bîlasebeb / bîlasebe / bîlaseb / bîlasevev / bîlaseve / bîlasewe / bîlesew / bîlesebeb / bîlesebe / bîlese Bîlasebeb da **ey** **r**o.	bîlasebeb / belasebeb / beleseb / belesebeb/ bîlesebe Bîlasebeb li wî (lê) da.
ca ra	1.**ji** binî 2.jixwe
coka / cûka / cuweka La**j**ê **aye** eskerîye **ra** ameyo, coka keyf kena.	[jê ku, ji wê / wî ku], **loma / lewma / lema** Lawê wê ji eskerîyê hatîye, **loma** [ji wê ye ku] kêf dike.
co**ra** / cuwe**ra** Nêweş a,	[ji wê / wî], **lewra / lewre**

cora/cuwera rakewtî ya.	Nexweş e, **lewra** [ji wê] raketîye.
çepkî / çepkanî	çepkî / çepkanî
diz**d**îka / diz**d**ekî / diz**d**akî	dizîka / bi dizîka / dizîkî
fekûrû / **fek**nur / **fek**urni	devûrû / deverû / deveronî
giran / gira / giron / giro / girûn / girû	Giran
giran-giran / giron-giron / girûn-girûn Giran-giran **ş**î.	giran-giran Giran-giran çû.
hêdî / hyedî / hîdî Ecele meke, hêdî qisey bike.	Hêdî Ecele meke, hêdî qise bike.
hêdî-hêdî / hîdî-hîdî / hyedî-hyedî **V**aran hêdî-hêdî **v**arabî.	hêdî-hêdî Baran hêdî-hêdî barîbû / barîbî.
hêdîka / hêdîke / hêdîkî / hîdikî / hyedîkî	hêdîka / hêdîna / hêdînga
hol / **hewl** Wendekaranê m**a** ewro kitabê xo/xwe **hol**/baş wendê.	Baş **X**wendekarên me evro/îro kitêbê**n** xwe baş

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ فەکۆلینێن کوردی

	xwendi**ne**.
hora: bnr. Xora	
jî: bnr. Zî	
kî: bnr. Zî	
leze / lez / leji / lerze	lez / lerz
lezkanî, bi leze / bi lez Lezkanî re**m**a.	lezkî, bi lez; **zû**kanî / **zû**ka Lezkî revîya. / **Zû**kanî revîya.
mîyanîkî / **mîyanikî** / **mîyankî** / **mîyûnkî**	nihanî, nihênî (KN)
mîyanîk a / **mîyanik a** / **mîyûnik a** / **mûnîk a**	nihanî, nihênî (KN)
nê / ney	Na
Nexêr	nexêr / naxêr
nimitikî/nimtikî/nimikî/limitikî Terse**no** ke kes **ey** bivîn**o**, **em**şo **nimitikî** **y**ên**o**.	[ni**xa**mtîkî], **dizîka** / **bi dizî** Ditirse ku kes wî bibîne/bivîne, îşev **bi dizî** dihê/tê.
Peykanî	**Paşpaş**kî
Peypeykî	**Paşpaş**kî
pêt / pît / peyt	pêt / pît / pihêt /

Pêt/pît girê de.	peyt Pêt/pît girê de.
pinanî / **pi**nanikî	nihanî, nihênî (KN)
pir**de** / pir**di**	pêre; lepira / lepir (KN)
Pîya	Pê**k**ve
qestî / qestî ra	Qestî
qestîka / qestikî / qestî / qestîn a / qestînek a	qestîka / qestîkan / qestûka
Qeşmerkî	Qeşmerkî
qet / qed / qe	qet / qe
qet nêb**o** / qe nêb**o** / qe nê	qet nebe / qe nebe / qe ne / qa ne / qe na
rast / raşt Xalcinî rast **ş**îya dikan.	Rast Xalojin rast **ç**ûye/**ç**îye dikanê.
rasta / raşta	**bi** rastî
rasterast / raşteraşt / rastaraşt / raştaraşt Rasterast / raşteraşt şo bajar.	Rasterast Rasterast **biçe** bajêr.
rehet / rahet / rehat /	rehet / rahet / rihat /

rihat / rihet / ret	rihet
Rind	Rind
rîbalê … **ra** / rûwalê … **ra** / ruvalê ... **ra** / ruwalê ... **ra** / rîwalê … **ra** / rowalê ... **ra** / rîvatê ... **ra**	ji rûbalê, riwal / riwalet (KN) [149]
rîyê … **ra**, ridê … **ra**	ji rûyê / ji rûyê di …
seke / **seki** / **seko** / **sek** / **segi** / **sego** / **seg** / **zeke** / **zeki** / **zek** / **zege** / **zegi** / **zeg** / **hezeki** / **hezek**	wekî / weke / weka / weko / weku / wekû / wek
serîserkî / sarîserkî / serserkî Cayê karî **de** qeza bî, karker serîserkî kewt.	Serserkî Li cihê kar qeza [çê]bû/bî, karker serserkî kevt/ket.
şaşkî / şaşkanî	Şaşkî
teqez / teqiz / teqaze / taqiz	Teqez
tewr / tew	tewr / tew / tewer
têtew**r** / totîe**r** / tîeto**r** [150]	tev-tevlî, tev **bi hev re**
ve**ng**, ve**ng ra** **Şima** her di **z**î/jî serê sibayî **ra** ve**ng** qisey kenî.	Vala Hûn her du jî ji serê sibeyê va/da vala qise dikin.

vir-vir Sînaya ser**dî** ver **vir-vir** lerzîyaye.	lig-lig Sînaya ji ber sermayê lig-lig lerizî.
weş / wes	Xweş
weş-weş / wes-wes	xweş-xweş
wina / wuna / ina / ana / ena / ewna / êna / ihna / îna / ona / ûna / hanya / nîya / hin / hina / huna Mi e**m**şo hewnê xo/xwe de wina dî.	wenî / winî / wanî / wengî / weng / hone Min îşev **di** xewna xwe de wenî/winî dît/dî.
winî / wunî / wonî / anî / ano / anû / hinî / hînî / hunî / honî / hin / hênî / hêna / henî / henê / hena / hen / hên / heyn Mi ey ra winî vatbî la goşdarîya mi nêkerde.	wenî / winî / wanî / wengî / weng / hone Min **ji wî** ra wenî/winî **g**otibû/**g**otibî lê gu**h**darîya min nekir.
Xelet Kajînî xelet nu**şto**.	Xelet Kajînî xelet nivîsîye.
xo bi xo / xo be xo / xo ve xo / ho be ho / ho ve ho	xwe bi xwe / xo bi xo / xo xo
xo**ra** / ho**ra**	Jixwe
xorî**n**-**x**orî**n** / kûr-kûr / xueri-xueri	kûr-kûr Erjaya kûr-kûr

Erjaya **x**orî**n**- **x**orî**n**/kûr-kûr fikirîyaya.	fikirîye.
yewrey / yewrayî	Yekcar
zî / îz / iz / jî / çî / **k**î	jî / zî
zorê / zor	**bi** zorê / zor
zor**kanî** / zorkî Mêrikî/mêrdekî zor**kan**î waya xo/xwe ra girewt.	Zorekî Mêrikî zorekî ji xweha xwe girt.
zurî ra / **zûrî ra**	bi derewkî, bi derewînî

5.8. هۆکەرێن مێژەری

هەکەر پرسا "چقاس؟"ێ ژ لێکەری بێتە کرن، بەرسڤا وێ هۆکەرا مێژەریە.

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Ancax	Ancax
Bol	Pir
devdevê / davadêvê, **fekafekê / fekafekî**	devdevî / devadevî / devedevî
gelek / gelêk / gele / gêle Padîşah û wezîrê xo/xwe gelekî şî, rastê/raştê xortêkî amey.	gelek / gele / gelik Padîşah û wezîrê xwe gelekî **çûn**/**çwîn**/**çîn**, rastê xortekî hatin.
hebê / hebek / hebêk / hevê / hewê / hey	hebek / hebekî / hebkî
hende / hendayê / hendi / hend / hindi	hinde / ewende / ewhinde /

/ hondayê / ehende Ti hende/honde qisey ke**nî**, kar **z**î bike.	ewinde Tu hinde/ewende qise dikî, kar jî bike.
hinî / hinîke / henkî	hin / hinik / hinek
hîna / hîn / hînê / hina / hinî / hinîya / hinya / hewna	Hîn
kêm**î** / kem**î**	Kêm
Zelale kêmî ro**şena**.	Zelal kêm rûdine.
Mirdî	**têr**, mirr (KN)
nêmanêm / nîmanîm / nîmonîm	nîvenîv / nîvanîv / nîvonîvo
piçe / piçê / piçêke / pîçik / **v**îçê / **v**îçik / **v**îçikê	piçek / pîçek / piçik / piçikî
Safî	Safî
seraser/seranser	seraser / sereser / seranser
sewbîna / sewbna / sowbîna / sobna / sûbîna / zobîna / zovîna / zovna / zoyvîna	**wekî din**
şenik / senik	çenik / çenîk / çênîk / çenek
şenikek / senikek / senkek	çenikek / çenîkek / çênîk / çenîkik
tay / **tanî** / **tonî** / **tayn** / **toy** / **tûyn** / **tûy**	Hindik
teba / taba / tava / tawa / teva / tewa / tiwa / towa / toa / tuwa / tebayêk / qet teba	tebayek / **tu** teba / tu tewa
tena / tenê / tenî / tenya / teyna / tênê / têna / têyna / tinê	tenê / tena / tenha / tenya / tinê
tenê / tanî / tonî / tayê / toyê / toy / tûyn / tûy Dizd tenê vindert, dima ra agêra.	tenek, **hinek** / **hinekî** Diz **hinekî sekinî**, dû[**v**] re **v**egerîya.

tewr / têwr / towr / tor tewr zaf	tewr / tewrî tewr zaf
tîkê / tikê / tikî tîkêkî / tikêkî / tikîkî	Tîke Tîkeyek
vêşî / **v**îşî	**m**işe / **m**îşe
vêşî-kêmî / **vêşî-**kemî, kêmî-zêde	kêm-zêde
weş / wes	**X**weş
xeylê / xeylî / xêlê / xêlî Borane xeylê wendbî.	xeylî / xêlî Boranê xeylê xwendibû/xwendibî.
yew bi yew / yo bi yo / jû bi jî / zu ve zu Esker**î** ye**w** bi ye**w** re**m**ay.	yek bi yek / êk bi êk Esker yek bi yek revîy**an**.
zaf / zef / zehf / zahf / zav / zof T**o** ewro zaf werd.	zaf / zef / zehf / zehv Te evro/îro zaf xwar.
zaf-tay / zaf-tanî / zaf-tayn / zaf ra tay / zaf ra tanî	zaf**-hindik**, **pir-hindik**
zêde / zîyade / zêdî / zêdi / zîde / zîyede / zîyedi / zîyed / zîyd / jêde / jede	zêde / zîyade

9. بانگ

بانگ، ئەڤ بێژەنە کو هەستێن مرۆڤی نە ب ئاواکی ئاسایی، لێ بەلێ ب جۆش ئیفادە دکن.

هن بێژەیێن کو وەکی بانگ تێن بکارئانین

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
aha / iha	Aha
ahay gidi: bnr. hey gidî	
ax / ex	Ax
ax bavo / ex bavo	ax bavo
ax gidî / ex gidî	ax gidî
ax gidîno / ex gidîno	ax gidî
ax leminê / ex leminê	ax liminê / ax leminê
ax lê leminê / ex lê leminê	ax lê liminê / ax leminê
Ay	Ay
ay dayê	ay dayê
ay daykê	wey dayikê, ay dayîkê

bavo / babo	Bavo
bavo gorî	bavo gorî
Bawko	baviko, bavo
biciwî / bicuye	Bijî
biciwîyo / wa biciwîyo	bijî / bila bijî, ba bijî (KN)
daykê / dakê / dayê	dayîkê / dayê
De	De
de gidi	dê, de
de la / da la	de lê, de lo
e / eya / ya / heya	E
eferim / aferim	eferim / aferîn
eh / eeh / ee	Eh
Eheh	Eheh
eman / emon / emûn / emo	Eman
eman hawar / eman hewar / emon hawar / emûn hewar / emo hewar	eman hawar / eman hewar
erê / herê	Erê
erik / errik / erîk / errîk / errikey / er	erik / errik / herik / ir / irik
ero / hero	Ero
ex: bnr. ax	
ex bavo: bnr. ax bavo	
ex gidî: bnr. ax gidî	
ex gidîno: bnr. ax gidîno	
ex leminê: ax leminê	
ex lê leminê: bnr. ax lê leminê	
exî / exîn tuf	ex / ex tû
Ey	Ey

ey la	ey lê, hey la
Eywax	Eywax
gelî / gelê	Gelî
gidî / gidîn / gidîyan / gidîyano	gidî / gidîyan / gidîyano
Gidîno	Gidîno
gunek / guneke	gunek / gunekê / guneko
ha (haa)	Ha
ha gidî / ha gidî ha	ha / ha gidî ha
hah / ha	hah / ha
hawar / hewar	hawar / hewar
Hay	Hay
haydê / hadê / hayde / hayderê / hadirê	haydê / hadê / hedê
hay lemin	hay li min, way li min / way le min
hay lo	hay lo / way lo / wey lo
Hey	Hey
hey gidi	hey gidî
hey gidi hey	hey gidî hey
hey hawar / hey hewar	hey hawar / hey hewar
hey lo	hey lo
heyf / heyfê ... / hêf / hêfê ...	heyf / heyfa ...
heyran / heyron / heyrûn / heyra / heyro / heyrû	heyran / heyra
heywax / haywax / hêwax	heywax / eywax
heywax gidî, heywaxo gidî	heywax gidî
heywax hey / haywax hay	heywax hey
lawo / law / lao / la	lawo / law
lawo lawo / law lawo / la lawo / la lao	lawo lawo / law lawo

leminê / lemin / leminey / lemi	li minê / li min / le minê / le min
lero / lore / lêro / leyro [151]	role (G)
lê / le / lîya / lîa	Lê
lê lê / le le / li la / lîya lîya	lê lê
Lo	Lo
lo lo	lo lo
Lorî	Lorî
maşela / maşeleh / h / maşellah / maşella / masala	maşelah / maşellah / maşela
Mêrdo	Mêro
nê / ney	Na
Nexêr	nexêr / naxêr
Of	Of
Ox	Ox
oxweş / oxweşek / oxeyş / oxeyşek	oxweş / oxweşik
Oy	Oy
pa'a / pa'ay	Peh
peh / pah / paha / pehe / pueh / puehe	peh / pehe
peh peh	peh peh
tew / teew / têw / to / too	tew / teew
tew tew / têw têw / to to	tew tew
tu / tufu / tufî hey / tuh	tufî / tifû / tifî / tif / tû / tufî hey / tifî hey / tuh
tuh / tîh / tîhe / têh	tû / tûû / tî / tîî
wax / wex	Wax
wax gidî / wex gidi	hey gidî
wax lemin / wax liminê / wex limin	wax li min / wax li minê / wax le min / wax le minê

wax wax / wex wex	wax wax
Way	Wey
way babo / way bavo	wey bavo
way lemin / way leminê / wey limin / wey liminê/ way limino	way li min / way li minê / wey li min / wey la li minê / way le minê / way le min
way way	wey wey
wey / wêy / weey / weê	Wey
wey gidî	wey gidî
wey la	wey lê, weyla
wey wey	wey wey
willayî / ulahî / ulayî / ule / ullayî / wela / wele / welle / welleh / wila / wilay / wilayî / wile / wiley / wilê / wili / willa / willahî / willay / wille / wili / willey / willi / wulahî / wulay / wule / wulla / wulle / wullê	welehî / weleh / welehîn / wele / wellehî / welleh / wellehîn / welle
willayî bîllayî bîllayî / bîlay / bîley / bîlla / bîlle / bîllehî / bîlley / bîlleyî / bîlli	welehî bîlehî bîlehî / bîleh / bîlahî / bîle / bîllehî / bîlleh / bîllahî / bîlle
wiş / wuş	wiş / wuş
wî / wîî / wîy / wîyî / wu / wuy / wuyî	wî / wîî / wîy
wî dayê / wî daykê	wî dayê
wî leminê / wîy leminê	wî li minê / wî le minê
Wîy	wî / wey
wîy be mi ro bo	wey li min / way li min
Ya	hey, ya

10. لێکەر

لێکەر، ئەو بێژەنە کو تەڤگەر، ڕەفتار، کرن و نەکرنێن بوونەوەران ئیفادە دکن.

1.10. ڕادەر

ڕادەر، ناڤێ لێکەرە. د کرمانجکییێدە دوو جورە ڕادەر هەنە:

1. ڕادەرێن کو ب پاشگرا "-en"/"-ene"ێ دقەدن.
2. ڕادەرێن کو ب پاشگرا "-[y]îş"/"-iş"ێ دقەدن.

د هن دەڤۆکاندە (وەکی یا دێرسمێ)، ژ وان فۆرما یەکەم، د هن دەڤۆکاندە ژی فۆرما دوویەم دهێتە بکارئانین.

ئەڤ پاشگر، پشتی کەسێ سێیەم یێ دەما بووری یا دیار یا لێکەران تێن و پێکڤە ڕادەرێ پێک تینن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ژ بۆ کو ئەم ڕادەرێ دووبارە نەکن، د ڤێ خەباتا خوە دە مە ژ بۆ کرمانجکی ب گشتی فۆرما ب پاشگرا "-ene" یا ڕادرا بکار ئانی، لێ بەلێ دڤێ بێتە زانین کو فۆرما ب "-iş"/"-[y]îş" یا وان ڕادەران ژی هەیە. وەکی ڤان نموونەیان:

کرمانجکی (زازاکی) - I	کرمانجکی (زازاکی) - II	کورمانجی	کوردیا ناڤەڕاست
-ene / -êne / -êne / -eni / -ine / -îne / -en / -in	**-iş / -yîş**	**-in / -în**	**-in / -n**
berdene / berdeni / berden	Berdiş	birin	Birdin
kerdene / kerdeni / kerden	Kerdiş	kirin	Kirdin
bîyene / bîyeni / bîyen / bîyayene	Bîyayîş	bûyîn / bûn / buyn / biwîn / bîn	Bûn
dayene / dayeni / dayen	Dayîş	dayîn / dan	Dan

د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە ڕادەر ب پاشگرا (ـێ) دقەدن.

نموونە[152]:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی	کوردیا ناڤەڕاست
-en	**-in / -[y]în**	**-in / -n**
birnayen	birandin / birîn	Birîn
dayen	dayîn / dan	Dan
kenden	kolandin / kolîn	kendin (Mukrî) kenin / kolîn
kerden	Kirin	Kirdin

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ronişten / rûnişten	Rûniştin	Ronîştin
roten	**F**irotin	**fi**ro**ş**tin
wenden	**X**wendin	**x**wêndin
werden	**X**warin	**x**wardin

2.10. کۆپولا (COPULA)

د کرمانجکییێ و کورمانجییێدە کۆپولا:

	کرمانجکی(زازاکی)	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی	کورمانجی
یەکهەژمار				
kesê 1.(nêr & mê)	**a** / **ane** / **an** **o** / **ûne** / **ûn** / **û**	ez **a** / ez **o** / ez **û** / ez **an** / ez **ane** / ez **ûne** Ez kurd **a**. / Ez kurd **an**. (153)	im	ez im Ez kurd im.
kesê 2. (nêr)	î / ê	ti yî / tu yî Ti kurd î.	î	tu yî / ti yî Tu/ti kurd î.
kesa 2. (mê)	**A**	ti y**a** /tu y**a** Ti kurd **a**. / Tu kurd **a**.	î	tu yî / ti yî Tu/ti kurd î.
kesê 3. (nêr)	**O**	**o yo** / **o wo** O kurd **o**.	e	ew e Ew kurd e.
kesa 3. (mê)	**A**	a **ya** / a **wa** A kurd a.	e	ew e Ew kurd e.
پرهەژمار				

kesê 1.	î / ê / îme / îm	ma yî/ ma yê / ma yîme Ma kurd î /ê/îme.	in/ în(154)	em in / em în Em kurd in /în
kesê 2.	î / ê	şima yî / sima yê Şima kurd î/ê.	in / în	hûn in / hûn în Hûn kurd in/în.
kesê 3.	î / ê	ê yî / ê yê / î yê Ê kurd î/ê.	in / în	ew in / ew în Ev kurd in/în.

وەكی كو ل ژۆری دهێته دیتن، د كرمانجكیێدە ژ بۆ هەر كەسی، ژ یەكێ پرتر فۆرمێن كۆپولایێ هەنە (ل گۆر هەرێمان دگوهەرن). د زمانێ نڤیسكیدە، ئەم ژ ڤان فۆرمێن ژۆرین، فۆرمێن یەكەم بكار تینن.

د كرمانجكیێدە، ل گەلەك هەرێمان كۆپولایا كەسێ یەكەژمارێ دوویەم ژ بۆ نێر و مێ جودایە، لێ بەلێ د كورمانجییێدە ئەڤ جودایی نەمایە. د كرمانجكیا دێرسمێدە ژی ئەڤ جودایی نەمایە. بۆ نموونە، ل هەرێمێن كرمانجكێن دن ژ بۆ نێر دبێژن "Ti kurd î"، ژ بۆ مێ دبێژن "Ti kurd a"، لێ بەلێ د كرمانجكیا دێرسمێدە هەم ژ بۆ نێر هەم ژی ژ بۆ مێ دبێژن "Ti kurd a" یان ژی "Tu kurd a". ئانكو ژ بۆ نێر و مێ كۆپولایا "a"یێ دهێتە بكارئانین. د كورمانجییێدە ژی ژ بۆ نێر و مێ كۆپولایا هەڤبەش (î) بكار تینن و دبێژن: "Tu kurd î".

3.10. پارتیسیپ

پارتیسیپ (participe)، ژ لێكەران تێن چێكرنو ب گشتی وەكی رەنگدێری تێن بكارئانین. دوو جورە پارتیسیپ هەنە:

1. پارتیسیپا نها (present participle)

2. پارتیسیپا بووری (past participle, perfect participle)

1.3.10. پارتیسیپا نها

د کرمانجکییدە، پارتیسیپا نها، ژ لێکەرا لەباتی (ئەکتیڤ) دهێتە چێکرن. پاشگرا "-ox" (نێر) و "-oxe" (مێ) یان ژی "-oxî" (پڕهەژمار) ل کەسێ سێیەمێ یێ دەما بووریا دیار یا لێکەرا لەباتی زێدە دبە و ئەو پێکڤە پارتیسیپا نها پێک تینن. هەکە داویا کەسێ سێیەمێ یێ دەما بووریا دیار یا لێکەرا لەباتی دەنگدێر (vowel) بە، پیتا "y" دهێتە دکەڤە ناڤبەرا وێ و پاشگرا ناڤبووری.

د کرمانجکییدە ژ چەند پارتیسیپێن کو ب پاشگرا "-ox"ێ چێدبن هەنە:

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی	کورمانجی
Nêr -ox	rotox xorto rotox	-ox	Firotox xortê firotox
Mê -oxe	rotoxe cinîka rotoxe	-ox	Firotox jinika firotox
Pirhejmar -oxî	rotoxî merdimê rotoxî	-ox	Firotox merivên firotox
Nêr -ox	hêrînayox/erînayox xorto hêrînayox	-ox	kirîyox/kiryox xortê kirîyox
Mê -oxe	hêrînayoxe cinîka hêrînayoxe	-ox	Kirîyox jinika kirîyox
Pirhejmar -oxî	hêrînayoxî merdimê hêrînayoxî	-ox	Kirîyox merivên kirîyox

پارتیسیپێن نها، ژ لێکەرێن تەباتی (پاسیڤ) چێدبن. بۆ نموونە، ژ لێکەرا شکییایەنە (د کورمانجییدە "شکیان" / " شکین ")، "شکییایۆخ" (یان ژی "شکییۆخ") چێنابە.

2.3.10. پارتیسیپا بووری

د کرمانجکییێدە، پارتیسیپا بووری، ژ لێکەرێ دهێتە چێکرن. ل گۆر دەڤۆکێن جودا، یەك ژ پاشگرێن "-i/-e", "-î / -îye / -a", "-î/ -îyî/ -eyî/ -ey"-یێ ل کەسێ سێیەم یێ دەما بووریا دیار یا لێکەرێ زێدە دبە و ئەو پێکڤە پارتیسیپا بووری پێک تینن.

د کورمانجییێدە، ژ بۆ پارتیسیپا بووری، پێشگرا "-î"-یێ دهێتە بکارئانین.

پارتیسیپێن بووری، هەم ژ لێکەرێن لەباتی (ئەکتیڤ) هەم ژی ژ لێکەرێن تەباتی (پاسیڤ) چێدبن.

نموونە:

	کرمانجکی (زازاکی)	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی	کورمانجی
Nêr	-i / -e	şuti/şute desto şuti/şute	-î	Şuştî destê şuştî
Mê	-î / -îye / -a	şutî/şutîye/şuta destmala şutî/şutîye/şuta	-î	Şuştî destmala şuştî
pirhejmar	-îyî/-eyî/-ey	şutîyî/şuteyî/şutey destmalê şutîyî/şuteyî/şutey	-î	Şuştî destmalên şuştî
nêr	-i / -e	girewti/girewte/giroti/girote bero girewti/girewte/giroti/girote	-î	Girtî derîyê girtî
Mê	-î / -îye / -a	girewtî/girewtîye/girotî/girota pencereyagirewtî/girewtîye/girotî/girewta	-î	Girtî pencereya girtî
Pirhejmar	-îyî/-eyî/-ey	girewtîyî/giroteyî/girotey pencerayê girewtîyî/giroteyî/girotey	-î	Mirî pencereyên girtî

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

Nêr	-i / -e	merdi/merde berano merdi/merde	-î	mirî, mirdû(KN) beranê mirî
Mê	-î / -îye / -a	merdî/merdîye/merda kerga merdîye/merda	-î	Mirî mirîşka mirî
Pirhejmar	-îyî/-eyî/-ey	merdîyî/merdeyî/merdey kergê merdîyî/merdeyî/merdey	-î	Mirî mirîşkên mirî

4.10. ڕاوەیێن لێکەران

ڕاوە، ب گشتی دوو بەشن: ڕاوەیێن ڕاگهاندنی (indicative mood) و ڕاوەیێن سوبژونکتیف (subjunctive mood). ئەڤ ژی د ناڤا خوە دە دبن چەند بەش. ل ڤرئەم دێ لسەر ڤان بەشان ڕاوەستن:

I. ڕاوەیێن ڕاگهاندنی:

1. دەما بوووریا دیار.
2. دەما بوووریا دوور.
3. دەما نها.
4. دەما داهاتوو.

II. ڕاوەیێن سوبژونکتیف:

1. ڕاوەیا فەرمانی.

2. ڕاوەیا خوەستەکێ.

3. ڕاوەیا دڤێتی.

4. ڕاوەیا مەرجی.

1.4.10. ڕاوەیێن ڕاگهاندنی

ل ژێرێ، ئەم دێ لسەر چار بەشێن ڕاوەیێن ڕاگهاندنی ڕاوەستن.

1.1.4.10. دەما بووریا دیار

1.1.1.4.10. ڕەهێن لێکەران

هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کورمانجییێدە دوو ڕەهێن لێکەران هەنە:

1. ڕەها دەما بووری.

2. ڕەها دەما نها.

ل ڤرێ، ئەم لسەر ڕەها دەما بووری ڕادوەستن. د بەشێ دەما نها دە ژی ئەم دێ لسەر ڕەها دەما نها ڕاوەستن.

2.1.1.4.10. ڕەها دەما بووری

د کرمانجکییێدە هەکە مرۆڤ ژ ڕادەرا لێکەرێ، پاشگرا "-[y]ene" یان ژی "-iş"/"-[y]îş"ێ دەرخە، **ڕەها دەما بووری دمینە**. هەرووسا د کورمانجییێدە ژی پاشگرا ڕادەرێ "-n"/"-in"/"-[y]în"/"-[y]an" بێتە دەرخستن، **ڕەها دەما بووری دمینە**.

نموونە:

کورمانجی ڕەها دەما بووری	کورمانجی ڕادەر	کرمانجکی (زازاکی) ڕادەرا دەما بووری	کرمانجکی (زازاکی) ڕادەر

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

wendene/wandene	Wend	xwendin/xwandin	Xwend
Remnayene	remna	Revandin	Revand
Şikîyayene	şikîya	Şikîyan	Şikîya
Masayene	Masa	werimîn, masan (KN)	Werimî

ژ نموونەیێن ژۆرین، دوو لێکەرێن پێشیێ تێپەڕ، دوو یێن داویێ تێنەپەڕن.
وەکی کو ژ ژێریێ خویا دکە، یاساییێن کێشانا دەما بووریا دیار یا ڤان دوو جورە لێکەران ژ هەڤ جودانە.

1.2.1.1.4.10. کوهەڕینا ناڤبەرا ڕەها دەما بووری و ڕەها فەرمانی

هەکە مروڤ بالا خوە بدە ڕەهێن دەما بووریا لێکەران، دبینە کو ئەو ب هن دەنگان دقەدن و ئەو دەنگ د ڕاوەیا فەرمانیدە ل گوڕ هن یاسایان دگوهەڕن .

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی) ڕادەر	کرمانجکی (زازاکی) ڕەها دەما بووری	کرمانجکی (زازاکی) د ڕاوەیا فەرمانیدە گوهەڕین	کورمانجی ڕادەر	کورمانجی ڕەها دەما بووری	کورمانجی د ڕاوەیا فەرمانیدە گوهەڕین
	A	E		A	E
Çerayene dayene firayene gêrayene/ geyrayene huyayene/ huwayene	çera da fira gêra/geyra huya/huwa	biçere bide bifire bigêre/bigeyre bihuye/bihuwe	çêrîyan/ çerîn dayîn/dan firîyan/firîn gerîyan/	çêrîya da firîya gerîya kenîya rewîya	Biçêre bide bifir]e bigere bikene bireye/b

lawayene tadayene teqayene varayene/ vorayene zirayene	lawa tada teqa vara/vora zira	bilawe ta[bi]de biteqe [bi]vare [bi]zire	gerîn kenîyan/ kenîn reyîn/re wîn badan teqîyan/t eqîn barîyan/ barîn zirîyan/z irîn	bada teqîya barîya zirîya	irewe ba[bi]de biteqe bibare bizire
	T	**ŞE**		**T**	**ŞE/JE**
dotine/dut ene/ditene kotene rotene	dot/dut/di t kot rot	bidoşe bikoşe biroşe	dotin kotin firotin	dot kot firot	bidoşe bikoje bifiroşe
	T	**JE /CE/ZE**		**T**	**JE**
Kotene potene vatene vetene	kot pot vat/va vet	bikoje bipoje/[bi]po ze [bi]vaje/vace/ vaze [bi]veje/vece/ veze	kotin patin gotin **derxisti n**	kot pat got **derxist**	bikoje bipêje bibêje **derxe**
	ŞT/ST	**ZE/RZE**		**ST/T/A ND**	**Ø/ÎNE/ ZE/SE**

viraştene/ virastene waştene/w astene deştene weriştene/ rawustene	viraşt/vir ast waşt / wast deşt werişt / rawust	[bi]viraze biwaze biderze werze / hurze / rawurze	damezir andin xwestin dirûtin hilistîya n	damezir and xwast/x west dirût hilist(î)	damezirî ne bixwaze bidirû hiliste/h else (KN)
	ST/ŞT	SE		SÎ	SE
nuştene/n ostene	nuşt	binuse	nivîsîn	nivîsî	binivîse, binûse (KN)
	ŞT	ŞE		ŞT/AN D	JE/E/ÎN E
kiştene/ku ştiş niştene/ni ştiş pîştene/pê ştene riştene	kişt nişt pîşt/pêşt rişt	bikişe binişe bipêşe birişe	kuştin veniştin pêçandi n şandin	kuşt venişt pêçand şand	bikuje vene bipêçe bişîne
	WT/T	WE/Ø		VT/FT	VE
kewtene/k otene	kewt/kot	bikewe/biku	kevtin/k eftin/ket in	kevt/kef t/ket	bikeve
	WT	WJE/WCE/J /ZE		HT	(H)JE

pewtene/potene	pe**wt**	bipe**wje**/bipe**wce**/ bipo**j**/bipo**ze**	pehtin/patin	pe**ht**/	bipê**(h)je**
	NA	**NE**		**AND**	**ÎNE**
Beriqnayene . birnayene cenayene ceribnayene çînayene dirnayene fetisnayene hesibnayene huynayene/huwnayene musnayene/misnayene neqişnayene nivisnayene/nusnayene remnayene	beriq**na** . bir**na** ce**na** cerib**na** çî**na** dir**na** fetis**na** hesib**na** huy**na**/hu**wna** mus**na**/mis**na** neqiş**na** nivis**na**/nus**na** rem**na** ters**na** var**na** veş**na**/vês**na** xemil**na** za**na**/zo**na**	biberiq**ne** . bibir**ne** bice**ne** bicerib**ne** biçî**ne** bidir**ne** bifetis**ne** bihesib**ne** bihuy**ne**/bihu**wne** bimus**ne**/bimis**ne** bineqiş**ne** binivis**ne** birem**ne** biters**ne** bivar**ne** biveş**ne**/bivês**ne** bixemil**ne** biza**ne**/bizo**ne**	biriqandin/ beriqandin birandin jenandin ceribandin çinandin dirandin fetisandin hesibandin kenandin hewisandin neqişandin nivîsandin revandin tirsandin barandin şewitand	biriq**and**/ beriq**and** bir**and** jen**and** cerib**and** çin**and** dir**and** fetis**and** hesib**and** ken**and** hewis**and** neqiş**and** nivîs**and** rev**and** tirs**and** bar**and** şewit**and**	bibiriq**îne**/ bibiriq**îne** bibir**îne** bijen**îne** bicerib**îne** biçin**îne** bidir**îne** bifetis**îne** bihesib**îne** biken**îne** bihewis**îne** bineqiş**îne** binivîs**îne** birev**îne** bitirs**îne** bibar**îne** bişewit**î**

tersnayene varnayene veşnayene/vêsnayene xemilnayene zanayane/zonayene			in xemilandin zanîn	xemil**and** zanî	**ne** bixemil**îne** bizane
	NT	**NCE**		**ND**	**NE**
Antene kirantene sentene/setene	A**nt** kira**nt** se**nt**/set	bia**nce** bikira**nce** bise**nce**	kişandin kişandin sengandin	kişa**nd** kişa**nd** senga**nd**	bikişî**ne** bikişî**ne** bisengî**ne**
	ND	**NE**		**ND**	**NE/Ø**
wendene/wandene mendene kendene	we**nd** me**nd** ke**nd**	biwa**ne** bima**ne** bike**ne**	xwendin/xwandin mayîn/man kolandin kendin (Mukrî) kenin (KN)	xwe**nd** ma kola**nd**	bixwî**ne** bimî**ne** bikolî**ne** bikole
	RD	**RE**		**RT**	**RE / Ø**

amordene merdene ardene berdene kerdene werdene/ wardene	amo**rd** me**rd** a**rd** be**rd** ke**rd** we**rd** / wa**rd**	biamo**re** bimi**re** bîya**re** [bi]be**re** bike[**re**] biwe**re**/bo**ri**/bu**r**/bû**ri**/bû**r**	hejmartin mirin anîn / înan, hawirdin (KN) birin kirin xwarin	hejma**rt** mi**r** anî bi**r** ki**r** xwa**r**	bihejmê**re** bimi**re** bîne bibe bike bixwe
	IT	**INE/NE**		**ND**	**NE**
cinitene şikitene xapitene	cin**it** şik**it** xap**it**	Bic**ine** bişik**ne** bixap**ne**/bixapê**ne**	jentin/jendin şikandin xapandin	jen**d** şik**and** xap**and**	bije**ne** bişikî**ne** bixapî**ne**
	IT	**E**		**VA**	**VE**
peymawitene peymitene /pêmitene	peymaw**it** peym**it**/pêm**it**	bipeymaw**e** bipeym**e/**bipêm**e**	pîvan pîvan	pî**va** pî**va**	bipî**ve** bipî**ve**
	IT	**E**		**ÛT**	**Û**
Cawitene	caw**it**	bicaw**e**	cûtin/cûn	c**ût**	Bic**û**
Sawitene	saw**it**	bisaw**e**	sûtin/sû	s**ût**	Bis**û**

			n		
	Î	**E**		**Û//Î**	**E**
bîyene/bîy ayene	B**î**	Bib**e**	bûyîn/ bûn/bîn	b**û**/b**î**	Bib**e**
	Î	**O**		**Û//Î**	**E**
şîyene/şîy ayene	ş**î**	[]ş**o**/[]ş**û**	**ç**ûyîn/**ç**û n/**ç**în	**ç****û**/**ç****î**	Biç**e**
	UT	**UYE/UWE/ U**		**ÛT/UT A**	**Û / UTE**
cutene kutene/kut iş (kuwayen e/kuyayen e) sutene	c**ut** k**ut** (kuya) s**ut**	bic**uye** bik**uwe**/bik**u** (bikuye) bis**uye**	cûtin/cû n kutan sûtin/sû n	c**ût** k**uta** s**ût**	Bic**û** bik**ute** bis**û**

3.1.1.4.10. کێشانا دەما بووریا دیار یا لێکەرێن تێپەڕ

لێکەرا تێپەڕ، ئەو لێکەرە کو تشتەیا (Object) وێ هەیە.

نموونە:

کورمانجی	کرمانجکی (زازاکی)
Kirin	kerdene/kerdiş
Dirandin	dirnayene/dirnayîş
Teqandin	teqnayene/teqnayîş

هەکە تشتە (Object) نێر و یەکهەژمار بە

د کرمانجکی و کورمانجییێدە، ژ بۆ کێشانا دەما بووریا دیار یا لێکەرێن تێپەڕ، ڕەها دەما بووریا لێکەرێ دڤێ. جهناڤا کەسی یا ڕەوشا تەواندی (گرووپا دوویەم) و ڕەها دەما بووری یا لێکەرێ، پێکڤە دەما بووریا دیار یا لێکەرێن تێپەڕە پێک تینن. وەکی کو مە د بەشی ڕەها دەما بووریدە نڤیسی بوو، هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کورمانجییێدە، **هەکە مرۆڤ ژ ڕادرا لێکەرێ، پاشکرا ڕادرێ دەرخە، ڕەها دەما بووری دمینە.**

هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کورمانجییێدە، **فۆرما ڕەها دەما بووری و کەسێ سێیەم یێ دەما بووریا دیار یا لێکەرا تێپەڕ یەکە.** د کێشانا ڤان لێکەراندە، فۆرما هەموو کەسان یەکە، ئانکو بەشێ لێکەرێ ل گۆر کەسان نایێ گوهەرتن. وەکی کو ل ژێرێ دهێتە دیتن، د کرمانجکییێدە د لێکەرا "kerdene"/"kerdiş"یێدە ژ بۆ هەموو کەسان "kerd" هاتیە بکارئانین. د کورمانجییێدە ژی د لێکەرا "kirin"یێدە ژی ژ بۆ هەموو کەسان "kir" هاتیە بکارئانین.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی) ڕادەر	کرمانجکی (زازاکی) ڕەها دەما بووری	کرمانجکی (زازاکی) دەما بووریا دیار	کورمانجی ڕادەر	کورمانجی ڕەها دەما بووری	کورمانجی دەما بووریا دیار
kerdene / kerdiş	kerd	mi kerd to kerd ey kerd aye kerd ma kerd şima kerd înan kerd	kirin	kir	min kir te kir wî kir wê kir me kir we kir wan kir
wendene / wandiş	wend	mi wend to wend ey wend aye wend ma wend şima wend înan wend	xwendin/ xwandin	xwend	min xwend te xwend wî xwend wê xwend me xwend we xwend wan xwend

هەکە تشتە مێ و یەکەژکار

کێشانا زۆرین ژ بۆ تشتەیا نێر یا یەکەژمارە. د کرمانجکییێدە، د کێشانا دەما بووریا دیار یا لێکەرێن تێپەڕ دە، ژ بۆ تشتەیا مێ، لێکەر پاشگرا "-

"e"یێ (د هن دەڤۆکاندە "i-"یێ) وەردگرە. (د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە ئەڤ پاشگر نەمایە.) د کورمانجییێدە ژی ئەڤ پاشگر ("e-" و "i-") نینن.

نموونە:

تشتە	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
nan (nêr) mişmişe / mişmiş (mê)	Mi nan werd. Mi mişmişe werde.	Min nan xwar. in mişmiş xwar.
şeker / şekir / seker (nêr) goze / guwez / guwaz (mê)	Ma şeker / şekir werd. Ma goze / guwez werde.	Me şeker xwar. e goz / giwîz xwar.

هەکە تشتە پرەهژمار بە

د کرمانجکییێدە، د کێشانا دەما بووریا دیار یا لێکەرێن تێپەڕ دە، هەکە تشتە پرەهژمار بە، ئەو تشتە پاشگرا "î-"یێ وەردگرە. "î-" ئەڤ پاشگرا پرەهژمارییێیە و د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە ئەڤ پاشگر نەمایە. د کرمانجکییێدە پرەهژماریا تشتەیێ، هەم ژ ڤێ "î-"یێ هەم ژی ژ فۆرما پرەهژمار یا لێکەرێ دهێتە فێمکرن. د کورمانجییێدە **ئەڤ پاشگرا "î-"یێ نینە** و پرەهژماریا تشتەیێ ژ فۆرما پرەهژمار یا لێکەرێ دهێتە فێمکرن.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Mi yew kitab/kitabêk zî nêwend. Mi di kitabî wendî.	Min yek kitêb/kitêbek jî nexwend. Min du kitêb xwendin/xwendîn.
Mi tena yew ber akerd/yakerd. Mi di berî akerdî/yakerdî.	Min bi tenê yek derî/derîyek vekir/wekir.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

	Min du derî vekiri**n**/wekiri**n**.
To çend çî**yî** werdî/wardî? Mi **hîrê** çî**yî** werdî/wardî.	Te çend tişt **x**wari**n**? Min sê tişt **x**wari**n**.
Mi Havildar dî. Mi Borane û Zerence dî/dîy.	Min Havildar dît/dî. Min Boranê û Zerencê dî**tin**.
Mi saye wer**de**/war**di**.	Min sêv **x**war.
Mi saye, mandalîna û porteqale werdî.	Min sêv, mandalîna û porteqal **x**wari**n**.
To saye û porteqale berdî, day Hesenî.	Te sêv û porteqal biri**n**, da**n** Hesenî.

تشته	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
tişteya nêr-yekhejmar	mi akerd / mi yaker**d**	min **v**ekir / min **w**ekir
tişteya mê-yekhejmar	mi aker**de**	min **v**ekir
tişteya pirhejmar	mi aker**d**î	min **v**ekiri**n**
tişteya nêr-yekhejmar	to akerd	te **v**ekir
tişteya mê-yekhejmar	to aker**de**	te **v**ekir
tişteya pirhejmar	to aker**d**î	te **v**ekiri**n**
tişteya nêr-yekhejmar	ma akerd	me **v**ekir
tişteya mê-yekhejmar	ma aker**de**	me **v**ekir
tişteya pirhejmar	ma aker**d**î	me **v**ekiri**n**
tişteya nêr-yekhejmar	şima akerd	we **v**ekir
tişteya mê-yekhejmar	şima aker**de**	we **v**ekir
tişteya pirhejmar	şima aker**d**î	we **v**ekiri**n**

وەکی کو د نموونەیێن ژۆریندە خویا دکە، د هەڤۆکێدە دەماکو تشتە پڕهەژمار بە لێکەر ژی دبە پڕهەژمار. ئەڤ پڕهەژماریا لێکەرێ، د کورمانجییێدە ب -"in"، د کرمانجکییێدە ب "-î" دهێتە ئیفادەکرن. هوسا دهێتە فێمکرن کو ئەڤ

"î-" یا کرمانجکی بەری "în-" بوویە، پاشی دەنگێ "n"یێ ژێ چوویە و بوویە "-î". ئەڤ نموونا "n"یا داویا لێکەرێ، د ڕاوەیا فەرمانیا "an" دە ژێ دیار دبە. د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە، کەسێ سێیەم یا ڕاوەیا فەرمانیا وان لێکەران ب دەنگێ "n"یێ، د هن دەڤۆکاندە ژێ بێ "n"یێ دهێتە بکارئانین. (ژ بۆ نموونەیان ل بەشێ "ڕاوەیا فەرمانێ" بنەڕە.)

4.1.1.4.10. کێشانا دەما بووریا دیار یا لێکەرێن تێنەپەڕ

لێکەرا تێنەپەڕ، ئەو لێکەرە کو ب تشتەیێ (Object) نایێ بکارئانین.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
lerzîyayene / lerzîyayîş	Lerizîn
dirîyayene / dirîyayîş	Dirîn
teqayene / teqayîş	teqîn

د کرمانجکی و کورمانجییێدە، ژ بۆ کێشانا دەما بووریا دیار یا لێکەرێن تێنەپەڕ، ڕەها دەما بووری یا لێکەرێ دڤێ. پاشگرێن کێشانێ یێن دەما بووریا دیار ـ کو ل ژێرێ هاتنە نڤیسین ـ، ل ڕەها دەما بووری زێدە دبن. جهناڤا کەسی یا ڕەوشا نەتەواندی (گرووپا یەکەم)، ڕەها دەما بووری یا لێکەرێ و پاشگرێن کێشانێ یێن دەما بووریا دیار پێکڤە دەما بووریا دیار یا لێکەرێن تێنەپەڕ پێک تینن. ئانکو یاسا ئەڤە:

جهناڤا کەسی یا ڕەوشا نەتەواندی (گرووپا یەکەم) + ڕەها دەما بووریا

لێکەرێ + پاشگرا کێشانێ یا دەما بووریا دیار.

د کرمانجکییێدە، ژ بۆ لێکەرا تێنەپەڕ یا کو ڕەها وێ یێ دەما بووری ب دەنگدێری دقەدە، پاشگرێن کێشانێ یێن دەما بووریا دیار ئەڤن:

	کرمانجکی (زازاکی) پاشگرێن کێشانێ یێن دەما بووریا دیار
Yekhejmar	
kesê 1. (nêr & mê)	-a / -o / -û / -an / -ane / -ûn / -ûne (155)
kesê 2. (nêr)	-î
kesa 2. (mê)	-a
kesê 3. (nêr)	-ø
kesa 3. (mê)	-e
pirhejmar	
kesê 1.	-î / -ê / -y / -îme / -îm
kesê 2.	-î / -ê / -y
kesê 3.	-î / -ê / -y

ل گۆر یاسایێ ژۆرین، کێشانا لێکەرەکا تێنەپەڕ یا کرمانجکی کو **ڕەها وێ یێ دەما بووری ب دەنگدێری دقەدە:**

لەرزییایەنە/لەرزییاییش (کورمانجی. لەرزین)

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

	کرمانجکی (زازاکی) ڕەها دەما بووری	کرمانجکی (زازاکی) پاشگرێن کێشانێ ییێن دەما بووریا دیار (ژ بۆ لێکەرا تێنەپەڕ یا کو ڕەها وێ یێ دەما بووری ب دەنگدێرێ دقەدە)	کرمانجکی (زازاکی) دەما بووریا دیار
yekhejmar			
kesê 1. (nêr & mê)	Lerzîya	-a	ez lerzîya**ya**
kesê 2. (nêr)	Lerzîya	-î	ti lerzîya**yî**
kesa 2. (mê)	Lerzîya	-a	ti lerzîya**ya**
kesê 3. (nêr)	Lerzîya	-ø	o/ew/aw lerzîya
kesa 3. (mê)	Lerzîya	-e	a lerzîya**ye**
pirhejmar			
kesê 1.	Lerzîya	-î / -îme	ma lerzîya**yî** / ma lerzîya**yîme**
kesê 2.	Lerzîya	-î	şima lerzîya**yî**
kesê 3.	Lerzîya	-î	ê lerzîya**yî**

وەکی لێکەرا ژۆرین، هەکە داویا ڕەها دەما بووری یا لێکەرێ دەنگدێر بە (وەکی "lerzîya")، پیتا "y" دکەڤە ناڤبەرا وێ و پاشگرا کێشانێ یا دەما بووریا دیار (وەکی "ez lerzîyaya").

lerzîya + y + a → ez lerzîyaya

د بەشێ کۆپولاییدە، مە دیار کربوو کو د کرمانجکییدە، ل گەلەک هەرێمان کۆپولایا کەسێ یەکەژمارێ دوویەم ژ بۆ نێر و مێ جودایە، لێ بەلێ د کورمانجییدە ئەڤ جودایی نەمایە. هەروەسا مە دیار کربوو کو د دەڤۆکا

کرمانجکی یا دێرسمیێدە ژی ـ وەکی کورمانجی ـ جوداییا فۆرما نێر و مێ یا کۆپولایێ نەمایە. ژ بۆ کەسێ یەکهەژمارێ دوویەم، د دەڤۆکا کرمانجکیا دێرسمێ و کورمانجییێدە جوداییا فۆرما نێر و مێ، د دەما بووریا دیار، دەما بووریا دوور، دەما نها و دەما داهاتوو دە ژی نەمایە. بۆ نموونە، د دەڤۆکێن دن یێن کرمانجکییێدە ژ بۆ نێر دبێژن "Ti bîyî/bî" ژ بۆ مێ دبێژن "Ti bîya"، لێ بەلێ د دەڤۆکا کرمانجکیا دێرسمیێدە هەم ژ بۆ نێر هەم ژی بۆ مێ دبێژن "Ti bîya".
هەروەسا د کورمانجییێدە ژی هەم ژ بۆ نێر هەم ژی ژ بۆ مێ دبێژن "Tu bûyî".

د لێکەراندە، فۆرما کەسێ سێیەمێ یێ دەما بووریا دیار و ڕەها دەما بووری یەکە.

د کرمانجکییێدە، ژ بۆ کەسا یەکهەژمار - مێ یا سێیەم، پاشگرا کێشانێ یا دەما نها "-a"/"-ya" یە، لێ بەلێ ژ بۆ دەما بووریا دیار یا لێکەرا تێنەپەڕ ئەو پاشگر "-e"/"-ye" یە.

کورمانجیا لێکەرا ژۆرین هوسایە:

	کورمانجی ڕەها دەما بووری	کورمانجی پاشگرێن کێشانێ یێن دەما بووریا دیار	کورمانجی دەما بووریا دیار
yekhejmar			
kesê 1. (nêr & mê)	lerizî	-m	ez lerizîm
kesê 2. (nêr)	lerizî	-î	tu lerizî[yî]
kesa 2. (mê)	lerizî	-î	tu lerizî[yî]
kesê 3. (nêr)	lerizî	-ø	ew lerizî
kesa 3. (mê)	lerizî	-ø	ew lerizî
pirhejmar			
kesê 1.	lerizî	-n	em lerizîn
kesê 2.	lerizî	-n	hûn lerizîn
kesê 3.	lerizî	-n	ew lerizîn

ئەم لێکەرا "لەرزییایەنە"/"لەرزیاییش"ا کرمانجکی و "لەرزین"ا کورمانجی، ل ژێری ددن بەر هەڤ:

	کرمانجکی (زازاکی) پاشگرێن کێشانێ یێن دەما بووریا دیار	کرمانجکی (زازاکی) دەما بووریا دیار	کورمانجی پاشگرێن کێشانێ یێن دەما بووریا دیار	کورمانجی دەما بووریا دیار
yekhejmar				
kesê 1. (nêr & mê)	-a / -o/-û/-an/-ane/ -ûne/-ûn	ez lerzîyaya	-m	ez lerizî**m**
kesê 2. (nêr)	-î	ti lerzîyayî	-î	tu lerizî[yî]
kesa 2. (mê)	-**a**	ti lerzîya**ya**	-î	tu lerizî[yî]
kesê 3. (nêr)	-ø	o/ew/aw lerzîya	-ø	ew lerizî
kesa 3. (mê)	-**e**	a lerzîya**ye**	-ø	ew lerizî
pirhejmar				
kesê 1.	-î	ma lerzîyayî	**-n**	em lerizîn
kesê 2.	-î	şima lerzîyayî	**-n**	hûn lerizî**n**
kesê 3.	-î	ê lerzîyayî	**-n**	ew lerizî**n**

ل گۆر یاسایێ "جهناڤا کەسی یا ڕەوشا نەتەواندی + ڕەها دەما بووریا لێکەری + پاشگرا کێشانێ یێ دەما بووریا دیار" کێشانا لێکەرا تێنەپەڕ یا کورمانجی کو ڕەها وێ یێ دەما بووری ب نەدەنگدێری دقەدە:

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

کەڤتن/ کەفتن/ کەتن

	کورمانجی ڕەها دەما بووری	کورمانجی پاشگرێن کێشانێ یێن دەما بووریا دیار (ژ بۆ لێکەرا تێنەپەڕ یا کو ڕەها وێ یێ دەما بووری ب نەدەنگدێرێ دقەدە)	کورمانجی دەما بووریا دیار
yekhejmar			
kesê 1.	ket	-im	ez kevt**im**/ket**im**
kesê 2.	ket	-î	tu kevt**î**/tu ket**î**
kesê 3.	ket	-ø	ew kevt/ew ket
pirhejmar			
kesê 1.	ket	-în/-in/-î	em kevt**in**/ket**în**/ ket**î**
kesê 2.	ket	-în/-in/-î	hûn kevt**in**/ket**în**/ket**î**
kesê 3.	ket	-în/-in/-î	ew kevt**in**/ket**în**/ket**î**

ئەم لێکەرا "کەوتەنە"/"کەوتش"ا کرمانجکی و"کەڤتن"/"کەفتن"/ "کەتن"ا کورمانجی، ژێری ددن بەر هەڤ :

کرمانجکی (زازاکی) پاشگرێن کێشانێ	کرمانجکی (زازاکی) دەما بووریا دیار	کورمانجی پاشگرێن کێشانێ	کورمانجی - I دەما بووریا دیار	کورمانجی - II هەرێما بەهدینانێ (156)	کورمانجی - III هەرێما بۆتانێ(157)
yekhejmar					
-a/-an/-ane	ez kewt**a**/k	**-im**	ez kevtim/ez	ez ket**im**/kef	ez ket**im**

	ewt**an**		ket**im**	t**im**	
-î	ti kewtî	**-î**	tu kevtî/tu ket**î**	tu ketî/keft**î**	ti ket**î**
-a	ti kewta	**-î**	tu kevtî/tu ket**î**	tu ket**î**/keft**î**	ti ket**î**
-ø	o/ew/aw kewt	**-ø**	ew kevt/ew ket (158)	ew ket/keft	ew ket
-e	a kewt**e**	-ø	ew kevt/ew ket	ew ket/keft	ew ket
pirhejmar					
-î/-ê	**ma** kewt**î**	-**in**/-**în**/-**î**	em kevt**in**/em ket**in**	em ket**în**/keft **în**	em ket**î**
-î/-ê	**şima/si ma** kewt**î**	-**in**/-**în**/-**î**	hûn kevt**in**/hûn ket**in**	hon ket**în**/keft **in**	hun ket**î**
-î/-ê	**ê** kewt**î**	-**in**/-**în**/-**î**	ew kevt**in**/ew ket**in**	ew ket**în**/keft **in**	ew ket**î**

وەکی کو د نموونەیێن ژۆریندە خویا دکە، د کورمانجییێدە، ئەڤرۆ دگەل کو د دەڤۆکێن دن دە کەسێن پرهەژمار یێن لێکەرێن هوسا، ب پاشگرا "-in"ـێ دقەدن، د دەڤۆکا بەهدینانیێدە ب "-în"ـێ، یا بۆتانیێدە ب "-î"یێ دقەدن. د ڤێ مژارێ دە، کرمانجکی و دەڤۆکا بۆتانێ یا کورمانجی وەکی هەڤن. ژ بەر کو د کرمانجکییێدە ژی کەسێن پرهەژمار ب پاشگرا "-î"یێ دقەدن. ئەڤ "-î"، د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە بوویە "-ê". ژ تێکستێن کەڤن یێن کورمانجی ئەم تێدگهێن کو ژ ڤان فۆرمێن پاشگرێ، فۆرما "-în"ـێ کەڤنترە.

نموونە:

" عالمین ئەم ڤێ دزانین؛ جسمین ئەم، ئەو رووح و جانین" (مەلایێ جزیری)

کرمانجکیا ڤێ نێڤەدێرێ هوسا دبە:

"عالمـی ما نایە زانـی؛ جسمـی ما، ئێ رووح و جانـی" (مەلایێ جزیری)

ل گۆر دەڤۆکێن کو پاشگرا "î-"یێ وەکی "ê-" ب لێڤ دکن،

کرمانجکیا ڤێ نێڤەدێرێ هوسا دبە:

"عالمێ ما نایە زانێ؛ جسمێ ما، ئێ رووح و جانێ" (مەلایێ جزیری)

د کرمانجکییدە، د کێشانا لێکەرا "بییەنە"/"بییاییش"ێدە ژی ئەم د کەسێن پرھەژمار دە نەمانا دەنگێ "n"یێ دبینن:

کرمانجکی (زازاکی) بییەنە	کورمانجی - I هەرێما بۆتانێ بین	کورمانجی - II هەرێما بەھدینانێ بین/بوین/(buyn)/بوین/ بوین(biwîn)	کورمانجی - III هەرێما دیاربەکرێ بوون/بووین
yekhejmar			
1.ez bîya / ez **bîyan** 2.ti **bî** / ti bîyî 2.ti **bî**ya 3.o bî [159]/ o bi 3.a **bî** / a **bî**ye	1. ez **bî**m 2. ti **bî** 2. ti **bî** 3. ew bî[160] 3.ew **bî**	1.ez bûm / ez bwîm / ez **bî**m 2.tu bûy / tu bwî / ti **bî** 2. tu bûy / tu bwî / ti **bî** 3.ew bû / ew bwî / ew bî 3. ew bû / ew bwî / ew **bî**	1.ez bûm 2.tu bûyî 2.tu bûyî 3.ew bû 3.ew bû
pirhejmar			
1.ma bîy /ma **bî**/ma bîme 2.şima bîy / **bî** . 3.ê bîy / ê **bî**	1.em **bîn** 2.hun **bîn** . 3. ew **bîn**[161]	1.em buy**n** / bwî**n** / em **bîn** 2. hwîn / hîn buy**n** / bwî**n** / **bîn** hing buyn / hinge buyn 3.ew buyn / ew bwî**n** / ew **bîn**	1.em bû**n** 2.hûn bû**n** . 3.ew bû**n**

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

5.1.1.4.10. کێشانا نەیینی یا دەما بووریا دیار

ژ بۆ کێشانا نەیینی یا دەما بووریا دیار، د کرمانجکییێدە بەریا فۆرما ئەرێنی پێشگرا نەیینیێ "-nê"، د کورمانجییێدە "-ne" تێ. د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە، د جهێ ڤێ پێشگرا "-nê" پێدە، "-ni" (-"/"-nî"/"-nye"/"nîye") دهێتە بکارئانین.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی) دەما بووریا دیار	کورمانجی دەما بووریا دیار
kerdene/kerdiş	**Kirin**
mi **nê**ker**d** to **nê**ker**d** ey **nê**ker**d** aye **nê**ker**d** ma **nê**ker**d** şima **nê**ker**d** înan **nê**ker**d**	min **ne**kir te **ne**kir wî **ne**kir wê **ne**kir me **ne**kir we **ne**kir wan **ne**kir
mi **nê**wend to **nê**wend ey **nê**wend aye **nê**wend ma **nê**wend şima **nê**wend înan **nê**wend	min **nex**wend te **nex**wend wî **nex**wend wê **nex**wend me **nex**wend we **nex**wend wan **nex**wend

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

کرمانجکی (زازاکی) **kewtene/kewtiş** دەما بووریا دیار	I – کورمانجی **kevtin** دەما بووریا دیار	II - کورمانجی **ketin/keftin** دەما بووریا دیار هەرێما بەهدینانی	کورمانجی - **II** **ketin** دەما بووریا دیار هەرێما بۆتانی
ez nêkewt**a**/nêkewt**an**	ez nekevtim/neketim	ez neketim/nekeftim	ez neketim
ti nêkewtî	tu nekevtî/neketî	tu neketî/nekeftî	ti neketî
ti nêkewt**a**	tu nekevtî/neketî	tu neketî/nekeftî	ti neketî
o/ew/aw nêkewt	ew nekevt/neket	ew neket/nekeft	ew neket
a nêkewt**e**	ew nekevt/neket	ew neket/nekeft	ew neket
ma nêkewt**î**/**ê**	em nekevti**n**/neketi**n**	em neketî**n**/nekefti**n**	em neket**î**
şima/sima nêkewt**î**/**ê**	hûn nekevti**n**/neketi**n**	hon neketî**n**/nekefti**n**	hun neket**î**
ê nêkewt**î**/**ê**	ew nekevti**n**/neketi**n**	ew neketî**n**/nekefti**n**	ew neket**î**

کرمانجکی (زازاکی) **bîyene**	کورمانجی - **I** هەرێما بۆتانی **bîn**	II - کورمانجی هەرێما بەهدینانی **bîn/buyn**	III - کورمانجی هەرێما دیاربەکری **bûn/bûyîn**
1.ez nêbîya/ez nêbîya**n**	1.ez nebîm	1.ez nebûm/ez nebîm	1.ez nebûm
2.ti nêbî / ti nêbîyî	2.ti nebî	2.tu nebûy	2.tu nebûyî
2.ti nêbîya	2.ti nebî	2.tu nebûy	2.tu nebûyî

3.o nêbî / o nêbi	3.ew nebî	3.ew nebuy/ew nebî	3.ew nebû
3.a nêbî / a nêbîye	3.ew nebî	3.ew nebuy/ew nebî	3.ew nebû
1.ma nêbîy / nêbî / nêbîme	1.em nebîn	1.em nebuyn/nebîn	1.em nebûn
2.şima nêbîy / nêbî	2.hun nebîn	2.hon nebuyn/nebîyn/ nebîn	2.hûn nebûn
3.ê nêbîy / nêbî	3.ew nebîn	3.ew nebîn	3.ew nebûn

چەند نموونە ب پاشگرا یا کرمانجکی (ژ بۆ کێشانا نەیینی یا دەما بووری یا دیار):

کورمانجی دەما بووریا دیار	کرمانجکی (زازاکی) دەما بووریا دیار
ew nehat	o nîyame
min nebirand / min nebirî	mi nibirna
min nekir	mi nikerd
ez netirsîyam	ez nitersaw / ez niterso

6.1.1.4.10. چەند لێکەرێن کو کێشانا وان ل گۆر دەڤۆکان دگوهەرە

د کرمانجکییێدە، کێشانا هن لێکەران ل گۆر دەڤۆکان دگوهەرە. ئەڤ لێکەر، د دەڤۆکەکێدە ب جهناڤێن کەسی یێن رەوشا نەتەواندی (گروویا یەکەم)، د دەڤۆکەکا دن دە ب جهناڤێن کەسی یێن رەوشا تەواندی (گروویا

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

دوویەم) تێن بکارئانین. ل ژێرێ، وەکی نموونە لێکەرێن "شایەنە"/"شینابیش"، "پەرسایەنە"/"پەرسابیش"، "ئەونییایەنە"/"ئەونییاییش"، "ڤازدایەنە"/" ڤازداییش "، ئانکو لێکەرێن "شیان"/"شێن"، "پرسین"، "نێرین"/"نهێرتن"، "بازدان"/"بازدایین" هەنە.

1.6.1.1.4.10. دەما بووریا دیار یا لێکەرا "شایەنە"/"شیناییش"ێ

د کرمانجکییێدە، هەم فۆرما ڕادەرا وێ لێکەرێ هەم ژی کێشانا وێ ل گۆر هەرێمان دگوهەڕە.

ڕادەر:

şayene/şayeni/şîyayene/şînayene/şenayeni/şîkayene/şîkayêne/şîkîyayene/eşkayene,

یان ژی:

şayîş/şîyayîş/şînayîş/şenayîş/şîkîyayîs/şîkîyayîş/eşkayîş/siçîyayîş.

د کورمانجییێدە (دەڤۆکا بەهدینی): شیان.

هەروەسا د کورمانجیا دەڤەرێن مەرەش، عەنتاب، سەمسوور، مەلاتی، ڕووحایێ[162] و خوراسانێ لێکەرا "شە کرن"ێ (ئەز شە دکم...)، د کرمانجکییێدە ژی لێکەرا "شە کەردش"ێ[163] هەیە.

وەکی کو ل ژێرێ دیار دبە، د ناڤ سینۆرێن قەزایەکێ (بازاڕۆکەکی) دە ژی کێشانا ڤێ لێکەرێ دگوهەڕە. بۆ نموونە، ژ بۆ کێشانا دەما بووریا دیار یا ڤێ لێکەرێ، ل ناڤەندا بازاڕۆکێ پیرانێ جهناڤێن کەسی یێن ڕەوشا نەتەواندی (گرووپا یەکەم)، لێ بەلێ ل هن گوندێن پیرانێ جهناڤێن کەسی یێن ڕەوشا تەواندی (گرووپا دوویەم) تێن بکارئانین. بێگومان ل گۆر یاسایێ ئەرگاتیفیێ، ژ ڤان یا دوویەم ئانکو بکارئانینا جهناڤێن کەسی یێن ڕەوشا تەواندی (گرووپا دوویەم) ڕاستە. چونکی لێکەرێن وەکی "شایەنە" (modal verb)، **د دەما بۆریدە،**

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

هەکە بەریا لێکەرەکا تێپەڕ یا وەکی "ڤاتەنە"/"ڤاتش" ومرن، ب جهناڤێن کەسی یێن ڕەوشا تەواندی (کرووپا دوویەم) ڕە تێن بکارئانین، لێ بەلێ هەکە بەریا لێکەرەکا تێنەپەڕ ومرن، ب جهناڤێن کەسی یێن ڕەوشا نەتەواندی (کرووپا یەکەم) ڕە تێن بکارئانین.

وەکی کرمانجکی، د کورمانجییێدە ژی ئەڤ لێکەر (**شیان** / **شێن**)، بۆ نموونە ل هەرێما بەهدینانێ، ب هەر دوو گرووپێن جهناڤێن کەسی ڕە تێن بکارئانین. ل ژێرێ، ئەم وان ددن بەر هەڤ:

کرمانجکی (زازاکی) - I (پیران – I) دەما بووریا دیار **şînayîş**	کورمانجی - I (بەهدینان – I) دەما بووریا دیار **şîyan/şên**	کرمانجکی (زازاکی) - II (پیران – II) دەما بووریا دیار **Şîyayîş**	کورمانجی - II بەهدینان - II دەما بووریا دیار **şîyan/şên**
mi şîna mi şîna vaja	min şîya min şîya bêjim	ez şîyawo ez şîyawo vaco	ez şîyam ez şîyam bêjim
to şîna (nêr) to şîna vajî (nêr)	te şîya te şîya bêjî	ti şîyay[î] (nêr) ti şîyay[î] vacî (nêr)	tu şîyayî tu şîyayî bêjî
to şîna (mê) to şîna vaja (mê)	te şîya te şîya bêjî	ti şîyaya (mê) ti şîyaya vaca (mê)	tu şîyayî tu şîyayî bêjî
(j)ey şîna (nêr) (j)ey şîna vajo (nêr)	wî şîya wî şîya bêjît	yo şîya (nêr) yo şîya vaco (nêr)	ew şîya ew şîya bêjît/bêjit
(j)a şîna (mê) (j)a şîna vajo (mê)	wê şîya wê şîya bêjît	ya şîyay (mê) ya şîyay vaca (mê)	ew şîya ew şîya bêjît/bêjit
ma şîna ma şîna vajî	me şîya me şîya bêjîn	ma şîyay ma şîyay vacî	em şîyayn em şîyayn bêjîn /
şima şîna şima şîna vajî	we şîya we şîya bêjîn	şima şîyay şima şîyay vacî	hûn şîyan hûn şîyan bêjîn
(j)înî şîna (j)înî şîna vajî	wan şîya wan şîya bêjîn	yê şîyay yê şîyay vacî	ew şîyan ew şîyan bêjîn

2.6.1.1.4.10. دەما نها یا لێکەرا "شایەنە"/"شییاییش"ێ

کرمانجکی (زازاکی) - I **I** (پیران – **I**) دەما نها **şîyayîş**	کرمانجکی (زازاکی) - II **II** (پیران – **II**) دەما نها **şînayîş**	کورمانجی (بەهدینان) دەما نها **şîyan/şên**
ez şêno (nêr & mê) ez şêno vaco (nêr & mê)	ez şîna(nêr & mê) ez şîna vaja (nêr & mê)	ez **dişêm** ez **dişêm bêjim**
ti şênî (nêr) ti şênî vacî (nêr)	ti şînî (nêr) ti şînî vajî (nêr)	tu **di**şêyî / tu **di**şêy tu **di**şêyî **bê**jî / tu **di**şêy **bê**jî
ti şêna (mê) ti şêna vaca (mê)	ti şîna (mê) ti şînî vaja (mê)	tu **di**şêyî / tu **di**şêy tu **di**şêyî **bê**jî / tu **di**şêy **bê**jî
yo şêno (nêr) yo şêno vaco (nêr)	o şîno (nêr) o şîno vajo (nêr)	ew **di**şêt / ew **di**şê ew **di**şêt **bê**jît/**bê**jit
ya şêna (mê) ya şêna vaca (mê)	a şîna (mê) a şîna vajo (mê)	**ew di**şêt / ew **di**şê **ew di**şêt **bê**jît/**bê**jit
ma şênî ma şênî vacî	ma şînî ma şînî vajî	**em di**şên / **em di**şêyn **em di**şên **bê**jîn / **em di**şêyn **bê**jîn
şima şênî şima şênî vacî	şima şînî şima şînî vajî	**hwîn (hîn) di**şên / **hwîn (hîn) di**şêyn **hwîn (hîn) di**şên **bê**jin / **hwîn (hîn) di**şêyn **bê**jin
yê şênî yê şênî vacî	ê şînî şima şênî vajî	**ew di**şên / **ew di**şêyn **ew** dişên **bê**jin / **ew** dişêyn **bê**jin

3.6.1.1.4.10. دەما بووریا دیار یا لێکەرا "پەرسایەنە"/"پەرسایش"ێ

وەکی کو ل ژێرێ دیار دبە، د کرمانجکییێدە، ژ بۆ کێشانا دەما بووریا دیار یا لێکەرا "پەرسایەنە"/"پەرسایش"ێ، ل هن دەڤەران جهناڤێن کەسی یێن ڕەوشا نەتەواندی (گرووپا یەکەم)، ل هن دەڤەران ژی جهناڤێن کەسی یێن ڕەوشا تەواندی (گرووپا دوویەم) تێن بکارئانین. لێ بەلێ ژ بەر کو لێکەرا "پەرسایەنە"/"پەرسایش"ێ لێکەرەکا تێپەرە، ل گۆر یاسایێن ئەرگاتیفیێ، دڤێ کو د کێشانا ڤێ لێکەرێدە جهناڤێن کەسی یێن ڕەوشا تەواندی (گرووپا دوویەم) بهێنە بکارئانین.

I - کرمانجکی (زازاکی) لجێ (164)	II - کرمانجکی (زازاکی) پیران	کورمانجی
mi persa / ez persawa	ez parsawo / ez persaya	min pirsî
to persa / ti persayî (nêr)	ti parsay / ti persay (nêr)	te pirsî
to persa / ti persawa (mê)	ti parsaya / ti persaya (mê)	te pirsî
ê persa / o persa (nêr)	yo parsa / o persa (nêr)	wî pirsî
aye persa / a persay (mê)	ya parsay / a persay (mê)	wê pirsî
ma persa / ma persayî	ma parsay / ma persay	me pirsî
şima persa / şima persayî	şima parsay / şima persay	we pirsî
îne persa / ê persayî	yê parsay / ê persay	wan/ewan pirsî

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

4.6.1.1.4.10. دەما نها یا لێکەرا "پەرسایەنە"/"پەرساییشێ"

I - کرمانجکی (زازاکی) لجێ	II - کرمانجکی (زازاکی) پیران	کورمانجی
ez persena (nêr & mê)	ez parseno/ez persena (nêr & mê)	ez **dipirsim**
ti persenê (nêr)	ti parsenî / ti persenî (nêr)	tu/ti **di**pirsî
ti persena (mê)	ti parsena / ti persena (mê)	tu/ti **di**pirsî
o perseno (nêr)	yo parseno / o perseno (nêr)	ew **di**pirse
a persena (mê)	ya parsena / a persena (mê)	**ew di**pirse
ma persenê	ma parsenî / ma persenî	**em di**pirsin
şima persenê	şima parsenî / şima persenî	**hûn di**pirsin
ê persenê	yê parsenî / ê persenî	**ew di**pirsin

5.6.1.1.4.10. دەما بووریا دیار یا لێکەرا "ئەونیيایەنە"/"ئەونیيایيشێ"

د کرمانجکییێدە، د زمانێ ئاخشتنێدە، فۆرما ڕادەرا وێ لێکەرێ ل گۆر هەرێمان دگوهەرە:

ewnîyayîş, anîyayîş, anyayîş, a**nêtiş**, awnîyayîş ewnayîş, ewneyîş, ew**nîrîyayîş**, hanîyayîş, hanyayîş, hawnîyayîş, hewnîyayîş, hewneyîş, howneyîş, hownîyayîş, hoyneyîş, hoynîyayîş, onîyayîş, owneyîş, ownîyayîş, ûnîyayîş, ûnyayîş, ûwneyîş, ûwnîyayîş, winîyayîş, winyayîş.

د کورمانجییێدە ژی ئەڤ فۆرمێن ڕادەرا ڤێ لێکەرێ هەنە:

nêrîn, nihêrtin, nêrtin, nerîn, nihartin, niherîn, nihêrandin, nihêrîn, nihêrîyan, nihirîn, rênîn, rênan, rêntin, rêrîn.

ژ ڤاریانتێن کرمانجکی یێن زۆرین، فۆرما "anêtiş"ێ (یا هەرێما لجێ)، نێزیکی فۆرما "nêrtin"ێ یا کورمانجیە. هەرووسا فۆرما "ewnîrîyayîş"ێ یا کرمانجکی، نێزیکی فۆرما "nêrîn"ێیە. فۆرما "nêrtin"/"nihêrtin"ێ یا کورمانجی ژی نێزیکی "nikêrîten"ا پەهلەڤیە.

هوسا دهێتە فێمکرن کو د کرمانجکییێدە، فۆرما کەڤن یا رادرا ڤێ لێکەرێ "ewnîrîyayîş" بوویە، پاشێ "rî" یا وێ وندا بوویە و رادرا وێ بوویە "ewnîyayîş" و... هتد.

ئەڤرۆ ل هن هەرێمان، د راوەیا فەرمانی یا لێکەرا "ewnîrîyayîş"ێدە، ئەڤ "rî"/"re"/"rê" مایە.

چەند نموونە ژ تێکستێن کرمانجکی:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
"Bewnîrê!" (165)	Binêre!
"Banîrê min ra!" (166)	Li min binêre!
"Bonîr" (167)	Binêre!

د کرمانجکییێدە، گەلەك ڤاریانتێن راوەیا فەرمانی یا ڤێ لێکەرێ هەنە.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
biewnîre/bewnîre biewnî/bewnî/bownî/boynî/bonî/bo/banî/bianê/biûnî	binêre, binware (KN) binê
biewnîrê/bewnîrê/banîrê/biewnî/biewnê/bewnî/bownî/boynî	Binêrin

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

نموونه:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
ti bêrî / ti bîyerî → ti bê tu bêrî → tu bê	tu were → tu bê tu were → tu bê

"... Vato bêre min het" (Ehmedê Xasî)	"... Gotîye were hinda min" (Ehmedê Xasî)
"Vergo, hela ti zî bêre zerre..." (168)	"Gurgo, hele tu jî were hundir..."
"Ti zî bêre." (169)	"Tu jî were."
Ti bêre. (170)	Tu were.
wa bêro → wa bîyo	bila were → bila bê
wa bêrî[n] → wa bîyê	bila werin. → bila bên
Kam/kom bêro? (devera Pîranê) → Kam bîyo? (devera Licê)	Kî were?
"Dima şore venga Zike bide wa a zî (171) bêro."	"Dû (dîv) re here bangî Zike bike bila ew jî were."
ti şorî → ti şo tu şorî → tu şo ti meşorî → ti meşo	tu here → tu biçe tu here → tu biçe tu nehere → tu neçe
bigîre/bigîri → bigî/bigê→ bicî/bicê	Bigire
Lajekî bigeyre, wa şêro aw bîyaro. "Zakî bigê, bila şa aw bîyara." (172)	Lawikî bigere, bila here av bîne. Zarokî bigere, bila here av bîne.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

د هن تێکستێن کەڤندە، د کێشانا هن لێکەرێن کورمانجییێدە ژی ئەم دەنگێن "-ri"/"-rî" یێ دبینن کو ئەڤرۆ نەمانە.

ژ دیوانا مەلایێ جزیری[173] چەند نموونە:

"ما ژ عومرێ مە چ مابت، وەرە ئێدی ڤ مە ڕا
دا د ئەقتارێ وجوودێ بکرین سەیرێ مەلەك"

"عەرزی کێ دێ بکرم (bikirim) سوورەتێ حال؟
کو تویی قیبلەیێ ئەربابێ دوعا"

"بەلکو دیوار ب گوهن، لێ ب خودێ کی، ب خودێ!
ب تو ڕەنگی نەکری ئەشکرە ئەسرارێ حدووث"

"رووز و شەب هەر سەیرێ دیدارا تە تێن
ناکرن (Nakirin) ئەو سەیر و دەورانێ خەلات"

"قەسدێ وەحدەت دکرت (dikirit) رووح ب رووح
وەر نە عاشق ژ ویسالێ چ غەرەز"

"نە جەمالا تە تەجەلی بکرت (bikirit)
مە ژ خووبان ب جەمالێ چ غەرەز"

کێشانا دەما بووریا دیار یا لێکەرا "ewnîyayîş"ێ یا کرمانجکی، ل گۆر هەرێمان دگوهەرە. وەکی کو د نموونەیێن ژێریندە دیار دبە، د کێشانا دەما بووریا دیار یا ڤێ لێکەرێدە، ل هن هەرێمان جهناڤێن کەسی یێن ڕەوشا نەتەواندی (گرووپا یەکەم)، ل هن هەرێمان ژی جهناڤێن کەسی یێن ڕەوشا تەواندی

(گرووپا دوویەم) تێن بکارئانین. لێ بەلێ ئەڤ لێکەر، د دەما بووریا دیار دە، وەکی لێکەرا تێپەڕ، دڤێ ب جهناڤێن کەسی یێن ڕەوشا تەواندی (گرووپا دوویەم) ڕە بێ کێشان.

I – کرمانجکی (زازاکی) لجێ (174)	II - کرمانجکی (زازاکی) پیران	کورمانجی
"**Mi** ewnîya ke refêk zerencî hê hewa ra..." (175)	"Ez hewnîyaya ke yew refê zerencan ha hewa ra..."	"**Min** **nihêrî** ku refekê **kewan** yê **li** hewayê..."
mi anîya / mi **anêt** / ez anîyawa	ez ewnîyawo/ Ez hewnîyaya	min nihêr**î**/min nihêr**t**
to anîya / to anêt / ti anîyayî (nêr)	ti ewnîyay / ti hewnîyay (nêr)	**te** nihêr**î**/te nihêr**t**
to anîya / to anêt / ti anîyawa (mê)	ti ewnîyaya / ti hewnîyaya (mê)	**te** nihêr**î**/te nihêr**t**
ê anîya / ê anêt / o anîya (nêr)	yo ewnîya / o hewnîya (nêr)	**wî** nihêr**î**/wî nihêr**t** (nêr)
aye anîya / aye anêt / a anîya (mê)	ya ewnîyay / a hewnîyay (mê)	**wê** nihêr**î**/wê nihêr**t**)(mê
ma anîya / ma anêt / ma anîyayî	ma ewnîyay/ ma hewnîyay	**me** nihêr**î**/me nihêr**t**
şima anîya / şima anêt / şima anîyayî	şima ewnîyay/ Şima hewnîyay	**we** nihêr**î**/we nihêr**t**
îne anîya / îne anêt / ê anîyayî	yê ewnîyay / ê hewnîyay	**wan/ewan** nihêr**î** / **wan** nihêr**t**

6.6.1.1.4.10. دەما نها یا لێکەرا "ئەونیيايەنە"/"ئەونیيايیش"ـێ

I – کرمانجکی (زازاکی) لجێ	II – کرمانجکی (زازاکی) پیران	کورمانجی
ez anîyena / ez anêna	ez ewnêno / ez hewnêna	ez **dinihêrim**
ti anîyenê / ti anênê (nêr)	ti ewnênî / ti hewnênî (nêr)	tu **dinihêrî**
ti anîyena / ti anêna (mê)	ti ewnêna / ti hewnêna (mê)	tu **dinihêrî**
o anîyeno / o anêno (nêr)	yo ewnêno / o hewnêno (nêr)	ew **dinihêre**
a anîyena / a anêna (mê)	ya ewnêna / a hewnêna (mê)	ew **dinihêre**
ma anîyenê / ma anênê	ma ewnênî / ma hewnênî	em **dinihêrin**
şima anîyenê / şima anênê	şima ewnênî / şima hewnênî	hûn **dinihêrin**
ê anîyenê / ê anênê	yê ewnênî / ê hewnênî	ew **dinihêrin**

7.6.1.1.4.10. دەما بووریا دیار یا لێکەرا "ڤازدايەنە"/"ڤازدايیش"ـێ

کێشانا دەما بووریا دیار یا لێکەرا "ڤازدايەنە"/"ڤازدايیش"ـێ یا کرمانجکی، ل گۆر هەرێمان دگوهەڕە. وەکی کو د نموونەیێن ژێریندە دیار دبە، د کێشانا دەما بووریا دیار یا ڤێ لێکەرێدە، ل هن هەرێمان جهناڤێن کەسی یێن ڕەوشا نەتەواندی (گرووپا یەکەم)، ل هن هەرێمان ژی جهناڤێن کەسی یێن ڕەوشا تەواندی (گرووپا دوویەم) تێن بکارئانین. ڕادەرا ڤێ لێکەرێ، ژ "ڤاز" و "دايەنە" یان ژی ژ "ڤاز" و "دايیش"ـێ پێک تێ. ژ بەر کو لێکەرا "دايەنە"/"دايیش"ـێ لێکەرەکا

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

تێپەرە، دڤێ لێکەرا "ڤازدایەنە"/"ڤازداییش"ێ ژی ـ دگەل کو تشتەیا وێ نینە ـ وەکی لێکەرێن تێپەڕ بێ کێشان. ئانکو د کێشانا دەما بوووریا دیار یا ڤێ لێکەرێدە، دڤێ جهناڤێن کەسی یێن ڕەوشا تەواندی (گروووپا دوویەم) بهێنە بکارئانین. د کورمانجییێدە ژی د کێشانا دەما بوووریا دیار یا لێکەرا "بازدان/بازدایین"ێدە، جهناڤێن کەسی یێن ڕەوشا تەواندی (گروووپا دوویەم) تێن بکارئانین.

I – کرمانجکی (زازاکی) vazdayîş دەما بوووریا دیار (لجێ)	II – کرمانجکی (زازاکی) vazdayîş دەما بوووریا دیار (پیران)	کورمانجی bazdan/bazdayîn دەما بوووریا دیار
mi vazda / **min** vazda "**Min** vizêr vazda." (176)	**ez** vazdaya **Ez** vizêr vazdaya.	**min** **b**azda Min **duh** **b**azda.

2.1.4.10. دەما بوووریا دوور

1.2.1.4.10. کێشانا دەما بوووریا دوور یا لێکەرا تێپەڕ

د کرمانجکی و کورمانجییێدە، ژ بۆ کێشانا دەما بوووریا دوور یا لێکەرێن تێپەڕ، ڕەها دەما بوووریا لێکەرێ دڤێ. پاشگرێن کێشانێ یێن دەما بوووریا دوور، ل ڕەها دەما بوووریا لێکەرێ زێدە دبن. جهناڤێن کەسی یێن ڕەوشا تەواندی (گروووپا دوویەم)، ڕەها دەما بوووریا لێکەرێ و پاشگرێن کێشانێ یێن دەما بوووریا دوور پێکڤە دەما بوووریا دوور یا لێکەرێن تێپەڕ پێک تینن.

وەکی کو مە د بەشێ ڕەها دەما بەرێدە نڤیسیبوو، هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کورمانجییێدە، **هەکە مرۆڤ ژ ڕادرا لێکەرا تێپەڕێ پاشگرا ڕادەرێ دەرخە، ڕەها دەما بووری دمینە.** د کێشانا دەما بوووریا دوور یا ڤان لێکەراندە، فۆرما هەموو کەسان عەینیە. وەکی کو ل ژێرێ خویا دکە، د کێشانا

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

لێکەرا "کەردەنە"/"کەردش"ێدە فۆرما هەموو کەسان "کەردۆ"یە. د کورمانجییێدە فۆرما هەموو کەسان "کریە"یە.

هەکە تشتە (OBJECT) نێر و یەکەهژمار بە

د کرمانجکییێدە، هەکە تشتە نێر و یەکەهژمار بە، ژ بۆ هەموو کەسێن لێکەرا تێپەڕ، پاشگرا کێشانێ یا دەما بووریا دوور "-o" یە؛ د کورمانجییێدە "-îye" یە.

کورمانجی دەما بووریا دوور	کورمانجی ڕەها دەما بووری	کورمانجی ڕادەر	کرمانجکی (زازاکی) دەما بووریا دوور	کرمانجکی (زازاکی) ڕەها دەما بووری	کرمانجکی (زازاکی) ڕادەر
min kir**îye** te kir**îye** wî kir**îye** wê kir**îye** me kir**îye** we kir**îye** wan kir**îye**	kir	kirin	mi ker**do** to ker**do** ey ker**do** aye ker**do** ma ker**do** şima ker**do** înan ker**do**	ker**d**	ker**d**ene/kerdi**ş**

نموونە:

کورمانجی	تشتە	کرمانجکی (زازاکی)	تشتە
Min goşt **x**war**îye**.	goşt (nêr)	Mi goşt wer**do**.	goşt/gost/gueşt (nêr)
Me goşt **x**war**îye**.	goşt (nêr)	Ma goşt wer**do**	goşt/gost/gueşt (nêr)

هەکە تشتە مێ و یەکھەژمار بە

د کرمانجکییێدە، هەکە تشتە مێ و یەکھەژمار بە، ژ بۆ هەموو کەسێن لێکەرا تێپەڕ، پاشگرا کێشانێ یا دەما بوورِیا دوور "a-" یە؛ د کرمانجیییێدە "-îye" یە.

د کورمانجیییێدە، تشتە نێر و یەکھەژمار بە ژی، مێ و یەکھەژمار بە ژی پاشگرا کێشانێ یا دەما بوورِیا دوور "-îye" یە؛ ئانکو ژ بۆ تشتەیا نێر و مێ عەینیە.

کرمانجکی (زازاکی) رادەر	کرمانجکی (زازاکی) ڕەها دەما بووری	کرمانجکی (زازاکی) دەما بوورِیا دوور	کورمانجی رادەر	کورمانجی ڕەها دەما بووری	کورمانجی دەما بوورِیا دوور
kerdene/kerdiş	Kerd	mi kerda to kerda ey kerda aye kerda ma kerda şima kerda înan kerda	kirin	Kir	min kirîye te kirîye wî kirîye wê kirîye me kirîye we kirîye wan kirîye

نموونە:

تشتە	کرمانجکی (زازاکی)	تشتە	کورمانجی
saye/say/sa/sey/soye (mê)	Mi saye werda.	sêv (mê)	Min sêv xwarîye.
saye/say/sa/sey/soye (mê)	Ma saye werda.	sêv (mê)	Me sêv xwarîye.

هەکە تشتە پرەژمار بە

د کرمانجکییێدە، د کێشانا دەما بوووریا دوور دە، هەکە تشتەیا لێکەرا تێپەڕ پرەژمار بە، تشتە پاشگرا پرەژماریێ ("-î") وەردگرە. (د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە ئەڤ "-î" نەمایە) د کرمانجکییێدە پرەژماریا تشتەیێ ، هەم ژ ڤێ "-î" یێ هەم ژێ ژ فۆرما پرەژمار یا لێکەرێ دهێتە فێمکرن. د کورمانجییێدە **ئەڤ پاشگرا ("-î") نینە** و پرەژماریا تشتەیێ ژ فۆرما پرەژمار یا لێکەرێ دهێتە فێمکرن.

وەکی کو د نموونەیێن ژێرین خویا دکە، د هەڤۆکێدە دەما کو تشتە پرەژمار بە، لێکەرا تێپەڕ ژی دبە پرەژمار. هەکە تشتە پرەژمار بە، ژ بۆ هەموو کەسێن لێکەرا تێپەڕ، پاشگرا کێشانێ یا دەما بوووریا دوور د کرمانجکییێدە "-ê" یە (د هن دەڤۆکاندە "-î" یە)، لێ بەلێ د کورمانجییێدە "-ine" یە. ئەڤ پاشگر، ل رەها دەما بوووریا لێکەرێ زێدە دبە.

کرمانجکی (زازاکی) ڕادەر	کرمانجکی (زازاکی) ڕەها دەما بووری	کرمانجکی (زازاکی) دەما بوووریا دوور	کورمانجی ڕادەر	کورمانجی ڕەها دەما بووری	کورمانجی دەما بوووریا دوور
ker**d**ene/ker**diş**	Ker**d**	mi ker**dê** to ker**dê** ey ker**dê** aye ker**dê** ma ker**dê** şima ker**dê** înan ker**dê**	kirin	kir	min kir**ine** te kir**ine** wî kir**ine** wê kir**ine** me kir**ine** we kir**ine** wan kir**ine**

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

لێکەرا "شوتەنە"/"شتش"ا کرمانجکی و "شوشتن"/"شووشتن"/"ششتن"ا کورمانجی:

کارا (Subject)	کرمانجکی (زازاکی) şutene/şutiş/şitiş دەما بووریا دوور تشتە: نێر و یەکەهژمار	کرمانجکی (زازاکی) şutene/şutiş/şitiş دەما بووریا دوور تشتە مێ و یەکەهژمار	کورمانجی şuştin/şûştin دەما بووریا دوور تشتە: نێر و مێ و یەکەهژمار
yekhejmar			
kesê 1. (nêr & mê)	mi şut**o**/mi şit**o**	mi şut**a**/mi şit**a**	min şuşt**îye**
kesê 2. (nêr & mê)	to şut**o**	to şut**a**	te şuşt**îye**
kesê 3 (nêr)	ey şut**o**	ey şut**a**	wî şuşt**îye**
kesa 3. (mê)	aye şut**o**	aye şut**a**	wê şuşt**îye**
pirhejmar			
kesê 1.	ma şut**o**	ma şut**a**	me şuşt**îye**
kesê 2.	şima şut**o**	şima şut**a**	we şuşt**îye**
kesê 3.	înan şut**o**	înan şut**a**	wan şuşt**îye**

کرمانجکی (زازاکی) şutene دەما بووریا دوور تشتە: پرهەژمار	کورمانجی şuştin دەما بووریا دوور تشتە: پرهەژمار
mi şut**ê**/mi şit**ê**	min şuşt**ine**

to şutê	te şuştine
ey şutê	wî şuştine
aye şutê	wê şuştine
ma şutê	me şuştine
şima şutê	Weşuştine
înan şutê	wan şuştine

هن نموونەییێن دن:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Ey [yew] zure kerda. To di zurî kerdê.	Wî [yek] derew kirîye. Te du derew kirine.
Mi yew kitab/kitabêk zî nêwendo. Mi di kitabî wendê.	Min yek kitêb/kitêbek jî nexwendîye. Min du kitêb xwendine.
Mi tena yew ber akerdo/yakerdo. Mi di berî akerdê/yakerdê.	Min bi tenê yek derî/derîyek vekirîye. Min du derî vekirine.
To çend çîyî werdê? Mi hîrê çîyî werdê.	Te çend tişt xwarine? Min sê tişt xwarine.
Mi Havildar dîyo. Mi Borane û Zerence dîyê.	Min Havildar dîtîye. Min Boranê û Zerencê dîtine.
Mi mandalîna werda. Mi saye, mandalîna û porteqale werdê.	Min mandalîna xwarîye. Min sêv, mandalîna û porteqal xwarine.
To saye û porteqale berdê, dayê Hesenî.	Te sêv û porteqal birine, dane Hesenî.

2.2.1.4.10. کێشانا دەما بووریا دوور یا لێکەرێن تێنەپەڕ

هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کورمانجییێدە، یاسایا کێشانا دەما بووری یا دوور یا لێکەرا تێنەپەڕ یا کو ڕەها وێ یێ دەما بووری ب نەدەنگدێرێ دقەدە هوسایە:

جهناڤا کەسی یا ڕەوشا نەتەواندی (گرووپا یەکەم) + ڕەها دەما بووری یا لێکەری + پاشگرا کێشانێ یێ دەما بووریا دوور.

نموونەیا کرمانجکی:

(کەوتەنە/کەوتش)

	کرمانجکی (زازاکی) ڕەها دەما بووری	کرمانجکی (زازاکی) پاشگرێن کێشانێ یێن دەما بووری یا دوور یا لێکەرا تێنەپەڕ یا کو ڕەها وێ یا دەما بووری ب نەدەنگدێرێ دقەدە	کرمانجکی (زازاکی) دەما بووریا دوور
yekhejmar			
kesê 1. (nêr & mê)	Kewt	-a/-an/-ane	/ez ez kewta kewtane
kesê 2. (nêr)		-î	ti kewtî
kesa 2. (mê)		**-a**	ti kewt**a**
kesê 3. (nêr)		**-o**	o/ew/aw kewt**o**
kesa 3. (mê)		**-a**	a kewt**a**
Pirhejmar			
kesê 1.		-ê	**ma** kewt**ê**
kesê 2.		-ê	**şima/sima** kewt**ê**
kesê 3.		-ê	**ê** kewt**ê**

کورمانجیا لێکەرا ژۆرین:

(کەڤتن/کەفتن/کەتن)

	کورمانجی ڕەها دەما بووری	کورمانجی پاشگرێن کێشانێ یێن دەما بووری یا دوور یا لێکەرا تێنەپەڕ یا کو ڕەها وێ یا دەما بووری ب نەدەنگدێرێ دقەدە	کورمانجی دەما بووریا دوور
yekhejmar			
kesê 1.	kevt /keft/ ket	-ime	ez kevtime/keftime/ketime
kesê 2.		-îyî/-îye	tu kevtîyî/ketîyî/ketîye
kesê 3.		-îye	ew kevtîye/ew ketîye
pirhejmar			
kesê 1.		-ine	em kevtine/em ketine
kesê 2.		-ine	hûn kevtine/hûn ketine
kesê 3.		-ine	ew kevtine/ew ketine

د کرمانجکییێدە، یاسایێ کێشانا دەما بووری یا دوور یا لێکەرا تێنەپەڕ یا کو ڕەها وێ یێ دەما بووری ب دەنگدێرێ دقەدە هوسایە:

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

جهناڤا کەسی یا ڕەشا نەتەواندی (گرووپا یەکەم) + ڕەها دەما بووری یا لێکەرێ + پاشگرا کێشانێ یێ دەما بووریا دوور.

نموونەیا کرمانجکی:

(لەرزییایەنە/لەرزییاییش)

	کرمانجکی (زازاکی) ڕەها دەما بووری	کرمانجکی (زازاکی) پاشگرێن کێشانێ یێن دەما بووری یا دوور یا لێکەرا تێنەپەڕ یا کو ڕەها وێ یا دەما بووری ب دەنگدێرێ دقەدە	کرمانجکی (زازاکی) دەما بووریا دوور
yekhejmar			
kesê 1. (nêr & mê)	Lerzîya	-ya/ yan/yane	ez lerzîyaya
kesê 2. (nêr)	Lerzîya	-yî	ti lerzîyayî
kesa 2. (mê)	Lerzîya	-ya	ti lerzîyaya
kesê 3. (nêr)	Lerzîya	-yo	o/ew/aw lerzîyayo
kesa 3. (mê)	Lerzîya	-ya	a lerzîyaya
pirhejmar			
kesê 1.	Lerzîya	-yê -yîme	ma lerzîyayê ma lerzîyayîme
kesê 2.	Lerzîya	-yê	şima lerzîyayê
kesê 3.	Lerzîya	-yê	ê lerzîyayê

کورمانجیا لێکەرا ژۆرین:

(لەرزین)

	کورمانجی ڕەها دەما بووری	کورمانجی پاشگرێن کێشانێ یێن دەما بووری یا دوور یا لێکەرا تێنەپەڕ یا کو ڕەها وێ یا دەما بووری ب دەنگدێرێ دقەدە	کورمانجی دەما بووریا دوور
yekhejmar			
kesê 1.	Lerizî	-me	ez lerizîme
kesê 2.	Lerizî	-yî	tu lerizîyî
kesê 3.	Lerizî	-ye	ew lerizîye
pirhejmar			
kesê 1.	lerizî	-ne	em lerizîne
kesê 2.	lerizî	-ne	hûn lerizîne
kesê 3.	lerizî	-ne	ew lerizîne

وەکی کو ژ ڤان نموونەیان دهێتە فێمکرن، هن لێکەرێن کرمانجکی و کورمانجی ژ هەڤ جودانە:

کرمانجکی (زازاکی) ڕادەر	کرمانجکی (زازاکی) ڕەها دەما بووری	کرمانجکی (زازاکی) دەما بووریا دوور	کورمانجی ڕادەر	کورمانجی ڕەها دەما بووری	کورمانجی دەما بووریا دوور
ameyene	Ame	o ameyo	hatin	Hat	ew hatîye
şîyene / şîyayene	Şî	ez şîya ez şîyane	çûyîn/çûn / çîn	Çû	ez çûme

3.2.1.4.10. کێشانا نەیینی یا دەما بووریا دوور

ژ بۆ کێشانا نەیینی یا دەما بووریا دوور، د کرمانجکییێدە بەریا فۆرما ئەرێنی پێشگرا نەیینی یێ "-nê"، د کورمانجییێدە "-ne" تێ. د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە، د جهێ ڤێ پێشگرا "-nê" یێدە، ("-nî"/"-nîye"/"nye-") دهێتە بکارئانین.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
mi **nê**ker**d**o	min **ne**kirîye
mi **nê**şutê / mi nêşitê	min **ne**şuştine
mi **nê**wer**d**a	min **ne**x**warîye
ez **nê**kewta / ez nêkewtane	ez nekevtime/ez **ne**ketime
ez **nê**lerzîyaya	ez **ne**lerizîme
ez **nê**ameya	ez **ne**hatime
ez **ni**tersawa	ez **ne**tirsîyame
şima **nê**amebîy/şima **nîy**ameybî	hûn **ne**hatibûn

3.1.4.10. دەما داهاتوو

د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە، د کێشانا دەما داهاتوو و دەما نها یا لێکەرانده جیاوازی نینە.

بۆ نموونە:

ئەز وانەنا. (1. ئەز دخوینم. 2. ئەز دێ بخوینم.)

ئەز نکا وانەنا. (ئەز نووکە/نها دخوینم.)

ئەز مەشتە/سبا وانەنا. (1. ئەز سبە دخوینم. 2. ئەز دێ سبە بخوینم.)

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

لێ بەلێ د دەڤۆکا سیورەگێدە، د کێشانا دەما داهاتوویێدە، پارتیکلا (Particle) "do"ێ دهێتە بکارئانین. کێشانا دەما داهاتوویێ هوسا چێدبە: ژ کەسێ یەکەهژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانیا لێکەرێ، پیتا داویێ، ئانکو "e-" (یان ژێ "i-") دهێتە ئاڤێتن؛ پاشێ پاشگرێن کێشانێ لێ تێن زێدەکرن. بەریا ڤێ فۆرما لێکەرێ، جهناڤا کەسی و پارتیکلا "do"یێ تێن. ئەڤ هەر سێ بێژە پێکڤە کێشانا دەما داهاتوو یا لێکەرێ پێک تینن.

نموونە:

(وەندەنە/وەندش)

کەسێ یەکەهژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانیا لێکەرێ	بەشێ لێکەرێ کو پیتا داوی یا کەسێ یەکەهژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانی ژێ هاتیە ئاڤێتن	پاشگرێن کێشانێ یێن دەما داهاتوو	فۆرما لێکەرێ (بەشێ لێکەرێ+ پاشگرێن کێشانێ)	دەما داهاتوو جهناڤا کەسی + do + فۆرما لێکەرێ
Biwane	Biwan	-a / -î / -an / -ane	Biwana	ez do biwana/biwanî ez do bigîran (nêr & mê)
Biwane	Biwan	-î	Biwanî	ti do biwanî (nêr)
Biwane	Biwan	-a	Biwana	ti do biwana (mê)
Biwane	Biwan	-o	Biwano	o do biwano (nêr)
Biwane	Biwan	-a	Biwana	a do biwana (mê)
Biwane	Biwan	-î / -ê / îme	Biwanî	ma do biwanî
Biwane	Biwan	-î / -ê	Biwanî	şima do biwanî
Biwane	Biwan	-î / -ê	Biwanî	ê do biwanî

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە، جیاوازیا نێریتی و مێتیا پاشگرا کێشانێ یا کەسێ سێیەمێ دەما داهاتوویێ نەمایە، پاشگرا کێشانێ یا هەر دوویان ژی "-o" یە. وەکی "ئۆ دۆ بوانۆ"، "ئا دۆ بوانۆ" (ب کورمانجی "ئەو دێ بخوینە"). ل هن هەرێمان (بۆ نموونە ل هەرێما پیرانێ)، پاشگرا نێریتی "o-"، پاشگرا مێتی "-a"یە. ل گۆر یاسایێ کێشانا دەما داهاتوویێ، ئەڤ ئاوایێ داوی، ئانکو جودابوونا پاشگرێ یا ژ بۆ نێر و مێ گونجایی ترە. چونکو پاشگرێن کێشانێ یێن کو د دەما داهاتوو دە تێن بکارئانین، د دەما نها دە ژی تێن بکارئانین و ئەو پاشگر ژ بۆ نێر "o-"، ژ بۆ مێ "a-"یە. لۆما، مە ل ژۆرێ فۆرما "ئۆ دۆ بوانۆ" (نێر)، "ئا دۆ بوانۆ" (مێ) تەرجیح کرنە.

د دەڤۆکا سێورەگێ یا کرمانجکییێدە، ژ بۆ کەسێ یەکەژمارێ دوویەم و کەسێن پرهەژمار یێن دەما داهاتوویێ، پارتیکلا "dê"یێ دهێتە بکارئانین.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
-	-
ti **dê** bihuyî/biwîyê	tu **dê** bikenî
-	-
ma **dê** bihuyî/ biwîyê	em **dê** bikenin
şima **dê** bihuyî/ biwîyê	hûn **dê** bikenin
ê **dê** bihuyî/ biwîyê	ew **dê** bikenin

د کورمانجییێدە، یاسایێ کێشانا دەما داهاتوویێ، وەکی یاسایێ کرمانجکیە، لێ بەلێ پاشگرێن دەما داهاتوویێ ژ یێن کرمانجکی جودانە. هەروسا د کورمانجییێدە، ژ بۆ هەموو کەسێن دەما داهاتوویێ، پارتیکلا "dê"یێ دهێتە بکارئانین.

کورمانجیا لێکەرا ژۆرین هوسایە:

(خوەندن/خواندن/خویندن/خاندن/خیندن)

کەسێ یەکەژماری دوویەم یێ راوەیا فەرمانیا لێکەری	بەشێ لێکەری کو پیتا داوی یا کەسێ یەکەژماری دوویەم یێ راوەیا فەرمانی ژێ هاتیە ئاڤێتن	پاشگرێن کێشانێ یێن دەما داهاتوو	فۆرما لێکەری (بەشێ لێکەری+ پاشگرێن کێشانێ)	دەما داهاتوو **جهناڤا کەسی + dê + فۆرما لێکەری**
Bixwîne	Bixwîn	-im /-m	Bixwînim	ez dê bixwîn**im**
Bixwîne	Bixwîn	-î	Bixwînî	tu dê bixwîn**î**
Bixwîne	Bixwîn	-e	Bixwîne	ew dê bixwîn**e**
Bixwîne	Bixwîn	-in	bixwînin	em dê bixwîn**in**
Bixwîne	Bixwîn	-in	bixwînin	hûn dê bixwîn**in**
Bixwîne	Bixwîn	-in	bixwînin	ew dê bixwîn**in**

د جهێ پارتیکلێن "do"/"dê" یێدە، د کرمانجکییێدە ل گۆر هەرێمان پارتیکلێن "yê"/"yo"/"ê"/"o"/"ko"/"go" یێ، د کورمانجییێدە پارتیکلێن "dê"/"yê"/"wê"/"ê" یێ تێن بکارئانین.

نموونە:

پارتیکل	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Yê	Ti **yê** kotî ra perey bîyarê?	Tu **yê** **ji** ku pere bînî?
	ti **yê** bihuyê ti **ya** bihuyê ma **yê** bihuyê	tu **yê** bikenî (nêr) tu **yê** bikenî (mê) em **dê** bikenin
Yo	ti **yo** bişimê ti **yo** bibê	tu **yê** **vexwî** tu **yê** bibî
Ê	"Ez**ê** sibêde zî vazdine." (177)	"Ez**ê** sibê jî **bazdim**."
O	ez**o** şêrî / ezo şirî	ez**ê** **herim**

ko/go	"Ma **ko** yew zî bidin ra to."[178] "Yo heta ger nêro kiştiş, ma hema **Go** bigeyrin roc û şew tim yê dim a." (Ehmedê Xasî)	"Em **dê** yek[ê] **j**î bidin te." "**Ew** heta ger ne**y**ê kuştın, **em hîn [jî]** **Dê** bigerin şev û roj tim li dûv wî." (Ehmedê Xasî)

1.3.1.4.10. هن لێکەرێن کو کێشانا وان نە ل گۆر یاساییە

د کرمانجکییێدە، کەسێ یەکەژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانی یا هن لێکەرێن ب دەنگێن "-re"یێ دقەدە، لێ بەلێ ئەڤ دەنگە د هن دەڤۆکاندە نەمایە. د ڤان دەڤۆکاندە کەسێ یەکەژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانی یا ڤان لێکەران نە ب دەنگێ "-e"یێ، لێ بەلێ ب دەنگێن "-a", "'-î", "-ê" یان ژی "-o"یێ دقەدن. وەکی "bê" و "biewnî"/"bonî"/"bo" (ب کورمانجی "بێ" و "بنێ" [بنێرە]").

د کرمانجکییێدە، فۆرما وان یا "b[i]êre", "biewnîre" ژی ئەڤرۆ ل هن هەرێمان تێن بکارئانین. ژ خوە دەما کو ئەڤ لێکە ل گۆر یاسایێ دەما داهاتوویێ تێن کێشان ژی "-r" یا "-re"یێ نامینە. (ژ بۆ ڤێ مژارێ، ل بەشێن "دەما بووریا دیار یا لێکەرا "ئەونیایەنە"/"ئەونیاییش"ێ و "نەمانا دەنگێن '-Re'یێ" بنێرە.)

نموونە:

دەما داهاتوو **جهناڤا کەسی + do + فۆرما لێکەرێ**	فۆرما لێکەرێ (بەشێ لێکەرێ+ پاشگرێن کێشانێ)	پاشگرێن کێشانێ یێن دەما داهاتوو	بەشێ لێکەرێ کو پیتا داوی یا کەسێ یەکەژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانی ژێ هاتیە ئاڤێتن	کەسێ یەکەژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانیا لێکەرێ
ez do bêra	bêra	-a	Bêr	b[i]êre
ez do bîyara	bîyara	-a	Bîyar	Bîyare
ez do	biewnîra	-a	Biewnîr	Biewnîre

				b[i]ewnîra
Bigîre	Bigîr	-a	bigîra	ez do bigîra
Biwere	Biwer	-a	biwera	ez do biwera

2.3.1.4.10. کێشانا نەیینی یا دەما داهاتوویێ

ژ بۆ کێشانا نەیینی یا دەما داهاتوویی، د کرمانجکییێدە پێشگرا نەیینی یێ "-nê"، د کورمانجییێدە "-ne" جهێ "-bi" یا فۆرما ئەرێنی دگرن. د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە، د جهێ ڤێ پێشگرا "-nê"ییێدە، پێشگرا "-ni" یان ژی "-me" یێ دهێتە بکارئانین.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
ez do **nê**wana (nêr & mê)	ez dê **ne**xwînim
ti do **nê**wanî (nêr)	tu dê **ne**xwînî
ti do **nê**wana (mê)	tu dê **ne**xwînî
o do **nê**wano (nêr)	ew dê **ne**xwîne
a do **nê**wana (mê)	ew dê **ne**xwîne
ma do **nê**wanî	em dê **ne**xwînin
şima do **nê**wanî	hûn dê **ne**xwînin
ê do **nê**wanî	ew dê **ne**xwînin
ez do **nê**da/ezo **me**dîne	ezê **ne**dim
ez do nêkera/ezo **me**kerî	ezê **ne**kim
ez do **nê**akera/ezo **nê**aka ezo ra**me**kerî	ezê ve**ne**kim

4.1.4.10. دەما نها

هەم د کرمانجکیێدە هەم ژی د کورمانجییێدە، ژ بۆ کێشانا دەما نها یا لێکەرەکێ، ڕەها دەما نها یا وێ لێکەرێ دڤێ.

ل ژێرێ، ئەم دێ لسەر ڕەها دەما نها یا لێکەرێ ڕاوەستن.

1.4.1.4.10. د کرمانجکیێدە ڕەها دەما نها

د کرمانجکیێدە، هەکە مرۆڤ کەسێ یەکەژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانی یا لێکەرەکێ کو ب دەنگێ "e-"یێ دقەدە بزانە، ناسکرنا ڕەها دەما نها یا وێ لێکەرێ ئاسان دبە. هەکە "-bi" یا دەستپێکا کەسێ یەکەژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانی بێتە ئاڤێتن، ڕەها دەما نها دمینە.

نموونە:

ڕەها دەما نها	کەسێ یەکەژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانی	ڕادر
Ke Rame	bi-ke bi-rame	kerdene / kerdiş ramitene / ramitiş

2.4.1.4.10. کێشانا دەما نها

1.2.4.1.4.10. د کرمانجکیێدە کێشانا دەما نها

د کرمانجکیێدە، ژ بۆ کێشانا دەما نها یا لێکەرەکێ، ڕەها دەما نها یا وێ لێکەرێ دڤێ. پێشی پاشگرا دەما نها "n-"، ل ڕەها دەما نها یا لێکەرێ دهێتە زێدەکرن. پاشێ پاشگرا کێشانێ یا دەما نها، ل وان دهێتە زێدەکرن. بەریا وان، جهناڤا کەسی تێ؛ ب ڤی ئاوایی کێشانا دەما نها یا لێکەرێ پێک تێ.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

د کرمانجکییێدە، پاشگرا کێشانێ یا دەما نها "n-"یە. (ل گۆر هن زماناسان "en-"ە.)

د دەما نها دە، کارا (subject) تم د ڕەوشا نەتەواندیدە یە، لێ بەلێ تشتەیا (object) لێکەرا تێپەڕ، د ڕەوشا تەواندیدە یە؛ هەکە ئەو تشتە جهناڤا کەسی بە ئەو ژی د ڕەوشا تەواندیدە یە.

هەکە ئەم ب کورتی بنڤیسن، یاسایێ کێشانا دەما نها هوسایە:

جهناڤا کەسی یا ڕەوشا نەتەواندی (گرووپا یەکەم) + ڕەها دەما نها یا

لێکەرێ + n + پاشگرا کێشانێ.

د کرمانجکییێدە، پاشگرێن کێشانێ یێن دەما نها ئەڤن:

	کرمانجکی (زازاکی) پاشگرێن کێشانێ یێن دەما نها
yekhejmar	
kesê 1. (nêr & mê)	-a / -an / -ane / -ay / -ine / -o / -ûn / -ûne / -û
kesê 2. (nêr)	-î / -ê
kesa 2. (mê)	-a
kesê 3. (nêr)	-o
kesa 3. (mê)	-a
Pirhejmar	
kesê 1.	-î / -ê / -îme / -îm
kesê 2.	-î / -ê
kesê 3.	-î / -ê

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

وەکی کو ل ژۆرێ دهێتە دیتن، د کرمانجکییێدە ژ بۆ هەر کەسی، ژ یەکێ پرتر فۆرمێن پاشگرێ هەنە (ل گۆر هەرێمان دگوهەڕن). د زمانێ نڤیسکیدە، ئەم ژ ڤان فۆرمێن ژۆرین، فۆرمێن یەکەم بکارتینن.

ل گۆر یاسایێ "جهناڤا کەسی یا ڕەوشا نەتەواندی + ڕەها دەما نها یا لێکەرێ + n + پاشگرا کێشانێ"، کێشانا دەما نها یا لێکەرێ هوسا دبە:

(کەردەنە/کەردش)

	کەسێ یەکهەژمارێ دوویەم یێ ڕاویا فەرمانێ	ڕەها دەما نها	ڕەها دەما نها + **n** +پاشگرا کێشانێ	دگەل جهناڤا کەسی	کورمانجی
Yekhejmar					
kesê 1. (nêr & mê)	bi-ke	ke	ke + **n** + a	ez ke**na**	ez **di**kim
kesê 2. (nêr)	bi-ke	ke	ke + **n** + î	ti ke**nî**	tu **di**kî
kesa 2. (mê)	bi-ke	ke	ke + **n** + a	ti ke**na**	tu **di**kî
kesê 3. (nêr)	bi-ke	ke	ke + **n** + o	o ke**no**	ew **di**ke
kesa 3. (mê)	bi-ke	ke	ke + **n** + a	a ke**na**	ew **di**ke
Pirhejmar					
kesê 1.	bi-ke	ke	ke + **n** + î	ma ke**nî**	em **di**kîn
kesê 2.	bi-ke	ke	ke + **n** + î	şima ke**nî**	hûn **di**kin
kesê 3.	bi-ke	ke	ke + **n** + î	ê ke**nî**	ew **di**kin

هەر چقاس د کرمانجکییێدە پاشگرا پرهەژماری یا کەسێ یەکەم، دوویەم و سێیەم "î-" بە ژی، د هن دەڤۆکاندە ئەو وەکی "ê-" دهێتە بکارئانین. بۆ نموونە، "ما کەنێ"، "شما کەنێ"، "ئە کەنێ" (ئانکو "ئەم دکن"، "هوون دکن"، "ئەو دکن").

هەرووسا پاشگرا یەکهەژماری یا کەسێ یەکەم "a-"، ل هن هەرێمان دگوهەرە و وەکی "-an", "-ane", "-ay", "-ine", "-o", "-ûn", "-ûne" یان ژی "û-" دهێتە بکارئانین.

نموونە:

پاشگرا کێشانێ یا کەسێ یەکهەژماری یەکەم	کورمانجکی (زازاکی)	کورمانجکی (زازاکی)
-an	ez mûsen**an** [179] ez şin**an**	ez fêr **di**bim ez **di**çim
-ane	ez ken**ane** ez yen**ane** [180]	ez **di**kim ez **di**hêm/têm
-ay	ez wanen**ay**	ez **di**xwînim
-[i]ne	ez van**ne** [181]	ez **di**bêjim
-o	ez ken**o**	ez **di**kim
-ûn	ez ken**ûn** [182]	ez **di**kim
-ûne	ez kon**ûne** [183]	ez **di**kim
-û	ez ken**û**	ez **di**kim

د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە، پاشگرێن کێشانێ یێن کو مە ل ژۆرێ نڤیسین، نەمانە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

نموونە:

I -(کرمانجکی (زازاکی پاشگرا کێشانێ "-a" هەیە.	II -(کرمانجکی (زازاکی پاشگرا کێشانێ "-an"/"-a" و... هتد نەمایە	کورمانجی
ez bena	ez ben / ez bon	ez dibim
ez dana	ez dan / ez don / ez dûn	ez didim
ez kena	ez ken / ez kon	ez dikim
ez vana	ez van / ez von / ez vûn	ez dibêjim
ez vindena	ez vinden	ez radiwestim
ez wanena	ez wanen / ez wonen / ez wûnen	ez dixwînim
ez zanena	ez zonen / ez zûnen (184)	ez dizanim

د دیالێکتا گۆرانی (هەورامی) دە ژی، "-ûn" یان ژی "û" وەکی پاشگرا کێشانێ یا کەسێ یەکەژمارێ یەکەم هەیە.

نموونە:

پاشگرا کێشانێ یا کەسێ یەکەژمارێ یەکەم	دیالێکتا گۆرانی (هەورامی)
-ûn	"Diĺ bê aram en, dayim mido çiĺ Min her miwaçûn pey diĺ weşîy dil" (Mewlewî Tawegwêzî) (185)
-û	"Min qisê kerû." (186)

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

1.2.2.4.1.4.10. د کرمانجکیا هەرێما مۆدانیێ (مۆتکانیێ) دە کێشانا دەما نها

د کرمانجکیا مۆدانیێ (مۆتکانیێ) دە، د کێشانا دەما نها دە، تایبەتمەندیەك هەیە. مە ل ژۆریێ نڤیسی کو د کرمانجکییێدە پاشگرا کێشانیێ یا دەما نها "-n"یە. لێ بەلێ د کرمانجکیا مۆدانیێدە، د کێشانا دەما نها یا هن لێکەراندە ئەڤ "-n" نینە. بۆ نموونە، د دەڤۆکێن دن یێن کرمانجکییێدە دبێژن "تەرسەنێ" [تەرسە ـ ن ـ ێ] (ئانکو "دترسە")، لێ بەلێ ل هەرێما مۆدانیێ دبێژن "تەرسێ"[187]. ئانکو د فۆرما "تەرسێ" دە پاشگرا "-n" نینە.

هن نموونەیێن دن:

هەرێما مۆدانیێ (مۆتکانیێ) رادەر	کرمانجکی (زازاکی) - I هەرێما مۆدانیێ (مۆتکانیێ) دەما نها	کرمانجکی (زازاکی) - II هەرێمێن دن دەما نها	کورمانجی دەما نها
bawer kerdiş	wi bawer kero	o/ew/aw bawer keno	ew bawer dike
Bîyayîş	wi nêbo	o/ew/aw nêbeno	ew nabe
fêm kerdiş	ez fêm kera	ez fehm/fom kena	ez fêm dikim
Girotiş	heyî girê	ê gênî/ê gênê	ew digirin
Kerdiş	ez kera	ez kena	ez dikim
Kerdiş	wi kero	o/ew/aw keno	ew dike
lew pawa nayîş	wi lew naw pawa [na-o → naw]	o/ew/aw lew nano pa	ew maç/paç dike
mandiş/mendiş	wi mano	o/ew/aw maneno	ew dimîne
xizmet kerdiş	wi xizmet kero	o/ew/aw xizmet keno	ew xizmet dike

ئەڤ تایبەتمەندیا دەما نها یا کو مە ل ژۆرێ بەحسکر، د هەموو لێکەرێن کرمانجکیا مۆدانیێدە نینە. د کێشانا دەما نها یا هن لێکەراندە، د دەڤۆکا مۆدانێ/مۆتکانێ ژی وەکی دەڤۆکێن دن پاشگرا "n-" یێ هەیە.

نموونە:

هەریما مۆدانێ (مۆتکانێ) ڕادەر	کرمانجکی (زازاکی) - I هەرێما مۆدانێ (مۆتکانێ) دەما نها	کرمانجکی (زازاکی) - II هەرێمێن دن دەما نها	کورمانجی دەما نها
Ameyîş	wi nêno	o/ew/aw nîno	ew nayê
Dayîş Dayîş	wi den heyî denê	o/ew/aw dano ê danî / ê danê	ew dide ew didin
Şîyîş şîyîş şîyîş şîyîş	ti şênê wi şeno ma şênê heyî şênê	ti şinî / ti şonê o/ew/aw şino/şono ma şinî / ma şonê ê şinî / ê şonê	tu diçî ew diçe em diçîn ew diçin

د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە، د کێشانا دەما نها دە، پارتیکلێن "hê"/"yê" تێن بکارئانین. ل هن هەرێمان ئەڤ پارتیکل هوسایە:

hawo, hawa, haw, haya, hay, ha, hew, hey, ho, o, a, wa, wo, ya, yo.

د کرمانجکییێدە، هەکە ئەڤ پارتیکل تەنێ دەنگەك/پیتەك بە (وەکی "o", "a")، ئەو و جهناڤ پێکڤە تێن نڤیسین، لێ بەلێ هەکە ژچەند دەنگان/پیتان پێک هاتبە (وەکی "hê", "yê")، ئەو جهناڤ ژ هەڤ جودا تێن نڤیسین.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
eza şina	ez diçim
ezo şina	ez diçim
eza wena	ez dixwim
ezo wena	ez dixwim
ezû wena	ez dixwim
ezo vana/ezo von	ez dibêjim
ezo yena/ezo yen	ez dihêm/têm
ezo wanena	ez dixwînim
ti hê tersenî (nêr)	tu ditirsî
ti ya wanena (mê)	tu dixwînî
o yo/o wo waneno (nêr)	ew didixwîne
a ya/a wa wanena (mê)	ew didixwîne
wi ho tersenû (nêr)	ew ditirse
ma yê wanenîme	em dixwînin
şima yê wanenê	hûn dixwînin
ê yê wanenê	ew dixwînin

د دەڤۆکا بەهدینانیٚ یا کورمانجییێدە، د کیٚشانا دەما نها دە، وەکی پارتیکلیٚن "... yê"/"hê" ییٚن کرمانجکی پارتیکلیٚن "ê..."/"yê" تیٚن بکارئانین.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی (هەریٚما بەهدینان)
ez hê kena (nêr & mê) eza kena (nêr & mê)	ez yê dikim ezê dikim
ti yê kenî / ti hê kenî (nêr)	tu yê dikî (nêr)
ti ya kena / ti hê kena (mê)	tu ya dikî (mê)
ti yê şinî (nêr)	tu yê diçî / tu wê diçî (nêr)

ti ya şina (mê) ti wa şina (mê)	tu ya diçî (mê) tu wa diçî (mê)
o yo keno (nêr) o wo keno (nêr) a ya kena (mê) a wa kena (mê)	ew yê dikit/diket (nêr) ew wê dikit/diket (nêr) ew ya dikit/diket (mê) ew wa dikit/diket (mê)
o yo şino (nêr) o wo şino (nêr) a ya şina (mê) a wa şina (mê)	ew yê diçit/diçît (nêr) ew wê diçit/diçît (nêr) ew ya diçit/diçît (mê) ew wa diçit/diçît (mê)
ma yê kenî ma hê kenî	em yê dikîn/dikeyn em wê dikîn
şima yê kenî	hwîn/hîn yê(t) dikin/diken hing/hinge yê(t) diken
şima yê şinî	hwîn/hîn yê(t) diçin hing/hinge yê(t) diçin
ê yê kenî	ew yê(t) dikin/diken
ê yê şinî ê hê şinî	ew yê(t) diçin ew wê(t) diçin

وەكى كو ل ژێرێ دهێتە دیتن، د كورمانجییێدە كیانا دەمە نها یا لێكەرێ، ژ یا كرمانجكى جودایە. ئەڤ جودایی، یەك ژ گرنگترین جودایی یێن دناڤبەرا دیالێكتێن كورمانجكى و كورمانجیدە یە.

2.2.4.1.4.10. د كورمانجییێدە ڕەها دەمە نها

د كورمانجییێدە، هەكە مرۆڤ كەسێ یەكەهژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانی یا لێكەرەكێ كو ب دەنگێ "-e" یێ دقەدە بزانە، ناسكرنا ڕەها دەمە نها یا وێ لێكەرێ ئاسان دبە. هەكە پێشگرا "bi-" یا دەستپێكا كەسێ یەكەهژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانی بێتە ئاڤێتن، د پرانیا لێكەراندە، بەشێ لێكەرێ یێ كو دمینە ب "-e" یێ دقەدە. هەكە ئەڤ "-e" ژێ بێتە ئاڤێتن، ڕەها دەمە نها دمینە.

هەكە پشتی ئاڤێتنا "bi-" یا دەستپێكا كەسێ یەكەهژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانی، بەشێ مایی یێ لێكەرێ نە ب دەنگێ "-e" یێ، لێ بەلێ ب دەنگێ "-

"-î", "o یان ژی "-ê" یێ بقەدە، ئەو "-ê", "-î", "-o" نایێ ئاڤێتن؛ بەشێ مایی یێ لێکەرێ دگەل وی دەنگی، ڕەها **دەما نها** یە.

نموونە:

ڕەها دەما نها	بەشێ لێکەرێ یێ کو پشتی ئاڤێتنا پێشگرا "bi-" یێ مایە.	کەسێ یەکەژمارێ دوویەمێ یێ ڕاوەیا فەرمانی	ڕادەر
K	ke	bi-ke	kirin
Şo	şo	bi-şo	şuştin
Zê	zê	bi-zê	zan
Jî	jî	bi-jî	jîn

3.2.4.1.4.10. د کورمانجییێدە کێشانا دەما نها

د کورمانجییێدە، ژ بۆ کێشانا دەما نها یا لێکەرێ، پێشگرا لێکەرێ (verbal prefix, préverbe) "di-"تێ بکارئانین. ژ بۆ کێشانا لێکەرێ، بەریا ڕەها دەما نها ئەڤ "-di" تێ، پشتی ڕەها دەما نها ژی پاشگرێن کێشانێ یێن دەما نها تێن.

ب کورتی، یاسایێ کێشانا دەما نها وەسایە:

جهناڤا کەسی + di + ڕەها دەما نها یا لێکەرێ + پاشگرا کێشانێ.

پاشگرێن کێشانێ یێن دەما نها ئەڤن:

	کورمانجی پاشگرێن کێشانێ یێن دەما نها
yekhejmar	
kesê 1.	-im / -m
kesê 2.	-î
kesê 3.	-e
pirhejmar	
kesê 1.	-in / -în / -en
kesê 2.	-in / -în / -en
kesê 3.	-in / -în / -en

ل گۆر یاسایێ "جهناڤا کەسی + **di** + ڕەها دەما نها یا لێکەرێ + پاشگرا کێشانێ"، کێشانا دەما نها یا لێکەرێ هوسا دبە:

ڕادەر	کەسێ یەکەژمارێ دوویەمێ یێ ڕاوەیا فەرمانی	بەشێ لێکەرێ یێ کو پشتی ئاڤێتنا پێشگرا **"bi-"** یێ مایە	ڕەها دەما نها	**di** + ڕەها دەما نها + پاشگرا کێشانێ	دگەل جهناڤا کەسی
kirin	bi-ke	Ke	k	di + **k**-im	ez **di**- **k**-im
yekhejmar					
kesê 1.	bi-ke	Ke	k	di + **k**-im	ez di**k**im
kesê 2.	bi-ke	Ke	k	di + **k**-î	tu di**k**î
kesê 3.	bi-ke	Ke	k	di + **k**-e	ew di**k**e
pirhejmar					

kesê 1.	bi-ke	Ke	k	di + k-in	em dikin
kesê 2.	bi-ke	Ke	k	di + k-in	hûn dikin
kesê 3.	bi-ke	Ke	k	di + k-in	ew dikin

ژ بۆ کو جوداییا کێشانا دەما نها یا لێکەرا کرمانجکی و کورمانجی باشتر خویا بکە، ئەم وان ددن بەرهەڤ:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
kerdene/kerdiş	**kirin**
ez ke-**n**-**a** → ez kena	ez **di**-k-im → ez dikim/ez dikem
ti ke-**n**-î → ti kenî	tu **di**-k-î → tu dikî
ti ke-**n**-a → ti kena	tu **di**-k-î → tu dikî
o/ew/aw ke-**n**-**o** → o/ew/aw keno	ew **di**-k-e → ew dike
a ke-**n**-a → a kena	ew **di**-k-e → ew dike
ma ke-**n**-î → ma kenî	em **di**-k-**in**/-î**n**/e**n** → em dikin/dikîn/diken
şima ke-**n**-î → şima kenî	hûn **di**-k-in/-î**n**/e**n** → hûn dikin/dikîn/diken
ê ke-**n**-î → ê kenî	ew **di**-k-i**n**/-î**n**/e**n** → ew dikin/dikîn/diken

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

4.2.4.1.4.10. دەما نها یا لێکەرێن کو ڕادمرا وان د کرمانجکییێدە ب "ـ ئیيایەنە/ ـ ئیيایيش"، د کورمانجییێدە ب "ئین"/" ـ ئییان"ێ دقەدە.

ل ژێرێ، ڕادەرێن لێکەرێن کرمانجکی، تەنێ ب پاشگرا "-îyayene" هاتنە نڤیسین، لێ بەلێ هێژایی گۆتنێیە کو ڕادەرێن ڤان لێکەران، د کرمانجکییێدە ب پاشگرا "-îyayîş" ژی هەنە. وەکی "شکییایەنە" و "شکییاییش" (ب کورمانجی "شکین"،"شکیان").

کرمانجکی (زازاکی) ڕادەر	کرمانجکی (زازاکی) ڕاوەیا فەرمانی	کرمانجکی (زازاکی) ڕەها دەما نها + **n** + پاشگرا کێشانێ	کورمانجی ڕادەر	کورمانجی ڕاوەیا فەرمانی	کورمانجی **di** +ڕەها دەما نها +پاشگرا کێشانێ
-îyayene			**-în / -îyan**		
Beriqîyayene	bi-beriqîye	beriqîye-n-a	biriqîn beriqîn	bi-biriqe bi-beriqe	di-biriq-im di-beriq-im
bîyene / bîyen bîyayene	bi-be	be-n-a	bûyîn bûn / bun / bîn	bi-be	di-b-im
Cemidîyayene	bi-cemidîye	cemidîye-n-a	cemidîn	bi-cemide	di-cemid-im
dirîyayene	bi-dirîye	dirîye-n-a	dirîyan / dirîn dirihan	bi-dire	di-dir-im
ewnîyayen	bi-ewnîre	ewnî**[re]**-n-	nêrîn	bi-nêre	di-dinêr-

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

e winyayene onyayene …	bi-ewnî b-onî	a	nihêrîn	bi-nê	im
girîyayene	bi-girîye	girîye-n-a	kelîyan / kelîn	bi-kele	di-kel-im
gurîyayene	**bi-gurîye**	**gurîye-n-a**	xebitîn	bi-xebite	di-xebit-im
helîyayene	bi-helîye	helîye-n-a	helîyan / helîn	bi-hele	di-hel-im
helisîyayene	bi-helisî	helisîye-n-a	helisîn	bi-helise	di-helis-im
lerzîyayene	bi-lerzîye	lerzîye-n-a	lerizîn	bi-lerize	di-leriz-im
perpizîyayene	bi-perpizîye	perpizîye-n-a	perpitîn	bi-perpite	di-diperpit-im
qedîyayene	bi-qedîye	qedîye-n-a	qedîyan	bı-qede	di-qed-im
qefilîyayene	bi-qefilîye	qefilîye-n-a	qefilîyan / qefilîn qufilîn	biqefile biqufile	di-qefil-im
qehirîyayene qarîyayene	bi-qehirîye	qehirîye-n-a	qehirîn	bi-qehire	di-qehir-im
qelişîyayene	bi-qelişîye	qelişîye-n-a	qelişîn	bi-qelişe	di-qeliş-im
şikîyayene	bi-şikîye	şikîye-n-a	şikîyan / şikîn	bi-şike bi-şikê	di-şik-êm
Şîyene Şîyayene	[]şo / []şû [bi-şîye]	şo-n-a şû-n-a / şi-	çûyîn / çûn / çîn	bi-çe	di-ç-im

		n-a			
vejîyayene vijîyayene	[bi-]vejîye	vejîye-n-a	derketin	[]derkev e derkewe der-bi- keve	derdikev- im di- derkew- im
virazîyaye ne	[bi-] virazîye	virazîye-n- a	çêbûn	çê[bi]be	çêdib-im
visîyayene	bi-visîye	visîye-n-a	bizînbizd îyan bizdîn	bi-bize bi-bizde	di-biz-im di-bizd- im
vurîyayen e virîyayene	bi-vurîye	vurîye-n-a	guherîn / gihurîn/ guharîn/ guherîya n	bi- guhere	di-guher- im
wirîyayen e wurîyayen e	bi-wurîye	wurîye-n-a	xwirîn xwurîyan / xurîn	bi-xure	di-xur-im
xewirîyay ene xewrîyaye ne	bi- xewirîye	xewirîye-n- a	xewirîn	bi- xewire	di-xewir- im
zewicîyay ene zewijîyaye ne zewecîyay ene	bi- zewicîye	zewicîye-n- a	zewicîn	bi- zewice	di-zewic- im

5.2.4.1.4.10. دەما نها یا لێکەرێن کو ڕادەرا وان د کرمانجکییێدە ب "   –ئایەنە"/ "ئاییش"، د کورمانجییێدە ب "   –ئییان"/"   –ئین"ێ دقەدە.

کرمانجکی (زازاکی) ڕادەر	کرمانجکی (زازاکی) ڕاوەیا فەرمانی	کرمانجکی (زازاکی) ڕەها دەما نها + **n** + پاشگرا کێشانێ	کورمانجی ڕادەر	کورمانجی ڕاوەیا فەرمانی	کورمانجی **di** + ڕەها دەما نها + پاشگرا کێشانێ
-ayene			**-îyan / -în**		
asayene hasayene	bi-**ase**	**ase-n-a**	xuya kirin	xuya bi-ke	xuya **di**-k-im
Barayene	bi-bare	bare-n-a	barîn / berîn behrîn	bi-bere bi-behre	**di**-ber-im **di**-behr-im
bermayene bervayene	**bi-berme**	**berme-n-a**	girîn / girîyan	bi-girî	**di**-digirî-m
Bîyayene Bîyene	bi-be	be-n-a	bûyîn bûn	bi-be	**di**-b-im
Çerayene	bi-çere	çere-n-a	çêrîyan / çêrîn	bi-çêre	**di**-çêr-im
Çînayene	bi-çîne	çîne-n-a	çinîn	bi-çine	**di**-çin-im
Dayene	bi-de	d**a**-n-a de-n-a	dayîn / dan	bi-de	**di**-d-im
Dejayene **d**aceyene **d**ezayene	bi-**d**eje bi-**d**ece bi-**d**eze	deje-n-a dece-n-a deze-n-a	êşîyan / êşîn	bi-êşe	**di**-êş-im
Firayene	bi-fire	fire-n-a	firîn	bi-fire	**di**-fir-im
gêrayene	bi-gêre	gêre-n-a	gerîyan / gerîn	bi-gere	**di**-ger-im

huyayene	bi-**huye**	**huye-n-a**	kenîyan / kenîn	bi-kene	**di**-ken-im
kalayene qalayene	bi-kale bi-qale	kale-n-a qale-n-a	kalîn	bi-kale	**di**-kal-im
kuwayene kutene	bi-kuwe	kuwe-n-a	kutan	bi-kute	**di**-kut-im
la**w**ayene	bi-lawe	lawe-n-a	reyîn / rewtîn	bi-reye	**di**-rey-im
lerzayene lerzîyayene	bi-lerze bi-lerzîye	lerze-n-a lerzîye-n-a	lerizîn	bi-lerize	**di**-leriz-im
marayene	bi-mare	mare-n-a	marîn / merîn	bi-mare	**di**-mar-im
masayene	bi-mase	mase-n-a	**werimîn**, masan (KN)	bi-**werime** bi-mase	**di**-werim-im
musayene	bi-muse	muse-n-a	**hew**isîyan **hew**isîn /**êw**isîyan	bi-hewise	**di**-hevis-im
persayene	bi-perse	perse-n-a	pirsîn	bi-pirse	**di**-pirs-im
peysayene	bi-peyse	peyse-n-a	**çikîyan** / **çikîn**	**bi-çike**	**di-çik-im**
q**a**r**a**yene q**ir**ayene	bi-qare bi-qire	qare-n-a qire-n-a	kalîn	bi-kale	**di**-kal-im
qîrayene qêrayene	bi-qîre bi-qêre	qîre-n-a qêre-n-a	qîrîyan / qîrîn qêrîyan / qêrîn	bi-qîre bi-qêre	**di**-qîr-im **di**-qêr-im
Qîjayene	bi-qîje	qîje-n-a	qîjîyan / qîjîn	bi-qîje	**di**-qîj-im

qorayene	bi-qore	qore-n-a	qorîyan / qorîn	bi-qore	**di**-qor-im
remayene	bi-reme	reme-n-a	revîyan / revîn	bi-reve	**di**-rev-im
resayene	bi-rese	rese-n-a	**gihîştin** / **gehiştin geyîştin**	**bi-gihîje**	**di-gihîj-im**
reyayene	bi-reye	reye-n-a	reha **bûn**	reha **be**	reha **di-b-im**
şayene şîyayene şînayene şenayene şîkayene şîkayêne şîkîyayene eşkayene	bi-şê bi-şî bi-şîkî bi-eşke	şê-n-a şî-n-a şîkî-n-a eşke-n-a	şîyan / şên	bi-şê	**di**-şê-m
teqayene	bi-teqe	teqe-n-a	teqîn	bi-teqe	**di**-teq-im
tersayene	bi-terse	terse-n-a	tirsîn	bi-tirse	**di**-tirs-im
tewayene	bi-tewe	tewe-n-a	**êşîyan** / **êşîn**	**bi-êşe**	**di-êş-im**
varayene	bi-vare	vare-n-a	**bar**îyan / **bar**în	bi-**bare**	**di**- **bar**-im
vazdayene vazdayîne (vêştene)	[]vazde	vazde-n-a	**baz**dayîn **baz**dan	**baz**[]de	baz**di**-d-im
veşayene	bi-veşe	veşe-n-a	şewitîn	bi-şewite	**di**-şewit-im
zanayene zonayene	bi-zane bi-zone	zane-n-a zone-na	zanîn	bi-zane	**di**-zan-im

هن ڕادەرێن ژۆرین، د کرمانجکییێدە ژ ناڤ و پاشگرا " -ئایەنە"/" -ئاییش"، د کورمانجییێدە ژ ناڤ و پاشگرا "ئییان"/"ئین" چێدبن.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
çere → çer[e]**ayene** çer[e]**ayîş**	çêre → çêr**îyan** çêr**în**
rem → rem**ayene** rem**ayîş**	rev → rev**îyan** rev**în**
ters → ters**ayene** ters**ayîş**	tirs → tirs**îyan** tirs**în**
pers → pers**ayene** pers**ayîş**	pirs → pirs**în**
teq → teq**ayene** teq**ayîş**	teq → teq**îyan** teq**în**
lerze → lerz[e]**ayene** lerz**ayîş**	leriz → leriz**în**
fir → fir**ayene** fir**ayîş**	fir → fir**îyan** fir**în**
veş → veş**ayene** veş**ayîş**	şe**wa**t → şe**wit****în**
zir → zir**ayene** zir**ayîş**	zir → zir**îyan** zir**în**

6.2.4.1.4.10. دەما نها یا لێکەرێن کو ڕادەرا وان د کرمانجکییێدە ب "   - نایەنە"/ "ناییش"، د کورمانجییێدە ب "   - اندن"ێ دقەدە.

ڕادەرێن هن لێکەرێن تێپەڕ یێن کرمانجکی ب "نایەنە"(- نا   - یەنە)/ "ناییش" (- نا   - ییش)، یێن کورمانجی ب "   - اندن" (- ان   - د   - ن) دقەدن.

کرمانجکی (زازاکی) ڕادەر	کرمانجکی (زازاکی) ڕاوەیا فەرمانی	کرمانجکی (زازاکی) ڕەها دەما نها + **n** + پاشگرا کێشانێ	کورمانجی ڕادەر	کورمانجی ڕاوەیا فەرمانی	کورمانجی **di** + ڕەها دەما نها + پاشگرا کێشانێ
-nayene			**-andin**		
beriqnayene	bi-beriqne	beriqne-n-a	biriqandin beriqandin	bi-biriqîne bi-beriqîne	**di**-biriqîn-im **di**-beriqîn-im
birnayene	bi-birne	birne-na	birîn / birandin	bi-bire	**di**-bir-im
Cenayene	bi-**c**ene	**c**ene-n-a	**j**enîyan / **j**enîn	bi-**j**ene	**di**-**j**en-im
ceribnayene	bi-ceribne	ceribne-n-a	ceribandin	bi-ceribîne	**di**-ceribîn-im
çarnayene gêrnayene	bi-**ç**arne bi-gêrne	**ç**arne-n-a gêrne-n-a	gerandin	bi-gerîne	**di**-gerîn-im

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

dewisnayene	bi-dewisne	dewisne-n-a	dewisandin	bi-dewisîne	**di**-dewisîn-im
dirnayene	bi-dirne	dirne-n-a	dirandin	bi-dirîne	**di**-dirîn-im
edilnayene edelnayene	bi-edilne	edilne-n-a	edilandin	bi-edilîne	**di**-edilîn-im
feriknayene ferkinayene	bi-ferikne	ferikne-n-a	firikandin	bi-firikîne	**di**-firikîn-im
fetilnayene	bi-fetilne	fetilne-n-a	fetilandin	bi-fetilîne	**di**-fetilîn-im
fetisnayene	bi-fetisne	fetisne-n-a	fetisandin	bi-fetisîne	**di**-fetisîn-im
firnayene fernayene pernayene	bi-perne	perne-n-a	firandin	bi-firîne	**di**-firîn-im
gêrnayene	bi-gêrne	gêrne-n-a	gerandin	bi-gerîne	**di**-gerîn-im
girînayene	bi-girîne	girîne-n-a	**kel**andin	bi-**kel**îne	**di**-**kel**în-im
helînayene helnayene	bi-helîne	helîne-n-a	helandin	bi-helîne	**di**-helîn-im
hesibnayene hesebnayene	bi-hesibne	hesibne-n-a	hesibandin	bi-hesibîne	**di**-hesibîn-im

hesnayene **eşnawitene**	bi-hesne **bi-eşnawe**	hesne-n-a **eşnawe-n-a**	**bi**hîstin	bi-**bi**hîze	**di**-bihîz-im
(h)êrînayene	bi-(h)erîne	(h)erîne-n-a	**k**irîn	bi-**k**ire	**di-k**ir-im
lerznayene lerzanayene lerzaynayene	bi-lerzne	lerzne-n-a	lerizandin	bi-lerizîne	**di**-lerizîn-im
lorînayene lornayene	bi-lorîne	lorîne-n-a	lorandin	bi-lorîne	**di**-dolrîn-im
masnayene	bi-masne	masne-n-a	**werimandin** masandin (KN)	**bi-werimîne**	**di-werimîn-im**
misnayene musnayene	bi-misne bi-musne	misne-n-a musne-n-a	**hew**isandin	bi-**hew**isîne	**di-hew**isîn-im
Nayene	[bi]ne	ne-n-a / na-n-a	nîyan / nîyîn	[bi]ne	**di**-n-im
nivisnayene nusnayene	bi-nuse	nuse-n-a	nivîsîn / niwîsîn	bi-nivîse	**di**-nivîs-im
qedînayene qedênayene	bi-qedîne bi-qedêne	qedîne-n-a	qedandin	bi-qedîne	**di**-qedîn-im
qefilnayene qefelnayene	bi-qefilne	qefilne-n-a	qefilandin qufilandin	bi-qefilîne bi-qufilîne	**di**-qefilîn-im **di**-qufilîn-im

qehirnayene qarnayene	bi-qehirne	qehirne-n-a	qehirandin	bi-qehirîne	**di**-qehirîn-im
qelibnayene qelebnayene qelevnayene	bi-qelibne	qelibne-n-a	qulibandin	bi-qulibîne	**di**-qulibîn-im
qelişnayene qeleşnayene	bi-qelişne	qelişne-n-a	qelişandin	bi-biqelişîne	**di**-qelişîn-im
qewirnayene qewernayene qowrnayene	bi-qewirne	qewirne-n-a	qewirandin	bi-qewirîne	**di**-qewirîn-im
qelênayene qelînayene qilênayene qilînayene	bi-qelêne	qelêne-n-a	qelandin	bi-qelîne	**di**-qelîn-im
ravîyarnayene	[]ravîyarne	ravîyarne-n-a	rabihurandin rabihorandin rabihûrandin rawirandin	[]rabihurîne	ra-**di**-bihurîn-im
remnayene	bi-remne	remne-n-a	re**v**andin	bi-re**v**îne	**di**-re**v**în-im
resnayene	bi-resne	resne-n-a	gihandin gehandin	bi-gihîne bi-gehîne	**di**-gihîn-im **di**-gihîn-im

reynayene	bi-reyne	reyne-n-a	reha kirin	reha bi-ke	reha di-k-im
rijnayene ricnayene rişnayene	bi-rijne	rijne-n-a	rijandin	bi-rijîne	di-rijîn-im
rûçiknayene	bi-rûçikne	rûçikne-n-a	rûçikandin	bi-rûçikîne	di-rîçikîn-im
şidênayene	bi-şidêne	şidêne-n-a	şidandin	bi-şidîne	di-şidîn-im
şiknayene şikitene	bi-şikne	şikne-n-a	şikandin	bi-şikîne	di-şikîn-im
şinasnayene sinasnayîne sinaşnayîne sirasnayîne siraşnayîne silasnayeni şilasnayeni şirasnayene	bi-şinasne	şinasne-n-a	nasîn nîyasîn	bi-nase bi-nîyase	di-nas-im di-nîyas-im
tehnayene tahnayîne tehernayîne tahniteni	bi-tehne	tehne-n-a	hêran / hêrîn	bi-hêre	di-hêr-im
teqnayene	bi-teqne	teqne-n-a	teqandin	bi-teqîne	di-teqîn-im
tersnayene tersanayene	bi-tersne	tersne-n-a	tirsandin	bi-tirsîne	di-tirsîn-im
tewnayene	bi-tewne	tewne-n-a	êşandin	bi-êşîne	di-êşîn-im
varnayene	bi-varne	varne-n-a	barandin	bi-	di-

				barîne	barîn-im
veşnayene	bi-veşne	veşne-n-a	şewitandin	bi-şewitîne	di-şewitîn-im
mîşt dayene vilênayene	mîşt bi-de bi-vilêne	mişt da-n-a vilêne-n-a	mist dayene	mist bi-de	mist di-d-im
vindarnayene	[bi]-vindarne	vindarne-n-a	rawestandin sekinandin	[]rawestîne bi-sekinîne	ra-di-westîn-im di-rawestîn-im di-sekinîn-im
visnayene	bi-visne	visne-n-a	bizdandin	bi-bizdîne	di-bizdîn-im
Vîjnayene	[bi-]vîjne	vîjne-n-a	bijêrandin bijartin	bi-bijêrîne bi-bijêre	di-bijêrîn-im di-bijêr-im
vurnayene vurînayene virînayene	bi-vurne	vurne-n-a	guherandin guhirandin guhurandin	bi-guherîne	di-guherîn-im
weçînayene açînayene	[bi-]weçîne	weçîne-n-a	veçinandin veçinîn	[]veçinîne	ve-di-çinîn-im

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

weçînayene weçînitene	[bi-]weçîne	weçîne-n-a	hilbijêrandin hilbijartin vebijartin	hil-bi-jêre hil-bi-jêre ve-bi-jêre	hil-**di-**bijêrîn-im hil-**di-**bijêr-im ve-**di-**bijêr-im
wurînayene wirînayene	bi-wurîne bi-wirîne	wurîne-n-a wirne-n-a	**x**urandin	bi-**x**urîne	**di-x**urîn-im
xapînayene xapênayîne	bi-xapîne bi-xapêne	xapîne--n-a xapêne--n-a	xapandin	bi-xapîne	**di-**xapîn-im
xemilnayene	bi-xemilne	xemilne-n-a	xemilandin	bi-xemilîne	**di-**xemilîn-im
zewicnayene zewijnayene zewecnayene	bi-zewicne	zewicne-n-a	zewicandin	bi-zewicîne	**di-**zewicîn-im

هن ڕادەرێن ژۆرین، د کرمانجکییێدە ژ ناڤ و پاشگرا " – نایەنە"/" – نایش"، د کورمانجییێدە ژ ناڤ و پاشگرا " – اندن"ێ چێبوونە.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
çere → çerê**nayene** / çerê**nayîş**	çêre → çêr**andin**
xape → xapê**nayene** / xapê**nayîş**	xap → xap**andin**
rem → rem**nayene** / rem**nayîş**	rev → rev**andin**

ters → ters**nayene** / ters**nayîş**	tirs → tirs**andin**
teq → teq**nayene** / teq**nayîş**	teq → teq**andin**
lerze → lerz[e]**nayene** / lerz**nayîş**	leriz → leriz**andin**
fir → fir**nayene** / fir**nayîş**	fir → fir**andin**
veş → veş**nayene** / veş**nayîş**	şe**w**at → şe**wit****andin**

ئەڤ جورە ڕادەرێن لێکەران، د دیالێکتا گۆرانیدە ب " – نای"، د دیالێکتا کوردیا ناڤەڕاستدە " – اندن"ێ دقەدن.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	گۆرانی (هەورامی)	کوردیا ناڤەڕاست
-nayene	**-nay**	**-andin**
lerznayene	Lerznay	lerzandin
tersnayene	Tersnay	Tirsandin
varnayene	Warnay	Barandin

7.2.4.1.4.10. دەما نها یا لێکەرێن کو ڕادەرا وان د کرمانجکییێدە ب " – تەنە"/" –تش"/" – دەنە"/" – دش"، د کورمانجییێدە ب " – تن"/" – دن"، " – ین"/" – ئن"ێ دقەدە.

وەکی کو د نموونەیێن ژێریندە خویا دکە، لێکەرێن کورمانجکی یێن کو ڕادەرا وان ب "-**t**iş"/"-**t**ene"، "-**d**iş"/"-**d**ene"ێ دقەدن، د کیانا ڕاوەیا فەرمانی و دەما نها دە، دەنگێن "t" و "d" یێن بنخێزکری وندا دبن؛ ئانکو د

کێشانا ڕاوەیا فەرمانی و دەما نها دە، دەنگێن "t" و "d" یێن کو ل ژۆرێ بنێ وان هاتیە خێزکرن نامینن.

نموونە:

ڕادەر	ڕاوەیا فەرمانی	دەما نها
taştene / taştiş	Bitaşe	ez taşena
kerdene / kerdiş	Bike	ez kena

د کورمانجکییێدە، ئەڤ دەنگێن "t" و "d"یێ، د هن دەڤەراندە ژێ نەمانە.

نموونە:

کرمانجی (زازاکی)	کوردیا ناڤەڕاست	کورمانجی
berdene / berdeni / berden	birdin	birin
kerdene / kerdeni / kerden	kirdin	kirin
mendene / mendeni / menden	man	man / mayîn
merdene / merdeni / merden	mirdin	mirin
nuştene / nostene	nûsîn	nivîsîn / niwîsîn
taştene / tastene	taşîn	taşîn
werdene / werdeni / werden wardene / wardeni / warden	xwardin	xwarin

هن نموونەییێن کێشانا دەما نها

کرمانجکی (زازاکی) ڕادەر	کرمانجکی (زازاکی) ڕاوەیا فەرمانی	کرمانجکی (زازاکی) ڕەها دەما نها + n + پاشگرا کێشانێ	کورمانجی ڕادەر	کورمانجی ڕاوەیا فەرمانی	کورمانجی di + ڕەها دەما نها + پاشگرا کێشانێ
alêstene / lêsten listene / liştene	bi-alêse / bi-lêse	alêse-n-a / lêse-n-a	Alastin	bi-alêse	di-alês-im

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

Ardene	bî[y]-are	a[re]-n-a	anîn / înan hawirdin (KN)	bi-îne	di-în-im
Berdene	bi-bere	be[re]-n-a	birin / biherîn	bi-be	di-b-im
cutene/cawitene	bi-cawe	cawe-n-a	cûtin / cûn	bi-cû	di-cû-m
girewtene / guretene	bi-gîre bi-cê[re]	gî[re]-n-a ce[re]-n-a	Girtin	bi-gire	di-gir-im
Karitene	bi-kare	kare-n-a	**çandin** kêlan	**bi-çîne** bi-kêle	**di-çîn-im** di-kêl-im
kendene / kinitene	bi-kene	kene-n-a	kolandin /kolîn kendin (Mukrî) kenin (KN)	bi-kole	di-kol-im
Kerdene	bi-ke[re]	ke[re]-n-a	Kirin	bi-ke	di-k-im
kewtene / kotene	bi-kewe	kewe-n-a	kevtin / keftin / ketin	bi-keve	di-kev-im
Kiriştene	bi-kirişe	kirişe-n-a	Kişandin	bi-kêşe	di-kêş-im
kiştene /kuştene	bi-kişe	kişe-n-a	Kuştin	bi-kuje	di- kuj-im
Mendene	bi-mane	mane-n-a	man / mayîn	bi-mîne	di-mîn-im
merdene	bi-mire bi-mere	mire-n-a mere-n-a	Mirin	bi-mire	di-mir-im
Nimitene	bi-nimne	nimne-n-a	Nixamtin	bi-niximîne	di-niximîn-

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

					im
niştene weniştene	bi-nişe wenîşe	nişe-n-a wenîşe-n-a	veniştin venîştin	ve-[]nişe	ve-**di**-niş-im
nuştene/nostene	bi-nuse	nuse-n-a	nivîsîn / niwîsîn, nûsîn (KN)	bi-nivîse bi-niwîse	**di**- nivîs-im
Pawitene	bi-pawe	pawe-n-a	payîn/pan pawandin	bi-pê	**di**-pê-m
pîştene / piştene	bi-pêşe	pêşe-n-a	Pêçandin	bi-pêçe	**di**-pêç-im
Ramitene	bi-rame	rame-n-a	**Ajotin**	**bi-ajo**	**di-ajo-m**
ravêrdene ravêretene	[]ravêre	ravêre-n-a	ra**bih**urîn ra**bo**rîn / rawirîn	ra[]**bih**urîne ra[]wirîne	ra-**di**-**bih**urîn-im ra-**dibo**rîn-im ra-**di**-wirîn-im
ronîştene rûnîştene	[]ronişe /roşe	ronişe-na roşe-n-a	Rûniştin	rû-[]ne	rû-**di**-n-im
Sawitene	bi-sawe	sawe-n-a	sûtin / sûn	bi-sû	**di**-sû-m
şawitene erşawitene, riştene	bi-şawe bi-rişe	şawe-n-a rişe-n-a	Şandin	bi-şîne	**di**-şîn-im
Şimitene	bi-şime	şime-n-a	**Vexwarin**	**[bi]vexwe**	**di-ve-xw-im ve-di-xw-im**
şutene / şitene	bi-şû bi-şuwe	şuwe-n-a	şuştin / şûştin	bi-şo	**di**-şo-m

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

taştene / tastene	bi-taşe	taşe-n-a	Taşîn	bi-taşe	**di**-taş-im
tirawiten e **tiritene** diznayene	**bi-tirawe** **bi-tire** bi-dizne	**tirawe-n-a** **tire-n-a** dizne-n-a	dizandin dizîn	bi-dizîne bi-dize	**di**-dizîn-im **di**-diz-im
vindertene vinderden e	[]vinde	vinde-n-a	rawestîn sekinîn	[]raweste bi-sekine	ra-**di**west-im **di**-rawest-im **di**-sekin-im
vîyartene vêretene vêrdene	[bi]vêre	vêre-n-a	**bih**urtin/ **bih**urîn **bih**irîn / **b**orîn vîyerdey (G) **biw**ardin (KN)	bi-**bih**ure bi-**b**ore	**di**-**bih**ur-im **di**-**b**or-im
wendene wandene	bi-wane	wane-n-a	**x**wendin **x**wandin	bi-**x**wîne	**di**-**x**wîn-im
werdene wardene	bi-were	we[re]-n-a	**X**warin	bi-**x**we	**di**-**x**w-im

8.2.4.1.4.10. هن لێکەرێن کو د کێشانێدە تێن گوهەرتن

هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کورمانجییێدە، هن لێکەر، د کێشانێدە، ل گۆر ڕادەرا خوە تێن گوهەرتن. لێکەرێن هوسا، هندکن.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی) ڕادەر	کرمانجکی (زازاکی) ڕاوەیا فەرمانی	کرمانجکی (زازاکی) ڕەهەا دەما نها + n + پاشگرا کێشانێ	کورمانجی ڕادەر	کورمانجی ڕاوەیا فەرمانی	کورمانجی di + ڕەهەا دەما نها + پاشگرا کێشانێ
Ameyene	bî-ê / b[i]-yê	ez yê-n-a ez hê-n-a ez ê-n-a ez ye-n-ane ti yê-n-î ti hê-n-ê o yê-n-o ma yê-nî ma yê-nê ma ê-[n]-me şima yê-nî şima yê-nê şima ê-nê ê yê-nî ê yê-nê ê ê-nî ê ê-nê	hatin	b[i]-ê	ez di-hê-m ez di-ê-m ez t-ê-m ez di-hê-m tu tê-yî tu di-hê-yî ew di-hê em di-hê-n em di-hê-n em di-ê-n hûn di-hê-n hûn di-hê-n hûn t-ê-n ew di-hê-n ew di-hê-n ew t-ê-n ew t-ê-n
Antene	bi-ance	ance-n-a	kişandin	bi-kişîne	di-kişîn-im
dîyene / dîtiş [vînayene]	bi-vîne	vîne-n-a	dîtin [bînîn]	bi-bîne	di-bîn-im
eştene/es	bi-erze	erze-n-a	avêştin/	bi-avêje	d[i]-avêj-im

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

tene vistene/fîşten fîstene	[]fîne	fîne-n-a	avêtin avêştin/ avêtin	bi-avê	d[i]-avê-m
pewtene potene	bi-pewje bi-poje bi-poze	pewje-n-a poje-n-a poze-n-a	pehtin patin	bi-pêje	di-pêj-im
Vatene	[]vaje	va[je]-n-a	gotin wutin (KN)	bi- bêje	di-bêj-im
viritene	bi-virêje	virêje-n-a	verişîn/ verişîyan vereşîn	[bi-]verişîne [bi]vereşîne	vediriş-im vedireş-im
waştene waştene	bi-waze	waze-n-a	xweştin xwastin	bi-xwaze	di-xwaz-im
werişten e hurişten e	[bi]werz e	werze-n-a	**rabûn**	**ra[bi]be**	**radib-im di-rab-im**

9.2.4.1.4.10. نەمانا دەنگێن " – رە" یێ

د کرمانجکییێدە هن لێکەر هەنە کو کەسێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانی یا وان ب دەنگێن "-re" دقەدە. لێ بەلێ ل هن هەرێمان ئەڤ "-re" نەمایە. بۆ نموونە، "bêre", "b[i]ewnîre", "şore", "bîyare", ل هن هەرێمان دبێژن "were", "binêre", "here", "bîne", ئانکو ب کورمانجی) "bigîre" ("bigire")، لێ بەلێ ل هن هەرێمان د جهێ وان دە دبێژن "bê", "biewnî", "şo", "bîya", "bigî". وەکی کو د ڤان نموونەیاندە ژی دهێتە دیتن، د کورمانجییێدە ئەڤ "-re"، د گەلەك لێکەراندە هاتیە پاراستن. (ژ بۆ ڤی مژاری، ل بەشێ "دەما بووریا دیار یا لێکەرا "ئەونییایەنە/ئەونییاییش"ی بنێرە.)

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

نموونەیێن ب کرمانجکی:

کرمانجکی (زازاکی) ڕادەر	کرمانجکی (زازاکی) - I ڕاوەیا فەرمانی (ل گۆر یاسایێ)	کرمانجکی (زازاکی) - II ڕاوەیا فەرمانی (پشتی نەمانا " - **re**" یێ)	کرمانجکی (زازاکی) ڕەها دەما نها + **n** + پاشگرا کێشانێ	کرمانجکی (زازاکی) کێشانا دەما نها
Ameyene	b[i]-ê**re** b[i]-yê**re**	b[i]ê	ê[**re**]-n-a	ez êna ez yêna
Ardene	bî-y-a**re**	bîya	a[**re**]-n-a	ez ana
ewnîrîyayene ewnîyayene ewnîyayîş	bi-ewnî**re**	biewnî / bonî	ewnî[**re**]-n-a	ez ewnîna
girewtene / guretene	bi-gî**re** / bi- gî**ri**	bigî / bigê bicê	gî[**re**]-n-a	ez gîna/ ez gêna ez cêna
werdene / wardiş	bi-we**re**	buw / buye	we[**re**]-n-a	ez wena

هن نموونەیێن ڕاوەیا فەرمانی یا کو تێدە هاتیە پاراستن:

کرمانجکی (زازاکی) ڕادەر	کرمانجکی (زازاکی) ڕاوەیا فەرمانی (ل گۆر یاسایێ)	کورمانجی ڕادەر	کورمانجی ڕاوەیا فەرمانی
Ameyene	b[i]ê**re** "... ti zî bê**re**"(188) "... **V**ato bê**re** min het" (Ehmedê Xasî)	**Hatin**	we**re** "... tu jî were" "Gotiye were hinda min"

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ewnîrîyayene ewnîyayene	b[i]ewnîre b[i]onîr[e] [189]	nêrîn / nihêrîn	binêre binware (KN)[190]
şîyene/şîyayene	şore[191] / şorî / şo	çwîn/çiwîn/ çîn/çûn	Here
werdene/wardiş	biwere/bori/bur/bûri/bûr	xwarin	Bixwe

10.2.4.1.4.10. کێشانا نەیینی یا دەما نها

ژ بۆ کێشانا نەیینی یا دەما نها، د کرمانجکییێدە بەریا فۆرما ئەرێنی پێشگرا نەیینیێ "-nê"، د کورمانجییێدە "-ne"/"-ni" تێ. د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە، د جهێ ڤێ پێشگرا "-nê" دە، "-ni" ("-nî"/"-nîye"/"-nye") دهێتە بکارئانین.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی) رادەر	کرمانجکی (زازاکی) نەیینیا دەما نها	کورمانجی رادەر	کورمانجی نەیینیا دەما نها
Merdene	o nêmireno	mirin	ew namire
Kerdene	ez nikena / ez nikenû	kirin	ez nakim
Vatene	ez nêvana	gotin	ez nabêjim
Tersayene	o nêterseno wi nitersenû	tirsîn	ew natirse
Zanayene	ez nêzana /ez nizana ez nîyezana	zanîn	ez nizanim
akerdene / wekerdene	o nêakena / wi anikenû	vekirin wekirin	ew naweket ew venake
şayene/şînayene	o nêşêno/nişto/	şîyan/şên	ew neşêt

şîkîyayene/eşkay ene	nêşîno/nişno nêşikîno/nêşîkîno nê'şkeno/nîşçîno		naşka (KN)
veradayene verdayene	ez veranêdana ez nêviradana ê veranêdanî ê nêveradanî ê nêverdanî	berdan	ez bernadim ez naber[di]dem ew bernadin ew naber[di]den ew naber[di]den
vejîyayene	ez nêvejîyena	**derketin**	ez naderkevim ez dernakevim

2.4.10. ڕاوەیێن سوبژۆنکتیف (SUBJUNCTIVE)

ڕاوەیێن سوبژۆنکتیف ئەو ڕاوەنە کو دەما لێکەرێ ب ئاوایەکی زەلال ئیفادە ناکن، لێ بەلێ داخوازکرن و هزرکرنا لێکەرێ ئیفادە دکن. ل ژێرێ، ئەم دێ لسەر ڤان ڕاوەیان ڕاوەستن: ڕاوەیا فەرمانی، ڕاوەیا خوەستەکی، ڕاوەیا دڤێتی و ڕاوەیا مەرجی.

1.2.4.10. ڕاوەیا فەرمانی

1.1.2.4.10. ڕاوەیا فەرمانی یا ڕاستەڕاست

فەرمانا (ئەمرێ) ڕاستەڕاست، ئەو فەرمانە کو ژ کەسەکی ئاراستەیی کەسێ یەکەژمارێ دوویەم یێ موخاتەب یان ژی کەسێ پرەژمارێ دوویەم یێ موخاتەب بوویە.

ژ بۆ کەسێ یەکەژمارێ دوویەم

هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کورمانجییێدە، ژ بۆ کێشانا کەسێ یەکەژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانی، بەریا ڕەها دەما نها یا لێکەرێ، پێشگرا "bi-"یێ دهێت. د کورمانجییێدە، هەکە ڕەها دەما نها یا لێکەرێ ب نەدەنگدێرێ

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

بقەدە، پاشگرا "e-"یێ لێ زێدە دبە. (ل بەشێ "گوهەڕینا ناڤبەرا ڕەها دەما بووری و ڕاوەیا فەرمانی" ژێ بنێڕە.)

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی) ڕادەر	کرمانجکی (زازاکی) Bi + ڕەها دەما نها	کورمانجی ڕادەر	کورمانجی Bi + ڕەها دەما نها
ewnîrîyaye ne ewnîyayene	**bi** + **ewnîre** → ti biewnîre / ti bonîr(192) ti biewnî / bewnî / bianê / banî / biûnî / bownî / boynî / bonî / bo	nêrîn/nihêrîn	**bi**+**nêr**+**e** → tu binêre tu binê
kerdene	**bi** + **ke** → ti bike bi + kere → ti bikere / ti bikir	kirin	**bi** + **k** + **e** → tu bike to bikere[we] (KN)
remayene	**bi** + **reme** → ti bireme	revîn / revîyan	**bi** + **rev** + **e** → tu bireve
rotene	**bi** + **roşe** → ti biroşe	rotene	**bi** +**firoş** + **e** → tu bifiroşe

هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کورمانجییێدە، کەسێ یەکەژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانی یا پڕانیا لێکەران ب دەنگێ "e-"یێ دقەدە. لێ بەلێ د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە ئەڤ "e-"دبە "i-" یان ژی نامینە.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)- I ڕاوەیا فەرمانی	کرمانجکی (زازاکی)- II ڕاوەیا فەرمانی	کرمانجکی زازاکی- III ڕاوەیا فەرمانی	کورمانجی ڕاوەیا فەرمانی
Bikoje	Bikoji	Bikoj	bikoje→ bikoj
Bimane	bimanii / bimoni / bimûni	bimon / bimûn	bimîne→ bimîn

ژ بۆ کارێ پڕهەژمارێ دوویەم

مە ل ژۆرێ نڤیسی کو د کرمانجکییێدە، کەسێ یەکهەژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانی یا پڕانیا لێکەران ب دەنگێ "e-"یێ دقەدە. د کێشانا کەسێ پڕهەژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانیدە، ئەڤ "e-"، دبە "în-".

نموونە: (کەردەنە)

کەسێ یەکهەژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانی: Ti bike.

ژ بۆ کەسێ پڕهەژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانی:

bike → bik + în → şima bikîn

د کرمانجکییێدە، ئەڤ "în-"، ل گۆر هەرێمان گەلەك دگوهەڕە. وەکی:

-in, -îne, -îni, -îyeni, -îyen, -yen, -î, -ên, -êne, -êni, -eni, -ê.

وەکی کو ل ژۆرێ خویا دکە، د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە، دەنگێ "n"یێ پاشگرا کەسێ پڕهەژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانی نەمایە و ئەڤ پاشگر وەکی "î-" یان ژی "ê-" مایە.

د کرمانجکییێدە، پاشگرا کێشانێ یا کەسێ پڕهەژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانی "in-"ە. هەکە ڕەها دەما نها یا لێکەرێ ب دەنگدێرێ بقەدە، پاشگرا کێشانێ یا کەسێ پڕهەژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانی "n-" یە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکولینێن کوردی

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی) ماستار	کرمانجکی (زازاکی) bi + ڕەها دەمە نها + پاشگرا کێشانێ	کورمانجی ماستار	کورمانجی bi + ڕەها دەمە نها + پاشگرا کێشانێ
akerdene / wekerdene	şima akîn [193] "Ber akên! Ez fetisîyawa!"[194]	vekirin / wekirin	hûn vekin "Derî vekin! Ez fetisîm!"
ameyene	şima bêrîn [195] bêrêne "Bîyerîn, bîyerîn hey bîyerîn, lacê Kal Mûsên ha **tîya d' o**." [196] şima bîyêreni [197] "Bîyêrêni ma şimi." [198] bêrîyen Bêrî ma şêrî.	**hatin**	**hûn werin** werin "**Werin**, **werin** hela **werin**, lawê Kal Mûsên va livir e." **hûn werin** "**Werin em biçin**." **werin** **Werin em herin**.
bîyene	bibe → **bib** + **în** → şima bibîn şima bibêne	bûyîn /bûn/bîn	bibe → **bib** + **în** → hûn bibin bike → **bik** + **in** →

			hûn bikin
dayene	şima bidîn (199)/ bidêne / "Tikê adir bidêni mi."(200) şima bidîyeni (201) sima bidêrî şima bidî / bide	dayîn/dan	hûn bidin "Piçekî agir bidin min." hûn bidin hûn bidin hûn bidin
ewnîrîyayene ewnîyayene	şima biewnîrê/biewnî/ biewnê/bewnî/bownî/bownî/boynî	nêrîn / nihêrîn	hûn binêrin
kerdene	bike → bik + în → şima bikîn / şima bikînê/bikîni/bikerên / şima bikirên (202) / bikiryen şima bikî/bikê/bikêrî	kirin	bike → bik + in → hûn bikin
nalayene	"Timûtim derdê cê ver di binalin." (Usman Efendîyo Babij)	nalîn/nalîyan	"Timûtim ji ber derdê wî binalin." (Usman Efendîyo Babij)
nuştene nivisnayene nusnayene	şima binusên şima binusî/şima binusê	nivîsandin nivîstin/nivîsîn	hûn binivîsin êwe binûsin (KN)

şîyene şîyayene	[şima] şêrîn [203] şima şêrêne / şima şîryen şima şêrî	çûyîn/çûn/çîn	hûn herin hûn herin hûn herin
vatene	şima vajîn / vacîn [204] şima vacîyeni [205] sima vacêrî şima vajî/vajê	gotin	hûn [bi]bêjin hûn [bi]bêjin hûn [bi]bêjin hûn [bi]bêjin
vazdayene vazdayîne	"Ma se ra vazdin çinîk o ma mecal Xeyrê yew dergahê to, ya ze'l-celal!" (Ehmedê Xasî)	bazdayîn bazdan	"Em ku de bazdin tune ye me mecal Xeyrê yek dergahê te, ya ze'l-celal!" (Ehmedê Xasî)
wendene wandene	"Selewatî biwanîn rind û bolî, Biresnin pê dima gandê Resûlî." (Usman Efendîyo Babij) "Wendene din, 'hem biwanên' va 'Şima Hur ke ser mewlûd biyarên rind bi ca'" (Usman Efendîyo	xwendin xwandin	"Selewat[an] bixwînin rind û pir, Bigihînin li dûv hev gîyanê Resûlî." (Usman Efendîyo

	Babij) şima biwûnên [206] şima biwûnyen şima biwanî/biwûnî		Babij) "[Bi]din xwendin, 'hem bixwînin' got 'Hûn Her sal mewlûdê bînin rind bi cî" (Usman Efendîyo Babij) hûn bixwînin hûn bixwînin hûn bixwînin
xeberî dayene	şima xeber bidîn [207]	xeber dan	hûn xeber bidin
xebitîyayen e	[208] şima bixebitîn / bixebitên şima bixebitî	Xebitîn	hûn bixebitin hûn bixebitin
zanayene	"Hezretî Farûqî zî te'zîmê yê Vato ma ra: Pê bizanin qedrê yê" (Ehmedê Xasî)	Zanîn	"Hezretî Farûqî jî te'zîmê wî Gotîye ji me ra: Pê

	"Qedrê mewlûdî bizanîn serr bi serr" (Usman Efendîyo Babij) bizûnîyen/ bizûnîyen		bizanin qedrê wî" (Ehmedê Xasî) "Qedrê mewlûdê bizanin sal bi sal" (Usman Efendîyo Babij) bizanin

2.1.2.4.10. ڕاویا فەرمانی یا نەڕاستەڕاست

فەرمانا نەڕاستەڕاست (indirect)، ژ بۆ کەسێ یەکەژمارێ سێیەم و کەسێ پرهەژمارێ سێیەمە.

مە ل ژۆرێ نڤیسی کو د کرمانجکییێدە، کەسێ یەکەژمارێ دوویەم یێ ڕاویا فەرمانی یا پڕانیا لێکەران ب دەنگێ "e-"یێ دقەدە. هەرچی کەسێ یەکەژمارێ سێیەم یێ ڕاویا فەرمانی یا نەڕاستەڕاستە، ب دەنگێ "o-"یێ دقەدە. (د هن دەڤۆکاندە، ئەڤ "o-" ژ بۆ کەسێ نێرە؛ ژ بۆ مێ دبە "a-".) **ئەڤ فۆرما لێکەرێ، دگەل پارتیکلا "wa" و جهناڤێ**، ڕاویا فەرمانی یا نەڕاستەڕاست پێک تینن. (د جهێ پارتیکلا "wa"یێدە، د کرمانجکیا دێرسمێدە "va"، د کرمانجکیا هەرێما هەوێلێدە "bila"، د کوردیا ناڤەڕاستدە "ba" دهێتە بکارئانین.)

ب کورتی، د کرمانجکییێدە یاسا ئەڤە:

Wa + جهناڤ + کەسێ یەکەژمارێ سێیەم یێ ڕاویا فەرمانی یا نەڕاستەڕاست یا لێکەرێ.

ژ بۆ کەسێ یەکهەژمارێ سێیەم یێ ڕاوەیا فەرمانی (نێر):

biko → wa o biko

ژ بۆ کەسێ یەکهەژمارێ سێیەم یێ ڕاوەیا فەرمانی (مێ):

biko → "wa a biko"

یان ژی:

"wa a bika"

د کورمانجییێدە، کێشانا ڕاوەیا فەرمانی یا نەڕاستەڕاست هوسا چێدبە:

Bila + جهناڤ + کەسێ یەکهەژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانیا لێکەری.

نموونە:

ژ بۆ کەسێ یەکهەژمارێ سێیەم:

	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
kesê yekhejmarê 3. (nêr)	wa/va o biko	bila ew bike
	wa/va o biko	ba ew bika (KN)
	wa/va o bibo / []bo	bila ew bibe / []bît
	bila şa	bila biçe
	"Zakî bigê, bila şa aw bîyara."(209) Gedî bigeyri, wa şêro aw bîyaro. (Herêma Pîranê)	"Li zarokî gere [lê gere], bila biçe avê bîne."

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

kesa yekhejmar 3. (mê)	**wa** a bik**o**/ **wa** a bik**a**	**bil**a ew bike
	wa a biker**o**/ **wa** a biker**a**	**bil**a ew bikirit
	va a bik**a**/ **va** a biker**a**	**b**a ew bika (KN)

ژ بۆ کەسێ پرهەژمارێ سێیەم

مە ل ژۆرێ نڤیسی کو د کرمانجکییێدە، کەسێ یەکهەژمارێ سێیەم یێ ڕاوەیا فەرمانی ب دەنگێ "-o" یان ژی "-a"یێ دقەدە. د کێشانا کەسێ پرهەژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانیدە، ئەڤ "-o" یان ژی "-a"، دبە "-în".

د کورمانجییێدە، کەسێ یەکهەژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانی یا پڕانیا لێکەران ب دەنگێ "-e"یێ دقەدە. د کێشانا کەسێ پرهەژمارێ سێیەم یێ ڕاوەیا فەرمانیدە، ئەڤ "-e"، دبە "-in".

ئانکو د کرمانجکییێدە یاسا ئەڤە:

Wa + ê (جهناڤ) + کەسێ پرهەژمارێ سێیەم یێ ڕاوەیا فەرمانی یا لێکەرێ.

نموونە: (کەردەنە)

ژ بۆ کەسێ پرهەژمارێ سێیەم یێ ڕاوەیا فەرمانی:

bikîn → wa ê bikîn

د کورمانجییێدە، کێشانا ڕاوەیا فەرمانی یا نەڕاستەڕاست هوسا چێدبە:

Bila + ew (جهناڤ) + کەسێ پرهەژمارێ سێیەم یێ ڕاوەیا فەرمانی یا لێکەرێ.

نموونه: (کرن)

ژبۆ کەسێ پرهەژمارێ سێیەم یێ ڕاوەیا فەرمانێ:

bikin → bila ew bikîn

د کرمانجکییێدە، پاشگرا پرهەژمارێ یا لێکەرێ "-in"ێ، ل هن هەرێمان دگوهەرە و دبە "-ê", "-î", "-êne", "-in".

نموونە:

	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
kesê pirhejmarê 3.	**wa** ê bib**în** / **wa** ê bib**in**	**bil**a ew bib**in**
	va ê [bi]b**êne** / **wa** ê [bi]v**ê**	**bila** ew bib**in**
	wa ê bik**î**	**bila** ew bik**in**
	wa ê bik**ê**	**ba** ew bike**n** (KN)
	"**Wa** Rîko û cinîya xo **uca** bi mirادê xo şa bib**in**."(210)	"**Bil**a Rîko û jina xwe li wir bi miradê xwe şa bib**in**."
	"Çimê **sima** ve roşt b**êne**."(211)	Çavên we ronî b**in**.
	"Çimê to ve rost v**ê**."(212)	Çavên te ronî b**in**.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

نەمانا دەنگێ "I" یێ

د چێبوونا ڕاوەیا فەرمانیدە، هەکە پشتی پێشگرا "-bi"یی لێکەرە ب دەنگدێرەك دەست پێ بکە، د زمانێ ئاخفتنێدە "i" یا پێشگرا "-bi"یێ نامینە، لێ بەلێ د زمانێ نڤیسکیدە دهێتە نڤیسین.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی	کورمانجی
eştene/estene	bi + erze → bierze Di zimanê axaftinê de: berze	avêştin/avêtin	bi + avêje → biavêje Di zimanê axaftinê de: bavêje

3.1.2.4.10. نەیینیا ڕاوەیا فەرمانی

نەیینیا ڕاوەیا فەرمانی یا ڕاستەڕاست هوسا چێدبە: د جهێ پێشگرا "-bi" یا ڕاوەیا فەرمانیا نەڕاستەڕاست یا ئەرێنیدە، د کرمانجکییێدە پێشگرا "-me"، د کورمانجییێدە پێشگرا "-me" یان ژی "-ne" دهێتە بکارئانین. د کورمانجییێدە، ئەڤ "-me" ژبۆ فەرمانا مسۆگەر دهێتە بکارئانین.

ژ بۆ نەیینیا ڕاوەیا فەرمانیا نەڕاستەڕاست، د جهێ پێشگرا "-bi" یا ڕاوەیا فەرمانیا نەڕاستەڕاستا ئەرێنیدە، د کرمانجکییێدە "-nê" یان ژی "-me"، د کورمانجییێدە "-ne" دهێتە بکارئانین.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
fermana rasterast ya erênî: bi-	**bi** + ke → bike → ti **bi**ke	**bi** + ke → bike → tu **bi**ke
fermana rasterast ya neyînî: me-	**me** + ke → meke → ti **me**ke	**me** + ke → meke → tu **me**ke
fermana nerasterast ya erênî: bi-	**bi** + ko→ biko→ **wa** o **bi**ko	**bi** + ke → bike→ **bil**a ew **bi**ke
fermana nerasterast nê-, me- ya neyînî:	**nê** +ko→ nêko → **wa** o **nê**ko	**ne** + ke →neke→**bil**a ew **ne**ke

ئەم دکارن ب ئاوایەکی کورت هوسا بنڤیسن:

	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
	ژبۆ نەیینیا ڕاوەیا فەرمانیا ڕاستەڕاست	ژبۆ نەیینیا ڕاوەیا فەرمانیا ڕاستەڕاست
kesê yekhejmarê 2.	me-	me-, ne-
kesê pirhejmarê 2.	me-	me-, ne-
kesê yekhejmarê 3.	nê-, me-	ne-
kesê pirhejmarê 3.	nê-, me-	ne-

نموونە:

	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
	ژ بۆ نەیینیا ڕاوەیا فەرمانیا ڕاستەڕاست	ژ بۆ نەیینیا ڕاوەیا فەرمانیا ڕاستەڕاست
	me-	**me-**, **ne-**
kesê yekhejmarê 2.	ti **me**yêre/**me**y	tu **me**ye
	ti **me**agêre / ti **me**ageyri	tu ve**me**gere
	ti **me**ake ti a**me**ke	tu ve**me**ke / tu ve**ne**ke tu **ne**veke / tu **ne**weke
	ti **me**de / ti **me**di	tu **me**de
	ti **me**ke	tu **me**ke / tu **ne**ke
	ti **me**rake ti ra**me**ke	tu **ne**rawêxe tu ra**me**xe
	ti **me**reme / ti **me**remi	tu **me**reve
	ti **me**şo "Ceferî vat/**va**: **Me**şo, dermanî to leyê/ley min **de yo**."	tu **meç**e, tu **neç**e, to **meç**o (KN) "Ce'fer gutî: **Meç**o, dermanî to le lay min e." (KN)(213)
	ti **me**vaje	tu **me**bêje/**ne**bêje/**ne**vêje
kesê pirhejmarê 2.	şima **me**yêrîn/**me**yêrêne/**me**yrî	**hûn** **me**yin

	şima meyarîn / şima meyarên	hûn neînin
	şima mebîn/mebêne/mebî	hûn mebin, hûn nebin
	şima mevînîn/mevînî	hûn mebînin
	şima mekîn[214] şima mekî / mekê	hûn mekin, hûn nekin
	şima mekewîn/mekwên şima mekewê	hûn mekevin
	şima mekişênê "Ma mekişênê, ez yena padîşay het."[215]	hûn mekujin "Me mekujin, ez tên hinda padîşahî."
	Meşêrêne	hûn mekin, hûn nekin
	ژبۆ نەيينيا ڕاوەيا فەرمانيا نەڕاستەڕاست	ژبۆ نەيينيا ڕاوەيا فەرمانيا نەڕاستەڕاست
kesê yekhejmarê 3. (nêr)	wa o nêagêro wa o anêagêro	bila ew newegerêt bila ew venegere
	wa o nêkewo / wa o nêkwo	bila ew nekeve
	wa o xo vîr a nêko va o xo vîr ra mekero	bila ew ji bîra neke
	wa o nêyaro / va o meyaro	bila ew neîne
kesê pirhejmarê	wa ê nêkîn / nêkî / nêkê	bila ew nekin

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

3.		
	wa ê xo vîr ra **nê**kîn/**nê**kî/**nê**kê va ê xo **v**îr ra **meker**ê	**bila** ew **ji** b**î**ra **ne**kin
	"Va milêt **me**kisêne."(216)	"Bila miletî **ne**kujin."

2.2.4.10. ڕاوەیا خوەستەکی (داخوزای)

مە ل ژۆری نڤیسی کو د کرمانجکییێدە، کەسێ یەکەژمارێ دوویەم یێ ڕاوەیا فەرمانی یا پرانیا لێکەران ب دەنگێ "e-"یێ دقەدە و د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە ئەڤ "e-" دبە "i-" یان ژی نامینە. ژ بۆ کێشانا ڕاوەیا خوەستەکی، ئەڤ "e-" (یان ژی "i-") دهێتە ئاڤێتن، پاشگرێن کێشانێ یێن ڕاوەیا خوەستەکی جهێ وێ دگرن. جهناڤا کەسی یا ڕەوشا نەتەواندی (گرووپا یەکەم) و ئەڤ فۆرما لێکەرێ پێکڤە ڕاوەیا خوەستەکی پێک تینن.

پاشگرێن کێشانێ یێن ڕاوەیا خوەستەکی و پاشگرێن کێشانێ یێن دەما نها وەکی هەڤن.

د ڕاوەیا خوەستەکیدە، هەم ژ بۆ لێکەرێن تێپەڕ هەم ژی تێنەپەڕ، جهناڤێن کەسی یێن ڕەوشا نەتەواندی تێن بکارئانین.

نموونە:

ڕاوەیا فەرمانی	ژ ڕاوەیا فەرمانی **"-e"/"-i"** کەتیە	پاشگرا کێشانێ لێ زێدە بوویە	ڕاوەیا خوەستەکی	کورمانجی
biwan**e**/biwan**i**	Biwan	→ biwan + **a** biwan**a**	ez biwan**a**	ez bixwîn**im**
yan jî biwan**e**/biwan**i**	Biwan	→ biwan + **î** biwan**î**	ez biwan**î**	ez bixwîn**im**

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

فۆرما دن یا ڕاوەیا خوەستەکی

د کرمانجکییێدە فۆرمەکا دن یا ڕاوەیا خوەستەکی هەیە. ئەو ژی هوسا چێدبە: بەریا فۆرما ژۆرین یا ڕاوەیا خوەستەکی، پارتیکلا "wa"یێ دهێت. (د دەڤۆکا دێرسمێدە پارتیکلا "va"یێ دهێت.)

نموونە:

ڕاوەیا فەرمانی	ژ ڕاوەیا فەرمانی "-e"/"-i" کەتیە	پاشگرا کێشانێ لێ زێدە بوویە	ڕاوەیا خوەستەکی	کورمانجی
biwane/biwani	Biwan	biwan + a→ biwana	ez biwana→wa ez biwana	ez bixwînim → bila ez bixwînim
yan jî biwane/biwani	biwan	biwan + î→ biwanî	ez biwanî→ wa ez biwanî	ez bixwînim→ bila ez bixwînim

د کرمانجکییێدە پاشگرێن کێشانێ یێن ڕاوەیا خوەستەکی ئەڤەنە:

	کرمانجکی (زازاکی) پاشگرێن کێشانێ یێن ڕاوەیا خوەستەکی	کرمانجکی (زازاکی) وەندەنە/وەندش
yekhejmar		
kesê 1. (nêr & mê)	-a/-î /-an/-ane/-ine /-o/-ûn/-ûne/-û	wa ez biwana / wa ez biwanî

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

kesê 2. (nêr)	-î/ -ê	**wa** ti biwan**î**
kesa 2. (mê)	-a	**wa** ti biwan**a**
kesê 3. (nêr)	-o	**wa** o biwan**o**
kesa 3. (mê)	-a	**wa** a biwan**a**
Pirhejmar		
kesê 1.	-î/-în -in/ê / -îme/-îm	**wa** ma biwan**î** / wa ma biwan**în**/biwan**in** va ma biwanîme
kesê 2.	-î/-ê	**wa** şima biwan**î**
kesê 3.	-î/-ê	**wa** ê biwan**î**

د کورمانجییێدە، یاسایا کێشانا ڕاوەیا خوەستەکی، وەکی یێ کرمانجکیە، لێ بەلێ پاشگرێن کێشانێ یێن ڕاوەیا خوەستەکی یا کورمانجی، ژ یێن کرمانجکی جودانە.

د کورمانجییێدە ژی، د ڕاوەیا خوەستەکیدە، هەم ژ بۆ لێکەرێن تێپەڕ هەم ژی تێنەپەڕ، جهناڤێن کەسی یێن ڕەوشا نەتەواندی تێن بکارئانین.

نموونە:

bixwîn**e** **(raweya fermanî)** → bixwîn + **im** → bixwîn**im** →
ez bixwîn**im** **(raweya xwestekî)**

د کورمانجییێدە ژی فۆرمەکا دن یا ڕاوەیا خوەستەکی هەیە. ئەو هوسا چێدبە: بەریا فۆرما ژۆرین یا ڕاوەیا خوەستەکی، پارتیکلا "**bila**"یێ (یان ژ "bira"یێ) تێ.

نموونە:

bixwîne **(raweya fermanî)**→ bixwîn + im→ bixwînim→ ez bixwînim→ bila ez bixwînim **(raweya xwestekî)**

د کورمانجییێدە پاشگرێن کێشانێ یێن ڕاوەیا خوەستەکی ئەڤەنە:

	کورمانجی پاشگرێن کێشانێ یێن ڕاوەیا خوەستەکی
yekhejmar	
kesê 1.	-im/-m
kesê 2.	-î
kesê 3.	-e
pirhejmar	
kesê 1.	-in/-în/-eyn/-en
kesê 2.	-in/-în/-en
kesê 3.	-in/-în/-en

نموونە:

ڕادەر	کرمانجکی (زازاکی)	ڕادەر	کورمانجی
	کەسێ یەکەژمارێ یەکەم		
girewtene/ guretene	ez bigîra / ez bigîran [217] ez bigerî	girtin	ez bigirim
ameyene	ez bêra / ez bêrî / ez bîra /ez bêro	hatin	ez bêm
berdene	ez bera / ez beran [218]/ ez berî	birin	ez bibim

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ewnî[rî]yaye ne	ez b[i]ewnîy**an** / ez biewnîy**a**	nêrîn / nihêrî n	ez binêr**im** Ez b**êm lê** binêrim.
hêrînayene / erînayene	ez bihêrîn**a** ez b[i]erîn**a** / ez bernîn**an** "Labelê vatîn: 'Bi ney çiçî, bira Ez bernîn**an** , şaş bîy**an** ya rebbena!' " (Usman Efendîyo Babij)	**k**irîn	ez bi**k**ir**im** ez bi**k**ir**im** "Lêbelê **digot**: "Bi **vî** çi, bira Ez **bikirim**, şaş bû**m** ya rebbena!' " (Usman Efendîyo Babij)
kerdene	ez bik**a** / ez biker**a** ez bik**î** / ez biker**î** ez biker**îne** / ez biker**an** "Jew hîkayet qal ker**an** to rê bira" (Usman Efendîyo Babij)	kirin	ez bik**im** / ez bikir**im** ez bik**im** / ez bikir**im** ez bik**im** / ez bikir**im** "**Ji** te re qala hîkayeyekê bikim bira." (Usman Efendîyo Babij)
niqirnayene	ez biniqirn**îne**	niqira ndin	ez biniqirîn**im**
şîyene / şîyayene	"Va: Min zerrî kerd şir**an** koşkî mîyan" (Usman Efendîyo Babij) "Mi rê herêki virazi, e ş**imî** hetê birarûndê xi." **(219)**	**çûyîn** / **çûn**/**çî** n	"Go: Min **dil** kir **her**im nava koşkê" (U. Efendîyo Babij) "**[Ji]** min re **k**ereki **çêke**, ez **bi**ç**im** hinda birayên di

	ez şêr ez şêr**a** ez şêr**î** ez şêr**o** ez şir**a** ez şir**î** ez şîr**a** ez şîr**î** ez şîr**o** ez şo ez şor**a** ez şor**î** ez şor**ê** ez şûr**ê**		xwe." ez **h**er**im** ez **h**er**im** ez **h**er**im** ez **h**er**im** ez **h**er**im** ez **h**er**im** ez **h**er**im** ez **herim** ez **h**er**im** ez **h**er**im** ez **h**er**im** ez **h**er**im** ez **h**er**im** ez **h**er**im**
vatene	ez vaj**a** ez vaj**î** Ez ey ra vaj**î**.	gotin	ez [bi]**b**êj**im** ez [bi]**b**êj**im** Ez [ji] wî ra [bi]**b**êj**im**
wendene / wandene	ez biwan**a** ez biwan**î**	**x**wen din **x**wan din	ez bixwîn**im**
zanayene	ez bizan**a** ez bizan**î**	zanîn	ez bizan**im**

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

	کەسی پرهەژماری یەکەم		
ameyene	ma bêrin / ma bêrî	hatin	em werin
bîyene	"Ma ... şa bin." [220]	bûyîn/ bûn	Em... şa [bi]bin.
dayene	ma bidin/ma bidî/ma bide "Ma amade yê ke sereyê [221] xo bidin."	dayîn/ dan	em bidin "Em amade ne ku serê xo bidin."
dîyene	"[Ma] cay dezgî bivînin ku ez tede bixebetî." [222]	dîtin	"Em cîyê dezgehî bibînin ku ez têde bixebitim."
girewtene guretene	ma bigîrin ma bigîrî	girtin	em bigirin
kerdene	ma bikerin / ma ma bikerîn [223] bikerî	kirin	em bikin / em bikirîn em bikin / em bikirîn
kiştene	ma bikişî / ma bikuşî	kuştin	em bikujin
qelişnayene qeleşnayene	"Hela ma biqeleşnin." [224]	qelişa ndin	"Hela em biqelişînin."
rakewtene	"[ma] rakewin (...) [eke ma] vîndî nêkerin (...) ma se bikin (...) ma şamî biwerin (...) ma şert bikin." [225]	raketi n	"[em] rakevin (...) [heke em] winda nekin (...) em çi bikin (...) em şîvê bixwin (..) em şert bikin."

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ فەکۆلینێن کوردی

pewtene potene	ma bipewjî ma bipocîm	pehtin patin	em bipêjin
şîyene/şîyaye ne	ma şorin ma şin [şêrin] ma şêrî ma şêrê ma şêrîme/ma şêrme ma şi ma şim ma şime ma şimi (226) ma şimî ma şirê ma şirî ma şî ma şîr ma şîrê ma şîrî ma şîrîme ma şû "Êdî ma şê key xwi." (227)	çûyîn /çûn/ çîn	em herin em herin em herin em herin em herin em herin em herin em herin em herin em herin em herin em herin em herin em herin em herin em herin em herin em herin "Êdî em herin mala xwe."
vatene	ma vajin / ma vacin ma vajî / ma vajê/ma vajîme "Ma ser o vacin, bizanê xas û 'am." (Ehmedê	gotin	em [bi]bêjin / em bêjîn / em bêjî "Em li ser [bi]bêjin, bizanin

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

	Xasî) "... Ma hendî çi vac**in** wesfê yê?" (Ehmedê Xasî)		xas û 'am" (Ehmedê Xasî) "... Em êdî çi **b**êjin wesfên wî?" (Ehmedê Xasî)
zanayene	ma bizan**î**	zanîn	**em** bizan**in** / em bizan**în**

وەکی کو ل ژۆرێ دهێتە دیتن، کێشانا هن لێکەرێن کرمانجکی نە ل گۆر یاسایا ژۆرینە. بۆ نموونە، د کێشانا لێکەرێن "بەردەنە"، "ڤاتەنە" ، "راکەوتەنە"، "شییەنە/شییایەنە" دە "-bi" یا دەستپێکێ نایێ بکارئانین. ئانکو، د جهێ "ئەز ببەرا"، "ئەز بڤاژا" دە "ئەز بەرا"، "ئەز ڤاژا" دبێژن.

هەروەسا وەکی کو ل ژۆرێ دهێتە دیتن، د کرمانجکییێدە، کەسێ یەکەهژمارێ یەکەم و پرهەژمارێ یەکەم، ل گۆر هەرێمان گەلەك دهێتە گوهەرتن. بۆ نموونە، ل گۆر هەرێمان، ئەڤ فۆرمێن پاشگرا کێشانێ یا کەسێ پرهەژمارێ یەکەم هەنە:

(-î, -ê; -în, -in, -ên; -îme, -îmi, -îm, -ime, -imê, -imi, -im)

د کورمانجییێدە، ل گۆر هەرێمان، ئەڤ فۆرمێن پاشگرا کێشانێ یا کەسێ پرهەژمارێ یەکەم هەنە: (-în, -in, -î).

ژ ڤان پاشگرێن کرمانجکی، "-în", "-in", "-î"، هەر وەکی یێن کورمانجییێنە؛ لێ بەلێ "-îm", "-im", "-îme", "-ime", "-imê", "-imi" هەر وەکی پاشگرا "-îm" یا فارسی یان ژێ نێزیکی وێنە.

وەسا دهێتە فێمکرن کو، ژ ڤان پاشگرێن کرمانجکی پاشگرێن "-î"، پشتی وندابوونا دەنگێ "-n" یان ژێ "-m"یێ، وەکی "-î" مایە.

بۆ نموونە:

-în, -in → î
ma vajîn → ma vajin → ma vajî

-îme, -îm, -îmi, -imê, -ime, -im → î
ma vajîme → ma vajîmi → ma vajîm → ma vajî

د کرمانجکی و کورمانجییێدە، گەلەك نموونەیێن دن یێن نەمانا دەنگێ "n"یێ هەنە. بۆ نموونە:

ma bîyarin → ma bîyarî → ma bîyarê → ma bîyar'

پارتیکلا "wa"/"va" یا کو د ڕاوەیا خوەستەکیدە دهێتە بکارئانین، د کوردیا ناڤڕاستەدە وەکی "ba"، د کورمانجییێدە وەکی "bila"/"bira" هەیە. ئەڤ پارتیکل، د ڕاوەیا فەرمانی یا نەڕاستەڕاستەدە ژی دهێتە بکارئانین. بێگومان ئەڤ دوو ڕاوە، ژ ئالیێ واتەیێڤە ژ هەڤ جودانە.

نموونە:

	کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
raweya fermanî	**Wa** vajo!	**Bila** bêje!
raweya xwestekî	Çi vano **wa** vajo, serbest o.	Çi dibêje **bila** bêje, serbest e.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

1.2.2.4.10. نەیینیا ڕاوەیا خوەستەکی

د کرمانجکی و کورمانجییێدە، ژ بۆ کێشانا نەیینیا ڕاوەیا خوەستەکی، پێشگرا "bi-" ژ دەستپێکا فۆرما وێ یا ئەرێنی دهێتە ئاڤێتن، د کرمانجکییێدە پێشگرا نەیینیێ "nê-" (د هن دەڤۆکاندە "me-")، د کورمانجییێدە "ne-" جهێ وێ دگرە.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی) ئەرێنی	کورمانجی ئەرێنی	کرمانجی (زازاکی) نەیینی	کورمانجی نەیینی
ez xo vîr a bikêrî/bika	ez ji bîra bikim	"ez xo vîr a mekêrî" [228]	ez ji bîra nekim
ez []aka/akî/akirî	ez []vekim	ez []anêka/anêkî/anikirî ez nêaka/nênêakî	ez venekim ez newekem
ez []şira/ez şiran/ez şêra/ ez şora/e[z] şimî	ez biçim / ez []herim	ez nêşira/ez nêşiran ez nêşêra / ez nêşora ez meşêrî	ez neçim / ez ne[he]rim
bêro eştene/bêro estene	were avêştin/avêtin	"m[e]êro estene" [229]	neyê avêştin/avêtin
wa ez biwana wa ez biwanî	bila ez bixwînim	wa ez nêwana wa ez nêwanî	bila ez nexwînim

د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە، د کێشانا نەیینیا ڕاوەیا خوەستەکیدە، د جهێ پێشگرا "nê-" یێدە "ni-" دهێتە بکارئانین.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی) ئەرێنی	کورمانجی ئەرێنی	کرمانجکی (زازاکی) نەیینی	کورمانجی نەیینی
ez **bi**wûnî wa ez **bi**wûnî	ez **bixwînim** ez **bixwînim**	ez **ni**wûnî wa ez **ni**wûnî	ez **nexwînim** ez **nexwînim**

2.2.4.10. ڕاوەیا مەرجی

د کرمانجکییێدە، کێشانا ڕاوەیا مەرجی هوسا چێدبە: ژ کەسێ یەکەژمارێ دوویەمێ ڕاوەیا فەرمانیا لێکەرێ، پیتا داوی، ئانکو "e-" (یان ژی "i-") تێ ئاڤێتن؛ پاشێ پاشگرێن کێشانێ یێن ڕاوەیا مەرجی لێ تێن زێدەکرن. بەریا ڤێ فۆرما لێکەرێ گهانەکا "eke"و جهناڤا کەسی تێن. ئەڤ هەر سێ بێژە پێکڤە کێشانا ڕاوەیا مەرجیا لێکەرێ پێک تینن.

نموونە:

ڕاوەیا فەرمانی	ژ ڕاوەیا فەرمانی "e-"/"i-" کەتیە.	پاشگرا کێشانێ لێ زێدە بوویە	ڕاوەیا خوەستەکی	کورمانجی
biwan**e**/biwa**ni**	Biwan	→ biwan + **a** biwan**a**	**eke** ez biwan**a**	heke ez bixwîn**im**
biwan**e**/biwa**ni**	Biwan	→ biwan + **î** biwan**î**	**eke** ez biwan**î**	heke ez bixwîn**im**

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

yan jî				
biwane/biwani	Biwan	→ biwan + **a** biwana	**eger** ez biwana	eger ez bixwîn**im**
biwane/biwani	Biwan	→ biwan + **î** biwanî	**eger** ez biwanî	eger ez bixwîn**im**

د کرمانجکی و کورمانجییێدە، گەلەك ڤاریانتێن گهانەکا "eke"یێ هەنە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
eke / eka / eki / ek / heki / ki	heke / heker / hek / hekî / heko / heku / eke, ku
eger / eg / êg / heger / ger	eger / eg / er / heger / hege / heg / ger

د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە، ژ بۆ چێکرنا ڕاوەیا مەرجی، د جهێ گهانەکا "eke"ییێدە بێژەیا تورکی [ise] "se" ژ تێ بکارئانین.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Ti biwazî **se** ti wanenî.	Heke tu bixwazî tu dixwînî.

جارنا ئەڤ بێژەیا "se" و "eke" یان ژی "eger" پێکڤە تێن بکارئانین.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Eke ti biwazî **se** ti wanenî	Heke tu bixwazî tu dixwînî.
Eger ti biwazî **se** ti wanenî	Eger tu bixwazî tu dixwînî.

هەروەسا ئەڤ بێژەیا "se"یێ، د هن دەڤۆکاندە دبە "sew"/"sow و ئەو بێژەیا "eki"/"ek" یان ژی "eger" پێکڤە دبن بێژەیەکا هەڤەدودانی. وەکی:

(ekisew, ekisow, ekse, eksew, eksow, egerse, egersow)

د کرمانجکییێدە، پاشگرێن کێشانێ یێن ڕاوەیا مەرجی ئەڤەنە:

	کرمانجکی (زازاکی) پاشگرێن کێشانێ یێن ڕاوەیا مەرجی	کرمانجکی (زازاکی) **wendene/wendiş**
Yekhejmar		
kesê 1. (nêr & mê)	-a/-î /-an/-ane/-ine /-o/-ûn/-ûne/-û	**eke** ez biwan**a** /biwan**î**
kesê 2. (nêr)	-î/ -ê	**eke** ti biwan**î**
kesa 2. (mê)	-a	**eke** ti biwan**a**
kesê 3. (nêr)	-o	**eke** o biwan**o**
kesa 3. (mê)	-a	**eke** a biwan**a**
Pirhejmar		
kesê 1.	-în -in/-î/-ê -îme/-îm	**eke** ma/ biwan**î**/biwan**în**/ biwan**in**/ **eke** ma biwan**îme**
kesê 2.	-î/-ê	**eke** şima biwan**î**
kesê 3.	-î/-ê	**eke** ê biwan**î**

د کورمانجییێدە، یاسایا کێشانا ڕاوەیا مەرجی، وەکی یا کرمانجکیە، لێ بەلێ پاشگرێن کێشانێ یێن ڕاوەیا مەرجیا کورمانجی، ژ یێن کرمانجکی جودانە.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

نموونە:

ڕاوەیا فەرمانی	ژ ڕاوەیا فەرمانی "-e"/"-i" کەتیە.	پاشگرا کێشانێ لێ زێدە بوویە	ڕاوەیا خوەستەکی
Bixwîne	Bixwîn	bixwîn + **im** → bixwîn**im**	**heke** ez bixwîn**im**
yan jî			
Bixwîne	Bixwîn	bixwîn + **im** → bixwîn**im**	**eger** ez bixwîn**im**

د کورمانجییێدە، پاشگرێن کێشانێ یێن ڕاوەیا مەرجی ئەڤەنە:

	کورمانجی پاشگرێن کێشانێ یێن ڕاوەیا مەرجی	کورمانجی **Xwendin**
yekhejmar		
kesê 1.	-im / -m	**heke** ez bixwîn**im**
kesê 2.	-î	**heke** tu bixwîn**î**
kesê 3.	-e	**heke** ew bixwîn**e**
pirhejmar		
kesê 1.	-in / -în / -eyn / -en	**heke** em bixwîn**în** / bixwîn**in** **heke** em bik**în** / bik**in** / bik**eyn**
kesê 2.	-in / -în / -en	**heke** hûn bixwîn**in** **heke** hûn bik**in** / **biken**
kesê 3.	-in / -în / -en	**heke** ew bixwîn**in** **heke** ew bik**in** / bik**en**

د كرمانجكییێده، كێشانا كەسێ یەكهەژمارێ یەكەم و پڕهەژمارێ یەكەمێ ڕاوەیا مەرجی، ل گۆر هەرێمان گەلەك تێ گوهەرتن. (هەروەسا ژبۆ گوهەڕینێن هەرێمیێن ڕاوەیا خوەستەكی، ل بەشێ "ڕاوەیا خوەستەكی" بنێڕە.)

بۆ نموونە، ئەم ل گوهەڕینێن كێشانێن هەرێمی یێن كەسێ پڕهەژمارێ یەكەمێ ڕاوەیا مەرجی یا لێكەرا "ڤاتەنە"/"ڤاتش"ێ بنێڕن:

كرمانجكی (زازاكی) **vatene/vatiş**	كورمانجی **Gotin**
eke ma vaj**în**	heke em **bêjîn**
eke ma vaj**in**	heke em **bêjin**
eke ma vaj**î**	heke em **bêjî**[n]
eke ma vaj**ê**	heke em **bêjî**[n]
eke ma vaj**îme**	heke em **bêjîn**
eke ma vaj**îmi**	heke em **bêjîn**
eke ma vaj**îm**	heke em **bêjîn**
eger ma vaj**în**	eger em **bêjîn**
eger ma vaj**in**	eger em **bêjin**
eger ma vaj**î**	eger em **bêjî**[n]
eger ma vaj**ê**	eger em **bêjî**[n]
eger ma vaj**îme**	eger em **bêjîn**
eger ma vaj**îmi**	eger em **bêjîn**
eger ma vaj**îm**	eger em **bêjîn**

كرمانجكی	كورمانجی
"Ma ebed nêgeyrenê a, **ger** meram Nêker**in** îcra ......” (Ehmedê Xasî)	"Em ebed navegerin/venagerin, **ger** meramê Îcra nek**in** ......" (Ehmedê Xasî)

1.3.2.4.10. نەيينيا ڕاوەيا مەرجی

د كرمانجكی و كورمانجییێدە، ژ بۆ كێشانا نەيينيا ڕاوەيا مەرجی، پێشگرا "bi-" ژ دەستپێكا فۆرما وێ یا ئەرێنی تێ ئاڤێتن، د كرمانجكییێدە پێشگرا نەيينیێ "**nê-**" (د دەڤۆكا دێرسمێدە "me-")، د كورمانجییێدە "**ne-**" جهێ وێ دگرە.

نموونە:

كرمانجكی (زازاكی) ئەرێنی	كورمانجی ئەرێنی	كرمانجكی (زازاكی) نەيينی	كورمانجی نەيينی
eke ez **biwana** **eke** ez **biwanî**	**heke** ez **bixwînim** **heke** ez **bixwînim**	**eke** ez **nêwana** **eke** ez **nêwanî** / **eke** ez **mewanî**(ne)	**heke** ez **nexwînim** **heke** ez **nexwînim**
eger ez **biwana** **eger** ez **biwanî**	**eger** ez **bixwînim** **eger** ez **nexwînim**	**eger** ez **nêwana** **eger** ez **nêwanî**/**eger** ez **mewanî**(ne)	**eger** ez **nexwînim** **eger** ez **nexwînim**

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

4.2.4.10. ڕاوەیا دڤێتی

د کرمانجکییێدە، کێشانا ڕاوەیا دڤێتی هوسا چێدبە: ژ کەسێ یەکەژمارێ دوویەمێ ڕاوەیا فەرمانیا لێکەرێ، پیتا داوی، ئانکو "-e" (یان ژی "-i") تێ ئاڤێتن؛ پاشی پاشگرێن کێشانێ یێن ڕاوەیا دڤێتی لێ تێن زێدەکرن. بەریا ڤێ فۆرما لێکەرێ، بێژەیا "ganî" و جهناڤا کەسی تێن. ئەڤ هەر سێ بێژە پێکڤە کێشانا ڕاوەیا دڤێتیا لێکەرێ پێک تینن.

د جهێ "ganî" یا کرمانجکییێدە، د کورمانجییێدە بێژەیا "divê"/"divêt" تێ بکارئانین.

نموونە:

ڕاوەیا فەرمانێ	ژ ڕاوەیا فەرمانێ "-e"/"-i" کەتیە.	پاشگرا کێشانێ لێ زێدە بوویە	ڕاوەیا دڤێتی	کورمانجی
bide/bidi	Bid	→ bid + a bida	ganî ez biwana	divê ez bidim
bireme/biremi	birem	→ birem + a birema	ganî ez bireme	divê ez birevim
yan jî				
bide/bidi	bid	→ bid + î bidî	ganî ez bidî	divê ez bidim
bireme/biremi	birem	→ birem + î biremî	ganî ez biremî	divê ez birevim

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

	کرمانجکی (زازاکی) پاشگرێن کێشانێ یێن ڕاوەیا دڤێتی	کرمانجکی (زازاکی) **wendene/wendiş**	کورمانجی **Xwendin**
yekhejmar			
kesê 1. (nêr & mê)	-a/-î /-an/-ane/ -ine /-o/-ûn/-ûne/-û	**ganî** ez biwan**a**/biwan**î** **ganî** ez biwanîne	**divê** ez bixwîn**im** **divê** ez bixwîn**im**[e]
kesê 2. (nêr)	-î/ -ê	**ganî** ti biwan**î**	**divê** tu bixwîn**î**
kesa 2. (mê)	-a	**ganî** ti biwan**a**	**divê** tu bixwîn**î**
kesê 3. (nêr)	-o	**ganî** o biwan**o**	**divê** ew bixwîn**e**
kesa 3. (mê)	-a	**ganî** a biwan**a**	**divê** ew bixwîn**e**
pirhejmar			
kesê 1.	-în -in/-î/ê -îme/-îm	**ganî** ma biwan**î**/biwan**în**/biwan**in** **ganî** ma biwan**îme**	**divê** em bixwîn**in** **divê** em bixwîn**in**
kesê 2.	-î/-ê	**ganî** şima biwan**î**/biwan**în**	**divê** hûn bixwîn**in**
kesê 3.	-î/-ê	**ganî** ê biwan**î**/biwan**în**	**divê** ew bixwîn**in**

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
ganî ez [bi]vaja/vajî/vajîne	divê ez [bi]bêjim
ganî ti/tu [bi]vajî	divê tu [bi]bêjî
ganî ti/tu [bi]vaja	divê tu [bi]bêjî
ganî ti/tu b[i]êrî	divê tu bêyî/werî
ganî ti/tu b[i]êra	divê tu bêyî/werî
ganî ti tu şêrî	divê tu herî
ganî ti tu şêra	divê tu herî

د کرمانجکییێدە، گەلەك ڤاریانتێن بێژەیا "ganî"یێ هەنە. وەکی:

(ginî, gonî, gunî, gûnî, gûn, gê, gey).

د هن دەڤۆکێن کرمانجکی و کورمانجییێدە، ژ بۆ چێکرنا ڕاوەیا دڤێتی، بێژەیا تورکی "gerek" ژی تێ بکارئانین. د کرمانجکی و کورمانجییێدە، گەلەك ڤاریانتێن ڤێ بێژەیێ هەنە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
gerek / gereke / gereka / gerekû / geregа / gereg / gera / gêrek / gêreke / gêre / girek / gere	gerek / gerekê / gelek / gera / gere / gerê

1.4.2.4.10. نەیینیا ڕاوەیا دڤێتی

د کرمانجکی و کورمانجییێدە، ژ بۆ کێشانا نەیینیا ڕاوەیا دڤێتی، پێشگرا "bi-"یێ ژ دەستپێکا فۆرما وێ یا ئەرێنی تێ ئاڤێتن، د کرمانجکییێدە پێشگرا نەیینیێ "nê-" (د دەڤۆکا دێرسمیێدە "me-")، د کورمانجییێدە "ne-" جهێ وێ دگرە.

نموونه:

کرمانجکی (زازاکی) nê- / me-	کورمانجی ne-
ganî ez nêvaja/nêvajî/mevajîne (nêr & mê)	divê ez nebêjim
ganî ti/tu nêvajî (nêr)	divê tu nebêjî
ganî ti/tu nêvaja (mê)	divê tu nebêjî
ganî ez nêwana/nêwanî/mewanîne (nêr & mê)	divê ez nexwînim
ganî ti nêwanî (nêr)	divê tu nexwînî
ganî ti nêwana (mê)	divê tu nexwînî
ganî o nêwano (nêr)	divê ew nexwîne
ganî a nêwana (mê)	divê ew nexwîne
ganî ma nêwanî/nêwanîn	divê em nexwînin
ganî şima nêwanî/nêwanîn	divê hûn nexexwînin
ganî ê nêwanî/nêwanîn	divê ew nenexwînin
"Kes gereke meşêro mêytû ser."(230)	"Kes gerek (divê) neçe ser meytan."
"Mordem gereke a kerdena dêya rinde xo vîr a mekerone."(231)	"Meriv gerek wê kirina wîya rind ji bîra neke."
"Ma gereke naza ro meşêrîme."(232)	"Em gerek ji vir neçin."

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

5.10. ل گۆر چێبوونا خوە لێکەر

ئەم دشێن ل گۆر چێبوونا وان، لێکەران بکن سێ بەش:

1. لێکەرێن سادە.
2. لێکەرێن دارِشتی.
3. لێکەرێن هەڤەدودانی.

1.5.10. لێکەرێن سادە

لێکەرێن سادە، ئەو لێکەرن کو پێشگرا لێکەری (Verbal Prefix, Préverbe) وەرنەگرتنە و ژ چەند بێژەیێن جودا پێک نەهاتنە.

نموونە:

کورمانجی	کرمانجکی (زازاکی)
hatin	ameyene / ameyîş
birin	berdene / berdiş
girtin	girewtene / guretene / girewtiş
kirin	kerdene / kerdiş
gotin	vatene / vatiş
zanîn	zanayene / zanayîş

2.5.10. لێکەرێن دارِشتی

ئەم لێکەرێن دارِشتی دکن دوو بەش:

1. لێکەرێن کو ژ ناڤدێر و پاشگرەکێ پێک تێن.
2. لێکەرێن کو ژ پێشگرا لێکەر و لێکەرەکێ پێک تێن.

1.2.5.10. لێکەرێن کو ژ ناڤدێر و پاشگرەکێ پێک تێن

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
-îyayene	**-îyan / -în**
hur + îyayene → hurîyayene wur + îyayene → wurîyayene	xur + îyan → xurîyan / xurîn
-ayene	**-în**
pers + ayene → persayene	pirs + în → pirsîn
ters + ayene → tersayene	tirs + în → tirsîn
-nayene	**-andin**
rem + nayene → remnayene	rev + andin → revandin
neqiş + nayene → neqişnayene	neqiş + andin → neqişandin
lerz + nayene → lerznayene	leriz + andin → lerizandin
xemil + nayene → xemilnayene	xemil + andin → xemilandin

2.2.4.10. لێکەرێن کو ژ پێشگرا لێکەر و لێکەرەکێ پێک تێن

هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کورمانجییێدە پێشگرێن لێکەری هەنە. ئەو بەریا لێکەرەکێ تێن و دگەل وێ، لێکەرێن نوو پێک تینن.

پێشگرێن لێکەری دوو بەشن:

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

1. پێشگرێن لێکەری یێن سادە، وەکی: "-ra".

2. پێشگرێن لێکەری یێن لهەڤخستی، وەکی: "-pê".

پێشگرێن لێکەری یێن لهەڤخستی، ژ پێشداچەك و جهناڤەکی پێک هاتنە. بۆ نموونە ئەسل و بنچینەیا پێشگرا "-pê"یێ، د کرمانجکییێدە "pey ey"/"bi ey"، د کورمانجییێدە "bi wî/wê" یە. ئانکو د کرمانجکییێدە داچەکا "pey"/"bi" و جهناڤا "ey"، د کورمانجییێدە داچەکا "bi" و جهناڤا "wî"/"wê" ب هەڤ ڤە کەلژینە، بوونە "pê".

هن رێزماناس، لێکەرێن ب پێشگرێن لێکەری وەکی لێکەرێن هەڤەدودانی دحەسبینن. ب یا من، هەکە ئەم لێکەران ل گۆر چێبوونا وان دابەش بکن، ئەم دشێن ڤان لێکەران وەکی لێکەرێن دارِشتی بحەسبینن. چونکو ئەسلێ ڤان بێژەیان ژ پێشداچەك و جهناڤان پێک هاتبن ژی، دەما کو ئەو بەریا لێکەرەکێ تێن و ب وێ رە لێکەرەکە نوو پێک تینن، ئێدی ئەرکا پێشگرێ بجە تینن. لۆما مە ئەڤ د ڤی بەشیدە نڤیسین.

نموونە:

کورمانجی	کورمانجی پێشگرا لێکەری	کرمانجکی (زازاکی)	کرمانجکی (زازاکی) پێشگرا لێکەری
Vebirandin vebûyîn/vebûn/vebîn vegerandin veçinîn/veçinandin vedayîn/vedan vegerîyan/vegerîn	ve-	abirnayene abîyene/ yabîyayene açarnayene açînayene adayene agêrayene/yacêrayene	a- / ya-

	agêrnayene/**a**geyrnayîne **a**kerdene/**we**kerdene/**ya**kerdene **a**mendene **a**niştene **a**qetîyayene/**a**qitîyayene **a**qetnayene/**a**qitnayene **a**şanayene **a**girewtene/**a**girotiş//**a**guretiş		**ve**gerandin **ve**kirin/**we**kirin **ve**man **ve**niştin/**ve**nîştin **ve**qetîyan/**ve**qetîn **ve**qetandin **ve**kolandin/**ve**kolan **ve**girtin
a-/**ya**-	**aç**arnayene/yaçarnayene [agêrnayene]	**wer**-	**Wer**gerandin
a-	**a**kewtene/ **a**kotene	**hil**-	**hil**ketin/**hilavêtin**
a-/**ra**-	**a**vistene / **ra**vistene / **ra**fîstene / **ra**fiştayene **a**qetîyayene/**a**qitîyayene **a**qetnayene/**a**qitnayene **a**çînayene/**ra**çînitiş	**ra**-	**Ra**xistin . **ra**qetîyan/**ra**qetîn **ra**qetandin **ra**çandin
cê	**cê** bîyene **cê** kerdene **cê** kewtene	**j**ev / **j**i hev	**j**ev bûn **j**ev kirin **j**ev ketin

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

cê de / cê di	cê de kerdene . cê de kewtene cê de vistene	jev de / ji hev de	jev de kirin ji hev de kirin jev de ketin jev de xistin
cê ra	cê ra bîyene cê ra kerdene	jev/ji hev	jev bûn jev kirin
ci-	cibîyene cigêrayene cikerdene sere cikerdene sereyê ... cikerdene	jê	jê bûn / jê bîn jê gerîyan/jê gerîn jê kirin serî jê kirin serê ... jêkirin
ci-	ciameyene cigêrê cigêrayene	lê	lê hatın lê gere lê gerîyan/lê gerîn
cira / tira	cira ameyene cira birnayene cira bîyene/cira bîyayene cira girewtene cira hes kerdene cira kerdene cira kewtene cira mendene cira persayene cira peya/peye bîyene	jê	jê hatin jê birîn jê bûn / jê bîn jê girtirin jê hez kirin jê kirin jê kevtin/keftin/ketin jê mayîn/man jê pirsîn jê peya bûyîn/bûn

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

	cira vatene	jê ra / jê re	jê ra gotin/jê re gotin
cira	cira şîyene/cira şîyayene: bnr. tira şîyayene/tera şîyayene		
da-	daçikîyayene/daçikîyayîş daçiknayene/daçiknayîş dadayîne/ dadayîş dagirewtene/dagirotiş daleqnayene/daleqnayîş daliqnayene	da-	Daçikîn daçikandin dadayîn/dadan dagirtin daleqandin daliqandin
de-	debestene degêrayene dekerdene derutene	da-	dabestin (KN) dagerîyan / dagerîn dakirin damalandin / damalaştin
de-	dekerdene dekewtene/dekotene depernayene devistene	tê-	tê kirin tê ketin tê perandin tê xistin
dira	dira bîyene/dira bîyayene: bnr. cira bîyene dira kerdene: bnr. cira		

	kerdene		
era / ere:bnr. ra / ro	era ... şîkîyayene: bnr. / ra ... şîyene / ra . . . şîkîyayene era xo amayene: bnr. ro xo ameyene era xo ameyîne: bnr. ro xo ameyene ere xo amayene: bnr. ro xo ameyene		
ero	ero ... cêrayene ero xo nayene: bnr. ro xo nayene ero . . . amayene: bnr. ro . . . ameyene	li	li ... gerîyan
pa- / pawa	pabîyene / pawabîyene[233] pakerdene (name) panayene paşîyene padayene cadayene	pêve pêwe (KN)	pêve bûn/pêwe bûn pêve kirin (nav) danîn pêve çûn pêwedan (KN), dadayîn / dadan
pa- / pawa	pavistene panayene	lê lê	Lêxistin lê nandin[234]
pede	pede şîyene pede dayene pede kerdene	pêde pêve	pêde çûyîn /pê de çîn pêve dayîn / pêve dan pêde kirin

pê-/pey-	**pê**girewtene/pêgurete ne **pê**hesîyayene /pey hesîyayene **pê**zanayene /pey zanayene **pê**şîyene/pey şîyayene	**pê-**	**Pê**girtin **pê**hesîyan **pê**hesîn **pê**zanîn **pê**çûn
pê-	**Pê**ardene **pê**ameyene **pê**kerdene **pê**kewtene	**pev**	**pev anîn** **pev hatin** **pev** kirin **pev** keftin/**pê**ketin
pê-	**Pê**vistene	**pev** de	**pev de x**istin
pê-	**Pê**ameyene **pê**ardene **pê**kerdene **pê**şîyene	**li hev**	**li hev hatin** **li hev anîn** **li hev** kirin **li hev** **ç**ûyîn/**ç**în
pêra	**pêra** girê dayene	**pev** / **bi hev ve**	**pev** girêdan bi hev ve girêdan
pêro	**pêro** dayene **pêro** ginayene	**li hev**	**li hev** dan **li hev ketin**
pero: bnr. piro			
perû: bnr. piro			

pirê: bnr. piro			
peri: bnr. piro			
piro/**pira**	**piro** dayene **piro** kerdene **piro** şanayene / **pira** şanayene	**lê**	**lê** dan **lê** kirin **lê** reşandin
pirue: bnr. piro			
pirû: bnr. piro			
pirye: bnr. piro			
pure/puri: bnr. piro			
po-/**pû-**	**po**kerdene / **pû**kerdene	**pêve**	**pêve** kirin
puri: bnr. piro			
purî: bnr. piro			
puro: bnr. piro			
purye: bnr.			

piro			
ra-/a-	raşanayene / rasanayene / raşanayîş / raşonayîş / raşayîş rakewtene/rakotene ragêrayene aqetîyayene/aqitîyayene aqetnayene/aqitnayene ravêrdene/ravîyartene . ravîyarnayene . raçînitiş / açînayene ravistene /rafîstene /rafîştayene	ra-	raweşandin / rawişandin / rawşandin raketin ragerîn/ragerîyan raqetîyan/raqetîn raqetandin rabihurîn / rabihorîn / rabihûrîn / rawirîn /rawirtin rabihurandin/rabihorandin/ rabihûrandin/rawirandin raçandin / raçinandin raxistin
ra-	rabîyene rakerdene	ve-	vebûyîn/vebûn /vebîn vekirin / wekirin
ra-	ra ... şîyene /ra . . . şîkîyayene	li ... / lê	li ... çûn
ro	ro xo nayene ro . . . ameyene ro xo ameyene	li	li xwe danîn li ... hatin li [hişê] xwe hatin
ro-	rokerdene/rûkerdene	ro- / rû-	rokirin/rûkirin,

	. ronîştene/rûnîştene/r ueniştiş ronayene roşanayene/rueşonayî ş		rokirdin (KN) rûniştin / ronîştin (KN) ronan (KN), danîn/danandin rûniştandin, ronîşandin(KN)
ta-	takewtene tavistene	tev-	Tevketin tevxistin
ta-	Tadayene	ba-	Badan
ta-	Tavistene	pê-/ pev-	pêxistin / pevxistin
ta-	Tavistene	vê-	Vêxistin
ta-	Takewtene	lê-	Lêketin
ta-	Takewtene	pê-	Pêketin
tede	tede bîyene / tede bîyayene tede mendene	têde	têde bûyîn / têde bûn têde mayîn/man
tede	tede vetene, tede tey vetene	tê	tê derxistin
tera:bnr. tira	tera bîyene/tera bîyayene bnr. tira bîyene tera kerdene: bnr. tira kerdene		
tey	tey vetene	tê	tê derxistin

tê:bnr. têw/têv			
tê-	têşikitene/têşiknayîş têşikîyayene/têşikîyayîş	têk- / tê-	Têkşikandin têkşikîn, têşikan (KN)
tê-	Têkewtene	pê-	Pêketin
tê	têkewtene têvistene	vê-	Vêketin vêxistin
têra	têra pîştene/têra pîstene	li hev	li hev pêçan
têro	têro pîştene têro pêşîyayene	li hev	li hev pêçan li hev pêçîyan / li hev pêçîn
têw / têv / tê	têwdayene / têvdayene / têdayene têwgêrayîne / têgêrayîş	tev	tevdayîn/tevdan . tevgerîyan/tevgerîn
tira/tera/cira	tira kerdene tira şîyene/tera şîyayene	têra/têre	têra kirin/têre kirin têra çûyîn / têre çîn
tira	tira dayene	tê	tê dan/tê dayîn
tira	tira vatene	jê ra / jê re	jê ra gotin/jê re gotin
tira: bnr. cira	tira ameyene:bnr. cira ameyene		

	tira birnayene: bnr. cira birnayene tira bîyene/tira bîyayene: bnr. cira bîyene/cira bîyayene tira girewtene: bnr. cira girewtene tira hes kerdene: bnr. cira hes kerdene tira kerdene: bnr. cira kerdene tira kewtene / tira kotene: bnr. cira kewtene/cira kotene tira mendene:bnr. cira mendene tira persayene: bnr. cira persayene tira peya bîyene: bnr. cira peye bîyene tira vatene: bnr. cira vatene		
tiro	tiro kerdene tiro şîyene/ tiro şîyayene	têra/têre	têra kirin/têre kirin têra çûn/ têre çûyîn
vaz-	vazdayene/vazdayîne	baz-	bazdayîn / bazdan
ver-	verdayene/veradayen e verkewtene	ber-	Berdan berkevtin/berkeftin/ berketin, li ber ketin

ver[r]a / ver[r]o	ver[r]a gêrayene / ver[r]o gêrayene ver[r]o amayene	li ber	li ber gerîyan . li ber rabûn
vir-	Virbîyene	hil-	Hilbûn
we-	weşanayene/weşonay ne	we-	weşandin / raweşandin, veweşandin
we-	webîyayene weçarnayene wekerdene (adir) wekerdene Weameyene	ve-	vebûnyîn / vebîn vegerandin vekirin / wekirin (agir) kirdinewe (KN) vehatin
we-	wedayene wekerdene weperayene weşanayene/wesanaye ne wegirewtene/wegirote ne	hel-/hil-	Hildan hilkirin hilperîn hilweşandin helgirtin/hilgirtin
wer-	weradayene werantene/weontene	hel-/hil-	Hildan hilkişandin
ya-: bnr. we-	yakerdene/wekerdene	ve-	vekirin / wekirin

پێشگرێن لێکەری یێن کرمانجکی و لێکەرێن کو ب وان چێدبن

	a	da	de	Pa	po	ra	ro	ta	to	Wa
ameyene/ameyîş					+			+		+
antene/antiş										+
ardene/ardiş			+		+			+		
bestene/bestiş			+	+						
bîyene/bîyayîş	+		+	+		+	+		+	+
çarnayene/çarnayîş	+				+			+		
çînayen e/çînayîş	+									+
dayene/dayîş	+	+		+		+	+	+	+	+
gêrayene/gêrayîş	+		+			+		+		
ginayene/ginayîş			+	+	+					
girewtene/girewtiş	+	+	+							+
kerdene/kerdiş	+		+	+	+	+	+		+	+
kewtene/kotene/kewtiş	+		+	+		+	+	+		
mendene/mendiş	+			+						
nayene/nayîş			+	+			+	+		+
niştene/niştiş	+		+	+			+			+
pîştene/pîştiş/piştiş			+						+	
şanayene/şanayîş/şonayîş/şûn ayîş	+		+			+	+			+
şîyene/şîyayîş			+		+					+
Vistiş	+		+	+	+	+		+		

د لیستەیا ژۆرینده ڕادەرێن لێکەران هەم ب پاشگرا "-ene" هەم ژی ب پاشگرا "-iş"ێ هاتبوون نڤیسین، ل ژێرێ ـ ژ بۆ کو زێدە جهـ نەگرن ـ تەنێ ب

پاشگرا "ene-"یێ هاتن نڤیسین. بۆ نموونە "ئامەییش" نەهاتیە نڤیسین، تەنێ "ئامەیەنێ" هاتیە نڤیسین.

	bide/ biderbede/bere/ ci	cê	cê de	cê ra	pe de	pê	pêra	pê ro	pira/pera	pi ro	tê	tê ra	tira/tera	tiro
ameyene	+				+	+				+			+	+
antene			+											
ardene	+				+	+							+	
bestene							+		+	+	+			
bîyene		+		+			+	+	+	+		+	+	
cenayene										+				+
çarnayene										+		+	+	+
dayene	+				+		+	+	+	+	+		+	
fînayene					+						+			
gêrayene	+					+					+	+	+	
ginayene	+					+		+		+				
girewtene						+			+	+			+	
kerdene	+	+	+	+	+	+			+	+	+	+	+	+
kewtene			+		+	+	+				+		+	+
mendene	+					+	+						+	
nayene	+						+		+	+			+	
niştene	+								+					
piştene								+				+		
şanayene	+					+			+	+	+		+	
şîyene	+		+		+				+			+	+	+
vistene		+	+		+		+				+		+	

1.2.2.5.10. کێشانا لێکەرێن کو ژ پێشگرا لێکەری و لێکەرەکێ پێک تێن

د کرمانجکییێدە، ل گۆر هەرێمان، دوو جورە کێشانا ڤان لێکەران هەیە. د جورەیێ یەکەم دە پێشگرا لێکەری ل پێشە، د یا دوویەمدە پێشگرا لێکەری ل پاشە.

نموونە:

کورمانجی پێشگرا لێکەری ل پێشە	پێشگرا لێکەری	کرمانجکی (زازاکی) - II پێشگرا لێکەری ل پاشە	کرمانجکی (زازاکی) – I پێشگرا لێکەری ل پێشە	پێشگرا لێکەری
vekir / wekir vedike / wediket vegerîya / wegerya	ve-	kerd a keno a gêra a	Akerd akeno agêra	a-
raxist	ra-	kerd ra	Rakerd	ra-
rokir/rûkir	ro- /rû-	kerd ro	rokerd / rûkerd	ro-

وەکی کو تێ دیتن، د کێشانا یەکەم یا لێکەرێن کورمانجکییێدە، وەکی یا کورمانجی پێشگرا لێکەری ل پێشە. ژ بەر کو ڕادەرێن لێکەرێن هوسا ژی ب پێشگرا لێکەر دەست پێ دکن. ژ ئالیێ پەداگۆژیکڤە ئەڤ جورەیێ کێشانێ ئاسانترە. لۆما ئەم د نڤیساندنا کرمانجکییێدە ڤی جورەیێ کێشانێ تەرجیح دکن. بۆ نموونە، ئەم ژ نموونەیێن ژێرین ئاوایێ یەکەم تەرجیح دکن.

کرمانجکی (زازاکی) رادەر	کرمانجکی (زازاکی) - I پێشگرا لێکەری ل پێشە	کرمانجکی (زازاکی) - II پێشگرا لێکەری ل پاشە	کورمانجی پێشگرا لێکەری ل پێشە
rakerdene/rakerdiş	1. ez rakena	2. ez kena ra	ez radixim

2.2.2.5.10. نەیینیا لێکەرێن کو ژ پێشگرا لێکەری و لێکەرەکێ پێک تێن

هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کورمانجییێدە دوو فۆرمێن کێشانا نەیینیا ڤان لێکەران هەنە.

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
1. me- + pêşgira lêkerî + lêker nê- + pêşgira lêkerî + lêker.	1. me- + pêşgira lêkerî + lêker. ne- + pêşgira lêkerî + lêker.
2. pêşgira lêkerî + me + lêker pêşgira lêkerî + nê (ni-) + lêker	2. pêşgira lêkerî + me + lêker pêşgira lêkerî + ne + lêker

د فۆرما یەکەم د پێشگرا نەیینیێ ل پێشە، لێ بەلێ د فۆرما دوویەمدە پێشگرا لێکەریێ ل پێشە. د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە، جارنا ئەڤ فۆرما سێیەم ژی هەیە:

nê (ni-) + لێکەر + پێشگرا لێکەری.

وەکی: "من نەکردا" (کورمانجی. من نەوەکر / من ڤەنەکر)

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

نموونە:

پێشگرا لێکەری	کرمانجکی (زازاکی)	پێشگرا لێکەری	کورمانجی
a-	Ameçarne meaçarne ma anêgêrenî ma nêagêrenî	ve-	venegerîne newegerîne em venagerin em navegerin
a- / ra-	Meake ameke / rameke	ve-	neweke/neveke vemeke / veneke
	mi anêkerd / mi anikerd / mi ranêkerd mi nêakerd / mi nikerd a ezo ramekerî wa o nêako wa o anêko		min venekir min newekir ezê venekim /ezê newekem bila ew neweket bila ew veneke
	ey nêşimit		wî nevexwar / wî venexwar
	mi nêşimitênî		min venedixwar
ci	Ez to cinêkena. "Ez to nêcikena."(235)	jê	Ez te [ser]jê nakim.
de	to denêkerd / to denikerd to nêdekerd	de	te tênekir, te danekir
piro	mi piro nêda / mi purye nida / mi nêda piro ti piro mede / ti purye medi	lê	min lêneda . tu lênede . ezê lênedim

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

	ti mede piro ezo piro medîne ez do nêda piro		ez dê lênedim
we-	mi wenêgirewt/ min wenigirot mi nêwegirewt mewegîre wemegîre	hil-	min hilnegirt min nehelgirt/nehilg irt nehelgire/nehilg ire hilnegire

3.5.10. لێكەرێن هەڤەدودانی

لێكەرێن هەڤەدودانی ئەو لێكەرن كو ژ ناڤدێرەك و لێكەرەكیٚ، رەنگدێرەك و لێكەرەكیٚ یان ژی لێكەرەك و لێكەرەكا دن پێك تێن.

1.3.5.10. لێكەرێن كو ژ ناڤدێرەك و لێكەرەكیٚ پێك تێن

نموونە:

كرمانجكی (زازاكی)	كورمانجی
aw dayene/aw dayîş	av dan
girê dayene/girey dayîş	girê dan
zurî kerdene/zurî kerdiş	derew kirin
veng dayene/veyn dayîş	bang kirin

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

2.3.5.10. لێکەرێن کو ژ ڕەنگدێرەك و لێکەرەکێ پێك تێن

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
berz kerdene/berz kerdiş	**bilind** kirin, berz kirdin (KN)
hîra kerdene/hera kerdiş	**f**ire kirin
pîr bîyene/pîr bîyayîş	pîr bûyîn/pîr bûn/pîr bîn
pir kerdene/pir kerdiş	**tije kirin**, pir kirdin (KN)

3.3.5.10. لێکەرێن کو ژ لێکەرەك و لێکەرەکا دن پێك تێن

هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کورمانجییێدە هن لێکەر، ژ دوو لێکەران پێك تێن. بۆ نموونە، د کرمانجکییێدە لێکەرا هاریکار "دایەنە"/"داییش"، د کورمانجییێدە "داییێن"/"دان" و لێکەرەکا دن پێکڤە فۆرما تەباتی (پاسیف) یا وێ لێکەرا دن پێك تینن. هەروەسا د کرمانجکییێدە لێکەرا هاریکار "ئامەیەنە"/"ئامەییش"، د کورمانجییێدە "هاتن" و لێکەرەکا دن پێکڤە فۆرما هۆکەری (causative) یا وێ لێکەرا دن پێك تینن. چەند نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
ameyene kiştene	**hatin** kuştin
ameyene rotene	**hatin f**irotin
dayene kerdene	dayîn/dan kirin
dayene wendene	dayîn/dan **x**wendin

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

4.3.5.10. نەيينيا لێکەرێن هەڤەدودانی

د کرمانجکییێدە، ژ بۆ کێشانا فۆرما نەيينيا لێکەرێن هەڤەدودانییێن کو ژ "ناڤدێر + لێکەر" یان ژی "ڕەنگدێر + لێکەر" چێدبن، پێشگرا نەيينیێ "nê-" یان ژی "me-" تێ پێشیا بەشێ لێکەری. وەکی: "م سوور نێکەرد". هەروەسا د کورمانجییێدە ژی ئەڤ پێشگر "me-" یان ژی "ne-"یە. وەکی: "من سۆر نەکر".

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
ez aw **nê**da / ez awe **me**dine	ez av **ne**dim
berz **me**ke	**bilind** **me**ke / bilind **ne**ke
mi fehm/fêm **nê**kerd	min fehm/fêm **ne**kir

هەکە لێکەر هۆکاری (causative) بە، ژ بۆ فۆرما وێ یا نەيینی، پێشگرا نەيينیێ "me-"/"nê-" (د کورمانجییێدە "ne-") تێ پێشیا بەشێ لێکەرا هاریکار.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
ez **nê**da kerdene/ ez **me**dî kerdene	ez **ne**di**m** kirin
mede kerdene	**me**de kirin
mi **nê**da werdene	min **ne**da **x**warin

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

6.10. ل گۆر دیاتیێزێ (VOICE) لێکەر

لێکەر ل گۆر تێکەلیا کارا (subject) و لێکەری ژێ دابەش دبن.

د ڤی بەشیدە ئەم لسەر لێکەرێن لەباتی (Aktîf)، هۆکاری (Causative)، تەباتی (Pasîf)، ڤەگەڕۆك (Reflexive)، هەڤوودنێ (Reciprocal)، هەروەسا لێکەرێن تێپەڕ و تێنەپەڕێ دسەکنن.

1.6.10. لێکەرێن تێپەڕ

لێکەرێن تێپەڕ، ئەو لێکەرن کو تشتە (Objekt) وەردگرن.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Mi **doman**/**gede** berd.	Min/mi **gede** bir.
Ey **gude/goge** eşte/viste.	Wî **gog** **a**vêşt/avêt.
Şima **kaxite** waşta/wasta.	We **kaxiz** xwestîye.

د کرمانجکییێدە، هەکە مرۆڤ پاشگرا ڕادەرێ یا هن لێکەرێن تێنەپەر ژێ ببە (بهاڤێژە) و د جهێ وێدە پاشگرا " - نایەنە"/" - نایێش" دەینە، ئەو دبن لێکەرێن تێپەڕ. د کورمانجییێدە ژێ ئەڤ تشت ب پاشگرا " - اندن"ێ چێدبە. (ژ بۆ لیستەیەکا درێژ یا لێکەرێن هوسا، ل بەشێ دەما نها بنێرە).

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی) تێنەپەڕ ⟵ تێپەڕ	کورمانجی تێنەپەڕ ⟵ تێپەڕ
girî**yayene** → girî**nayene** girî**yayîş** → girê**nayîş**	**kel**în → **kel**andin
lerzî**yayene** → lerz**nayene**	lerizîn → leriz**andin**

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

tersayene → tersnayene	tirsîn → tirsandin
varayene → varnayene	barîyan/barîn → barandin

(ژ بۆ کێشانا لێکەرێن تێپەڕ ل ڤان بەشان بنێرە: کێشانا دەما بووریا دیار یا لێکەرێن تێپەڕ، کێشانا دەما بووریا دوور یا لێکەرێن تێپەڕ، دەما نها یا لێکەرێن کو ڕادەرا وان د کرمانجکیێدە ب " - نایەنە"/" - نایش"، د کورمانجییێدە ب " - اندن"ێ دووماهیک تێ.)

1.1.6.10. ئەرگاتیڤی

هەم کرمانجکی هەم ژی کورمانجی خوەدی تایبەتمەندیێن ئەرگاتیڤینە. ئانکو د هەڤۆکا (sentence) بنگەهین یا ڤان هەردوو دیالێکتاندە، لێکەرا تێپەڕ د دەمێن بۆریدە، ل گۆر تشتەیێ (Objektê) پاشکرا کێشانێ وەردکرە. ژ بەر کو لێکەر بەس د دەمێن بۆریدە د بن کارتێکرنا تشتەیێدە و ل گۆر وێ پاشکرا کێشانێ وەردگرە، زمانێ کوردی زمانەکێ نیڤ ـ ئەرگاتیفە.

ژ بەر کو لێکەرا تێپەڕ تشتەیێ وەرناگرە، پاشگرێن کێشانێ یێن لێکەرا تێنەپەڕ ل گۆر کارایێ (subjektê) نە. د کوردیدە، ژ بەر کو ئەرگاتیفی ب کارێ تێپەڕ هەیە، ل ڤر ئەم دێ لسەر کارێ تێپەڕ بسەکنن. بۆ نموونە، ئەم بەرێ خوە بدن هەڤۆکێن کو ب لێکەرەکا تێپەڕ، ئانکو "شوتەنە"/"شوتش"ـا کرمانجکیێ و "شوشتن"/"شووشتن"ـا کورمانجیێ چێبوونە. (بێژەیا "لەپک" یا کو د ڤان هەڤۆکاندە هەیە، د هن دەڤۆکێن کورمانجییێدە نێرە، د هنەکاندە مێیە؛ مە ل ڤرێ وەکی نێر بکارئانیە. هەروەسا ژ بۆ ڤان هەڤۆکان، مەبەست ژ "ڕەوشا ڕاستەڕاست"، (rectus)؛ ژ "ڕەوشا تەواندی" (oblique case)ـە.

1.1.1.6.10. هەکە لێکەر تێپەڕ، کارا یەکەژمار بە

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی

دەما بووريا ديار	دەما بووريا ديار
1.Keçikê lepik şuşt/şîşt. 2.Lawikî/lêwik lepik şuşt/şîşt. د هەڤۆكا 1. و 2. دە، ژ بەر كو تشتە يەكهەژمار و نێرە. **پێڤەبەر (predicate) ژی ل كۆر تشتەیێ** يەكهەژمارە. (هەم ژبۆ نێر هەم ژبۆ مێ)	1.Kêneke lepik şut/şit. 2.Lajekî lepik şut/şit. د هەڤۆكا 1. و 2. دە، ژ بەر كو تشتە يەكهەژمار و نێرە. **پێڤەبەر (predicate) ژی وەكی تشتەیێ** يەكهەژمار و نێرە.
1.Keçikê destmal şuşt. 2.Lawikî/lêwik destmal şuşt. د هەڤۆكا 1. و 2. دە، ژ بەر كو تشتە يەكهەژمار و مێیە. **پێڤەبەر ژی ل كۆر تشتەیێ** يەكهەژمارە (هەم ژبۆ نێر هەم ژبۆ مێ).	1.Kêneke destmale şute. 2.Lajekî destmale şute. د هەڤۆكا 1. و 2. دە، ژ بەر كو تشتە يەكهەژمار و مێیە. **پێڤەبەر ژی وەكی تشتەیێ** يەكهەژمار و **مێیە**. ئانكو پاشگرا **"-e"** یێ وەردگرە.
1.Keçikê lepik şuştin. 2.Keçikê destmal şuştin. 3.Lawikî/lêwik lepik şuştin. 4.Lawikî/lêwik destmal şuştin. د هەر چار هەڤۆكاندە، ژ بەر كو تشتە ب واتەيا خوە پرەهژمارە، **پێڤەبەر ژی ل كۆر تشتەیێ** پاشگرا پرەهژمارییێ (-in) وەردگرە. **تشتە، دگەل كو ب واتەيا خوە پرەهژمار بە ژی ب فۆرما خوە يەكهەژمارە، لێ بەلێ پرەهژمارییا وی، ژ پێشكرا كێشانێ یا پرەهژمارییێ یا پێڤەبەری (لێكەری) تێ فێمكرن.**	1.Kêneke lepikî şutî. 2.Kêneke destmalî şutî. 3.Lajekî lepikî şutî. 4.Lajekî destmalî şutî. د هەر چار هەڤۆكاندە، ژ بەر كو **تشتە پرەهژمارە، پاشگرا پرەهژمارییێ (-î) وەردگرە. پێڤەبەر ژی ل كۆر تشتەیێ** پاشگرا پرەهژمارییێ (-î) وەردگرە.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
دەما نها	دەما نها
1.Kêneke lepik(î) şuwen**a**. 2.Lajek lepik(î) şuwen**o**. ژ بەرکو د هەڤۆکا 1. دە، **پێڤەبەرژی ل کۆر کارایێ** پاشگرا کێشانێ یا مێیتیێ (-a) وەردگرە. هەروەسا ژ بەرکو د هەڤۆکا 2. دە کارا نێرە، **پێڤەبەرێ ژی ل کۆر کارایێ** پاشگرا کێشانێ یا نێرتیێ (-o) وەردگرە. .	1.Keçik lepikî/lêpik diş**o**. 2.Lawik lepikî/lêpik diş**o**. ژ بەر کو د هەڤۆکا 1. و 2. دە کارا یەکهەژمارە، **پێڤەبەر ژی ل کۆر کارایێ** د فۆرما یەکهەژمار (نێر و مێ یا هەڤبەش) دە یە.
1.Kêneke destmale şuwen**a**. 2.Lajek destmale şuwen**o**. ژ بەرکو د هەڤۆکا 1. دە کارا مێیە، **پێڤەبەر ژی ل کۆر کارایێ** پاشگرا کێشانێ یا مێیتیێ (-a) وەردگرە. هەروەسا ژ بەرکو د هەڤۆکا 2. دە کارا نێرە، **پێڤەبەرژی ل کۆرکارایێ** پاشگرا کێشانێ یا نێرتیێ (-o) وەردگرە.	1.Keçik destmal**ê**/desmal**ê** diş**o**. 2.Lawik destmal**ê** diş**o**. ژ بەر کو د هەڤۆکا 1. و 2. دە کارا یەکهەژمارە، **پێڤەبەر ژی ل کۆر کارایێ** د فۆرما یەکهەژمار (نێر و مێ یا هەڤبەش) دە یە.
1.Kêneke lepik**an** şuwen**a**. 2.Lajek destmal**an** şuwen**o**. ژ بەرکو د هەڤۆکا 1. دە کارا مێیە، **پێڤەبەرژی ل کۆرکارایێ** پاشگرا کێشانێ یا مێیتیێ (-a) وەردگرە. هەروەسا ژ بەرکو د هەڤۆکا 2. دە کارا نێرە، **پێڤەبەرژی ل کۆرکارایێ** پاشگرا کێشانێ یا نێرتیێ (-o) وەردگرە. تشتەیا کو ناڤدێرە، پاشگرا پڕهەژمارتیێ (-an) وەردگرە.	1.Keçik lepik**an** dişo. 2.Lawik destmal**an** dişo. ژ بەر کو د هەڤۆکا 1. و 2. دە کارا یەکهەژمارە، **پێڤەبەر ژی ل کۆر کارایێ** د فۆرما یەکهەژمار (نێر و مێ یا هەڤبەش) دە یە. تشتەیا کو ناڤدێرە، پاشگرا پڕهەژمارییێ (-an) وەردگرە.

5.2.2.5.10. هەکە لێکەرتێپەڕ، کارا پڕهەژمار بە

کورمانجی	کرمانجکی (زازاکی)
دەما بووریا دیار	دەما بووریا دیار
1.Keçik**an** lepik şuşt. 2.Lawik**an** lepik şuşt. 3.Keçik**an** destmal şuşt. 4.Lawik**an** destmal şuşt. د هەر چار هەڤۆکاندە، **پێڤەبەرل کۆرزایەندا تشتەییە.**	1.Kênek**an** lepik şut. 2.Lajek**an** lepik şut. 3.Kênek**an** destmale şut**e**. 4.Lajek**an** destmale şut**e**. د هەرچارهەڤۆکاندە، **پێڤەبەرل کۆرزایەندا تشتەیێە.** د هەڤۆکا 3. و 4. دە، ژبەر کو تشتە یەکهەژمارو مێیە، **پێڤەبەر پاشکرا مێیتیێ (-e) وەرکرتیە.**
1.Keçik**an** lepik şuşt**in**. 2.Lawik**an** lepik şuşt**in**. 3.Keçik**an** destmal şuşt**in**. 4.Lawik**an** destmal şuşt**in**. د هەر چار هەڤۆکاندە، کارایا کو ناڤدێرەکا پڕهەژمارە، پاشگرا پڕهەژماریێ "-an" وەرگرتیە. ژ بەر کو تشتە ب واتەیا خوە پڕهەژمارە. **پێڤەبەرێ ژی** ژ بەر **پڕهەژمارِیا تشتەیێ**، پاشگرا کێشانێ یا پڕهەژماریێ (-in) وەرگرتیە. **تشتە، دکەل کو ب واتەیا خوە پڕهەژمار بە ژی ب فۆرما خوە یەکهەژمارە، لێ بەلێ پڕهەژماریا وێ، ژ پاشکرا کیشانێ یا پڕهەژماریا پێڤەبەرێ (لێکەرێ) تێ فێمکرن.**	1.Kênek**an** lepik**î** şut**î**. 2.Lajek**an** lepik**î** şut**î**. 3.Kênek**an** destmal**î** şut**î**. 4.Lajek**an** destmal**î** şut**î**. د هەرچارهەڤۆکاندە، کارایا کو ناڤدێرەکا پڕهەژمارە پاشگرا پڕهەژماریێ "-an"، **تشتەیا کو ناڤدێرەکا پڕهەژماریێ "-î" وەرکرتیە.** پێڤەبەرێ ژی ژبەر **پڕهەژماریا تشتەیێ**، پاشگرا کێشانێ یا پڕهەژماریێ (-î) وەرگرتیە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

کورمانجی	کرمانجکی (زازاکی)
دەما نها	**دەما نها**
1.Keçik lepikî/lêpik dişo**n**. 2.Lawik lepikî/lêpik dişo**n**. 3.Keçik destmal**ê** dişo**n**. 4.Lawik destmal**ê** dişo**n**. د هەر چار هەڤۆکاندە، کارایا کو ب واتەیا خوە پرهەژمارە، ب فۆرما خوە یەکهەژمارە (و د رەوشا ناڤکی/ nominative دە یە). **پێڤەبەرێ ژێ** ژ بەر **پرهەژماریا واتەییا کارایێ، پاشکرا کێشانێ یا پرهەژماریێ (-n) وەرگرتیە.** **کارا، دگەل کو ب فۆرما خوە یەکهەژمار (و د رەوشا ناڤکیدە یە) ژێ پرهەژماریا وێ یا واتەیی، ژ پاشکرا کێشانێ یا پرهەژماریا پێڤەبەرێ (لێکەرێ) تێ ڤێمکرن.**	1.Kênek**î** lepik şuwen**î**. 2.Lajek**î** lepik şuwen**î**. 3.Kênek**î** destmale şuwen**î**. 4.Lajek**î** destmale şuwen**î**. د هەر چار هەڤۆکاندە، **کارایا کو ناڤدێرەکا پرهەژمارە، پاشکرا پرهەژماریێ "-î" وەرگرتیە.** **پێڤەبەرێ ژێ ژ بەر پرهەژماریا کارایێ، پاشکرا کێشانێ یا پرهەژماریێ (-î) وەرگرتیە.**
1.Keçik lepik**an** dişo**n.** 2.Lawik lepik**an** dişo**n.** 3.Keçik destmal**an** dişo**n.** 4.Lawik destmal**an** dişo**n.** د هەر چار هەڤۆکاندە، کارایا کو ب واتەیا خوە پرهەژمارە، ب فۆرما خوە یەکهەژمارە (و د رەوشا ناڤکیدەیە). تشتەیا کو ناڤدێرەکا پرهەژمارە، پاشگرا پرهەژماریێ "-an" وەرگرتیە. **پێڤەبەرێ ژێ ژ بەر پرهەژماریا واتەییا کارایێ، پاشکرا کێشانێ یا پرهەژماریێ (-n) وەرگرتیە.** **کارا، دگەل کو ب فۆرما خوە یەکهەژمار (و د رەوشا ناڤکی/ nominative دە یە) ژێ پرهەژماریا وێ یا واتەیی، ژ پاشکرا کێشانێ یا پرهەژمارییا پێڤەبەرێ (لێکەرێ) تێ ڤێمکرن.**	1.Kênek**î** lepik**an** şuwen**î**. 2.Lajek**î** lepik**an** şuwen**î**. 3.Kênek**î** destmal**an** şuwen**î**. 4.Lajek**î** destmal**an** şuwen**î**. د هەر چار هەڤۆکاندە، **کارایا کو ناڤدێرەکا پرهەژمارە، پاشکرا پرهەژماریێ "-î" وەرگرتیە.** تشتەیا کو ناڤدێرەکا پرهەژمارە، پاشکرا پرهەژماریێ "-an" وەرگرتیە. **پێڤەبەرێ ژێ ژ بەر پرهەژماریا کارایێ، پاشکرا کێشانێ یا پرهەژماریێ (-î) وەرگرتیە.**

هەکە ئەم بەرێ خوە بدن نموونەیێن ژۆرین، ئەم دشێن هوسا ببێژن:

1. ژ بۆ لێکەرێن تێپەڕ، د دەما بۆریدە، **وەکی کارا** (subject)، گرووپا تەواندی (oblique) یا جهناڤێن کەسی، ئانکو گرووپا دوویەم (من ...)؛ د دەما نها دە گرووپا ڕاستەڕاست (rectus) ئانکو گرووپا یەکەم (ئەز ...) بکار تێ.

   ژ بۆ لێکەرێن تێپەڕ، د دەما بۆریدە، **وەکی تشتە**، گرووپا ڕاستەڕاست یا جهناڤێن کەسی (ئەز ...)، د دەما نها دە گرووپا تەواندی (من ...) بکار تێ.

2. د کورمانجیێدە، د دەما بووریا دیار دە، تشتە (لەپک، دەستمال) هەم دەما کو یەکن هەم ژی دەما کو ژ یەکێ زێدەترن ب فۆرما یەکهەژماریێ هاتنە نڤیسین، لێ بەلێ د ڕەوشا کو تشتە ب واتەیا خوە پڕهەمارە، پێڤەبەرێ ژبەر وێ پاشگرا کێشانێ یا پڕهەژماریێ وەرگرتیە (şuştin).
   ب ڤی ئاوایی، د کورمانجیێدە، د هەڤۆکێن ب دەما بووریا دیار دە، مرۆڤ دشێت ل پێڤەبەرێ (لێکەرێ) بنێڕە و یەکهەژماربوون یان پڕهەژماربوونا تشتەیێ فێم بکە.

3. هەم د کرمانجکیێدە دە هەم ژی د کورمانجیێدە، د دەما نها دە لێکەرا تێپەڕ، ل گۆر کارایێ تێ کێشان، نە ل گۆر تشتەیێ.

4. هەر چقاس کو د مژارا ئەرگاتیفیێدە کرمانجکی و کورمانجی ب ئاواکی گشتی وەکی هەڤبن ژی دناڤبەرا واندە ئەڤ جودایی هەیە: د دەما بووریا دیار دە، د کرمانجکیێدە هەم تشتە ژ بۆ پڕهەژماریێ پاشگرا پڕهەژماریێ (-î) وەرگردە هەم ژی هەکە تشتە یەکهەژمار و مێ بە، پێڤەبەر (لێکەر) پاشگرا مێیتیێ ("-e" یان ژی د هن دەڤۆکاندە "-i") وەردگرە. (د هن دەڤۆکێن کرمانجکیێدە ئەڤ پاشگرا مێیتیێ، -"e"/"-i" نەمایە و وەکی کورمانجیێ، نایێ بکارئانین.)

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

5. مە ل ژۆرێ ژ بۆ لێکەرا تێپەڕ، ژ دەما بووریا دیار نموونە نڤیسیبوون. دەمێن بووری یێن دن (دەما بووریا دوور و... هتد.) ژی، د ڤێ مژارێدە وەکی دەما بووریا دیارن.

ئەم دشێن کورتەیا بەشێ ژۆرین هوسا بنڤیسن:

دەم	کرمانجکی (زازاکی) و کورمانجی	کرمانجکی (زازاکی) و کورمانجی	کرمانجکی (زازاکی) و کورمانجی
Dema borîya dîyar	Kara **tewandî**	Tişte **navkî**	Pêveber (lêker), **li gor tişteyê** paşgira kêşanê werdigire.
Dema niha	Kara **navkî**	Tişte **tewandî**	Pêveber (lêker), **li gor karayê** paşgira kêşanê werdigire.

ل ژۆرێ مە نیشان دا کو د کیژان دەماندە کارا و تشتە، ژ بۆ لێکەرێن تێپەڕ، د ڕەوشا ناڤکی یان ژی تەواندیدە تێن بکارئانین. نها ژی ئەم ل نموونەیێن بکارئانینا جهناڤێن کەسی بنێڕن:

3.1.1.6.10. د دەما بووریا دیار دە

د هەڤۆکێدە، هەکە گرووپا تەواندی یا جهناڤێن کەسی کارا بە، گرووپا ڕاستەڕاست یا جهناڤێن کەسی دبە تشتە. پێڤەبەر (لێکەر)، ل گۆر تشتەیێ پاشگرا کێشانێ وەردگرە. (وەکی کو د لیستەیا ژێریندە ژی خویا دکە، د کرمانجکییێدە، دەما کو کەسێ دوویەم و سێیەم تشتە، ئانکو ئۆبژەکت بە، لێکەر ل گۆر نێربوون یان ژی مێبوونا وان پاشگرا کێشانێ وەردگرە. ئەڤ تایبەتمەندی د کورمانجییێدە نینە.)

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Mi ti ber**d**î. Mi o (n) ber**d**. Mi a (m) ber**d**e. Mi **ma (şima, ê)** berdî.	Min tu birî. Min ew bir. Min ew bir. Min em (hûn, ew) birin.
To ez berda. To o (n) berd. To a (m) berde. To ma (şima, ê) berdî.	Te ez birim. Te ew bir. Te ew bir. Te em (hûn, ew) birin.
Ey ez berda. Ey ti berdî. (n) Ey ti berda. (m) Ey o (n) berd. Ey a (m) berde. Ey ma (şima, ê) berdî.	Wî ez birim. Wî tu birî. Wî tu birî. Wî ew bir. Wî ew bir. Wî em (hûn, ew) birin.
Aye ez berda. Aye ti berdî. (n) Aye ti berda. (m) Aye o (n) berd. Aye a (m) berde Aye ma (şima, ê) berdî.	Wê ez birim. Wê tu birî. Wê tu birî. Wê ew bir. Wê ew bir. Wê em (hûn, ew) birin.
Ma ti berdî. (n) Ma ti berda. (m) Ma o (n) berd. Ma a (m) berde. Ma şima (ê) berdî.	Me tu birî. Me tu birî. Me ew bir. Me ew bir. Me hûn (ew) birin.
Şima ez berda. Şima o (n) berd. Şima a (m) berde. Şima ma (ê) berdî	We ez birim. We ew bir. We ew bir. We em (ew) birin.
Înan ez berda. Înan ti berdî. (n) Înan ti berda. (m) Înan o (n) berd. Înan a (m) berde. Înan ma (şima, ê) berdî	Wan/ewan ez birim. Wan/ewan tu birî. Wan/ewan tu birî. Wan/ewan ew bir. Wan/ewan ew bir. Wan/ewan em (hûn, ew) birin.

4.1.1.6.10. د دەما نها دە

د هەڤۆکێدە، هەکە گرووپا ڕاستەڕاست یا جهناڤێن کەسی کارا بە، گرووپا تەواندی یا جهناڤێن کەسی دبە تشتە. پێڤەبەر (لێکەر)، ل گۆر کارایێ پاشگرا کێشانێ وەردگرە. (وەکی کو د لیستەیا ژێریندە ژی خویا دکە، لێکەر ل گۆر کارایێ هاتیە کێشان. د کرمانجکییێدە کێشانا لێکەرێ، ل گۆر نێربوون و مێبوونا کارایێ دگوهەڕە، لێ بەلێ د کورمانجییێدە ئەڤ جودایی نینە.)

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Ez to (ey, aye, ma, şima, înan) bena.	Ez te (wî, wê, me, we, wan/ewan) dibim.
Ti mi (ey, aye, ma, şima, înan) benî (nêr).	Tu/ti min (wî, wê, me, we, wan/ewan) dibî.
Ti mi (ey, aye, ma, şima, înan) bena (mê).	Tu min (wî, wê, me, we, wan/ewan) dibî.
O mi (to, ey, aye, ma, şima, înan) beno (nêr).	Ew min (te, wî, wê, me, we, wan/ewan) dibe.
A mi (to, ey, aye, ma, şima, înan) bena (mê).	Ew min (te, wî, wê, me, we, wan/ewan) dibe.
Ma mi (to, ey, aye, şima, înan) benî.	Em min (te, wî, wê, we, wan/ewan) dibin.
Şima mi (to, ey, aye, ma, înan) benî.	Hûn min (te, wî, wê, me, wan/ewan) dibin.
Ê mi (to, ey, aye, ma, şima, înan) benî.	Ew min (te, wî, wê, me, we, wan/ewan) dibin.

2.6.10. لێکەرێن تێنەپەڕ

لێکەرێن تێنەپەڕ، ئەو لێکەرن کو تشتەیێ (ئۆبژەکت) وەرناگرن.

نموونە:

کوردمانجی	کرمانجکی (زازاکی)
Bûk bwîk/bîk û zava **dihên malê**.	Vêke/**vey**veke û zama **yenê** keye.
Seyîd Riza **çûbû**/**çûbî**/**çîbî** Xozatê.	Seyîd Riza **şîbî** Xozat.
Camêr jî **girîya**.	Camêrd/cûmîyerd zî **berma/berva.**

3.6.10. لێکەرێن لەباتی (ئاکتیف)

لێکەرێن لەباتی (ئاکتیف)، ئەو لێکەرن کو کارایێ (سۆبژەکت) وەردگرن. دەما کو مرۆڤ ژ لێکەرێ (پێڤەبەرێ) پرسا "یێ کو کر/دکە کیە یان ژی چیە؟" بکە، بەرسڤا ڤێ پرسێ وەکی کارا هەبە، ئەو لێکەر لێکەرەکا لەباتیە.

نموونە:

کوردمانجی	کرمانجکی (زازاکی)
Baran **dib**are./Şilî **dib**are.	Varan vareno./Şilî varena
Mangê/**çêlekê gîya** xwar.	Manga vaş werd.
Xalê **wî g**otibû/gotibî.	Xalê ey vatbî.
Mêrik pirsî.	Mêrdek/mêrik persa.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

4.6.10. لێکەرا هۆکاری (CAUSATIVE)

لێکەرا هۆکاری (causative)، ئەو لێکەرا تێپەڕە کو کارا (سۆبژەکت) وێ ب یەکێ/یەکا دن ددە کرن.

د کرمانجکییێدە ب هاریکاریا لێکەرا "دایەنە"/"داییش"ێ، د کورمانجییێدە ب هاریکاریا لێکەرا "دان"/"دایین"ێ لێکەرا هۆکاری چێدبە. ئانکو د کرمانجکییێدە "دایەنە +لێکەرا تێپەڕ" و د کورمانجییێدە "دان + لێکەرا تێپەڕ" لێکەرا هۆکاری.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی) لێکەرا تێپەڕ	کرمانجی (زازاکی) دایەنە + لێکەرا تێپەڕ ← لێکەرا هۆکاری	کورمانجی لێکەرا تێپەڕ	کورمانجی دان/دایین + ← لێکەرا تێپەڕ لێکەرا هۆکاری
girewtene/guretene	**dayene** girewtene	Girtin	**dan** girtin/**dayîn** girtin
kendene/kinitene	**dayene** kendene **dayene** kinitene	kolandin, kendin (Mukrî)	**dan** kolandin
kerdene	**dayene** kerdene	Kirin	**dan** kirin
kiştene/kuştene	**dayene** kiştene	Kuştin	**dan** kuştin
şutene	**dayene** şutene	Şuştin	**dan** şuştin
şiknayene/şikitene	**dayene** şikitene	Şikandin	**dan** şikandin
wendene/wandene	**dayene** wendene	**x**wendin/ **X**wandin	**dan** **x**wendin

د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە، د چێکرنا لێکەرێن هۆکاریدە، کارا "دایەنە"/"داییش" پشتی لێکەرا تێپەڕ تێ. بۆ نموونە، د جهێ "دایەنە شوتەنە"/"داییش شوتش" دە فۆرما "شوتەنە دایەنە"/"شوتش داییش" هەیە. لێ بەلێ ژ بەر کو د ناڤا هەڤۆکاندە، د کێشانا لێکەرێن هۆکاریدە، ب گشتی لێکەرا "دایەنە" بەریا لێکەرا تێپەڕ تێ، د ڕادەرێدە ژی ئەڤ فۆرم تێ پەسەندکرن.

بۆ نموونە:

پۆلاتی شەلوارێ خۆ **دایێ شوتش**. (پۆلاتی شەلوارێن خوە **دان شووشتن**.)

5.6.10. لێکەرێن تەباتی (پاسیف)

لێکەرێن تەباتی (پاسیف)، ئەو لێکەرن کو کارایێن وان پێن ڕاستین نەدیارن.

د کرمانجکییێدە ب هاریکاریا لێکەرا "ئامەیەنە"/"ئامەییش"ێ، د کورمانجییێدە ب هاریکاریا لێکەرا "هاتن"ێ لێکەرا تەباتی چێدبە. ئانکو د کرمانجکییێدە "ئامەیەنە + لێکەرا تێپەڕ" و د کورمانجییێدە "هاتن + لێکەرا تێپەڕ" ← لێکەرا تەباتی.

چەند نموونە:

کرمانجی (زازاکی) ئامەیەنە + لێکەرا تێپەڕ ← لێکەرا تەباتی	کورمانجی هاتن + لێکەرا تێپەڕ ← لێکەرا تەباتی
ameyene girewtene	**hatin** girtin
ameyene ker**d**ene	**hatin** kirin
ameyene kiştene **ameyene** kuştene	**hatin** kuştin
ameyene şiknayene **ameyene** şik**itene**	**hatin** şikandin

ameyene şutene	hatin şuştin
ameyene wendene	hatin xwendin

هن لێکەرێن تەباتی هەنە کو فۆرمەکا دن یا ڕادەرا وان هەیە. ئەڤ فۆرما ڕادەری، د کرمانجکییێدە ب پاشگرا " ـئییایەنە"/ ـئییاییش"ێ، د کورمانجییێدە ب پاشگرا " – ئییان"/ "ئین"ێ دقەدە.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی) -îyayene / -îyayîş	کورمانجی -îyan / -în
ancîyayene kirişîyayene/kirêşîyayene	kişîyan/kişîn hatin kişandin
Dirîyayene	dirîyan/dirîn/çirîyan/çirîn
Qefilîyayene	qefilîyan/qefilîn/qufilîn/qifilîn
Qesîyayene	qusîyan/qusîn
rijîyayene/rişîyayene	rijîyan/rijîn
Şidîyayene	şidîyan/şidîn
Şikîyayene	şikîyan/şikîn

هەژمارا لێکەرێن تەباتی ب ڤێ فۆرما دوویەم، د کورمانجییێدە هندك، لێ بەلێ د کرمانجکییێدە گەلەکە. فۆرما لێکەرێن تەباتی یێن ب دیالێکتێن گۆرانی، لوری و کوردیا ناڤەڕاست (سۆرانی، موکری) ژی نێزیکی ڤێ فۆرما دوویەمە.

ڕادەرا لێکەرێن تەباتی:

د دیالێکتا گۆرانییێدە ب پاشگرا "-[î]yay"،

د دیالێکتا لورییێدە ب پاشگرا "-[î]yan"،

د کوردیا سنەییێ (سەنەندەجی) دە ب پاشگرا "-[i]yan"،

د کوردیا کرماشانێ (کرمانشاهێ) دە ب پاشگرا "-ryan"،

د کوردیا ناڤەڕاستەدە ب پاشگرا "-[i]ran"ێ دقەدە[236].

بۆ نموونە، "کشییا"/"کوشییا" یا کرمانجکییێ، د دیالێکتا گۆرانییێدە "کوشیا"/"کوشییا"، د کوردیا سنەییێدە "کوژیا"، د دیالێکتا لورییێدە "کوژیا"/"کوژییا"، د کوردیا کرماشانێدە "کوشریا" و د کوردیا ناڤەڕاستەدە "کوژرا"/"کوژرا (kujira)"یە.

هێژایی گۆتنێیە کو د زمانێ ئەڤێستاییێدە و د فارسیا کەڤندە ژی لێکەرا تەباتی ب پاشگرا "-ya"یێ چێدبوو.

هن نموونە ژ دیالێکتێن کوردیێ:

کرمانجکی (زازاکی) -îyayene/-îyayîş	دیالێکتا گۆرانی (هەورامی) -[î]yay
Birîyayene	biryay/birîyay
deyayene/dîyayene	diryay/ dirîyay
Dirîyayene	diryay/dirîyay
kişîyayene/kuşîyayene	kuşyay / kuşîyay
Nusîyayene	nûsyay / niwîsîyay
vajîyayene/vacîyayene	waçyay/waçîyay

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

wacîyayene	
Wanîyayene	Wanîyay

کرمانجکی (زازاکی) -îyayene/-îyayîş	دیالێکتا لوری -îyan
kişîyayene/kuşîyayene kişîya/kuşîya Bawkê mi kişîya/kuşîya.	kujîyan kujîya Bawugim kujîya.
werîyayene werîya	xurîyan xurîya

کرمانجکی (زازاکی) -îyayene	کوردیا ناڤەڕاست -iran/-ran
Birîyayene Bîrîya	birran birra
Nawîyayene Nawîya	niwênran/nwênran niwênra/nwênra
nusîyayene/ nusîya	nûsiran/nûsran nûsira/nûsra
vajîyayene/vajirîyayene vajîyayene/vajirîyayene	witiran/gutran witira/gutra

6.6.10. لێكەرێن ڤەگەڕۆك (REFLEXIVE)

لێكەرێن ڤەگەڕۆك (Reflexive)، ئەو لێكەرە كو كارایا وێ ژ كرنا خوە داغبار و كاریگەر دبە، ئانكو كارتێكرنا كرنا كارایا ڤێ لێكەرێ لسەر كارایا وێ بخوەیە.

د كرمانجكی و كورمانجییێدە، بەریا لێكەرا تێپەڕ جهناڤا ڤەگەڕۆك "xwe"/"xo" تێ و ئەڤ جهناڤ و لێكەرا تێپەڕ پێكڤە لێكەرا ڤەگەڕۆك پێك تینن. (ژ بو ڤاریانتێن جهناڤا "xwe"/"xo"یێ، ل بەشێ "جهناڤا ڤەگەڕۆك"ێ بنێڕە.)

نموونە:

كرمانجكی (زازاكی) xo + geçişli fiil	كورمانجی xwe + geçişli fiil
xo/xwe dejnayene	xwe/xo êşandin
xo/xwe kiştene	xwe/xo kuştin
xo/xwe sentene/xo setene xo weznayeni/	xwe/xo wezinandin
xo/xwe şelênayene	xwe/xo şêlandin
xo/xwe şutenetene	xwe/xo şuştin
xo/xwe xemilnayene xo/xwe xemelnayene	xwe/xo xemilandin

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بو ڤەكولینێن كوردی

7.6.10. لێکەرێن هەڤوودنی (RECIPROCAL)

لێکەرێن هەڤوودنی (Reciprocal)، ئەو لێکەرە کو ژ یەکێ زێدەتر کارا (سوبژەکت) ب هەڤوودن رە وێ پێک تینن. کارایێن ڤان لێکەران پرهەژمارن.

لێکەرێن هەڤوودنی، هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کورمانجییێدە، ژ جهناڤێن هەڤوودنی و لێکەرا تێپەڕ چێدبن. (ژ بۆ ڤاریانتێن دن یێن جهناڤێن هەڤوودنی، ل بەشێ "جهناڤێن هەڤوودنی"یێ بنێرە.)

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی) **yewbînî/yewbînan**	کورمانجی **yekûdin/êkûdu/hevûdin/hev**
yewbînî boye/bîne kerdene	ye**kûd**in bêhn/bîn kirin
yewbînî şinasnayene	ye**kûd**in **naskirin**
yewbînî girewtene	ye**kûd**in girtin
pê şinasnayene	**hev** nas kirin
pê nas kerdene	**hev** nas kirin
pêro dayene	**li hev** dan, **li hev xistin**

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

(53) Bnr Farqînî, Zana, Ferhenga Kurdî-Tirkî, Weşanên Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, Stenbol, 2004.

(54) Firnike: Di kurmancîyê de û di hin devokên kirmanckîyê de, di wateya qula difinê/bêvilê de tê bikaranîn.

(55) Zinc: Hem di hin devokên kirmanckîyê de û hem jî di dîyalektên goranî, kurdîya naverast û kurmancîyê de (zinc, zênî, zenî, arzing, erzing, erzinik, erzin) di wateya "çene"/"çenge"yê de ye. Reha bêjeya "çene"/"çenge"yê û vê bêjeya "zinc"ê ya îranî yek e. (Bnr Paul, Ludwig, The Position of Zazaki Among West Iranian Languages, r 177.

Bedirxan, Celadet Alî, "Dictionnaire Kurde (Kurmandji)-Français-XVIII", Vate: Kovara kulturî, Nr 18 (2002), r 125, Stockholm.

Farqînî, Zana, Ferhenga Kurdî-Tirkî, 2004, r 55, 597, 2097, 2106)

(56) gocag (di zimanê ermenî de): bişkok, mêvok, qumçe

(57) paç (di kurmancîyê de): 1. pot 2.gincir 3. kinc, cil (Farqînî, Zana, Ferhenga Kurdî-Tirkî)

(58) **Ev bêje bi formên cuda di hin devokên kirmanckî û kurmancîyê de heye. Wisa tê fêmkirin ku ji bêjeya "Κυριακή" (Kyriakî) ya yûnanî tê ku wateya wê "roja yekşem" e.**

(59) zareve / zarve (di kurmancîyê de): teqlîd, zarî, zehr

(60) herî (di kurmancîyê de): qur, çamûr

(61) Turgut, Harun, Zazaca-Türkçe Sözlük

Aydar, berhema navborî.

(62) Turgut, Harun, Zazaca-Türkçe Sözlük

Aydar, berhema navborî.

(63) Çakmak, berhema navborî.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

Malmisanıj, Zazaca-Türkçe Sözlük / Ferhengê Dımılki-Tırki

(64) Canpolat, berhema navborî.

Çakmak, berhema navborî.

(65) Bayrak, Mehmet, Kürt ve Alevi Tarihinde Horasan, Öz-Ge Yayınları, Ankara, 2013, r 190, 415.

(66) "Pirsên te yên dîşev gelek en hişk bûn. (Te paroles d'hier soir étaient très dures.)" (Bedir Khan, Emir Djeladet & Lescot, Roger, Grammaire Kurde (Dialecte kurmandji), Librairie d'Amérique et d'Orient, Paris, 1970, r 213).

(67) Bêjeya "enbaz"ê hem di kurmancîyê de hem jî di farisî de wateya "hevpişk, pardar, şirîk"ê dide. Bo nimûne, Ehmedê Xanî di Mem û Zînê de wisa nivîsîye:

"Enbazê fereh şerîkê xem bû

Sergeşte[y]ê xem bi navê Mem bû" (Xanî, Ehmedê, Mem û Zîn, Wergêrê tîpên latînî û kurdîya xwerû: M. Emîn Bozarslan, Weşanxana Deng, Uppsala, 1995, r 230) .

(68) Ji bo agahdarî û nimûneyên din, binêre:

Malmîsanij, "Kirmanckî (Zazakî) di Suffîksî", Çira, Stockholm, Nr 6 (1996), r 48-63.

Malmîsanij, "Kirmanckî (Kirdkî) di Suffîksî", Vate, Stockholm, Nr 1 (1997), r 81-93.

(69) Kitêba edebî ya pêşîn ya bi dîyalekta kirmanckî (zazakî), mewlûda Ehmedê Xasî ye. Ev kitêb di sala 1898an de hatîye nivîsîn û 1899an de, li Dîyarbekirê çap bûye. Xasî, di dawîya vê kitêbê de bi kirmanckî wisa nivîsîye:

"Temam bi viraştişê Mewlidê Kirdî bi yardimê Xaliqî û feyz û bereketê peyxamberê ma -sellellahu 'eleyhî we 'ela alîhî we sellem- bi destê Ehmedê Xasî Hezanicî, di hinzar û hîr sey û şîyyes serrî de, bi tarîxê 'erebî." (Xasî, Ehmedê, Mewludê Nebî, Çapxaneyê Lîtografya, Dîyarbekir, 1899)

Kurmancîya wê:

"Temam bû çêkirina Mewlidê Kirdî bi alîkarîya Xaliqî û feyz û bereketa pêxemberê me -sellellahu 'eleyhî we 'ela alîhî we sellem- bi destê Ehmedê Xasî Hezanicî [Hezanî], di sala hezar û sê sed û şazdehan de, bi tarîxa 'erebî."

(70) Di hin devokên kurmancîyê de jî carina dengê "an"ê dibe "ûn". Nimûne:

"Ez elan le vira nûn depêjime." (Shojai, Behrooz, The Verbal System of Gilan Kurdish, Uppsala University, Department of Asian and African Languages, Oriental Studies, M.A Candidate, Philologie, 2001, r 26).

(71) Di kirmanckîyê de guherîna dengan gelek e, loma jî gelek varyantên bêjeyan hene. Bo nimûne, dengên "-am-"ê di hin devokan de dibin "-om-" yan jî "-ûm-". Ji ber vê yekê, bêjeyên bi dengên "-am-"ê, bi sê awayan tên bilêvkirin. Em bêjin, bêjeya "name" (nav) di hin devokan de dibe "nome", di hin devokan de jî dibe "nûme". Di zimanê nivîskî de em ji wan forma yekem (ya bi "-am-"ê) bi kar tînin. (Derheqê guherîna dengên kirmanckîyê de, ji bo zêdetir agahdarî binêre: Malmîsanij, M., Kürtçede Ses Değişimi, Vate Yayınevi, İstanbul, 2013.).

(72) **Roja Nû, Nr 69 (1946), r 1, Beyrut**

(73) Güntaş Aldatmaz, Nadîre, Sanikanê Mamekîye ra, Mardin Artuklu Üniversitesi Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü Yayınları, Mardin, 2013, r 29.

(74) Bedir Khan, Emir Djeladet & Lescot, Roger, r 303.

(75) **Bedir Khan, Emir Djeladet & Lescot, Roger, r 250**.

(76) dêh/dey/dê/dih/di (di kurmancîyê de): gund

"Dereng bi zû ye, dereng bi zû ye

Emrê min pirr î çûye

Beşera gênciya min ê li hev qetîye

Ê ki va îşa kirî ağayêw [axayêw] dihyê Narincê,

Eşqiyayê dewletê, barê namûsê Usmanê bi Sewrî ye, lê lê lê..." (Koçal, Abdullah "Axayê Dihyê Narincê Usmanê Sêwrî", Kahta Haber, Yıl: 3, Sayı: 24 (13 Mayıs 2014), r 8, Kahta)

(77) Çeko, Razarê Dımılkî/Türkçe Açıklamalı Zazaca Gramer, r 58

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

(78) Çem, Mûnzûr, Hotay Serra Usivê Qurzkizî, Weşanên Roja Nû, Stockholm, 1992, r 209.

(79) Shojai, r 21.

(80) Shojai, r 19.

(81) Newroz, "Pîrê û Poçika Mam Rûvî", Roja Nû, Nr 105-106, r 27, Stockholm.

(82) Kurdistan: Organî Hizbî Dîmûkratî Kurdistan, Mehabad, Çapa nû: Bilawkirawey Aras, Hewlêr, 2007, r 334.

(83) Hêmin, Çepkê Gul Çepkê Nergiz, Çapî yekem, Silêmanî, 1997, r 107.

(84) Govarî Korrî Zanyarî 'Îraq-Destey Kurd, Nr 23-24, r 43.

(85) "Qaymeqaym feka xweya tarrikî vekir, keniya." (Sabolov, R L., Etimologiçeski Slovari Kurdskova Yazika, Tom I (A-M), Moskva, 2001, r 108, 343).

(86) Bedirxan, Celadet Alî, "Dictionnaire Kurde (Kurmandji)-Français-XVIII", Vate: Kovara kulturî, Nr 18 (2002), r 125, Stockholm.

(87) kinaçê (di dîyalekta goranîyê de): keç, qîz.

Bêjeya "Keynê", di kurmancîyê de wekî navê keçan tê bikaranîn. Li herêma Mêrdînê, bi vî navî straneka navdar jî heye.

(88) yay (di dîyalekta goranîyê de): stî, xanim

Di hin devokên kurdîya naverast de bêjeya "yay"/yaye", di wateya "dê"/"dayk" de ye. Di yûnanî de, "yaya" di wateya "pîrik"/"dapîr" de tê bikaranîn.

(89) gucige/gujige (kirmanckî), gecok/gacok (kurmancî): Ev bêje di lazî (zimanê lazan) de wekî "gyucuğî" heye. (Yrd. Doç. Dr Metin Erten, Lazca-Türkçe, Türkçe-Lazca Sözlük, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2000, r 170, 531)

Herwisa di hemşînî (zimanê hemşînîyan) de jî ev bêje "gyucuğ" e.

(90) vosn/vesn/vêşn: Ev bêje, di kirmanckîya Dêrsimê de, di wateya "beran"ê de tê bikaranîn. Wisa tê fêmkirin ku ev û "varşn" (beran)a zimanê Avestayê yek in û herwisa têkilîya bêjeya "voçkhar" (mih, mêşin)a zimanê ermenî jî bi wan re heye.

[91] **kar/karik/kahr/kehr/kahrik/kehrik (bi kurmancî): Yeksalî ye.**

karî/kahar/kahrî/kar/karike/kare/kehar/keyer/keyri/kêr/kêri/kihar/kiharî (bi kirmanckî): Dusalî û mê ye.

[92] **estor/hestor/ostor/astuar (di kirmanckîyê de): hesp**.

[93] **"Deli sipa bibo kutik Bexdad ra yeno."/"Deli sipî bo, kutik Heleb ra yeno."/"Deli ki omey sa, kutik Bexdad ra yenû." (Malmîsanij, Folklorê Ma ra Çend Numûney, Weşanên Jîna Nû, Uppsala, 1991, r 138)**

[94] Licokic, Mihanî, Sanikan û Deyîranê Licê ra, Weşanxaneyê Vateyî, Îstanbul, 2007, r 81.

[95] Mîrzengî, Xurşîd, "Axayo Nêribîj û Elî Barût", Newepel, Nr 7, r 7, Dîyarbekir

[96] Licokic, Mihanî, Sanikan û Deyîranê Licê ra, r 65.

[97] Licokic, Mihanî, Sanikan û Deyîranê Licê ra, r 21.

[98] Malmîsanij, "Kirmanckîya (Zazakîya) Motkî û Hewêlî ra", Vate: Kovara kulturî, Nr 6 (1998), r 18, Stockholm.

[99] Di kirmanckîyê de, di cihê "to"ya cihnava kesê yekhejmar yê duyem yê nêr de, di hin devokan de "ti" tê bikaranîn. (Di kurmancîyê de "te" ye.) Nimûne:

"Ez hebê doman a, ti ha wo vîst-vîstûponcserrî ya. Ez se ti cêna?" (Özyurt, Hamdi, Vîrê Sedefa Welê Bazare ra, Stockholm, 2000, r 27)

"Kerce bira, bîye ez û ti ma pîya têmîyûn di kûrîk birimîri." (Mîrvanî, Sîyamend, Kal Mûsênî Zeydûnû: Folklorê Mîyaran ra, Weşanxaneyê Vateyî, Îstanbul, 2012, r 79).

"Ti rayêrî xû ser a çi dîyo çi nêdîyo?" (Mîrvanî,, r 57).

[100] **Malmîsanij, Mi Şêx Seîd Dî, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2009, r 112**.

[101] Turgut, Harun, Türkçe Açıklamalı Zazaca Dilbilgisi, Bremen, 1997, r 43.

[102] **Bedir Khan, Emir Djeladet & Lescot, Roger, r 229**.

[103] "Malêkî tir, çîy tir-im nawê." (Hebîb, Bedran Ehmed, Rênûsî Yekgirtûy Kurdî, Le Çapkirawekanî Korrî Zanyarî Kurdistan, Hewlêr, r 12)

- "gelek çit" (Mukrîyanî, Huseyn Husnî, Helkewtî Dîrîkî le Kurdistan da, Dezgay Aras Bo Çap û Bilawkirdinewe, Hewlêr, 1999, r 77)
- "Hez-îş-im kird le pêş hemû çiştî (...) beyan bikem." (Feyzî Beg, Emîn, Encumenî Edîban, Le Çapkirawekanî Korrî Zanyarî Êraq-Destey Kurdî, Bexdad, 1983, r 22.

(104) Bêjeyên "kîş"/"kîj", di dîyalekta lurrî de tên bikaranîn.

(105) gêj (di kurmancîyê de): gêjo, gêl, sersem/sersam.

(106) pil (di kurmancîyê de): nefsmezin, qure, difinbilind, pozbilind (Farqînî, Zana, Ferhenga Kurdî-Tirkî).

(107) tîke (di kurmancîyê de): parçe, pare, lete/let.

(108) tund (di kurmancîyê de): sert/sirt, dijwar, karîger, bitesîr

tundî: tîjî, tûji (gurr) (Barnas, Rojen, "Ferhengoka Dîwana Melayê Cizîrî", Kurmancî: Rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî, Hejmar: 1-44, Avesta, 2010, r 26).

(109) xax (di kurmancîyê de]: kirina xirab, gotin û karê ne xweş (Farqînî, Zana, Ferhenga Kurdî-Tirkî).

(110) Turgut, Harun, Türkçe Açıklamalı Zazaca Dilbilgisi, r 56.

(111) oşan, Serdar, "To Ma Serferaz Kerdî", Vate: Kovara kulturî, Nr 6 (1998), r 63, Stockholm.

(112) Malmîsanij, Folklorê Ma ra Çend Numûney, r 257.

(113) Malmîsanij, Folklorê Ma ra Çend Numûney, r 283.

(114) Di kirmanckîyê de, bêjeya "ko" bi forma "ço" jî heye. Nimûne:

"... omeyê nê çoyo ser.... Nîyetê min û Ridwanî ri bivi ki hala tîji nêperrawa şimi Çoyê Hesen Paşay ser.... Nê çoyon a zerejî bolî yê." (Çelikten, Mehmed, "Çoyondê Polaton a Di Rojî û Jû Şewi", Newepel, Nr 53, r 3, Dîyarbekir).

(115) Roşan, Serdar, "Hîkayetêke Şêx Sedî", Vate: Kovara kulturî, Nr 27 (2006), r 86, Îstanbul.

(116) Todd, r 78

(117) Todd, r 78

(118) Duzgin, M., "Adet û Toreyê Dersimî", Berhem (kovara lêkolînên civakî û çandî), Nr 4, r 19, Stockholm.

(119) Bak. Bayrak, Mehmet, Kürt ve Alevi Tarihinde Horasan, Öz-Ge Yayınları, Ankara, 2013, r 534.

(120) Aydın, Sevîm, Deyîrbazê Dêrsimî Saît Bakşî, Weşanxaneyê Roşna, Dîyarbekir, 2013, r 19.

(121) Ceferqulî (Bak.Bayrak, Mehmet, Kürt ve Alevi Tarihinde Horasan, Öz-Ge Yayınları, Ankara, 2013, r 565) .

(122) Licokic, Mihanî, Sanikan û Deyîranê Licê ra, r 106.

(123) Shojai, r 21.

(124) Özyurt, r 29.

(125) Çem, Mûnzûr, Hotay Serra Usifê Qurzkizî, r 209.

(126) Çîyan, Hûmanê, Dengê Komkar, Nr 141, r 10.

(127) Roşan, Serdar, "Hîkayetêke Şêx Sedî", r 86.

(128) Kurij, Seyîdxan, "Arwûnçî û Lûy", Armanc, Nr 9, İstanbul.

(129) Nêşite, Mehmud, Çakêto Sipî, Weşanxaneyê Vateyî, Îstanbul, 2012.

(130) http://www. zazaki.net.

(131) Tirêj: Kovara Çandi û Pişeyi, Nr 2 (1980), r 64, İzmir

(132) Kocadağ, Çeko, Ferheng Kirmanckî (Zazakî)-Kurmancî / Kurmancî-Kirmanckî (Zazakî), Weşanên Komkar, 2010, r 107.

(133) Kocadağ, r 107.

(134) Kocadağ, r 119.

(135) Çeko, Razarê Dımılkî/Türkçe Açıklamalı Zazaca Gramer, r 58.

(136) Kurij, Seyîdxan, "Arwûnçî û Lûy", Armanc, Nr 9, İstanbul.

(137) Xanî, Ehmedê, Mem û Zîn, Wergêrê tîpên latînî û kurdîya wê: M. Emîn Bozarslan, Weşanxana Deng, Uppsala, 1995, r 476.

(138) Mukrîyanî, Gîwî, Bo Pêkenîn, Çapxaney Hewlêr, 1965, r 33.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ فەكۆلینێن كوردی

(139) Vural, Alîriza, "Wayîrê Weşanxaneyê Dozî Alîriza Vural: Ma Vanîme ... Ma Îna rê Mîras Verdîme, Raye Bimusnîme Dîna", Vate: Kovara kulturî, Nr 27 (2006), r 26, Îstanbul.

(140) Malmîsanij, Folklorê Ma ra Çend Numûney, r 67.

(141) "Ez Kelîmê **le** çiyan im

Le **wer** (ber) pezê we şivan im" (Ceferqulî. Bak. Bayrak, Mehmet, Kürt ve Alevi Tarihinde Horasan, Öz-Ge Yayınları, Ankara, 2013, r 415).

(142) Malmîsanij, Mi Şêx Seîd Dî, r 85.

(143) Lezgîn, Roşan, Rojê Edebîyatî yê Bakur-Rojawanî–IV (http://www.zazaki.net).

(144) Espar, J. Îhsan, Tanî Estanikî û Deyîrê Ma, Weşanxaneyê Vateyî, Îstanbul, 2004, r 82.

(145) Güntaş Aldatmaz, Nadîre, Folklorê Kirmancan Ser o, Weşanxaneyê Roşna, Dîyarbekir, 2014, r 70.

(146) Çem, Mûnzûr, Hotay Serra Usivê Qurzkizî, r 84.

(147) Çem, Mûnzûr, Hotay Serra Usivê Qurzkizî, r 81 .

(148) **tirêm** (di kurmancîya qezaya Suwarlî ya herêma Semsûrê de): gelo, eceba.

(149) **riwal/riwalet** (di kurdîya naverastê de): rû.

(150) tê**tewr**/tîe**tor**/to**tîer**: Wisa tê fêmkirin ku ev bêje, awayên guhertî yên "tev **tevlî**"ya kurmancîyê ne. Di beşê "tewr"/"tor"/"tîer"ê de dengê "L" bûye "R". Em vê yekê ji nivîsên kirmanckî yên Şêx ’Evdirehîm Efendî, Seyîdxan Kurij û Mela Kamilê Puexî jî fêm dikin. Ji ber ku di wan nivîsan de formên "to**l**", "tew**r**î", "tow**r**î" hene ku ew jî awayên guhertî yên "tev**l**î"ya kurmancîyê ne. (Efendî, r 46; Kurij, Vate, Nr 27, r 78; Nr 31, r 107, Puexî, r 83.)

(151) **lorek**: zarok (Erdem, Turan, Ferheng Zazakî-Tirkî / Tirkî-Zazakî, Doz Yayınları, Îstanbul 1997).

"Çîçega verê vor a, newe vejîya

Lorika Ana Teverik a." (Aydin, r 15)

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ فەکۆلینێن کوردی

[152] Bak. Paul, Ludwig, Zazaki Grammatik und Versuch einer Dialektologie, r 17, 74, 178, 189, 351.

[153] Ji bo kesê yekem yê kopulayê, di hin devokan de "**ane**"/"**an**" heye. Wisa tê fêmkirin ku ev form kevntir e û paşê di gelek devokên kirmanckîyê de "n"ya wê nemaye, bûye "a" yan jî "o"/"û". Em di dîyalekta goranîyê (hewramîyê) de, hem di kesê yekem yê yekhejmar hem jî sêyem yê yekhejmarê de, vê kopulayê bi awayê "**en**" dibînin. Çend nimûne:

● "Rast **en** mewaçan Farisî şeker **en**

Kurdî ce Farisî bel şîrînter **en**" (Xanay Qubadî, Şîrîn û Xusrew)

Kurmancîya wê:

"Rast e, dibêjin farisî şeker e

Lê kurdî ji farisî şîrîntir e."

● "Er her ew bext **en**, her ew tale-m **en**

Dîde-m dîden-it, Elaw 'alem **en**" (Mewlewî Tawegozî)

Kurmancîya wê:

"Ger her ew bext e, her ew taliha min e

Dîtina min [û te], [êdî] Ellahû 'alem e"

● "Min xo şew û ro arezûy to-m **en**" (Mewlewî Tawegozî)

Kurmancîya wê:

"Ez [ji] xwe bi şev û roj te dixwazim"

● "Pey to zîndegî-m çun jarî mar **en**" (Mewlewî Tawegozî)

Kurmancîya wê:

"Jîyana min a ji bo te wekî jehrîya mar e"

● "Wêjew Hewramî konterîn beşû edebû kurdî **yen**."

Kurmancîya wê:

"Wêjeya edebî kevntirîn beşê edebê kurdî ye."

[154] Di kurmancîyê de:

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

- [Em] "Hêvîdarê rehm û îhsana te yin." (Melayê Batê'nin Mewlûd’undan aktaran: Xeznedar, Marif, Mêjûy Edebî Kurdî, bergî duwem, Aras, Hewlêr, 2002, r 404)

Kirmanckîya (zazakîya) wê:

[Ma] "Hêvîdarê rehm û îhsana to yî."

- "Em le neslî Samxanî Zeferanlû nî." (Shojai, r 19)

Kirmanckîya wê:

"Ma neslê/neslî Samxanî Zeferanlûyî ra yî [yê]."

(155) Di kirmanckîyê de, kesê yekem yê yekhejmar yê dema borîya dîyar, di cihê "-a"ya paşgira kêşanê de, di hin devokan de "-o"/"-û"/"-an"/"-ane"/"-ûne"/"-ûn"ê jî werdigire. Nimûne:

- "Ez jî kewtan zerre" va ay lajekî

'Hem uja koşkêndo berz û rind min dî' " (Usman Efendîyo Babij)

Kurmancîya wê:

"Ez jî ketim hundir" got vî lawikî

'Hem li wir koşkeka bilind û rind min dît' "

"ez ’adizyayan" (ez westîyam, ez mandî bûm) (Todd, r 12)

- "Ez herê kewtane." (Ez dereng ketim.) (Işık, M. Alî, "Kemera Arza Xelî", Vate: Kovara kulturî, Nr 26 (2006), r 85, Îstanbul)

Ez kewtane ber (Ez derketim.)

ez hesyane bi xo (ez bi xwe hesîyam, ez şîyar bûm)

Ez niştane ro yew taksî. (Ez siwarê taksîyekê bûm.).)

ez soyane (ez westîyam, ez mandî bûm) **(herêma Hewêlê)**, ez soyaya (herêma **Modan/Motkanê**)

ez uştane ra (ez rabûm)

ez vejyane (ez derketim)

- ez amûne (ez hatim) (Çem, Mûnzûr, Hotay Serra Usivê Qurzkizî, r 105)

ez şûne (ez çûm) (Çem, Mûnzûr, Hotay Serra Usivê Qurzkizî, r 92, 93)

"Ez fetelîyûn, amîyûn kîye." (Ez fetilîm/gerîyam, hatim malê.) (Hilkecikî, Memê, "Weyki w Huwt Birî", Vate: Kovara kulturî, Nr 7 (1999), r 41, Stockholm)

(156) Bedir Khan, Emir Djeladet & Lescot, Roger, r 136.

(157) Bedir Khan, Emir Djeladet & Lescot, Roger, r 136, 25.

(158) Di kurmancîyê de, ji bo kesa yekhejmar-mê ya sêyem, di cihê forma "ew ket"ê de "ew kete" jî tê bikaranîn. Bo nimûne:

"Xencera min ket erdê." / "Xencera min kete erdê." (Bedir Khan, Emir Djeladet & Lescot, Roger, r 137).

(159) Di hin devokên kirmanckîyê de, di kêşana lêkera "bîyene"/"bîyayîş"ê de, ji bo kesê yekhejmar yê sêyem yê nêr jî, mê jî, forma "bî"yê tê bikaranîn. Bo nimûne:

"Ciwan bî jo xorto bedew

Bê nêweşî merd xwu rê ew" (Licokıc, Mihanî, "Zembîlroş û Gulxatûne", Şewçila, Nr 12, Dîyarbekir)

Kurmancîya wê:

"Ciwan bû yek xortê bedew

Bê nexweşî mir ji xwe re ew."

Di hin devokan de jî ji bo nêr "bi", ji bo mê "bî" tê bikaranîn. Nimûne:

O şa bi / o bi şa. (n) (Kurmancîya wê: ew şa bû/bî

A şa bî / a bî şê. (m) (Kurmancîya wê: ew şa bû/bî

Di dîyalekta goranîyê (hewramîyê) de, kesê yekhejmar yê yekem yê heman lêkerê "bîm", yê sêyem "bî" ye. Nimûne:

"min ... bîm"

"kes ... nebî" (kes ... nebû) (Hewramî, Seydî, "Sengê Hewaran", Vate: Kovara kulturî, Nr 8 (1999), r 34, 38, Stockholm)

(160) "... neçar bî" (Dêrşewî, Mela Mehmûd, Armanc, Nr 90, r 7).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

Bedir Khan, Emir Djeladet & Lescot, Roger, r 16.

[161] "... hemî reş **bîn**" (Dêrşewî, Mela Mehmûd, Armanc, Nr 90, r 7).

[162] Ev agahdarî ji nameya Reşo Zîlanî ya ku bo min nivîsîbû hat wergirtin (16.05.2015).

[163] Ev lêker, di vê gotina pêşîyan de heye:

"**Şe ki**, bira (qe) meki." (Malmîsanij, Folklorê Ma ra Çend Numûney, r 152).

[164] Li gor devoka Licê ev kêşana vê lêkerê, ji alîyê Roşan Lezgînî ve hatîye nivîsîn.

[165] Paul, Ludwig, Zazaki Grammatik und Versuch einer Dialektologie, r 79.

[166] Roşan, Serdar, "Hîkayetêke Şêx Sedî", r 86.

[167] Çîyan, r 10.

[168] Licokic, Mihanî, "Liwe û Quling", Vate: Kovara kulturî, Nr 10 (2000), r 69, Stockholm.

[169] Nêşite, Mehmud, "Paleyêko Newe", Vate: Kovara kulturî, Nr 25 (2005), r 134, Îstanbul.

[170] Roşan, Serdar, "To Ma Serferaz Kerdî", r 63.

[171] Nêşite, Mehmud, "Paleyêko Newe", r 133.

[172] Malmîsanij, "Kirmanckîya (Zazakîya) Motkî û Hewêlî ra", r 26.

[173] Çalî, Lezgînê, "Rêzimana Melayê Cizîrî", Konferansa Kurdolojîya Navneteweyî, Zanîngeha Hekarîyê, 2011, r 83, 78, 85.

[174] Li gor devoka Licê ev kêşana vê lêkerê, ji alîyê Roşan Lezgînî ve hatîye nivîsîn.

[175] Lezgîn, Roşan, "Serkewtena Zerencan", Vate: Kovara kulturî, Nr 25 (2005), r 26, Îstanbul.

[176] Malmîsanij, "Kirmanckîya (Zazakîya) Motkî û Hewêlî ra", r 26.

[177] Malmîsanij, "Kirmanckîya (Zazakîya) Motkî û Hewêlî ra", r 26.

[178] Lezgîn, Yekta, "Şerbeeet!", Vate: Kovara kulturî, Nr 18 (2002), r 102, Stockholm.

(179) Todd, r 27.

(180) Paul, Ludwig, Zazaki Grammatik und Versuch einer Dialektologie, r 189.

(181) Canpolat, r 818.

(182) Hilkecikî, r 43.

(183) Özcan, r 110.

(184) "Ye’qûb vatîn: Ez ha **wanen**, ez pey sirrî Homay **zûnen**" (Öztürk, Hacî Xoca Muhemmed ‘Elî, "Heketey Yûsuf û Zelîxa", Vate, Nr 18 (2002), r 77, Stockholm).

(185) Tawegwêzî, Mewlewî, Dîwanî Mewlewî Tawegwêzî, Bexda, 1961, Kitêbfirûşî Seyîdyan, Mehabad, r 281.

(186) Îbrahîmpûr, Dr Muhemmed Teqî & Kurane, Seyîd Celaleddîn Nizamî & Şahruxî, Ebdurrehman, Destûrê Zebanê Kordî (Şimalî-Ewramî), 1370, r 46.

(187) "Hecûn o, [wi] **terso**, cûra ko nêno.".

(188) Licokic, Mihanî, "Liwe û Quling", r 69.

(189) Çîyan, r 10.

(190) "Dûr **binware**!" (Husamî, Kerîmî, Yadî Hêmin, Le Bilawkirawekanî Serdemî Nwê, Stockholm, 1987, r 76).

(191) Nêşite, Mehmud, "Paleyêko Newe", r 133.

(192) Çîyan, r 10.

(193) Balı, Mustafa, Zazakî-Tirkî Ferheng/Zazaca-Türkçe Sözlük, Amed, 2013, r 9.

(194) Kurdî, Aysena, "Buyê Lingon", Vate: Kovara kulturî, Nr 33 (2009), r 110, Îstanbul.

(195) Hunî, Mela Mehmed Elî, "Zûnî Ma Weşo Feqet Malesef Alimû Heta Inkê Îhmal Kerdû", Vate: Kovara kulturî, Nr 22 (2004), r 47, Îstanbul.

(196) Mîrvanî, r 25.

(197) Kurij, Seyîdxan, "Arwûnçî û Luy", Armanc, Nr 9, İstanbul.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

[198] Hilkecikî, Memê, r 44.

[199] Balı, r 5.

[200] Hilkecikî, Memê, r 42.

[201] Kurij, Seyîdxan, "Arwûnçî û Luy"; Armanc, Nr 9, İstanbul.

[202] Niştiman, Nr 15 (1991), r 12.

[203] Öztürk, r 75.

[204] Balı, r 386.

[205] Kurij, Seyîdxan, "Arwûnçî û Luy"; Armanc, Nr 9, İstanbul.

[206] Niştiman, Nr 15 (1991), r 12.

[207] Niştiman, Nr 15 (1991), r 12.

[208] Niştiman, Nr 15 (1991), r 12.

[209] Malmîsanij, "Kirmanckîya (Zazakîya) Motkî û Hewêlî ra", r 26.

[210] Lezgîn, Roşan, "Rîko", Vate: Kovara kulturî, Nr 30 (2008), r 39, Îstanbul.

[211] Çem, Mûnzûr, Hotay Serra Usifê Qurzkizî, r 108.

[212] Canpolat, r 162.

[213] Mukrîyanî, Gîwî, Bo Pêkenîn, Çapxaney Hewlêr, 1965, r 33.

[214] Hunî, r 47.

[215] Espar, J. Îhsan, Tanî Estanikî û Deyîrê Ma, Weşanxaneyê Vateyî, Îstanbul, 2004, r 196.

[216] Çem, Mûnzûr, Hotay Serra Usivê Qurzkizî, r 109.

[217] Di dîyalekta goranî (hewramî) de jî di dawîya kesê yekhejmarê yekem de "N" heye. Nimûn:

"bisozû**n**" (ez bisojim) (Kurdistanî, Mestûrey, Dîwanî Mestûrey Kurdistanî, Bane, 1374 [1995], r 94).

[218] Dilêr, Azad, Dîyarbekiro Xopano, Sinn, 1986, r VIII.

[219] Hilkecikî, r 40.

[220] Licokic, Mihanî, Sanikan û Deyîranê Licê ra, r 18.

[221] Andranîk, Dêrsim: Raywanî û Cografya, Kurmanckî ra çarnayox: Roşan Lezgîn, Weşanxaneyê Vateyî, Îstanbul, 2010, r 71.

[222] Licokic, Mihanî, Sanikan û Deyîranê Licê ra, r 38.

[223] Malmîsanij, "Kirmanckîya (Zazakîya) Motkî û Hewêlî ra", r 19.

[224] Licokic, Mihanî, Sanikan û Deyîranê Licê ra, r 86.

[225] Lezgîn, Roşan, "Rîko", r 31, 32, 33, 35, 36.

[226] Hilkecikî, r 44.

[227] Malmîsanij, Mi Şêx Seîd Dî, r 85.

[228] Çem, Mûnzûr, Hotay Serra Usivê Qurzkizî, r 79.

[229] Çem, Mûnzûr, Hotay Serra Usivê Qurzkizî, r 272.

[230] Çem, Mûnzûr, Hotay Serra Usivê Qurzkizî, r 79.

[231] Çem, Mûnzûr, Hotay Serra Usivê Qurzkizî, r 292.

[232] Çem, Mûnzûr, Hotay Serra Usivê Qurzkizî, r 101.

[233] "Eceba wextê ku ma hena verda ci, qoq’ ci **pawa** bi yen pawa nêbi?" (Malmîsanij, Mi Şêx Seîd Dî, r 87).

Lew **pawa** ni. / Lewe pa ne.

[234] **lê nandin**. "Nav lê **nandin**." (Farqînî, Zana, Ferhenga Kurdî-Tirkî, r 1108).

[235] Adabeyî, Feyza, Estanekanê Sêwregi ra, Weşanxaneyê Vateyî, Îstanbul, 2005, r 154.

[236] Dikirmanckîyêde,lêkera"vaj**irîyayene**/vac**irîyayene**"/ "vaj**irîyayîş**" heye ku paşgira wê "-irîyayene", paşgira "-[i]ran" ya lêkerên kurdîya naverast tîne bîra merivî. Di kirmanckîyê de "vajirîyayene/vacirîyayene"/ "vajirîyayîş", tê wateya "di ber xwe de gotin", "xwe bi xwe axaftin". "O vaj**irîya**. / O vac**irîya.**" (Wî di ber xwe de got.) (Ew xwe bi xwe axivî.)

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ڕستەسازی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ڕستەسازی (سینتاکس)، ئەو بەشێ ڕێزمانییە کو ئاوا و یاساییێن چێبوونا هەڤۆکان دیار دکە. پێکهێنێن بنگەهین یێن هەڤۆکێ کارا، تەواوکەر و پێڤەبەرن (Predicate).

کارا، ئەو پێکهێنا هەڤۆکێیە کو لێکەرێ پێک تینە یان ژێ ئەو پێکهاتا هەڤۆکێیە کو لێکەر ب وێ پێک تێ.

پێڤەبەر، ژ ئالیێ ڕستەسازییێڤە پێکهێنا بنگەهین یا ڕستەسازییێیە و ب گشتی لێکەرەکە.

هەرچی تەواوکەرە، د هەڤۆکێدە واتەیا ڕستەیێ تەمام و دیار دکە. چەند جورەییێن تەواوکەرێ هەنە. تەواوکەرا کو ئەم دێ ل ڤێرێ لسەر بسەکنن، تشتەیا ڕاستەڕاست (direct object)ە کو دگەل لێکەرا تێپەڕ تێ بکارئانین.

د ڤێ بەشێدە، ئەم دێ ب کورتی لسەر ڕستەسازیا کرمانجکییێ بسەکنن و وێ بدن بەر یا کرمانجیێ.

11. ڕستەیا سادە

د کرمانجکییێدە، دوو جورەییێن ڕستەییێن سادە هەنە:

1. ڕستەیا کو ژ کارا و پێڤەبەرێ پێک تێ.
2. ڕستەیا کو ژ کارا، تشتە و پێڤەبەرێ پێک تێ.

1.11. ڕستەیا کو ژ کارا و پێڤەبەرێ پێک تێ

ڕستەیەکا سادە دشێت بەس ژ کارا و پێڤەبەرێ پێک وەرە.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Lajekî wend. Pisînge werd. (پێڤەبەر) P. (کارا)K.	Lawikî xwend. Pisîngê/pisîkê xwar. (پێڤەبەر) P. (کارا)K.

لێکەرا تێنەپەڕ، تشتەیێ (ئۆبژەکت) وەرناگرە و ڕستەیا کو ب ڤێ لێکەرێ چێ ببە ژێ دشێێ ژ کارا و پێڤەبەرێ پێک وەرە.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Xort ame. Cini şîya. K. P.	Xort hat. Jin çûye. K. P.

1.1.11. ڕستەیا سادە یا کو ژ کارا و کۆپولایێ پێک تێ

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Ez a. Ti yî. O yo. A ya. (کۆپولا) KO. (کارا)K.	Ez im. Tu/ti yî Ew e. Ew e. (کۆپولا) KO. (کارا)K.

2.11. ڕستەیا کو ژ کارا، تشتە و پێڤەبەرێ پێک تێ

هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کورمانجییێدە، هەکە پێڤەبەر لێکەرا تێپەڕ بە، یاسایا بنگەهین یا ڕێزبوونا پێکهێنێن ڕستەیێ، K+T+P ئانکو کارا + تشتە + پێڤەبەرە.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
nuşto. Kêneke kitab dî. Dêrsim Mi vînena. to Ez (پێڤەبەر) P. (تشتە) T. (کارا)K.	Keçikê kitêb nivîsîye. Min Dêrsim dît/dî. te dibînim Ez /divînim. (پێڤەبەر) P. (تشتە) T. (کارا)K.

د رستەیێن هوسا دە، هەکە تەواوکەرێن وەکی هۆکەرا دەمیٚ (HD.) یان ژی هۆکەرا جهی (HC.) هەبن، ئەو دناڤبەرا کارا و پێڤەبەریێدە، یان ژی دناڤبەرا کارا و تشتەییێدە جه دگرن.

نموونە:

کرمانجکی (زازاکی)	کورمانجی
Kêneke keye de nuşto. K. HC. P.	Keçikê li malê nivîsîye. K. HC. P.

هۆکەرا دەمیٚ (HD.)، ب گشتی پشتی کارایٚ تیٚ.

نموونە:

Kêneke ewro şîya. HD. P. K.	Keçik evro/ewro/îro çûye. K. HD. P.

هۆکەرا ئاوایی (HA.)، بەریا پێڤەبەریٚ تیٚ.

نموونە:

Ma leze wanenî. P. K. HA.	Em zû (bilez) dixwînin. P. HA. K.

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

هەکە د ڕستەییێدە کارا، تشتە و لێکەرا تێپەڕ (پێڤەبەر) هەبن، تەواوکەرێن نەڕاستەڕاست (indirect object) یێن وەکی هۆکەرا دەمی و هۆکەرا جهی، ب گشتی دناڤبەرا کارا و تشتەییێدە جھ دگرن.

نموونە:

Filîtî oda de kitab wendo. K. HC. T. P.	Filîtî di odê de kitêb xwendîye. K. HC. T. P.

Filîtî perey oda de kitab wendo. K. HD. HC. T. P.	Filîtî pêr di odê de kitêb xwendîye. K. HD. HC. T. P.

رستەیێن کو پێکهێنێن وان ب ئاوایێن جودا ڕیز دبن ژی هەنە، بۆ نموونە، تەواوکەرێن وەکی هۆکەرا دەمی و هۆکەرا جهی، دشێن بەریا تشتەیێ ژی، پشتی تشتەیێ ژی جھ بگرن.

نموونە:

Filîtî kitabê xo oda de wendo. K. T. HC. P.	Filîtî kitêba xwe di odê de xwendîye. P. HC. T. K.

Filîtî kitabê xo perey wendo. P. K. T. HD.	Filîtî kitêba xwe pêr xwendîye. P. HD. K. T.

هەکە د ڕستەییێدە تشتەیا ڕاستەڕاست (Direct Object) تونە بە، ب تنێ کارا و پێڤەبەر (لێکەرا تێنەپەڕ) هەبن، هۆکەرا جهی ئانکو بێژەیا کو جهی نیشان ددە پشتی پێڤەبەرێ تێ.

نموونە:

Werfe yêna Çewlîg. Filît şîyo Dêrsim. K. P. HC.	Werfe **tê** Çewlîgê. Filît **çûye** Dêrsimê. K. P. HC.

د ڕستەیا کرمانجکییێدە، هەکە پێڤەبەر (لێکەر) دوتێپەڕ (Ditransitive) بە، تشتەیا نەراستەڕاست (.TN) ب گشتی ب پاشداچەکا "rê"یێ دهێتە ئیفادەکرن (ڕەوشا داتیفی) و بەریا تشتەیا ڕاستەڕاست (.TR) یان ژی پشتی وێ تێ.

نموونە:

Pîyê to mi rê şeker ardo. K. TN. TR. P.	**Bavê** te **ji** min re şekir **anîye**. K. TN. TR. P.

Dadîya to na qeleme daya ey. K. TR. P. TN.	Dîya te **ev** qelem daye **wî**. K. TR. P. TN.

Pîyê to no şeker mi rê ardo. K. TR. TN. P.	**Bavê** te **ev** şekir **ji** min re anîye. K. TR. TN. P.

3.11. ڕستەیێن کو پێکهێنێن وان ب ئاوایێ جودا ڕێز دبن

وەکی کو د نموونەیێن ژۆرینده تێ دیتن، هەم د کرمانجکییێدە هەم ژی د کورمانجییێدە، ڕستە ب گشتی ب کارایێ دەست پێ دکەت. لێ بەلێ ڕستەیێن کو نە وەسانە ژی هەنە. بۆ نموونە، دەما کو بەرسڤا پرسێ تێ داین، ڕستە دشێت ب تشتەیێ ژی دەست پێ بکە.

نموونە:

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

-To no kitab wendo?	-Te ev kitêb xwendîye?
-No kitab, mi nêwendo. P. T. K.	-Ev kitêb, min nexwendîye. P. T. K.

د ڕستەیا ژۆریندە تشتە (T.) ب گوڤاش (Stress) هاتیە گۆتن. هەر ئەڤ ڕستە، بێی کو تشتەیا وێ ب گوڤاش بە، ئانکو بێ گوڤاش ژی دشێت هوسا بێتە گۆتن:

-Mi no kitab nêwendo. K. T. P.	-Min ev kitêb nexwendîye. K. T. P.

ڕستە، دشێت ب هۆکەرا جهی (تەواوکەر) ژی دەست پێ بکە.

Keye de yew lajek (lajekêk) mendo. HC. K. P.	Li malê lawikek [yek lawik] maye. HC. K. P.

4.11. ڕستەیا پرسێ

د کرمانجکی و کورمانجییێدە ڕستەیا پرسێ، ب گوڤاش (Stress) بێژەیا پرسێ ژ ڕستەیا نەپرسێ جودا دبە. ئانکو نڤیسینا ڕستەیا پرسێ و ڕستەیا نەپرسێ وەکی هەڤە، لێ بەلێ د گۆتن و خواندنا ڕستەییێدە، بێژەیا پرسێ ب گوڤاشە و ب ڤێ ئاوایێ ڕستە دبە ڕستەیا پرسێ.

نموونە:

Borane vizêr şîya.	Borane duh çûye.

هەکە بێژەیەکا ڤێ ڕستەیێ ب گوڤاش بێتە گۆتن، ئەڤ ڕستە دبە ڕستەیا پرسێ. (بالا خوە بدە سەر بێژەیێن بنخێزکری یێن ڕستەیێن ژێرین.)

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

Borane vizêr şîya?	Borane **duh** çûye?
Borane vizêr şîya?	Borane **duh** çûye?

هەرووسا ب بێژەیێن پرسێ (BP.) یێن وەکی "ma", "gelo", "qey", "tirêm"/"tirê" ژی رستەیا پرسێ چێدبە.

نموونە:

Vewre varaya. K. P.	Befr/berf barîye. K. P.
Ma vewre varaya? BP. K. P.	Ma befr/berf barîye? BP. K. P.
Gelo vewre varaya? BP. K. P.	Gelo befr/berf barîye? BP. K. P.
Qey vewre varaya? BP. K. P.	Qey befr/berf barîye? BP. K. P.
Tirêm/tirê mêrdek/mêrik qebul keno? BP. K. P.	Tirêm mêrik qebûl dike? BP. K. P.

1.4.11. رستەیا پرسێ یا ئەرێنی (Affirmative)

د رستەییدە، هەکە بێژەیەك ب گوڤاش بێتە گۆتن/خواندن، واتەیا رستەیێ دهێتە گوهەرتن. ل ژێرێ، بێژەیێن کو ب گوڤاش بێنە خواندن بنخێزکرینە.

Roşna şîya? Roşna şîya? K. P.	Roşna çûye? Roşna çûye? K. P.

Gelo Roşna şîya? Gelo Roşna şîya? **BP. K. P.**	Gelo Roşna çûye? Gelo Roşna çûye? **BP. K. P.**
Ma Roşna şîya? Ma Roşna şîya? **BP. K. P.**	Ma Roşna çûye? Ma Roşna çûye? **BP. K. P.**

Tirêm/tirê Roşna şîya? Tirêm/tirê Roşna şîya? **BP. K. P.**	Tirêm Roşna çûye? Tirêm Roşna çûye? **BP. K. P.**

Qey Roşna şîya? Qey Roşna şîya? Qey Roşna şîya? **BP. K. P.**	Qey Roşna çûye? Qey Roşna çûye? Qey Roşna çûye? **BP. K. P.**

1.4.11. ڕستەیێن پرسیێ یێن نەیینی (Negative)

ل ژێرێ، بێژەیێ، کو ب گوڤاش بهێنە خواندن بینخێزکرینە.

Roşna nêşîya? Roşna nêşîya? **K. P.**	Roşna neçûye? Roşna neçûye? **K. P.**

Gelo Roşna nêşîya? Gelo Roşna nêşîya? **BP. K. P.**	Gelo Roşna neçûye? Gelo Roşna neçûye? **BP. K. P.**
Ma Roşna nêşîya? Ma Roşna nêşîya? **BP. K. P.**	Ma Roşna neçûye? Ma Roşna neçûye? **BP. K. P.**

Tirêm/tirê Roşna nêşîya? Tirêm/tirê Roşna nêşîya? **BP. K. P.**	Tirêm Roşna neçûye? Tirêm Roşna neçûye? **BP. K. P.**

Qey Roşna nêşîya? Qey Roşna nêşîya? Qey Roşna nêşîya? **BP. K. P.**	Qey Roşna neçûye? Qey Roşna neçûye? Qey Roşna neçûye? **BP. K. P.**

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ئەنجام

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ڤان سالێن داویێ، بێی کو کرمانجکی و کورمانجی ژ ئالیێ ڕێزمانیڤە ب ئاوایەکی فرەهـ بهێنە بەراوردکرن، هن کەسان نڤیسی کو کرمانجکی نە دیالێکتەکا زمانێ کوردیە. ڤان کەسان بێی کو لسەر ئالیێن هەڤبەش یێن کرمانجکی و کورمانجیێ بسەکنن، ئالیێن وان یێن جودا دان پێش. لێ بەلێ هەر وەکی د ڤێ خەباتا مە یا بەراوردکریدە دهێتە دیتن، هەر چقاس ژ ئالیێ ڕێزمانیڤە هن بەشێن کرمانجکی و کورمانجیێ ژ هەڤ جودا بن ژی، پڕانیا بەشێن وان یێن ب تەمامی هەڤبەشن یان ژی ب هن جوداییێن پچووك هەڤبەشن. وەکی کو ژ لیستەییێن ژێرن ژی دهێتە فێمکرن هەم د بەشێ پڕ مەزن یێ ڕێزمانێدە، کرمانجکی و کورمانجی هەڤبەشن هەم ژی ئاخێڤەرێن کرمانجکیێ ژ زمانێ خوە ڕە دبێژن کرمانجکی یان ژی کردکی و وێ کوردی دحەسبینن. ئەڤ هەموو نیشاندن کو کرمانجکی دیالێکتەکا زمانێ کوردیە.

ئەم جودایی و هەڤبەشیێن ڕێزمانی یێن کرمانجکی و کورمانجی یێن کو د ڤێ نامێدە هاتنە بەراوردکرن، دکن سێ بەش و کورتیا وان ل ژێرێ پێشکێش دکن:

ئالیێن کو ب تەمامی ژ هەڤ جودانە.

ئالیێن کو قسمەن ژ هەڤ جودانە.

ئالیێن کو ب تەمامی یان ژی ب هن جوداییێن پچووك وەکی هەڤن.

أ . ئالیێن ڕێزمانییێن کرمانجکی و کورمانجی یێن کو ب تەمامی ژ هەڤ جودانە:

1. ڕەوشا دەرکەتنێ و ڕەوشا ئاکوزاتیف، د دیالێکتێن کرمانجکی و کورمانجیێدە ژهەڤ جودانە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

2. جهناڤێن نیشاندەر، د هەر دوو دیالێکتاندە ژ هەڤ جودانە.

3. جهناڤێن هەڤوودنی، د هەر دوو دیالێکتاندە ژ هەڤ جودانە.

4. د کرمانجکییێدە، زایەندا (Gender) ڕەنگدێران هەیە، لێ بەلێ د کورمانجییێدە نینە.

5. ڕەنگدێرێن نیشاندەر، د هەر دوو دیالێکتاندە ژ هەڤ جودانە.

6. ئاوایێ چێبوونا ڕەنگدێرێن هەژمارێن کەرتی، د ههەر دوو دیالێکتاندە ژ هەڤ جودانە.

7. د پاشداچەند (Postposition) دە گوهەڕینا دەنگان، ب تایبەتی گوهەڕینا دەنگێن "R-L"یێ هەیە. دهێتە

8. ڕادەرا لێکەران، د کرمانجکییێدە هەم ب پاشگرا "...-en" /"-ene"یێ هەم ژی ب پاشگرا "-iş"یێ چێدبە. لێ بەلێ د کورمانجییێدە ب گشتی ب پاشگرا "-in"یێ چێدبە.

9. کۆپولا (Copula)، د کرمانجکی و کورمانجییێدە ب پڕانی ژ هەڤ جودانە.

10. د کورمانجییێدە، د کێشانا دەما بووریا دیار یا لێکەرا تێپەڕ دە، تشتە (Object) نێر بە ژی مێ بە ژی لێکەر عەینیە. لێ بەلێ د کرمانجکییێدە، هەکە تشتە مێ بە، لێکەر ژی د فۆرما مێدە دهێتە بکارئانین (ئانکو پاشگرا "-e" یان ژی "-i" یێ وەردگرە).

11. د کێشانا دەما بووریا دیار یا لێکەرا تێپەڕ دە، پاشگرێن کێشانێ یێن کرمانجکی و کورمانجییێ ژ هەڤ جودانە.

12. د کێشانا دەما داهاتوو یا لێکەراندە، پاشگرێن کێشانێ یێن کرمانجکی و کورمانجییێ ژ هەڤ جودانە.

13. کێشانا دەما نها یا لێکەران، د کرمانجکی و کورمانجییێدە ژ هەڤ جودانە.

ب . ئالیێن ڕێزمانیێن کرمانجکی و کورمانجی یێن کو قسمەن ژ هەڤ جودانە:

1. د کرمانجکییێدە، ناڤدێر و ڕەنگدێر ل گۆر فۆنکسیانا خوە یا د هەڤۆکێدە، د ڕەوشا پرهەژمارییێدە، پاشگرا "an-" یان ژی "î-"یێ وەردگرن. لێ بەلێ د کورمانجییێدە، ژ ڤانا پاشگرا "î-"یێ نینە.

2. بەشەکێ جهناڤێن کەسی، د هەر دوو دیالێکتاندە هەڤبەشن، لێ بەلێ بەشەکێ وان ژ هەڤ جودایە.

3. بەشەکێ جهناڤێن پرسیاری، د هەر دوو دیالێکتاندە هەڤبەشن، لێ بەلێ بەشەکێ وان ژ هەڤ جودایە.

4. ئیزافەیا ڕەنگدێرێ، د هەر دوو دیالێکتاندە قسمەن ژ هەڤ جودانە.

5. ژ هەژمارناڤێن بنگەهین یێن حەتا "دەهـ"ێ، هەژمارناڤێن "یەك"، "سێ" و "دەه" د هەر دوو دیالێکتاندە ژ هەڤ جودانە. هەژمارناڤێن پشتی دەهێ قسمەن ژ هەڤ جودانە. تایبەتمەندییێن کو مە ل ڤر ژ بۆ هەژمارناڤێن بنگەهین گۆتن، ئەم دشێن ژ بۆ هەژمارناڤێن ڕێزین ژی ببێژن.

6. بەشەکێ هۆکەرێن دەمێ و هۆکەرێن کو جهـ و ئالیان (جیهەتان) دیار دکن، د هەر دوو دیالێکتاندە هەڤبەشن، لێ بەلێ بەشەکێ وان ژ هەڤ جودانە.

7. یاسایێن چێبوونا ڕاوەیا خوەستەکێ (داخوازی)، د هەر دوو دیالێکتاندە وەکێ هەڤن، لێ بەلێ پاشگرێن کێشانێ یێن وێ قسمەن جودانە.

8. یاسایێن چێبوونا ڕاوەیا مەرجی، د هەر دوو دیالێکتاندە وەکێ هەڤن، لێ بەلێ پاشگرێن کێشانێ یێن وێ قسمەن جودانە.

9. یاسایێن چێبوونا ڕاوەیا دڤێتی، د هەر دوو دیالێکتاندە وەکێ هەڤن، لێ بەلێ پاشگرێن کێشانێ یێن وێ قسمەن جودانە.

10. بەشەکی پاشگرێن لێکەری (Verbal Prefix, Préverbe) د هەر دوو دیالێکتاندە هەڤبەشن، لێ بەلێ بەشەکی وان ژ هەڤ جودانە.

ت . ئالیێن رێزمانییێن کرمانجکی و کورمانجی یێن کو وەکی هەڤن یان ژی ب هن جوداییێن پچووك وەکی هەڤن:

1. دەنگێن کو د کرمانجکی و کورمانجییێدە هەنە، وەکی هەڤن، دوو ئیستیسنایێن ڤێ، دەنگێن [ç]"ts" û [c)]"dz"یێنە کو بەس د دەڤۆکا کرمانجکیا دێرسمێدە هەنە. ئەڤ دەنگ د دەڤۆکێن دن یێن کرمانجکییێدە نینن.
2. ژ ئالیێ رستەسازییێڤە، چێبوونا رستەیان/هەڤۆکان، د هەر دوو دیالێکتاندە ب گشتی وەکی هەڤە.
3. پرانیا مەزن یا بێژەیێن هەر دوو دیالێکتان هەڤبەشن.
4. پرانیا گهانەکێن هەر دوو دیالێکتان هەڤبەشن.
5. بانگ (Interjection)، د هەر دوو دیالێکتاندە هەڤبەشن.
6. پێشگر، پاشگر و ناڤبەرگرێن (Interfix) کو د دارشتنا ناڤدێراندە بکارتێن، د هەر دوو دیالێکتاندە ب پرانی هەڤبەشن.
7. پێشگر، پاشگر و ناڤبەرگرێن کو د دارشتنا رەنگدێراندە بکارتێن، د هەر دوو دیالێکتاندە ب پرانی هەڤبەشن.
8. پێشگر، پاشگر و ناڤبەرگرێن کو د دارشتنا هۆکەراندە بکارتێن، ب گرانی د هەر دوو دیالێکتاندە هەڤبەشن.
9. ناڤدێر، د هەر دوو دیالێکتاندە خوەدی زایەندن.
10. یاساییێن ئیزافەیێ، د هەر دوو دیالێکتاندە ب گشتی وەکهەڤن. (د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە جودایی هەنە.)

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

11. د هەر دوو دیالێکتاندە، ڕەوشا بانگکرنێ، ڕەوشا داتیف، ڕەوشا جهی و ڕەوشا ئامرازی یا ناڤدێران، ب پڕانی وەکهەڤن.

12. پڕانیا مەزن یا ناڤێن گرنگ، وەکی ناڤێن ئەندامێن لەشێ مرۆڤی، یێن مرۆڤاتی، ڕەنگ، ڕۆژ، دەمسال، مەهـ و حەیوانان، د هەر دوو دیالێکتاندە ب گشتی وەکی هەڤن.

13. د هەر دوو دیالێکتاندە دوو گرووپێن جهناڤێن کەسی، ئانکو یێن ڕاستەڕاست و تەواندی هەنە.

14. جهناڤا ڤەگەڕۆك (Reflexive)، د هەر دوو دیالێکتاندە هەڤبەشە.

15. جهناڤێن خوەدیتیێ (خاوەنداریێ)، د هەر دوو دیالێکتاندە ب پڕانی هەڤبەشن.

16. جهناڤێن پەیوەندیێ، د هەر دوو دیالێکتاندە وەکی هەڤن.

17. جهناڤێن نەبناڤکری، د هەر دوو دیالێکتاندە ب پڕانی هەڤبەشن.

18. بێژەیێن کو وەکی ڕەنگدێر تێن بکارئانین، د هەر دوو دیالێکتاندە ب پڕانی هەڤبەشن.

19. ئاوایێ چێبوونا ڕەنگدێرێن هەژمارێن دابەشکرنێ (کو د هەڤۆکێدە دبن هۆکەر)، د هەر دوو دیالێکتاندە وەکی هەڤن.

20. ئاوایێ چێبوونا ڕەنگدێرێن خورتکری، د هەر دوو دیالێکتاندە وەکی هەڤە.

21. د ڕەنگدێراندە یاسایێن پلەیێ (ئانکو پلەیا وەکهەڤیێ، بەراوردیێ و بالاییێ)، د هەر دوو دیالێکتاندە ب پڕانی وەکی هەڤن.

22. پێشداچەك (Preposition)، د هەر دوو دیالێکتاندە ب پڕانی وەکهەڤن.

23. بازنەداچەك (Circumpositions)، د هەر دوو دیالێکتاندە ب پڕانی هەڤبەشن.

24. پڕانیا مەزن یا هۆکەرێن پرسیاری، د هەر دوو دیالێکتاندە هەڤبەشن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

25. پڕانیا مەزن یا هۆکەرێن ئاوایی، د هەر دوو دیالێکتاندە هەڤبەشن.

26. پڕانیا مەزن یا هۆکەرێن مێژەری، د هەر دوو دیالێکتاندە هەڤبەشن.

27. د هەر دوو دیالێکتاندە پارتیسیپا بووری (Past Participle)، ب پاشگرا "-آیێ" چێدبە. (د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە ئەڤ پاشگر دبە - "-i/-e", " îye / -a" یان ژی "-ey".)

28. هەکە تشتە یەکەژمار – نێر بە، یاسایا کێشانێ یا دەما بووریا دیار یا لێکەرا تێپەڕ، د هەر دوو دیالێکتاندە وەکی هەڤە. هەکە تشتە پڕهەژمار بە، لێکەر (پێڤەبەر) د فۆرما پڕهەژمارێدە دهێتە بکارئانین. (د کرمانجکییێدە پاشگرا "آ-"یێ، د کورمانجییێدە پاشگرا "in-" یان ژی "în-"ێ وەردگرە.)

29. د کێشانا دەما داهاتوو یا لێکەراندە، د دەڤۆکا کرمانجکیا سێورەگێدە پارتیکلێن "o"/"ê"/"yo"/"yê"/"dê"/"do"یێ، د کورمانجییێدە پارتیکلێن "dê"/ "yê"/ "wê" / "ê"یێ تێن بکارئانین. (د هن دەڤۆکێن کرمانجکییێدە ئەڤ پارتیکلێن دەما داهاتوویی نایێن بکارئانین.)

30. د دەڤۆکا بەهدینییێ یا کورمانجییێدە، د کێشانا دەما نها یا لێکەراندە پارتیکلا "ê"/"yê"یێ دهێتە بکارئانین. د کرمانجکییێدە، د شوونا وێ دە پارتیکلا "... yê"/"hê"یێ دهێتە بکارئانین.

31. یاسایێن چێبوونا ڕاوەیا خوەستەکی، د هەر دوو دیالێکتاندە وەکهەڤە. لێ بەلێ د ڕاوەیا فەرمانیا نەڕاستەڕاست یا کرمانجکییێدە پارتیکلا "Wa" هەیە کو د شوونا وێ دە د کورمانجییێدە "Bila"، د کوردیا ناڤەڕاستدە "Ba" هەیە.

32. د هەر دوو دیالێکتاندە هن لێکەر ب هاریکاریا پێشگرێن لێکەری چێدبن.

33. د ئەرگاتیفییێدە، هەر دوو دیالێکت ب ئاوایەکی گشتی وەکی هەڤن.

34. لێکەرا هۆکەری، د کرمانجکییێدە ژ لێکەرا "دایەنە + لێکەرا تێپەڕ"، د کورمانجییێدە ژی ژ "دان/داین + لێکەرا تێپەڕ" چێدبە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

35. لێکەرا تەباتی (پاسیف)، د کرمانجکییێدە ژ لێکەرا "ئامەیەنە + لێکەرا تێپەڕ"، د کورمانجییێدە ژی ژ لێکەرا "هاتن + لێکەرا تێپەڕ" چێدبە. ئەڤ "ئامەیەنە" و "هاتن" هەڤواتەنە.

36. پاشگرا ڕادەرێ یا هن لێکەرێن تەباتی، د هەر دوو دیالێکتاندە گەلەك نێزیکی هەڤە. (د کرمانجکییێدە " – ئیيایەنە"، د کورمانجییێدە "ئیيان".)

37. لێکەرا ڤەگەڕۆك، د هەر دوو دیالێکتاندە ژ "جهناڤا ڤەگەڕۆك + لێکەرا تێپەڕ" چێدبە.

38. لێکەرا هەڤوودنی، د هەر دوو دیالێکتاندە، ژ "جهناڤا هەڤوودنی + لێکەرا تێپەڕ" چێدبە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ليستا ژێدەران

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

■ ب دیالێکتا کرمانجکی (زازاکی)

1. Adabeyî, Feyza, Estanekanê Sêwregi ra, Weşanxaneyê Vateyî, Îstanbul, 2005
2. Akbalık, Kamber, Ferhenge Kırmancki-Tırki / Türkçe-Kırmancki Sözlük, El Yayınları, İstanbul, 2011
3. Andranîk, Dêrsim: Raywanî û Cografya, Kurmanckî ra çarnayox: Roşan Lezgîn, Weşanxaneyê Vateyî, Îstanbul, 2010
4. Aydar, Mehmet, Zazaki-Tırki Qalier/Zazaca-Türkçe Sözlük, Doruk Yayınları, İstanbul, 2003
5. Aydin, Sevîm, Deyîrbazê Dêrsimî Saît Bakşî, Weşanxaneyê Roşna, Dîyarbekir, 2013
6. Babij, Usman Efendîyo, Bîyîşa Pêxamberî (Mewlûda Nebî), Weşanxaneya Hawarê, Şam, 1933
7. Balı, Mustafa, Zazakî-Tirkî Ferheng/Zazaca-Türkçe Sözlük, Amed, 2013
8. Canpolat, Musa, Zazaca-Türkçe Sözlük, İstanbul, 2006
9. Çakmak, Hüseyin, Türkçe-Dersimce (Kırmancki/Dımılki/Sobê) Sözlük, Kalan Yayınları, Ankara, 2004
10. Çelikten, Mehmed, "Çoyondê Polaton a Di Rojî û Jû Şewi", Newepel, Nr. 53, Dîyarbekir
11. Çem, Mûnzûr, Hotay Serra Usivê Qurzkizî, Weşanên Roja Nû, Stockholm, 1992
12. Çîyan, Hûmanê, Dengê Komkar, Nr. 141
13. Dilêr, Azad, Dîyarbekiro Xopano, Sinn, 1986
14. Duzgin, M., "Adet û Toreyê Dersimî", Berhem (kovara lêkolînên civakî û çandî), Nr. 4, Stockholm
15. Efendî, Şêx Evdirehîm, "Lwî û Kerg", Çira: Kovara kulturî, Nr. 4 (1995), Stockholm
16. Ekici, Ali, Türkçe-Zazaca Sözlük, Kardelen Yayımcılık, İstanbul, 2010

17. Erdem, Turan, Ferheng Zazakî-Tirkî / Tirkî-Zazakî, Doz Yayınları, Îstanbul 1997
18. Espar, J. Îhsan, Tanî Estanikî û Deyîrê Ma, Weşanxaneyê Vateyî, Îstanbul, 2004
19. Gultekîn, Sebahattîn, Xebata Gramerî, Weşanên Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, Stenbol, 2010
20. Güntaş Aldatmaz, Nadîre, Sanikanê Mamekîye ra, Mardin Artuklu Üniversitesi Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü Yayınları, Mardin, 2013
21. Güntaş Aldatmaz, Nadîre, Folklorê Kirmancan Ser o, Weşanxaneyê Roşna, Dîyarbekir, 2014
22. Grûba Xebate ya Vateyî, Ferhengê Tirkî-Kirmanckî (Zazakî), Weşanxaneyê Vateyî, Çapa çarine, Îstanbul, 2011
23. Hilkecikî, Memê, "Weyki w Huwt Birî", Vate: Kovara kulturî, Nr. 7 (1999), Stockholm
24. Hunî, Mela Mehmed Elî, "Zûnî Ma Weşo Feqet Malesef Alimû Heta Inkê Îhmal Kerdû", Vate: Kovara kulturî, Nr. 22 (2004), Îstanbul
25. Işık, M. Alî, "Kemera Arza Xelî", Vate: Kovara kulturî, Nr. 26 (2006), Îstanbul
26. Kocadağ, Çeko, Ferheng Kirmanckî (Zazakî)-Kurmancî / Kurmancî-Kirmanckî (Zazakî), Weşanên Komkar, 2010
27. Kurdî, Aysena, "Buyê Lingon", Vate: Kovara kulturî, Nr. 33 (2009), Îstanbul
28. Kurij, Seyîdxan, "Arwûnçî û Lûy", Armanc, Nr. 9, İstanbul
29. Kurij, Seyîdxan, "Rencber Ezîz", Vate: Kovara kulturî, Nr. 27 (2006), İstanbul
30. Kurij, Seyîdxan, "Horîyes", Vate: Kovara kulturî, Nr. 31 (2008), İstanbul
31. Lezgîn, Roşan, "Serkewtena Zerencan", Vate: Kovara kulturî, Nr. 25 (2005), Îstanbul
32. Lezgîn, Roşan, "Rîko", Vate: Kovara kulturî, Nr. 30 (2008), Îstanbul

33. Lezgîn, Yekta, "Şerbeeet!", Vate: Kovara kulturî, Nr. 18 (2002), Stockholm
34. Licokic, Mihanî, Sanikan û Deyîranê Licê ra, Weşanxaneyê Vateyî, Îstanbul, 2007
35. Licokic, Mihanî, "Liwe û Quling", Vate: Kovara kulturî, Nr. 10 (2000), Stockholm
36. Licokıc, Mihanî, "Zembîlroş û Gulxatûne", Şewçila, Nr. 12, Dîyarbekir
37. Malmîsanij, "Dimilkî di Daçek", Berbang, Nr. 15 (1983), Stockholm
38. Malmîsanij, "Dimilkî de Lêkerê Hevdudanî", Hêvî: Kovara çandîya gıştî, Nr. 1 (1983), Paris
39. Malmîsanij, "Dimilkî Miyan di Cîyayeya Vatişan", Hêvî: Kovara çandîya gıştî, Nr. 2 (1984), Paris
40. Malmisanıj, Zazaca-Türkçe Sözlük / Ferhengê Dımılki-Tırki, Weşanên Jîna Nû, Uppsala, 1987

41. Malmîsanij, Folklorê Ma ra Çend Numûney, Weşanên Jîna Nû, Uppsala, 1991

42. Malmîsanij, "Kirmanckî (Zazakî) de Suffîksî", Çira, Nr. 6 (1996), Stockholm

43. Malmîsanij, "Kirmanckî (Kirdkî) de Suffîksî", Vate, Nr. 1 (1997), Stockholm

44. Malmîsanij, "Kirmanckîya (Zazakîya) Motkî û Hewêlî ra", Vate: Kovara kulturî, Nr. 6 (1998), Stockholm
45. Malmîsanij, Mi Şêx Seîd Dî, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2009
46. Mîrvanî, Sîyamend, Kal Mûsênî Zeydûnû: Folklorê Mîyaran ra, Weşanxaneyê Vateyî, Îstanbul, 2012
47. Mîrzengî, Xurşîd, "Axayo Nêribîj û Elî Barût", Newepel, Nr. 7, Dîyarbekir
48. Munzur Haber, Nr. 19, 03 eylule 2004, Dêrsim

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

49. Newroz, "Pîrê û Poçika Mam Rûvî", Roja Nû, Nr. 105-106, Stockholm
50. Nêşite, Mehmud, "Paleyêko Newe", Vate: Kovara kulturî, Nr. 25 (2005), Îstanbul
51. Nêşite, Mehmud, Çakêto Sipî, Weşanxaneyê Vateyî, Îstanbul, 2012
52. Niştiman, Nr. 15 (1991)
53. Özcan, Mesut, Zazaca-Türkçe Sözlük, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997
54. Öztürk, Hacî Xoca Muhemmed ‘Elî, "Heketey Yûsuf û Zelîxa", Vate, Nr. 18 (2002), Stockholm
55. Özyurt, Hamdi, Vîrê Sedefa Welê Bazare ra, Stockholm, 2000
56. Pamukçu, Fahri, Gıramerê Zazaki (Zuwanrêznayi), Tij, İstanbul, 2001
57. Puexî, Mela Kamilê, "Werrekîna Inî Melay Mumtazî Biûmênî Yew Ca...", Vate: Kovara kulturî, Nr. 18 (2002), Stockholm
58. "Qeseykerdene Sewa Vengê Zazaistani", Vengê Zazaistani, Nr. 3
59. Roşan, Serdar, "Hîkayetêke Şêx Sedî", Vate: Kovara kulturî, Nr. 27 (2006), Îstanbul
60. Roşan, Serdar, "To Ma Serferaz Kerdî", Vate: Kovara kulturî, Nr. 6 (1998), Stockholm
61. Tirêj: Kovara Çandi û Pişeyi, Nr. 2 (1980), İzmir
62. Turgut, Harun, Zazaca-Türkçe Sözlük, Tij, İstanbul, 2001
63. Turgut, Harun, Türkçe-Zazaca Sözlük, Do Yayınları, 2008
64. Vural, Alîriza, "Wayîrê Weşanxaneyê Dozî Alîriza Vural: Ma Vanîme ... Ma Îna rê Mîras Verdîme, Raye Bimusnîme Dîna", Vate: Kovara kulturî, Nr. 27 (2006), Îstanbul
65. Xasî, Ehmedê, Mewludê Nebî, Çapxaneyê Lîtografya, Dîyarbekir, 189.

ب دیالێکتا گۆرانی (هەورامی)

66. سەیدی هەورامی، "سەنگێ هەوران"، ڤاتە: کۆڤارا کولتوری، ژمارە: 8 (1999)، ستۆکهۆلم.
67. مەولەوی تاوەگوێزی، دیوانی مەولەویی تاوەگوێزی، بەغدا، 1961، کتێبفرۆشیی سەیدیان، مەهاباد.

ب دیالێکتا کورمانجی

68. Barnas, Rojen, "Ferhengoka Dîwana Melayê Cizîrî", Kurmancî: Rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî, Hejmar: 1-44, Avesta, 2010
69. Ce'fer, Hecî, Gotinêt Mezinan li Devera Behdînan, Bexdad, 1986
70. Cîhanî, Pervîz, "Kurmanc Kî ne?", Sirwe (gowarî edebî-ferhengî), Wurmê, nr. 16 (Xezelwer 1366)
71. Çalî, Lezgînê, "Rêzimana Melayê Cizîrî", Konferansa Kurdolojîya Navneteweyî, Zanîngeha Hekarîyê, 2011
72. Dêrşewî, Mela Mehmûd, Armanc, Nr. 90
73. Farqînî, Zana, Ferhenga Kurdî-Tirkî, Weşanên Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, Stenbol, 2004
74. İzoli, D. Ferheng Kurdi-Tırki, Tırki-Kurdi, Deng Yayınları, İstanbul, 1992
75. Kendav, Elî, Bi Kurmanciya Koçgîrî Kilam, Destan û Helbestên Koçgîriyan, Evra Verlag, Berlin, 2005
76. Koçal, Abdullah "Axayê Dihyê Narincê Usmanê Sêwrî", Kahta Haber, Yıl: 3, Sayı: 24 (13 Mayıs 2014), Kahta
77. Kurdistan Rojnama Kurdî ya Pêşîn/İlk Kürd Gazetesi 1898-1902, Wergêr ji tîpên erebî bo latînî / Arap harflerinden Latin harflerine çeviren: M. Emîn Bozarslan, c. I, Weşanxana Deng, Uppsala
78. Kurdo, Qanadê, Tarîxa Edebyeta Kurdî, berg: 1, Weşanên Roja Nû, Stockholm, 1983
79. Roja Nû, Nr. 69 (1946), Beyrut

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

80. El-Xalidî, Zîyauddîn Başa, El-Hedîyetu'l-Hemîdîyye Fî'l-Luxetî'l-Kurdîyye, Mektebetu Lubnan, Beyrût, 1975
81. Xanî, Ehmedê, Mem û Zîn, Wergêrê tîpên latînî û kurdîya wê: M. Emîn Bozarslan, Weşanxana Deng, Uppsala, 1995
82. Zîlan, Reşo, "Paşgirên Kurdî", Kurmancî: Rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî, Hejmar: 1-44, Avesta, 2010

■ ب دیالێکتا کوردیا ناڤەڕاست

83. ئەمین فەیزی بەگ، ئەنجومەنی ئەدیبان، لە چاپکراوەکانی کۆڕی زانیاری عێراق – دەستەی کوردی، بەغداد، 1983.
84. گۆڤاری کۆڕی زانیاری عێراق – دەستەی کوردی، ژمارە 23 – 24 .
85. بەدران ئەحمەد حەبیب، ڕێنووسی یەکگرتوویی کوردی، لە چاپکراوەکانی کۆڕی زانیاریی کوردستان، هەولێر.
86. هێمن، چەپکێ گولێ چەپکێ نەرگز، چاپی یەکەم، سلێمانی، 1997.
87. حوسامی کەریمی، یادی هێمن، لە بلاّوکراوەکانی سەردەمی نوێ، ستۆکهۆلم، 1987.
88. حوسێن حوزنی موکریانی، هەلکەوتی دیریکی لە کوردستاندا، دەزگای ئاراس بۆ چاپ و بلاّوکردنەوە، هەولێر، 1999.
89. حەزرەتێ ئایەتوللاە ئاقایێ شێخ موحەممەد کەردووخێ کوردستانی، فەرهەنگێ مەردووخ، سەنەندەج، 1362 [1983]، بەرگی دووەم.
90. کوردستان: ئۆرگانی حیزبی دیمۆکراتی کوردستان، مەهاباد، چاپا نوو: بلاّوکراوەی ئاراس، هەولێر، 2007.
91. گیوی موکریانی، فەرهەنگی مەهاباد، چاپخانەی کوردستان، هەولێر، 1961.
92. گیوی موکریانی، بۆ پێکەنین، چاپخانەی هەولێر، 1965.
93. مارف خەزنەدار، مێژووی ئەدەبی کوردی، بەرگی دووەم، ئاراس، هەولێر، 2002.
94. مەستوورەی کوردستانی، دیوانی مەستوورەی کوردستانی، بانە، 1374 [1995].

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

95. محەمەدی خال، فەرهەنگی خال، بەرگی سێیەم، چاپخانەی کامەرانی، سلێمانی، 1976.
96. محەمەد سالح ئیبراهیمی (محەمەدی شەپوول)، ژیناوەری زانایانی کورد لە جیهانی ئیسلامەتی یا گەنجینەیی فەرهەنگ و زانست، چاپخانەی مەهارەت، تەهران، 1364 [1985].

ب زمانێ فارسی

97. دکتر محمد تقی ابراهیم پور، سید جلال الدین نظامی و عبدالرحمن شاهرخی، دستور زبان کردی (شمالی – اورامانی)، 1370.

ب زمانێ ئەلمانی

98. Keskin, Mesut, Zonê Ma Zanena?: Zazaki für Anfängerinnen und Anfänger, Geoaktif Yayınları, İstanbul, 2012
99. Paul, Ludwig, Zazaki Grammatik und Versuch einer Dialektologie, Dr. ludwig Reichert Verlag, Wiesbaden, 1998
100. Selcan, Zülfü, Grammatik der Zaza-Sprache Nord-Dialekt (Dersim-Dialekt), Wissenschaft & Technik Verlag, Berlin, 1998.

ب زمانێ فرەنسی

101. Bedir Khan, Emir Djeladet & Lescot, Roger, Grammaire Kurde (Dialecte kurmandji), Librairie d'Amérique et d'Orient, Paris, 1970
102. Bedirxan, Celadet Alî, "Dictionnaire Kurde (Kurmandji)-Français-XVIII", Vate: Kovara kulturî, Nr. 18 (2002), Stockholm

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

■ ب زمانێ ئنگلیزی

103. Adler, Allison & Kenstowicz, Michael, "A Sketch of Zazaki Phonology", Kenstowicz, Michael (Der.), Studies in Zazaki Grammar, MITWPL, Cambridge, 2004
104. Aygen, Gülşat, Zazaki/Kirmancki Kurdish, LINCOM Europa, Muenchen, 2010
105. MacKenzie, D. N., Kurdish Dialect Studies-I, Oxford University Press, London, New York, Toronto, 1961
106. MacKenzie, D. N., "The Origin of Kurdish", Transactions of the Philological Society, Volume 60, Issue 1, November 1961
107. Paul, Ludwig, "The Position of Zazaki Among West Iranian Languages", in: Sims-Williams, Nicholas (ed.), Proceedings of the Third European Conference of Iranian Studies held in Cambridge, 11th to 15th September 1995, Part I (Old and Middle Iranian Studies), Dr. Ludwig Reichert Verlag, Wiesbaden, 1998
108. Shojai, Behrooz, The Verbal System of Gilan Kurdish, Uppsala University, Department of Asian and African Languages, Oriental Studies, M.A Candidate, Philologie, 2001. (Yayımlanmamış master tezi.)
109. Todd, Terry Lynn, A Grammar of Dimili Also Known as Zaza, İremet Förlag, Stockholm, 2002
110. Wahby, Taufiq & Edmonds, C. J. Edmonds, A Kurdish-English Dictionary, Oxford University Press, Ely House, London W. i, 1966.

■ ب زمانێ ڕووسی

111. Sabolov, R. L., Etimologiçeski Slovari Kurdskova Yazika, Tom I (A-M), Moskva, 2001
112. Smirnova, I. A. & Eyubî, K. R., Kurdski Dialekt Zaza (Dêrsim), Navenda Lêkolînên Kurdî, Moskova, 1998

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

- **ب زمانێ تورکی**

113. 22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı, TC Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, 1961
114. Bayrak, Mehmet, Kürt ve Alevi Tarihinde Horasan,, Öz-Ge Yayınları, Ankara, 2013
115. Beki, Abdulaziz, Zazaki Sarf-Nahvi/Filolojisi (Gırameri), [Internet nüshası], [2012]
116. Beşikçi, İsmail, Doğu Anadolu'nun Düzeni, Sosyo-Ekonomik ve Etnik Temeller, 3. basım, berg: I, Yurt Kitap-Yayın, Ankara, 1992
117. Bruinessen, Martin van, Ağa, Şeyh ve Devlet Kürdistan'ın Sosyal ve Politik Örgütlenmesi, Özgür Gelecek Yayınları, Ankara, 1991
118. Büyükkaya, Necmettin, Kalemimden Sayfalar, Vate Yayınevi, İstanbul, 2008
119. Çeko, Razarê Dımılkî/Türkçe Açıklamalı Zazaca Gramer, Berlin, 1996
120. Çem, Munzur, Türkçe Açıklamalı Kırmancca (Zazaca) Gramer, Deng Yayınları, İstanbul, 2003
121. Dersimi, M. Nuri, Kürdistan Tarihinde Dersim, Heleb, 1952
122. Ekici, Ali, Türkçe Açıklamalı Zazaca Gıramer, Kardelen Yayımcılık, İstanbul, 2010
123. Erdem, Turan & Erdem, Orhan, Türkçe Açıklamalı Kürtçe Dil dersleri-Zazaca Hikayeler, Arya Yayıncılık, İstanbul, 2012
124. Erdost, Muzaffer, Türkiye Üzerine Notlar, Sol Yayınları, Ankara, 1971
125. Erten, Yrd. Doç. Dr. Metin, Lazca-Türkçe, Türkçe-Lazca Sözlük, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2000
126. Gündüz, Deniz, Türkçe Açıklamalı Kürtçe Kırmancca/Zazaca Dil Dersleri, Vate Yayınevi, İstanbul, 2009
127. Kekil, Kureşanlı Seyyid, Peygamberler İle Seyyidlerin Şecereleri ve Aşiretlerin Tarihi, Köln, [2002?]

128. Keskin, Mesut, “Orta ve Eski İrani Dillerin Zazacaya Tuttuğu Işık", in: II. Uluslararası Zaza Tarihi ve Kültürü Sempozyumu,, Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl, 2012
129. Malmîsanij, Kırd, Kırmanc, Dımıli veya Zaza Kürtleri, Deng Yayınları, İstanbul, 1996
130. Malmîsanij, M. Kürtçede Ses Değişimi, Vate Yayınevi, İstanbul, 2013
131. Turgut, Harun, Türkçe Açıklamalı Zazaca Dilbilgisi, Bremen, 1997

▪ ژێدەرێن دیجیتالی

132. http://www. zazaki.net
133. http://www.tunceli.edu.tr/akademik/fakulteler/edebiyat/bolum/doded/zaded/EdebiyateZazay1.pdf
134. Lezgîn, Roşan, Rojê Edebîyatî yê Bakur-Rojawanî–IV (http://www.zazaki.net).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

فەهرست

دەستپێک... 13

ئالفابێ و دەنگ

1. ئالفابێ.. 27

1.1. د ناڤبەرا کرمانجی و کورمانجییێدە گوهەڕینا دەنگان 33

2.1. د ناڤ کرمانجکییێدە گوهەڕینا دەنگان 39

1.2.1. د ناڤ کرمانجکیدە گوهەڕینا دەنگێن [B]-[V] / [V]-[B]یێ........................39

2.2.1. د ناڤ کرمانجکیدە گوهەڕینا دەنگێن [J]-[C] یێ 41

3.2.1. د ناڤ کرمانجکییێدە گوهەڕینا دەنگێن [H]-[W]یێ 42

4.2.1. د ناڤ کرمانجکیدە گوهەڕینا دەنگێن [Ş]-[S]یێ...43

5.2.1. د ناڤ کرمانجکییێدە گوهەڕینا دەنگێن [ÛN]-[ON]-[AN]ێ 45

6.2.1. د ناڤ کرمانجکییێدە گوهەڕینا دەنگێن [ÛM]-[OM]-[AM]ێ 47

7.2.1. نموونەییێن دیفتۆنگان 48

مۆرفۆلۆژی

2. بێژە.. 57

1.2. بێژەیێن هەڤناڤ 57

2.2. بێژەیێن پڕواتە 58

3.2. بێژەیێن دژواتە..59

4.2. بێژەیێن هەواتە..59

1.4.2. هن بێژەیێن هەڤواتە یێن کو ل هەرێمێن جودا تێن بکارئانین...................60

2.4.2. هن بێژەیێن کو د دەڤۆکێن جودا یێن کرمانجکییێدە ب واتەیێن جودا تێن بکارئانین: 71

5.2. جورێن بێژەیان 72

6.2. ل گۆر چێبوونا خوە بێژەیێن کرمانجکی (زازاکی) 73

1.6.2. بێژەیێن سادە: 73
2.6.2. بێژەیێن دارِشتی.. 73
3.6.2. بێژەیێن هەڤەدودانی.. 80
4.6.2. هەڤبەشی و جوداهیا بێژەیێن کرمانجکی و کورمانجی 88

3. ناڤدێر.. 91
1.3. ل گۆر زایەندا خوە یا رێزمانی ناڤدێر 91
2.3. ل گۆر مێژەرا خوە ناڤدێر.. 98
3.3. ل گۆر هەستپێکرنێ ناڤدێر 100
4.3. ل گۆر تایبەتیبوون و تایبەتینەبوونا خوە ناڤدێر 101
5.3. ل گۆر چێبوونا خوە ناڤدێر 102
1.5.3. ناڤدێرێن سادە 103
2.5.3. ناڤدێرێن دارِشتی 103
3.5.3. ناڤدێرێن هەڤەدودانی 108
6.3. ئیزافە.. 108
1.6.3. رێزە ئیزافە 112
7.3. رەوشێن ناڤی 113
1.7.3. رەوشا بانگکرنێ 114
2.7.3. رەوشا تەواندی 115
8.3. هن ناڤدێر.. 122
1.8.3. ناڤێن ئەندام و بەشێن لاشێ مرۆڤی 122
2.8.3. ناڤێن مرۆڤان (ئەقرەبایان) 124
3.8.3. ناڤێن رەنگان 127
4.8.3. ناڤێن رۆژان.. 127
5.8.3. ناڤێن دەمسالان (وەرزان)... 128
6.8.3. ناڤێن مەهان 128
7.8.3. ناڤێن ئاژەلان.. 129

4. جهناڤ 139

1.4. جهناڤێن کەسی 139

1.1.4. جهناڤێن کەسی یێن ڕاستەڕاست 140

2.1.4. جهناڤێن کەسی یێن تەواندی 142

3.1.4. جهناڤا ڤەگەڕۆك 144

2.4. جهناڤێن نیشاندەر 144

1.2.4. د ڕەوشا ناڤکی (Nominative) دە..................... 144

2.2.4. د ڕەوشا تەواندی (Oblique) دە 145

3.4. جهناڤێن هەڤودنی.. 147

4.4. جهناڤێن خوەدیتیێ 148

5.4. جهناڤا پەیوەندیێ 149

6.4. جهناڤێن پرسیاری.. 150

7.4. جهناڤێن نەبناڤکری 151

5. ناڤدێر.. 154

1.5. هن بێژەیێن کو وەکی ڕەنگدێر تێن بکارئانین........ 154

2.5. ئیزافەیا ڕەنگدێرێ 162

1.2.5. د ڕەوشا ناڤکیدە.. 162

2.2.5. د ڕەوشا تەواندیدە..................................... 163

3.2.5. ئیزافەیا ڕەنگدێرێ یا نەبناڤکری 164

3.5. جورەیێن ڕەنگدێران....................................... 165

1.3.5. ل گۆر واتەیا خوە ڕەنگدێر 165

2.3.5. ل گۆر چێبوونا خوە ڕەنگدێر............................ 182

4.5. د ڕەنگدێراندە پلە 194

1.4.5. پلەیا وەکهەڤیێ.. 194

2.4.5. پلەیا بەراوردیێ.. 195

3.4.5. پلەیا بالاییێ 196

5.5. هن تایبەتمەندیێن دن یێن ڕەنگدێران 197

6. گهانەك 199

1.6. گهانەكێن یەكبێژەیی 199

2.6. گهانەكێن دووبێژەیی 200

7. داچەك 202

1.7. پێشداچەك.. 202

2.7. پاشداچەك 206

3.7. بازنەداچەك 209

8. هۆكەر.. 212

1.8. هۆكەرێن كو جهـ و ئالیان دیار دكن.. 215

2.8. هۆكەرێن دەمێ.. 221

3.8. هۆكەرێن پرسیاری 228

4.8. هۆكەرێن ئاوایی 231

5.8. هۆكەرێن مێژەری 238

9. بانگ 241

10. لێكەر.. 246

1.10. ڕادەر.. 246

2.10. كۆپولا (COPULA) 248

3.10. پارتیسیپ 249

1.3.10. پارتیسیپا نها.. 250

2.3.10. پارتیسیپا بووری 251

4.10. ڕاوەیێن لێكەران.. 252

1.4.10. ڕاوەیێن ڕاگهاندنی.. 253

2.4.10. ڕاوەیێن سوبژۆنكتیف (SUBJUNCTIVE) 337

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

5.10. ل گۆر چێبوونا خوە لێکەر...373
1.5.10. لێکەرێن سادە...373
2.5.10. لێکەرێن دارِشتی 373
3.5.10. لێکەرێن هەڤەدودانی 392
6.10. ل گۆر دیاتیزێ (VOICE) لێکەر...395
1.6.10. لێکەرێن تێپەڕ...395
2.6.10. لێکەرێن تێنەپەڕ 405
3.6.10. لێکەرێن لەباتی (ئاکتیف)...405
4.6.10. لێکەرا هۆکاری (CAUSATIVE) 406
5.6.10. لێکەرێن تەباتی (پاسیف) 407
6.6.10. لێکەرێن ڤەگەڕۆك (REFLEXIVE)...411
7.6.10. لێکەرێن هەڤوودنی (RECIPROCAL)...412

ڕستەسازی

11. ڕستەیا سادە...431
1.11. ڕستەیا کو ژ کارا و پێڤەبەرێ پێک تێ 431
1.1.11. ڕستەیا سادە یا کو ژ کارا و کۆپولایێ پێک تێ...432
2.11. ڕستەیا کو ژ کارا، تشتە و پێڤەبەرێ پێک تێ 432
3.11. ڕستەیێن کو پێکهێنێن وان ب ئاوایێ جودا ڕێز دبن...435
4.11. ڕستەیا پرسێ...436
1.4.11. ڕستەیا پرسێ یا ئەرێنی (Affirmative) 437
1.4.11. ڕستەیێن پرسێ یێن نەیینی (Negative) 438

ئەنجام 441
لیستا ژێدەران 451

ئەڤ پەرتووکە

ڤان سالێن داویێ، بێی کو کرمانجکی و کورمانجی ژ ئالیێ رێزمانیڤە ب ئاوایەکی فرەهـ بهێنە بەراوردکرن، هن کەسان نڤیسی کو کرمانجکی نە دیالێکتەکا زمانێ کوردیە. ڤان کەسان بێی کو لسەر ئالیێن هەڤبەش یێن کرمانجکی و کورمانجیێ بسەکنن، ئالیێن وان یێن جودا دان پێش. لێ بەلێ هەر وەکی د ڤێ خەباتا مە یا بەراوردکریدە دهێتە دیتن، هەر چقاس ژ ئالیێ رێزمانیڤە هن بەشێن کرمانجکی و کورمانجیێ ژ هەڤ جودا بن ژی، پرانیا بەشێن وان یێن ب تەمامی هەڤبەشن یان ژی ب هن جودایێن پچووك هەڤبەشن.

مەهمەت تایفون (مالمیسانژ)

- ل سالا (1952) ل پیرانا دیاربەکرێ ژ دایکبوویە.
- چەندین باوەرنامـە ل زانکۆیـێن (ئانـکارا، سـۆربۆن، ئوپسـالا، لینگوپینگ) ب دەستڤەهینایە.
- باوەرنامـا ماسـتەرێ ل سـالا (1998)ێ زانسـتێ زانیـاری و پەرتووکخانێ ژ زانکۆیا بۆراسێ ب دەستڤەهینایە.
- باوەرنامـا دکتۆرایـێ ل سـالا (2017)ێ ل پشـکا زمانـێ کـوردی، فەکۆلتیـا زانسـتێن مرۆڤایەتـی، زانکۆیـا زاخـۆ ب دەستڤەهینایە.
- نها ژی مامۆستایە ل زانکۆیا ئارتوکلویێ- مێردین.

ISBN 978-9933-9265-9-5

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

مافێ چاپێ یێ پاراستیە بۆ ©
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

zcks@uoz.edu.krd +964 (0) 751 536 1550
Iraq-Kurdistan Region, Zakho- Univesity of Zakho